

VADÁSZÉVKÖNYV

2018

KAMARAI TAGOK
RÉSZERE
TERÍTESMENTES

2018. ÉVI
VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2018

DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

Felelős szerkesztő
DR. JÁMBOR LÁSZLÓ

A szerkesztőség tagjai
BÍRÓ GABRIELLA, BORS RICHÁRD, DÉNES RITA, FÖLDVÁRI ATTILA,
KOVÁCS GÁBOR, KOVÁCS ZSOLT, RUNG ÁRON, WALLENDUMS PÉTER

A borító fotóját BLAUMANN ÖDÖN készítette
A hátsó borító fotóját FEHÉR PÉTER készítette

A hónapok szövegét BORS RICHÁRD írta

Lektorálta
GELLÉR TIBOR

Tervezés, nyomdai előkészítés
DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

ISSN 1419-4732

Szerkesztőség címe:
1027 Budapest, Medve utca 34-40.
Telefon: 06-1/355-6180 / Fax: 06-1/375-8378
e-mail: info@omvk.hu

Megjelent: 68 500 példányban

2018. ÉVI NAPTÁR

VADÁSZATI IDÉNYEK

Vadászható fajok	Vadászati idő
<i>Nagyvadfajok</i> Gímszarvasbika - érett bika - tehén, -ünő - borjú Dámbika - érett bika - tehén, -ünő - borjú Őzbak - suta, gida Muflonkos - juh, -jerke - bárány Vaddisznó Szikaszarvas	szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - október 31 szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - február utolsó napja október 1 - február utolsó napja október 1 - november 30. október 1 - január 31. október 1 - február utolsó napja április 15 - szeptember 30. október 1 - február utolsó napja szeptember 1 - február utolsó napja szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - február utolsó napja egész évben egész évben
<i>Apróvadfajok</i> Mezei nyúl Üregi nyúl Fácánkakas - fácántyúk Fogoly Nyári lúd Vetési lúd, nagy lilik, kanadai lúd, nílusi lúd Tökés réce Szárca Erdei szalonka Örvös galamb, balkáni gerle	október 1 - december 31. egész évben október 1 - február utolsó napja október 1 - január 31. október 1 - december 31. október 1 - december 31. október 1 - január 31. augusztus 15 - január 31. szeptember 1 - január 31. vadászati időny nélkül augusztus 15 - január 31.
<i>Egyéb apróvadfajok</i> Róka, aranyakál, nyest, pézsmapocok, nyestkutya, mosómedve Borz, házi görény, dolmányos varjú, szarka, szajkó	egész évben július 1 - február utolsó napja
a jogszabályban feltüntetett feltételek figyelembevételével	

Tisztelt Vadásztársak!

Köszöntöm Önöket az új, immár húszéves haszonbérleti üzemtervi ciklus kezdetén. Egy olyan időszak elején állunk, amelyben hosszú távon biztosítottak a szakszerű vadgazdálkodás feltételei. Hogy ez így lehessen, az elmúlt években négy fontos pillért építettünk fel.

A legelső volt, hogy ésszerű fegyvertörvényt hoztunk, ami megszüntette a vadászok, a sportlövők, a fegyvergyűjtők értelmetlen, bürokratikus vegzálását. Ma már nem szükséges minden fegyver megszerzéséhez külön végigcsinálni az engedélyeztetési eljárást, és nem szükséges ötévente újra és újra meghosszabbítani a fegyvertartási engedélyt. Emellett ésszerűbbé vált a

fegyver tárolására vonatkozó, abszurd helyzeteket előidéző korábbi szabályozás is. Megszüntettük a fegyverek időről időre kötelező műszaki vizsgáztatását.

A második nagy pillér a megállapodások megkötése a vadászattal szorosan összefüggő szervezetekkel, különböző minisztériumokkal, hazai és nemzetközi szinten. Ennek eredményeként ma már nem kerülhetnek vadászokat érintő jogszabályok úgy a kormány vagy az Országgyűlés elé, hogy ne lennének egyeztetve a vadászati szervezetekkel.

A harmadik – és talán legfontosabb – pillér az új vadászati törvény megalkotása volt, amelyet lényegében konszenzussal fogadott el a Magyar Országgyűlés. Az üzemtervi ciklus ideje

a duplájára – húsz évre – emelkedett, és meg tudtuk védeni a 3000 hektáros minimális területnagyságot. A felelős vadgazdálkodás érdekében visszaállítottuk a trófeabírálatnál a mínusz pontokat. Kifejezetten az ökológia jegyében meghatároztuk a tájegységeket, amelyeknek élén egy-egy – államilag fizetett – tájegységi fővadász segíti a vadásztársaságok munkáját. A legneuralgikusabb kérdésben, a vadkár ügyében is kompromisszumra jutottunk.

A negyedik nagy pillér a kamarai törvény módosítása volt, ami a vadászjegyek bevételeit teljes egészében meghagyta a vadász kamaránál, lehetőséget teremtve a stabilabb gazdálkodásra. A hatvani vadászati múzeumot a kormány a kamara működtetésébe adta, egyúttal biztosította a fenntartási költségek fedezetét.

Ezekre a változásokra alapozva merünk belevágni abba, hogy az 1971-es

Vadászati Világkiállítás 50. évfordulójára Magyarország újra világkiállítást rendezzen a fenntarthatóság, a közép-európai és nemzeti hagyományaink és a nagyszerű magyar vadgazdálkodás jegyében.

Tisztelt Vadásztársak!

Ezúton megköszönöm az együttműködésüket, aminek az eredményeként az új üzemtervi ciklusnak jó reményekkel vághatunk neki.

Azt kívánom, hogy az elkövetkező években sok öröm és élmény kísérje Önöket vadászútjaikon!
Megbecsüléssel:

*Dr. Semjén Zsolt
miniszterelnök- helyettes
az Országos Magyar Vadászati
Védegylet elnöke*

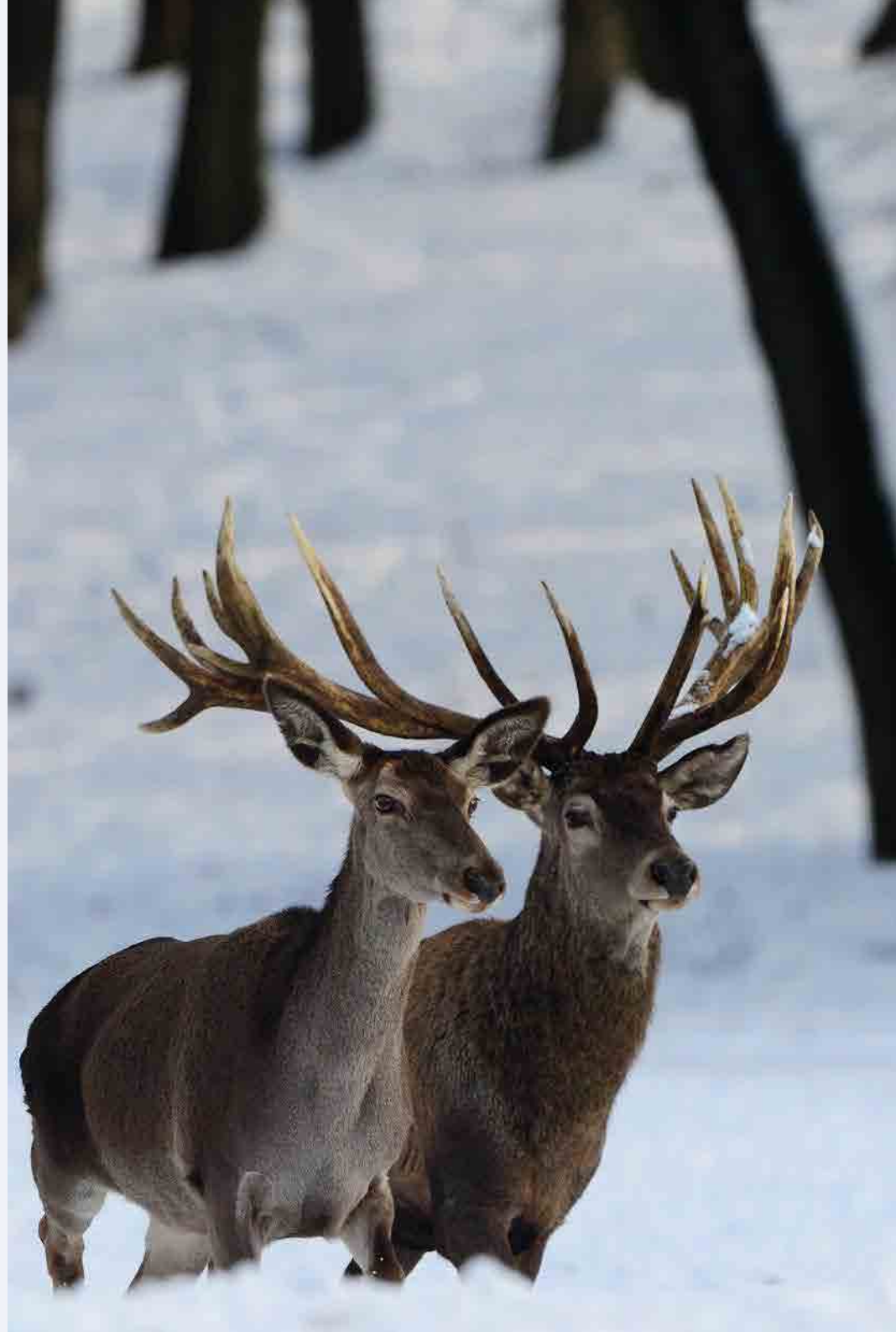
Január

SZARVAS VAGYOK, TÚLÉLŐ

Még ki kell tartanunk, még mindig össze kell fognunk, de már nem tart soká. Ha kicsivel is, de hosszabbak a fénytel teli órák, tovább világít, tovább láthatjuk a mindig feljövőt és mindig elbúvót. Bár az idő zord, fagyos, hideg és kegyetlen, de a rudli ereje összetart, egybefog minket. Együtt erősek vagyunk, külön gyengék és elveszettek. Több szem többet lát, de sajnós a több éhes száj többet is eszik, ez ellen nincs mit tennünk. Egymásra vagyunk utalva, egymás közelségében élünk az év nagy részében. Miért lenne ez most másként? Egy feladatunk van most: túl kell élnünk. Néha nagyot durran valami, és akkor kevesebben leszünk... Néha hajtanak, úznak minket az emberek kitarató kutyaikkal, hangos ézzenéssel, és akkor sokkal kevesebben leszünk... Fogy az éhes száj, ami jó, de fogy a szarvas is az erdőről... Messze van még a bőven termő időszak, messze van, amikor bármerre lépünk, mindenhol találunk élelmet. Messze... Szép és jó világ az, de most túl kell élni valahogy! A tartalékok gyorsan fogynak, táplálék meg alig, ami meg fellelhető, azért is meg kell dolgozni, meg kell szenvedni, harcolni. Igaz, hogy az ember, a vadász sokat segít. Hol itt, hol ott találunk emberszagú takarmányt, de ilyenkor az nem számít... Ilyenkor nem érdekes, hogy a rettegett és félelmetes szag lengi körül az enivalót és egész környékét. Hiszen most nincs más feladat, nincs más cél, csak a túlélés. Bármi áron.

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Hétfő	07.31	16.03	15.43	06.23		17. Szerda	07.25	16.22	07.28	16.53	●
2. Kedd	07.31	16.04	16.49	07.29	●	18. Csütörtök	07.24	16.24	08.06	17.52	
3. Szerda	07.31	16.05	18.01	08.26		19. Péntek	07.23	16.25	08.39	18.53	
4. Csütörtök	07.30	16.06	19.16	09.13		20. Szombat	07.22	16.27	09.08	19.56	
5. Péntek	07.30	16.07	20.31	09.51		21. Vasárnap	07.21	16.28	09.35	21.00	
6. Szombat	07.30	16.08	21.43	10.24		22. Hétfő	07.21	16.39	10.01	22.06	
7. Vasárnap	07.30	16.09	22.53	10.53		23. Kedd	07.20	16.31	10.27	23.13	
8. Hétfő	07.30	16.10	---	11.19		24. Szerda	07.19	16.32	10.54	---	
9. Kedd	07.29	16.12	00.00	11.45		25. Csütörtök	07.18	16.34	11.23	00.23	
10. Szerda	07.29	16.13	01.05	12.11		26. Péntek	07.16	16.35	11.57	01.34	
11. Csütörtök	07.28	16.14	02.08	12.39		27. Szombat	07.15	16.37	12.37	02.47	
12. Péntek	07.28	16.15	03.09	13.09		28. Vasárnap	07.14	16.38	13.26	03.59	
13. Szombat	07.27	16.17	04.09	13.44		29. Hétfő	07.13	16.40	14.24	05.07	
14. Vasárnap	07.27	16.18	05.05	14.23		30. Kedd	07.12	16.42	15.32	06.08	
15. Hétfő	07.26	16.19	05.58	15.08		31. Szerda	07.11	16.43	16.46	07.00	●
16. Kedd	07.25	16.21	06.45	15.58							

fotó: Blaumann Ödön

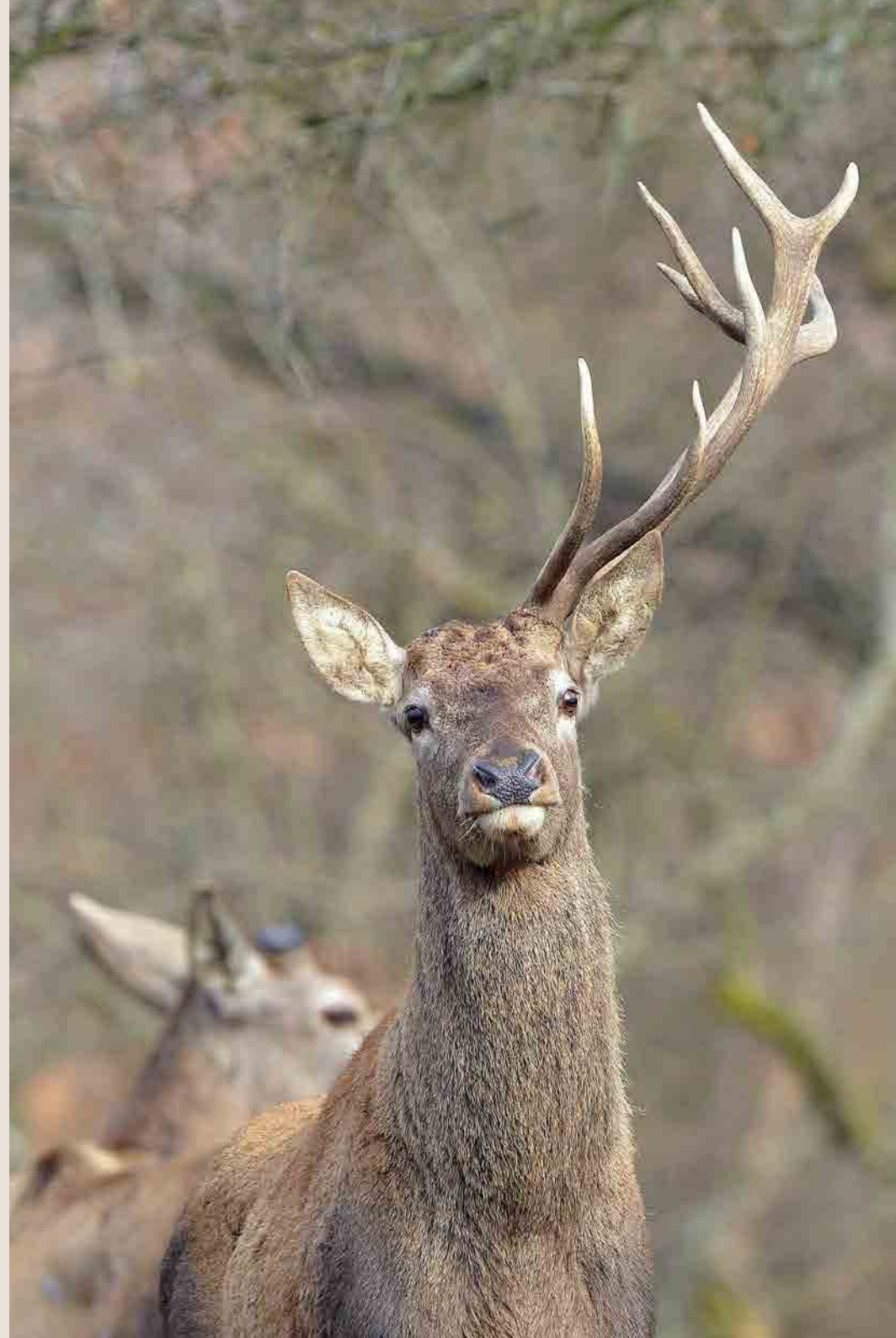
Február

SZARVAS VAGYOK, VÁLTOZÓ

Agancsom elhagyom, de lesz utána szebb, jobb, erősebb. Sokadik vagyok még a rangsorban, de a világ változik. Egyszer majd én lépek előre, én leszek a fejedelem. Ám addig még sokat kell tanulnom, legfőképpen azt, hogy vigyázzak magamra. Ennél fontosabb most nincs. Szemem, fülem, minden érzékszervem figyel, kutat, keres és tanul. Érdekes, hogy amíg egykor a tehenekkel, ünökkel jártam, addig elég volt csak rájuk figyelnem, őket követnem, hiszen vigyáztak mindenkire. De most már, hogy a legények között látom meg minden reggel a napot, most, hogy a bandával közösen ér minket az alkonyat, egymásra kell vigyáznunk. Figyelni a fű rezdülését, a szél járását, a madarak hangját. Meg amúgy is idegesített az a sok tehen, meg az összevissza rohángáló, csetlő-botló borjúsereg. Folyton csak a baj volt velük, úgyhogy jobb nekem itt a többiekkel! Néha ugyan összekapunk, néha nem értjük meg egymást, de akkor is itt van a helyem, mert én ide tartozom. Újra elhagyom az agancsom, hogy nagyobb és erősebb legyen helyette. Ez a másik is leeshetne már, mert nem jó így a világ. Néha megindulunk, rohanunk – mert megint emberek és kutyák jönnek az erdőre – és akkor a fák, az ágak segítenek, de az fáj... Nagyon fáj! De törődik is azzal az ember, hogy nekünk mi a jó, és mi a rossz? Neki csak az agancsom kell, és mindegy, hogyan. Nem elég, hogy kevés az élelem, még ezek is háborgatnak minket. Nem jó így a világ...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Csütörtök	07.09	16.45	18.03	07.43	17. Szombat	06.45	17.10	07.39	18.52
2. Péntek	07.08	16.46	19.18	08.20	18. Vasárnap	06.44	17.11	08.06	19.58
3. Szombat	07.07	16.48	20.32	08.51	19. Hétfő	06.42	17.13	08.31	21.05
4. Vasárnap	07.05	16.49	21.43	09.20	20. Kedd	06.40	17.14	08.58	22.14
5. Hétfő	07.04	16.51	22.51	09.47	21. Szerda	06.38	17.16	09.26	23.24
6. Kedd	07.03	16.53	23.56	10.13	22. Csütörtök	06.37	17.18	09.57	---
7. Szerda	07.01	16.54	---	10.41	23. Péntek	06.35	17.19	10.34	00.34
8. Csütörtök	07.00	16.56	00.59	11.11	24. Szombat	06.33	17.21	11.18	01.44
9. Péntek	06.58	16.57	02.00	11.44	25. Vasárnap	06.31	17.22	12.10	02.52
10. Szombat	06.57	16.59	02.58	12.21	26. Hétfő	06.29	17.24	13.11	03.53
11. Vasárnap	06.55	17.00	03.52	13.04	27. Kedd	06.27	17.25	14.21	04.48
12. Hétfő	06.54	17.02	04.42	13.52	28. Szerda	06.26	17.27	15.35	05.34
13. Kedd	06.52	17.04	05.26	14.45					
14. Szerda	06.50	17.05	06.05	15.43					
15. Csütörtök	06.49	17.07	06.40	16.44					
16. Péntek	06.47	17.08	07.11	17.48					

fotó: Blaumann Ödön

Március

SZARVAS VAGYOK, TRÓNFOSZTOTT

Hát, ez az idő is elérkezett. Utolsók lettünk a saját birodalmunkban. Oda az agancs, oda a korona, nincs már fegyverünk, védtelenek lettünk, és mindenféle fiatal, nyikhaj jöttment is elhúzhatja a nótánkat! Miféle élet az ilyen? Eddig mindenki tartott tőlünk, volt tisztelet, rangsor, fegyelem. Most meg azt esszük, ami marad, ami jut. Talán ez a legborzasztóbb. Kitaszítottak vagyunk, az utolsók után következünk. Pedig fejedelmek voltunk, roppant hadurak, kiknek egyetlen szavára, egyetlen pillantására megrettent mindenki. Miénk volt minden: az erdő, a mező, a nádas. Miénk volt a reggel, az este, a Hold meg a csillagok. Miénk volt a hajnali Nap első sugara, és a telihold ezüstös fénye, az erdő csendje, a viharok zúgása. A kaszálók, a rétek zsenge füve, a kukoricások roppanó csöve... Minden, minden! Félték tőlünk, mert erősek voltunk, uralkodók. Most meg...?! Gyalázat. De nem lesz ez mindig így, mert az idő nekünk dolgozik. Már serken, már növekszik az új fegyver, az új korona, és ha eljön a pillanat, ha már acélossá edzettük új agancsunkat, akkor visszaáll a régi rend, visszatér az összes király, és helyére kerül minden és mindenki! Ám addig még sokszor jön fel a Nap, és váltja őt a Hold, sokszor kell úgy ébrednünk, bízva, reménykedve, kitartóan, hogy egyszer majd újra eljön a mi időnk. És ez mindennél biztosabb... Mert egyszer újra eljön a mi időnk!

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Csütörtök	06.24	17.28	16.51	06.13	17. Szombat	05.52	17.52	06.08	17.47	●
2. Péntek	06.22	17.30	18.06	06.47	18. Vasárnap	05.50	17.53	06.34	18.55	
3. Szombat	06.20	17.31	19.19	07.17	19. Hétfő	05.48	17.54	07.01	20.04	
4. Vasárnap	06.18	17.33	20.30	07.45	20. Kedd	05.46	17.56	07.29	21.15	
5. Hétfő	06.16	17.34	21.39	08.12	21. Szerda	05.44	17.57	07.59	22.26	
6. Kedd	06.14	17.36	22.45	08.40	22. Csütörtök	05.42	17.59	08.34	23.37	
7. Szerda	06.12	17.37	23.48	09.09	23. Péntek	05.40	18.00	09.15	---	
8. Csütörtök	06.10	17.38	---	09.42	24. Szombat	05.38	18.02	10.04	00.45	
9. Péntek	06.08	17.40	00.48	10.18	25. Vasárnap	05.36	19.03	12.01	02.47	
10. Szombat	06.06	17.41	01.44	10.58	26. Hétfő	06.34	19.04	13.06	03.43	
11. Vasárnap	06.04	17.43	02.36	11.45	27. Kedd	06.32	19.06	14.17	04.30	
12. Hétfő	06.02	17.44	03.22	12.36	28. Szerda	06.30	19.07	15.30	05.10	
13. Kedd	06.00	17.46	04.03	13.32	29. Csütörtök	06.28	19.09	16.44	05.45	
14. Szerda	05.58	17.47	04.40	14.32	30. Péntek	06.26	19.10	17.57	06.15	
15. Csütörtök	05.56	17.49	05.12	15.35	31. Szombat	06.24	19.11	19.09	06.44	●
16. Péntek	05.54	17.50	05.41	16.40						

fotó: Blaumann Ödön

Április

SZARVAS VAGYOK, ÚJRAKEZDŐ

A nehezen már túlvagyunk, és nem azért, mert tavasz van, nem azért, mert végleg beköszöntött a jobb idő, hanem mert túléltek, átvészeltük. És most ez a legfontosabb. Vége az ínséges időknek, vége a nélkülözésnek, a sovány kosztoknak. Erősödünk, hízzunk, töltjük a kiürült belső raktárakat, amire most nagy szükség van. Mert mindenhez kell az energia. Az asszony nép már az anyaságra készül, mi, bikák pedig a fejdíszünk növesztésével vagyunk elfoglalva. Pár nap, pár hét, és a tehenek kiválnak a rudliból, hogy csendes és gyötrelmes magányukban világra hozzák borjaikat. Egyedül kell megszervedniük, de tudják a dolgukat! Ahogy a táplálkozást, a figyelmet, az óvatosságot, úgy az anyaságot is a génjeikben hordozzák. Még szerencse, hogy nekünk, bikáknak nem kell ezzel törődnünk. Mondjuk, elég nekünk az agancsunkkal való foglalatosság. Ehhez ugyan túl sokat nem teszünk hozzá, hacsak azt nem, hogy eszünk folyamatosan, illetve – amennyire lehet – vigyázunk rá. Mert az nő így is, meg úgy is... Bár az ember azt mondja, hogy kárt okozunk. Kárt okozunk azzal, hogy eszünk. Furcsa hozzáállás, de mit várhatnánk az embertől? Őt csak a saját érdeke, a saját álláspontja érdekli. Meg a saját földje, veteményese. Az, hogy mi hogy gondoljuk ezt az egész „vadkár-kérdést”, nos, az senkit sem hat meg, senkit sem foglalkoztat. Pedig mi csak eszünk, mert ott van előttünk. Ennyire egyszerű... Hiszen újra kell kezdenünk... Évről évre.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Vasárnap	06.22	19.13	20.19	07.11	17. Kedd	05.51	19.35	06.59	21.13	
2. Hétfő	06.20	19.14	21.27	07.38	18. Szerda	05.49	19.37	07.33	22.27	
3. Kedd	06.18	19.16	22.32	08.07	19. Csütörtök	05.47	19.38	08.12	23.37	
4. Szerda	06.16	19.17	23.35	08.38	20. Péntek	05.45	19.40	08.59	00.43	
5. Csütörtök	06.14	19.19	00.34	09.13	21. Szombat	05.44	19.41	09.55	---	
6. Péntek	06.12	19.20	---	09.52	22. Vasárnap	05.42	19.42	10.58	01.41	
7. Szombat	06.10	19.21	01.29	10.36	23. Hétfő	05.40	19.44	12.06	02.31	
8. Vasárnap	06.08	19.23	02.17	11.26	24. Kedd	05.38	19.45	13.18	03.12	
9. Hétfő	06.06	19.24	03.01	12.20	25. Szerda	05.37	19.47	14.30	03.47	
10. Kedd	06.04	19.26	03.38	13.18	26. Csütörtök	05.35	19.48	15.42	04.18	
11. Szerda	06.02	19.27	04.12	14.20	27. Péntek	05.33	19.49	16.53	04.46	
12. Csütörtök	06.00	19.28	04.42	15.24	28. Szombat	05.31	19.51	18.02	05.12	
13. Péntek	05.59	19.30	05.09	16.30	29. Vasárnap	05.30	19.52	19.10	05.39	
14. Szombat	05.57	19.31	05.36	17.38	30. Hétfő	05.28	19.54	20.17	06.06	●
15. Vasárnap	05.55	19.33	06.02	18.48						
16. Hétfő	05.53	19.34	06.29	20.00						●

fotó: Blaumann Ödön

Május

SZARVAS VAGYOK, GONDTALAN

Anya megvéd, mindig megvéd. Még nem tudom, hogy mi a rét, a fű, a fa, a levegő, a darázs vagy az ember, a vadász, de anya itt van velem. Mindig velem, még akkor is, ha néha magamra hagy. Ő megtanít mindenre, és ha nem kérdezek, ő akkor is tudja a választ. Vigyáz rám, óv, dorgál, terelget. Bármerre járok, egyik szeme mindig engem figyel, bármit csinállok, egyik füle mindig engem követ. Mert én még kicsi vagyok, hisz nemrég születtem. Ám nem félek, mert anya velem van. Ha fázom, hozzábújok, ha félek, mögém lépek, és ha megéhezem, nála mindig van mit ennem. Apát még nem láttam... Anya az mondja róla, hogy vitéz, hős dalia, erős és magabiztos, igazi fejedelem. Egyszer én is ilyen leszek! De addig még nagyon kell vigyáznom magamra, és figyelni, tanulni! Anya azt mondja, hogy roppant nagy agancsának csak egyetlen mozdulatára figyelt mindenki, és féltek is tőle a többi szarvasok. De nekem még nincs agancsom. Anya azt mondja, hogy nekem is lesz, csak még nem tudom, hogy hogyan. Kinő a fejemből, vagy anya odateszi? Nem tudom... Mert én még kicsi vagyok. Meg ez most még engem nem is érdekel, csak a szaladgálás, meg az enivaló. Anya azt mondja, hogy sokat kell ennem azért, hogy egyszer majd én is olyan nagy és erős legyek, mint apa, és nekem is legyen olyan agancsom, mint neki. De én még nem láttam apa agancsát, mert valahol elvesztette, és csak most nő ki a fejéből az új. Vagy azt is az anyukája rakta oda?

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Kedd	05.26	19.55	21.22	06.36	17. Csütörtök	05.04	20.16	06.51	22.32
2. Szerda	05.25	19.56	22.23	07.09	18. Péntek	05.03	20.17	07.45	23.35
3. Csütörtök	05.23	19.58	23.20	07.46	19. Szombat	05.01	20.19	08.47	00.29
4. Péntek	05.22	19.59	00.12	08.28	20. Vasárnap	05.00	20.20	09.56	---
5. Szombat	05.20	20.00	00.57	09.16	21. Hétfő	04.59	20.21	11.08	01.14
6. Vasárnap	05.19	20.02	---	10.09	22. Kedd	04.58	20.22	12.21	01.51
7. Hétfő	05.17	20.03	01.37	11.05	23. Szerda	04.57	20.23	13.33	02.23
8. Kedd	05.16	20.04	02.12	12.05	24. Csütörtök	04.56	20.24	14.43	02.51
9. Szerda	05.14	20.06	02.43	13.07	25. Péntek	04.55	20.26	15.52	03.17
10. Csütörtök	05.13	20.07	03.11	14.12	26. Szombat	04.54	20.27	16.59	03.43
11. Péntek	05.11	20.09	03.37	15.18	27. Vasárnap	04.54	20.28	18.06	04.09
12. Szombat	05.10	20.10	04.02	16.27	28. Hétfő	04.53	20.29	19.10	04.37
13. Vasárnap	05.09	20.11	04.29	17.38	29. Kedd	04.52	20.30	20.13	05.08
14. Hétfő	05.07	20.12	04.57	18.52	30. Szerda	04.51	20.31	21.12	05.43
15. Kedd	05.06	20.14	05.29	20.07	31. Csütörtök	04.50	20.32	22.06	06.23
16. Szerda	05.05	20.15	06.06	21.21					

fotó: Blaumann Ödön

Junius

SZARVAS VAGYOK, FELKÉSZÜLŐ

Helló! Bocs, hogy tele szájjal beszélek, de muszáj ennem. Tudod, én mindig eszem, feltéve, ha van mit. És most van. Úgyhogy pukkadásig tömöm magam. Meg neked elárulhatom, hiszen most úgysem rám vadászol, és van időnk néhány szót bizalmasan váltani, hogy készülök a nászéjszakámra, ami – mint azt te is tudod – egész hosszú és többnapos lesz. Lehet, hogy te korainak érzed az aggodalmamat, de én nem. Hipp-hopp, elrepül az idő, és én le leszek strapálva rendesen. Úgyhogy ennem kell, hogy erőm teljében legyek, mert akkor már nem nagyon lesz rá alkalmam. Örülök, ha néhány korty vízzel csillapítom majd a szomjamat. Különbösen is, a végére úgy fogok kinézni, mint egy nádlevél, tehát legyen miből leadni! Az asszonynépet is egyben kell tartanom, és a bikák is kötekedni fognak, mese nincs, kell a tartalék, kell az erő! Meg itt van a fejemen ez az agancsszerűség. Most még csak növekszik, de ehhez is, tudod, mennyit kell ennem, hogy erős és nagy legyen? Mégis úgy érzem, hogy bármennyit eszem, az kevés! Még az a szerencse, hogy most terített asztal az egész világ. Apropos, szólhatnál annak a vadásznak, aki kukoricát szokott kihordani ide az erdőre, hogy néha azért hozhatna mást is! Na, nem mintha nem szeretném, de azért nekem annál változatosabb az étrendem, minthogy állandóan penészes vagy éppen összetört kukoricát egyek. És most, ha nem haragszol, odébbállok, és leheveredem valahová kicsit kérődzeni, mert megint teleettem magamat.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Péntek	04.50	20.33	22.54	07.09	17. Vasárnap	04.45	20.43	08.52	23.52
2. Szombat	04.49	20.34	23.36	08.00	18. Hétfő	04.45	20.44	10.07	00.27
3. Vasárnap	04.49	20.34	00.13	08.55	19. Kedd	04.45	20.44	11.21	00.56
4. Hétfő	04.48	20.35	00.45	09.53	20. Szerda	04.45	20.44	12.33	---
5. Kedd	04.48	20.36	---	10.54	21. Csütörtök	04.45	20.44	13.43	01.23
6. Szerda	04.47	20.37	01.13	11.57	22. Péntek	04.46	20.45	14.51	01.49
7. Csütörtök	04.47	20.38	01.39	13.01	23. Szombat	04.46	20.45	15.57	02.14
8. Péntek	04.46	20.38	02.04	14.07	24. Vasárnap	04.46	20.45	17.02	02.41
9. Szombat	04.46	20.39	02.29	15.15	25. Hétfő	04.47	20.45	18.05	03.11
10. Vasárnap	04.46	20.40	02.56	16.27	26. Kedd	04.47	20.45	19.05	03.44
11. Hétfő	04.45	20.40	03.25	17.41	27. Szerda	04.47	20.45	20.01	04.21
12. Kedd	04.45	20.41	03.59	18.56	28. Csütörtök	04.48	20.45	20.51	05.05
13. Szerda	04.45	20.41	04.40	20.11	29. Péntek	04.48	20.45	21.36	05.53
14. Csütörtök	04.45	20.42	05.30	21.20	30. Szombat	04.49	20.45	22.14	06.47
15. Péntek	04.45	20.42	06.30	22.20					
16. Szombat	04.45	20.43	07.38	23.11					

fotó: Réti Zoltán

Julius

SZARVAS VAGYOK, CSALÁDTAG

Játék az egész világ! Örülünk az életnek, örülünk a napnak, a rétnek, a fűnek, a fának, a virágnak, örülünk egymásnak... A borjaink már túl vannak a nehezén, szépen cseperednek, csintalanok és szelesek még, de hát milyenek legyenek? Van bennük erő és egészség, meg jó adag virgoncság! És olyan jó újra viszontlátni a gyermekeimet is, meg a réges-régi barátnőket! Közülük sokan vezetnek borjút, és ők is mind épek, egészségesek. Lassan megérkeznek a többiek is, és újra összeállunk rudlivá. Borjak, tehenek és ünők. Nagyon jól megértjük egymást, a vitákat – némi „patavívás” során – gyorsan rendezzük. Sok kis család alkot egy nagyot. És ide nem is kellene a férfiak... Mit kezdenénk velük? Mogorvák és maguknak valók. Meg a gyerekekkel sem bírnak, és ami még rosszabb, nem is akarnak velük foglalkozni. Minden a mi nyakunkba szakad... Úgyhogy legyenek ők csak külön, jó távol tőlünk, hiszen éppen elég belőlük ősz elején az a pár nap, amikor kerülgetnek minket! Erőszakosak és akarnokok. Bár köztünk is akad néhány fiatal bika, akik mellénk csapódtak, mert ők még túlon túl tejfölösszájúak ahhoz, hogy az öregekkel legyenek, ám szerencsére velük nincs gond, jól megvagyunk. A vezértehén tudja a dolgát, tudja, mit tesz, és legfőképpen miért teszi, úgyhogy nekünk nincs más tennivalónk, mint rá figyelni, őt követni. Amúgy meg eszünk-iszunk, nem bánkódunk, neveljük a gyerekeket, akik játszanak önfeledten, hiszen játék az egész világ.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Vasárnap	04.49	20:44	22.48	07.45	17. Kedd	05.03	20.35	10.18	23.26
2. Hétfő	04.50	20:44	23.17	08.45	18. Szerda	05.04	20.34	11.31	23.53
3. Kedd	04.51	20:44	23.43	09.46	19. Csütörtök	05.05	20.33	12.41	00.19
4. Szerda	04.51	20:43	00.08	10.49	20. Péntek	05.06	20.32	13.49	00.46
5. Csütörtök	04.52	20:43	00.32	11.53	21. Szombat	05.07	20.31	14.54	---
6. Péntek	04.53	20:43	00.57	12.59	22. Vasárnap	05.08	20.30	15.58	01.14
7. Szombat	04.54	20:42	---	14.07	23. Hétfő	05.10	20.29	16.59	01.46
8. Vasárnap	04.54	20:42	01.24	15.17	24. Kedd	05.11	20.28	17.56	02.22
9. Hétfő	04.55	20:41	01.54	16.31	25. Szerda	05.12	20.27	18.48	03.03
10. Kedd	04.56	20:40	02.31	17.45	26. Csütörtök	05.13	20.26	19.34	03.50
11. Szerda	04.57	20:40	03.15	18.57	27. Péntek	05.14	20.24	20.15	04.42
12. Csütörtök	04.58	20:39	04.09	20.02	28. Szombat	05.15	20.23	20.50	05.38
13. Péntek	04.59	20:38	05.14	20.59	29. Vasárnap	05.17	20.22	21.21	06.37
14. Szombat	05.00	20:38	06.27	21.46	30. Hétfő	05.18	20.21	21.48	07.39
15. Vasárnap	05.01	20:37	07.44	22.25	31. Kedd	05.19	20.19	22.13	08.41
16. Hétfő	05.02	20:36	09.02	22.58					

fotó: Blaumann Ödön

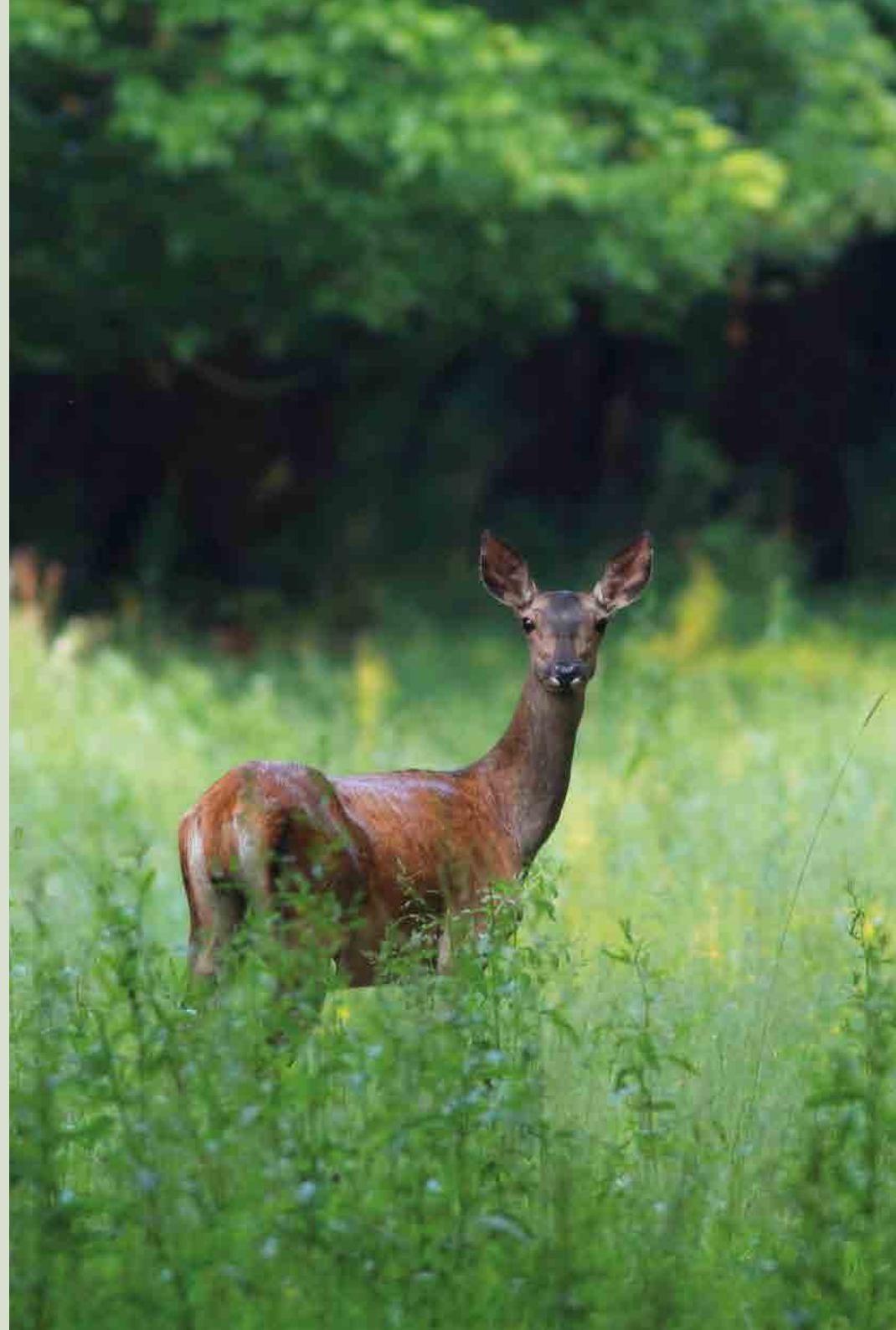
Augusztus

SZARVAS VAGYOK, MENYASSZONY

Lassan készülnöm kell, mert itt az idő! Minden porcikámban, minden szőrszálam-ban, sejtemben érzem. A bikák idegesebbek, egyre idegesebbek, és ez feszültté tesz engem és a többi tehenet is. Pedig én tudom a dolgom, tudom, mit és mikor kell tennem. Mindig is tudtam, mert anya akarok lenni. Újra meg újra! Borjat szülni, féltetni, felnevelni, vigyázni rá, gondoskodni róla. Mert ez a dolgom. Nem tudom, honnan vannak ilyen érzéseim, nem tudom, hogy miért járnak ilyen gondolatok a fejemben, de ahogy az őzek násza csillapodik, bennem úgy nő egyre jobban a vágy, hogy menyasszony, hogy anya legyek. Vágyom arra, hogy jöjjön egy bika, és az övé lehessen. Szemérmetlen lennék? Nem hiszem, hiszen a megmaradás ösztöne vezérli minden cselekedetemet, minden mozdulatomat. Mert ez az élet rendje és nekem ezt kell követnem. Bármilyen áron! Bár a bikákat nem értem. Minek ez a hajcihő és kivagyiság? Minek ez az ordítózás, verekedés, erőfitogtatás? Úgyis megkapják, amit akarnak... Ki így, ki úgy. Nekem meg majdnem mindegy, hogy ki lesz a borjam apja – bár vágyom a legnagyobb, a legerősebb bikára –, mert a felnevelés gondja teljes egészében úgyis rám hárul. Csalfa lennék? Csapodár? Nem! Nem, mert nekem a jövőre kell gondolnom, arra, hogy ha már megszólalt a kakukk, akkor borjú legyen mellettem! De most már mennem kell, mert lassan eljön az én időm, és még rengeteg a dolgom, készülődöm kell. Mert újra menyasszony leszek...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Szerda	05.20	20.18	22.37	09.44	17. Péntek	05.41	19.52	12.43	23.16
2. Csütörtök	05.22	20.16	23.01	10.49	18. Szombat	05.43	19.51	13.49	23.47
3. Péntek	05.23	20.15	23.26	11.55	19. Vasárnap	05.44	19.49	14.51	00.22
4. Szombat	05.24	20.14	23.54	13.02	20. Hétfő	05.45	19.47	15.50	---
5. Vasárnap	05.25	20.12	00.26	14.12	21. Kedd	05.47	19.45	16.44	01.01
6. Hétfő	05.27	20.11	---	15.24	22. Szerda	05.48	19.43	17.32	01.46
7. Kedd	05.28	20.09	01.05	16.35	23. Csütörtök	05.49	19.42	18.14	02.36
8. Szerda	05.29	20.07	01.53	17.42	24. Péntek	05.51	19.40	18.51	03.31
9. Csütörtök	05.31	20.06	02.51	18.43	25. Szombat	05.52	19.38	19.23	04.30
10. Péntek	05.32	20.04	04.00	19.34	26. Vasárnap	05.53	19.36	19.52	05.31
11. Szombat	05.33	20.03	05.15	20.17	27. Hétfő	05.55	19.34	20.18	06.34
12. Vasárnap	05.35	20.01	06.34	20.54	28. Kedd	05.56	19.32	20.42	07.37
13. Hétfő	05.36	19.59	07.53	21.25	29. Szerda	05.57	19.30	21.06	08.42
14. Kedd	05.37	19.58	09.10	21.53	30. Csütörtök	05.59	19.28	21.30	09.47
15. Szerda	05.39	19.56	10.23	22.20	31. Péntek	06.00	19.26	21.57	10.54
16. Csütörtök	05.40	19.54	11.34	22.47					

fotó: Utassy György

Szeptember

SZARVAS VAGYOK, ERŐS HARCOS

Hiába feszülsz, hiába erőlködsz, gyengébb vagy! Add fel! Add fel, mert egyszerűen eltiporlak! Megmondtam, már az elején, ne kötekedj, ne akarj harcolni velem. De neked hiába beszéltem... Ezek a tehenek az enyéme, hozzám tartoznak, és semmi közöd hozzájuk! De te nem értted a szóból, ezért most véged lesz. Nemhiába óvtam, neveltem az agancsomat, nemhiába vigyáztam rá, fentem, dörzsöltem hegyesre. Tudtam, hogy egyszer majd ideállítasz – amikor senki sem hívott –, idetolod magad, pedig senki sem kíváncsi rád, és te kötekedni és követelőzni fogsz. Tudtam! És akkor majd hasznát veszem a fegyveremnek. Pusztulj innen, és add fel! Add fel, mert nem látod többé a napot! Miattad nem ettem, inni is alig ittam már egy jó ideje, mert itt lebzsz a háremem körül, és lesed a pillanatot, hogy a helyemre lépj. No, azt várhatod, mert inkább belepusztulok, mint hogy átadjam a trónom! Látom, gyengülsz, fogytán az erőd, kezdesz kimerülni... Ne aggódj, én még bírom... Érzem, tudom, hogy lassan feladod, de akkor a teremő irgalmazzon neked! Menekülj, fuss, ahogy a lábaid bírja, amíg teheted! Jaj a legyőzötteknek! Azt hiszed, hogy ezekkel a régi cselekkkel, erőtlenségekkel, céltalan vágásokkal elérsz valamit? Semmit! És tudod, hogy miért? Mert erősebb vagyok és tapasztaltabb, ezt véd az eszedbe, és soha, érted, soha ne feledd el!... És most kotródj innen!

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Szombat	06.01	19.24	22.27	12.02	17. Hétfő	06.23	18.52	14.38	23.40
2. Vasárnap	06.03	19.22	23.02	13.12	18. Kedd	06.24	18.50	15.28	00.29
3. Hétfő	06.04	19.20	23.45	14.21	19. Szerda	06.25	18.48	16.13	--
4. Kedd	06.05	19.18	00.37	15.28	20. Csütörtök	06.27	18.46	16.51	01.23
5. Szerda	06.07	19.16	--	16.29	21. Péntek	06.28	18.44	17.25	12.20
6. Csütörtök	06.08	19.14	01.39	17.23	22. Szombat	06.29	18.42	17.54	13.21
7. Péntek	06.09	19.12	02.49	18.09	23. Vasárnap	06.31	18.40	18.21	04.23
8. Szombat	06.11	19.10	04.06	18.48	24. Hétfő	06.32	18.38	18.46	05.27
9. Vasárnap	06.12	19.08	05.25	19.21	25. Kedd	06.33	18.36	19.10	06.32
10. Hétfő	06.13	19.06	06.43	19.51	26. Szerda	06.35	18.34	19.34	07.38
11. Kedd	06.15	19.04	07.59	20.19	27. Csütörtök	06.36	18.31	20.00	08.46
12. Szerda	06.16	19.02	09.13	20.46	28. Péntek	06.37	18.29	20.29	09.55
13. Csütörtök	06.17	19.00	10.25	21.14	29. Szombat	06.39	18.27	21.02	11.04
14. Péntek	06.19	18.58	11.34	21.45	30. Vasárnap	06.40	18.25	21.42	12.14
15. Szombat	06.20	18.56	12.40	22.19					
16. Vasárnap	06.21	18.54	13.41	22.57					

fotó: Blaumann Ödön

Október

SZARVAS VAGYOK, MEGFÁRADT

Sok csatát megvívtam, sok ellenfelet legyőztem. De most hagyjatok pihenni!... Fáradt vagyok. Bár csak egyszer került meg a sötétség az esti égen vándorlót, én mégis elfáradtam. De ez nem csoda, hiszen ezernyi a seb, és az a számtalan csata, életre-halálra folyó küzdelem kivette az erőmet. Úgyhogy hagyjatok aludni... Sokszor nem is a verekezésben fáradtam el, hanem abban, hogy együtt tartsam az asszonynépet, mert ahány láb, annyi irány. Ám arra, amerre én akartam menni, arra egyiknek sem sikerült. Miért is sikerült volna? Csökönös mind. Egy idő után – mikor megsokasodtak – alig bírtam egyben tartani őket. Ám még ezzel sem lett volna baj, de annyi bika legyeskedett körülöttük, hogy nem győztem a riválisokat elzavarni! Egyeseknek elég volt csak egyet ordítanom, némelyiknek meg kellett mutatnom magam, másokkal verekednem kellett. Mert a háremem nem adom! De most jó, hogy nincsenek itt, és már én sem érzem magam annyira erősnek. Elfáradtam... Hagyjatok pihenni! Végül is a cimborákat is megértem. Hiába voltunk meg egész évben olyan jól, tudtuk, hogy most majd összekapunk, verekszünk. Hiába bőgtem bele a nagyvilágba, hogy ezek a tehenek, ünök hozzám tartoznak, és csakis én érhetek hozzájuk, az én feleségeim. Nem akarták megérteni. Aztán meg csodálkoztak, hogy nekik mentem... Pedig olyan jól megvoltunk ez idáig, és most azt sem tudom, hogy merre járnak, hol lehetnek. De nem is baj, elfáradtam, nagyon elfáradtam. Hagyjatok pihenni!...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Hétfő	06.42	18.23	22.30	13.21	17. Szerda	07.04	17.52	14.51	00.08
2. Kedd	06.43	18.21	23.27	14.23	18. Csütörtök	07.06	17.50	15.26	---
3. Szerda	06.44	18.19	00.33	15.18	19. Péntek	07.07	17.49	15.57	01.08
4. Csütörtök	06.46	18.17	---	16.05	20. Szombat	07.08	17.47	16.24	02.10
5. Péntek	06.47	18.15	01.45	16.45	21. Vasárnap	07.10	17.45	16.49	03.13
6. Szombat	06.48	18.13	03.01	17.19	22. Hétfő	07.11	17.43	17.13	04.18
7. Vasárnap	06.50	18.11	04.18	17.49	23. Kedd	07.13	17.42	17.37	05.24
8. Hétfő	06.51	18.09	05.34	18.17	24. Szerda	07.14	17.40	18.02	06.32
9. Kedd	06.53	18.08	06.49	18.44	25. Csütörtök	07.16	17.38	18.30	07.42
10. Szerda	06.54	18.06	08.03	19.12	26. Péntek	07.17	17.36	19.02	08.53
11. Csütörtök	06.55	18.04	09.14	19.41	27. Szombat	07.19	17.35	19.40	10.05
12. Péntek	06.57	18.02	10.23	20.14	28. Vasárnap	07.20	17.33	19.26	10.14
13. Szombat	06.58	18.00	11.28	20.51	29. Hétfő	06.22	16.31	20.21	11.19
14. Vasárnap	07.00	17.58	12.28	21.33	30. Kedd	06.23	16.30	21.24	12.16
15. Hétfő	07.01	17.56	13.22	22.20	31. Szerda	06.25	16.28	22.34	13.05
16. Kedd	07.03	17.54	14.10	23.12					

fotó: Blaumann Ödön

November

SZARVAS VAGYOK, ÚJRA BARÁT

Te is hallod? Zörög az avar, pattan az ág... Ismét jön egy újabb, ismert és régi barát. Lassan csak összeállunk, megint együtt leszünk, mint a régi szép időkben. Vége a „haragszomrád”-nak, vége az ellenségeskedésnek. Igazán nem is tudom, hogy mi értelme volt, hiszen annak előtte olyan jól megvoltunk egymással. Tudom, tudom, ne is mondd: a tehenek, az asszonynép!... Mindig velük van a baj, mindig miatuk van a probléma. Persze ők ebből mit sem érzékelnek, csak illegetik-billegetik magukat, mi meg... Most már mindegy, hagyjuk! Vége van, és ez a lényeg. Nem tudom, hogy vagytok vele, de haraphatnánk valamit. Igaz, hogy már régen vége a szerelmi légyottok idejének, de én azóta éhes vagyok. Folyamatosan csak ennék és ennék. És most még van mit... Akár hiszitek, akár nem, de minden porcikámon érzem az idő változását, és az azt súgja, hogy nemsokára nehéz napok elé nézünk, rossz idők jönnek, úgyhogy együnk és pihenjünk minél többet! Ősi regula ez, de van benne valami. Meg amúgy különben sincs egyéb dolgunk... Remélem, mindenki megvan a bandából, mert a nász alatt lehetett hallani ezt-azt, hogy ez meg az a bika már nem eszik meg több lucernát... Nekik véget ért az erdő, a rét, a fű, a fa, a Hold, a Nap. Véget ért minden!... De talán mind megvagyunk, hiszen az ember nem tud minden szarvast hazavinni. Hallottad? Megint zörög valahol az elszáradt levél, megint érkezik egy öreg cimbora. Csakhogy újra együtt vagyunk!

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Csütörtök	06.26	16.27	23.47	13.46	17. Szombat	06.50	16.06	13.51	---
2. Péntek	06.28	16.25	---	14.21	18. Vasárnap	06.52	16.04	14.15	01.00
3. Szombat	06.29	16.24	01.02	14.51	19. Hétfő	06.53	16.03	14.39	02.05
4. Vasárnap	06.31	16.22	02.16	15.19	20. Kedd	06.55	16.03	15.03	03.12
5. Hétfő	06.32	16.21	03.30	15.45	21. Szerda	06.56	16.02	15.29	04.21
6. Kedd	06.34	16.19	04.43	16.11	22. Csütörtök	06.57	16.01	16.00	05.33
7. Szerda	06.35	16.18	05.54	16.39	23. Péntek	06.59	16.00	16.35	06.47
8. Csütörtök	06.37	16.16	07.04	17.10	24. Szombat	07.00	15.59	17.19	08.00
9. Péntek	06.38	16.15	08.12	17.45	25. Vasárnap	07.02	15.58	18.11	09.09
10. Szombat	06.40	16.14	09.15	18.24	26. Hétfő	07.03	15.58	19.13	10.12
11. Vasárnap	06.41	16.12	10.13	19.10	27. Kedd	07.04	15.57	20.23	11.05
12. Hétfő	06.43	16.11	11.04	20.00	28. Szerda	07.06	15.56	21.37	11.49
13. Kedd	06.44	16.10	11.48	20.55	29. Csütörtök	07.07	15.56	22.51	12.25
14. Szerda	06.46	16.09	12.26	21.54	30. Péntek	07.08	15.55	---	12.56
15. Csütörtök	06.47	16.08	12.58	22.55					
16. Péntek	06.49	16.07	13.26	23.57					

fotó: Blaumann Ödön

December

SZARVAS VAGYOK, REMÉNYKEDŐ

Keveset mozogni, és minél többet enni! Mert csak így vészeltethjük át... Nagy a hó, a táplálék pedig kevés, mi meg sokan vagyunk. A szőrzet, a zsír ugyan nyújt némi védelmet a dermesztő hideg ellen, de amelyikünk nem tudta idejében pótolni a nász alatti veszteségeket, az most bajban van. Nagy bajban! De ez az élet rendje. Mert a gyenge elpusztul, az erős pedig megmarad. És a gyenge pusztuljon is el, ne egye el előlünk azt a kevés ételmet! Mert vége a jó világnak, vége a terített asztalnak. Ma már csak emlék a zöldellő mező vagy az ember gondozta terület, terület asztalkám. Nem mondom, most is találunk ezt meg azt, de ez korántsem annyira tápláló és laktató, mint annak idején, amikor rövidek voltak az éjszakák, és hosszabbak a nappalok, amikor még meleg volt, és volt minden. Minden! De ehhez már hozzászoktam, mert az évek folyamán nem csak az idő múlik, hanem az ész is csiszolódik. Most legalább nincsenek kullancsok, böglyök és egyéb haszontalan, semmit érő vérszívók! De enivaló sincs. És bár a hó alatt megbújik némi táplálék, de az kevés, nagyon kevés, hiszen gyorsan eltakarítjuk. Sokszor csak a fakéreg marad, no meg némi mutatóba itt maradt zöld levél. Néha jön az ember, zúg, hangoskodik, majd nyomában meghalnak a fák. És akkor mi ismét ehetünk... Keveset mozogni, és minél többet enni... De most menni, menni, mert éhesek vagyunk! És bár nem én vagyok a legtapasztaltabb, de a csapat most rám van bízva, nem hibázhatok...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Szombat	07.09	15.55	00.05	13.24	17. Hétfő	07.25	15.53	13.04	00.53
2. Vasárnap	07.11	15.54	01.18	13.50	18. Kedd	07.26	15.54	13.29	01.59
3. Hétfő	07.12	15.54	02.30	14.15	19. Szerda	07.26	15.54	13.56	03.09
4. Kedd	07.13	15.53	03.40	14.41	20. Csütörtök	07.27	15.54	14.29	04.21
5. Szerda	07.14	15.53	04.50	15.10	21. Péntek	07.28	15.55	15.08	05.34
6. Csütörtök	07.15	15.53	05.57	15.42	22. Szombat	07.28	15.55	15.56	06.48
7. Péntek	07.16	15.53	07.02	16.19	23. Vasárnap	07.29	15.56	16.56	07.56
8. Szombat	07.17	15.53	08.03	17.02	24. Hétfő	07.29	15.56	18.05	08.55
9. Vasárnap	07.18	15.52	08.57	17.51	25. Kedd	07.29	15.57	19.20	09.45
10. Hétfő	07.19	15.52	09.44	18.44	26. Szerda	07.30	15.58	20.37	10.26
11. Kedd	07.20	15.52	10.25	19.42	27. Csütörtök	07.30	15.58	21.54	11.00
12. Szerda	07.21	15.52	10.59	20.42	28. Péntek	07.30	15.59	23.08	11.29
13. Csütörtök	07.22	15.52	11.29	21.43	29. Szombat	07.30	16.00	---	11.55
14. Péntek	07.23	15.53	11.55	22.45	30. Vasárnap	07.30	16.01	00.21	12.21
15. Szombat	07.24	15.53	12.18	23.48	31. Hétfő	07.31	16.02	01.31	12.46
16. Vasárnap	07.24	15.53	12.41	--					

fotó: Blaumann Ödön

Tisztelt Vadásztársaim!

Kemény munkával telt, de eredményekben gazdag évet, sőt nyugodt lelkiismerettel mondhatom, éveket tudhatunk magunk mögött. Az 1996-ban hozott vadászati törvényünk alapjaiban kiállta a próbát, de az elmúlt húsz évben annyi minden változott, hogy elkerülhetetlenné vált a módosítása. Nemcsak a vadászati törvényt, hanem egyéb, a vadgazdálkodással és vadászattal kapcsolatos jogszabályokat is módosították. Ezek mind abba az irányba hatottak, hogy könnyebbé, követhetőbbé és átláthatóbbá tegyék a vadászatra jogosultak, a sport- és hivatásos vadászok életét. Meggyőződésem, hogy az előttünk álló, immár húszéves üzemtervi ciklusban adottak a nyugodt és kiegyensúlyozott, szakmai alapokon álló és az érintettek együttműködésén alapuló vadgazdálkodás feltételei. Szeretném azonban megjegyezni, hogy az ebben rejlő lehetőségek kihasználása döntően rajtunk, a vadásztársadalmon múlik. A jogalkotási folyamatban az Országos Magyar Vadászkamara, az Országos Magyar Vadászati Védegylettel karöltve aktívan részt vett, és ezúton szeretném megköszönni mindazok áldozatos munkáját, akik fáradhatatlanul, időt nem kímélve, jelentős mértékben hozzájárultak a vadgazdálkodás és vadászat jogi hátterének megújításához. Ezzel párhuzamosan az Országos Magyar Vadászkamara működését is új alapokra helyeztük. A 2014-ben megválasztott kamarai vezetés két fontos célt tűzött ki maga elé. Az egyik,

hogy a kamara működésének belső szabályozottságát felül kell vizsgálni, s a vadászok, valamint az érintettek számára teljesen tiszta, átlátható viszonyokat kell teremteni, míg a másik, hogy a kamarát ezentúl átgondolt, a testületek által jóváhagyott programok alapján kell működtetni. Mindkét területen jelentős mértékben előbbre léptünk. Még 2014-ben megalkottuk a kamara központi apparátusának Szervezeti és Működési Szabályzatát, és beemeltük a kamara alapszabályába a titkári értekezletek rendszerét. Ma már teljesen természetes, hogy a testületi üléseken tárgyalandó napirendi pontokhoz megfelelően előkészített írásos előterjesztések készülnek, és azok időben eljutnak az érintettekhez, ami nagymértékben javította a testületi munka hatékonyságát. Ebben az évben az országos elnökség javaslata alapján az országos küldöttközgyűlés elfogadta a feladatarányos finanszírozási rendszert, ami megnyugtató pénzügyi háttérrel biztosítja a kamara megyei területi szervezetei részére.

A legnagyobb változást a kamara életében azonban a kamarai törvény módosítása jelentette. Ez olyan forrásokat biztosít a jövőben a testületnek, melyek célszerű felhasználásával jelentős mértékben hozzá tud járulni az előttünk álló égető szakmai feladatok megoldásához. Gondolok itt elsősorban az Országos Vadgazdálkodási Alap létrehozására és a kiemelt kamarai feladatok és programok finanszírozá-

sára. Ez utóbbiak között, úgy gondolom, hosszabb távon helyet kell kapnia a fiatalok természetszeretetre történő nevelésének, továbbá a vadászat társadalmi elfogadottsága javításának. Mind a két feladat végrehajtása vonatkozásában komoly lehetőséget teremt az, hogy a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum 2018. január 1-jétől a kamara vagyonkezelésébe került. Rendkívül fontos, hogy az erről szóló kormányhatározat nemcsak a múzeum vagyonkezelésbe adását tartalmazza, de 2022-ig a működtetéshez szükséges költségek fedezetét is a kamara rendelkezésére bocsátja.

Kedves Vadásztársak!

Az előzőekben vázolt eredmények az együttgondolkodáson, az érintettek együttműködésén, párbeszédén és kompromisszumkészségén nyugszanak. Úgy gondolom, a jövő szempontjából is rendkívül fontos, hogy ezeket az értékeket megőrizzük. Az elért eredmények csak a kezdetet jelentik, a munka dandárja még hátravan. Mindannyiunk közös érdeke, hogy az ágazat feltételeinek javításával megőrizzük a magyar vadgazdálkodás hírnevét, továbbá biztosítsuk annak lehetőségeit, hogy az elkövetkezendő húsz évben nyugodt körülmények között vadászhasunk és vadásztathassunk. Ebben fontos szerepet kap a korábbiakban már említett Országos Vadgazdálkodási Alap, de legalább ennyire fontos a kellően megbecsült hivatásos vadászok alkalmazása is. A vadászati törvény módosításának talán legfontosabb eleme a tájegységi

vadgazdálkodás rendszerének bevezetése. A tájegységi fővadászok jelentős mértékben segíthetik a vadászatra jogosultak szakmai munkáját, külső támaszai lehetnek a hivatásos vadászoknak, és összekötő szerepet tölthetnek be a vadászatra jogosultak és a vadászati hatóság kapcsolatában. Kérem, hogy éljünk ezzel a lehetőséggel! A közösen végzett munka eredményeiről önmagunk és az idelátogató külföldi vendégek előtt is számot adhatunk a 2021-ben hazánkban rendezendő Vadászati Világkiállításon, amelynek mottója – a fenntartható természethasznosításra utalva – „EGY A TERMÉSZETTEL”. A világkiállítás szervezésében és programjai végrehajtásában az Országos Magyar Vadászkamara és az Országos Magyar Vadászati Védegylet komoly szerepet vállal. A világkiállítás egyik kiemelt központi helyszíne a hatvani vadászati múzeum lesz, de ezen túlmenően számtalan országos szakmai rendezvény és színes megyei program kötődik a kamarához. Ahhoz, hogy a világkiállításon konkrét eredményekről tudjunk beszámolni, és nyugodt lelkiismerettel állíthassuk, hogy a kamara élt azzal a lehetőséggel, amelyet a jogszabályok közelmúltbeli módosításai teremtettek meg számára, kérem minden vadásztársam támogatását és segítő közreműködését.

Üdv a vadásznak, tisztelet a vadnak!

Dr. Jámber László

fotó: Blaumann Ödön

Szarvaskeringő

A gímszarvas a magyarság emblemikus vadfajaként mindig kiemelt jelentőséggel bírt népünk életében. Eredetmondánktól kezdve, hiedelemvilágunkon keresztül, a díszítőmotívumainkon át, ezernyi szállal kapcsolódunk a gímszarvashoz, mely írók, költők, festők, zeneszerzők egész sorát ihlette meg, s vált művészeink múzsájává, egyúttal történelmünk és kultúránk egyik főszereplőjévé. De, hogy ne csak a letűnt korok ködbe vesző példáit sorakoztassuk fel, érdemes említést tenni az elmúlt néhány évtized vadgazdálkodási eredményeiről is. Világrekordok és legendás trófeák tucatjai tanúskodnak arról az aranykorról, mely tulajdonképpen még most sem ért véget, igaz – s ezt kár volna tagadni – ikonikus vadfajunk megítélése némiképpen megváltozott. Ugyanúgy, ahogy a világ is változik. Velünk együtt. Az élőhely átalakulása, a klímaváltozás, a vadbiológiai kutatások eredményeivel bővülő ismereteink, vagy éppen a politikai, gazdasági, társadalmi környezet formálódása együttesen felelős mindezért. S miközben a vadgazdálkodás alapelvei és céljai tulajdonképpen állandónak tekinthetők, a gyakorlat, a módszertan és az eszköztár kénytelen lépést tartani a gyorsan változó világgal.

Mégis, talán érdemes egy pillanatra megállni és számvetést készíteni: mi jellemzi a gímszarvas mai helyzetét? Vajon jó úton járunk? A helyes irányba haladunk? Kérdések, melyekre az idei Vadászévkönyvben próbálunk válaszokra lelteni. Ennek érdekében elkalauzoljuk önöket Magyarország különböző régióiba, mégpedig azokba, ahol a gímszarvas-gazdálkodás meghatározó tényezője a vadászterületek működésének. Ennek apropóján végigcserkelünk hegyen és völgyön, homokos síkságon és erdős ormokon. A körkép persze messze nem teljes, hiszen – hála a magyar gímszarvasállomány mennyiségi és minőségi mutatóinak – talán két teljes kötet és sok száz oldal is kevés volna ahhoz, hogy mindenhova eljussunk. Az érintett, többféle élőhelytípust felvultató tájegységeket szubjektív szempontok szerint válogattuk össze, szem előtt tartva bizonyos szakmai szempontokat is. Kalandozásunk során górcső alá vehettük volna Dél-Baranyát, Gemencet, a Kiskunságot, a Bakonyt – mint köztudottan kiváló szarvasos élőhelyeket –, ezeknek mindenképpen helyük volna az összeállításban, de figyelmünket most Zala és Somogy megye mellett olyan területek felé is fordítottuk, amelyek elsősorban nem a gímállományukról híresek. A terjedelmi korlátok gátat szabtak egy átfogó, az ország egészét jellemző bemutatásnak.

Azon túl, hogy ezekben az anyagokban a szerzők kicsit visszaemlékeznek és fejet hajtanak a jeles elődök emléke – meg persze hazánk fővadja – előtt, helyzetet elemeznek és jövőképet festenek. De hogy ne billenjen el túlságosan a mérleg nyelve a szakma irányába, a gímszarvas kapcsán az etológia, a mitológia, illetőleg a képzőművészet is napirendre – azaz stílszerűen: terítékre – kerül. Fogadják szeretettel!

SZARVASOK NYELVÉN

A gímszarvas viselkedéséről

Az etológia viszonylag újabb keletű tudományterület, jóllehet az ember már ősidők óta igyekszik megérteni az állatok viselkedését, és talán nem túlzás azt állítani, hogy vadászó őseink voltak az első etológusok. Túlélésük biztosítékát jelenthette az állatok viselkedésének minél jobb kiismerése, mind a zsákmányfajok, mind a ragadozók tekintetében.

Az ökológiai jelenségek megértéséhez nagyon sokszor a múltbéli történetek elemzésén, az egykori környezethez való alkalmazkodás feltárásán keresztül vezet az út. A gímszarvas esetében is érdemes minél több információt összegyűjteni a faj kialakulásáról és múltjáról. Ezáltal sokkal jobban megérthetjük magát a fajt, a környezetével napjainkra kialakult kapcsolatát, illetve pontosabb kérdéseket fogalmazhatunk meg, például egy aktuálisan látott viselkedési elem kapcsán vagy akár egy problémahelyzet (például a vadkárok) esetén. A múlt ismerete abban is nagy segítséget nyújthat, ha csak egyszerűen arról kívánunk többet tudni, hogy a szarvas „mit szeretne a világtól, mit vár az őt körülvevő környezettől”. Evolúciójának felderítésével képet kaphatunk arról, hogy milyen körülmények között alakult ki a faj, ezáltal pedig jobban megérthetjük az anatómiai felépítését és a viselkedési jellegzetességeit (területhasználat, szociális szerveződés, párvalasztás-szaporodás).

Táplálékválasztás

A gímszarvas első előfordulása a Kárpát-medencében egyes források szerint (7) mintegy 500 ezer évvelelőttre tehető, állandó fajként azonban „csupán” 16-17 ezer éve él itt. A középső pleisztocén (a földtörténet utolsó jégkorszaka) óta folyamatosan része az európai emlősfaunának, a fossziliák szerint az interglaciálisokban (vagyis az eljegesedések közötti enyhébb, melegebb szakaszokban) és a glaciálisokban (a lehülési szakaszokban) is jelen volt. Mindez már önmagában is jelzi a faj széles toleranciáját, a különböző élőhelyekkel szemben mutatott nagyfokú alkalmazkodóképességét (4). A pleisztocén lehülési és felmelegedési szakaszai ugyanis erősen eltérő élőhelyi körülményeket teremtettek, a hűvös időszakokban sztyeppék, míg a melegebb időszakokban erdős vidékek uralkodtak (19). A gímszarvas mindkét időszak környezeti feltételeihez alkalmazkodott, vagyis táplálkozásbiológiáját és viselkedését tekintve egyaránt képes volt a különböző források és adottságok között túlélni. Ebből következően egyáltalán nem meglepő, hogy az emésztőrendszerének felépítése alapján a gímszarvas az úgynevezett *átmeneti táplálkozási típusba* tartozik, ami egy köztes állapotot jelent a *fűevő* muflon és a kifejezetten *koncentrátumválogató* őz között (6). Mindezek

forrás: Bleier Norbert

alapján érthető, hogy a gímszarvas miért képes hasznosítani azt az eltérő forráskínálatot, ami egy kifejezetten erdei környezetben található, illetve ami egy akár teljes mértékben legelőre alapozott zárt tartásban áll rendelkezésre. Az eddigi hazai szabad területeken végzett kutatások a kétszikűek, azon belül is a fászfűfélék fogyasztásának dominanciáját mutatták ki a szarvas táplálékválasztásában (8; 14; 15). Különösen kedvelt például tavasszal a kecskefűz, nyáron az akác (főként a sarjhajtások), míg télen a földi szeder, hamvas szeder zöld levelei. A táplálékválasztás nagymértékben függ az élőhelyenként eltérő kínálatról, így más fajok is kedveltek lehetnek, például a veresgyűrűs, fekete bodza, csíkos kecskerágó, illetve a kóris-, juhar- és hársfélék. A jelenlegi ismeretek és a tudományos vizsgálatok szerint, a táplálékkínálat szempontjából egyértelműen a gaz-

dag cserjeszinttel rendelkező területek a fontosak a szarvas számára (9). Természetesen a gazdag cserjeszint nem csak táplálékot, hanem búvóhelyet is jelent, ami a szarvas szempontjából szintén rendkívül fontos „forrásnak” tekinthető, és alapvető szerepet játszik a területhasználat alakulásában.

Területhasználat és csoportképzés

A mozgáskörzet (az a terület, amit az egyed normális aktivitása során bejár) jellemzése során beszélhetünk napi, évszakos, szezonális (pl. bőségi időszak) és éves mozgáskörzetről. A szarvas éves otthonterülete a több száz hektártól a néhány ezerig (tehenek), illetve a több ezer hektárig (bikák) terjed (2; 3; 13; 16; 17; 18). A kifejlett egyedekre, különösen a tehenekre a területhű viselke-

dés jellemző, emiatt az egymást követő évek mozgáskörzetei kisebb-nagyobb mértékben átfedik egymást. A szarvas az év nagy részében csoportokat alkot, melyek ivar szerint elkülönülnek. A tarvadcsapatok anyai ágon szerveződnek (ún. matriarchális rendszer), ahol a csoport tagjai alapvetően rokonságban állnak egymással, és késő ősztől egészen a tavaszi ellési időszakig együtt maradnak. Ezekben a rudlikban csaposok és kisebb bikák is előfordulnak, de a bikák alapvetően külön csapatokat alkotnak, sőt az is jellemző, hogy a bikák ebben az időszakban teljesen más területrészeket használnak (téli beállóhelyek), mint a tarvad. A legnépesebb csapatokat télen, illetve kora tavasszal láthatjuk, amikor egyrészt a táplálékhiányt szűkös, továbbá a biztonságot jelentő takarás a legkisebb, másrészt az emberi zavaró hatás (nagy számú téli társas vadászat, majd pedig februártól az illegális agancsgyűjtési tevékenység) a legnagyobb. A zaklatás hatására kialakulhatnak extrém nagy csapatok, melyek az ivar tekintetében sok esetben már teljesen vegyesek. Ennek előfordulása a februári időszakban a legjellemzőbb, amikor a rudlikat napi

szinten ismétlődő emberi zavarás mozdíttja ki a pihenőhelyükről, emiatt már sehol nem találnak nyugalmat, állandó mozgásban vannak, és a létszámuk is (a görgetett hólabdához hasonlóan) folyamatosan növekszik. Teljesen váratlan helyeken és időpontokban is felbukkanhatnak, nyílt mezőgazdasági területeken, de akár lakott területek közvetlen közelében is megjelenhetnek, sőt arra is volt már példa, hogy keresztülrohantak a falun. Májusban (helyenként már áprilisban) a tehenek félrehúzódnak a csapattól; ekkor az előző évben született utódaikat is elverik maguk mellől, majd világra hozzák a borjaikat: jellemzően egyet, ritkán kettőt. A szarvastehén heteken át csak újszülött borjával van, később más borjas tehenekkel újra csoportot alkothat, illetve visszafogadja az előző évi nőivarút is. Az esetek egy részében az előző évi hímivarú utódot is visszafogadhatja, de a legjellemzőbb, hogy ezek az immáron első agancsukat növesztő csaposok, végleg leválva az anyjukról, néhány fős bandákba verődve élnek mindennapjaikat. Hogy a nyár során kialakulnak-e tarvadcsapatok, az alapvetően az élőhely minő-

ségétől és az állománysűrűségtől függ. A fiatal és a már kifejlett bikák a tavaszi és nyári időszakot is kisebb-nagyobb létszámú csapatokban töltik. Ez a 2-3 egyedtől a 10-40 fős, olykor pedig még ennél is nagyobb létszámú bikarudlit is jelentheti. Mind a tarvad-, mind pedig a bikacsapatban hierarchikus rend van, a tarvadat a vezértehén vezeti, az áll legelő a rangsorban; jellemzően középkorú, jó kondíciójú borjas tehén tölti be ezt a pozíciót. Nem véletlen, hogy a régi tanítás is azt mondja, hogy a vezértehenet kímélni kell! A rangsor kialakulása rengeteg energiát takarít meg, és jelentősen csökkenti a sérülések kockázatát a csoport tagjai számára, hiszen így nem kell minden alkalommal, mindenkivel újra megküzdeni a forrásokért, azok „elosztása” a korábban kivívott rangsor alapján történik. A bikacsapat esetében jelentős rangsorbeli változás az agancshullatás időszakában következik be, amikor az agancsukat levető bikák az agancsukat még viselő társaikkal szemben elveszítik korábbi pozíciójukat, hiszen gyakorlatilag „fegyvertelenekké” válnak velük szemben. Az agancsépítés időszakában a hátsó lábukra ágaskodva, a mellső lábaikkal verekedve rendezik az esetleges konfliktusokat. A szarvas-tehenek esetében ez a fajta „patavívás” az év során gyakran látható, főképp ott, ahol kisebb felületen elérhető táplálékforrás (etetővályú, sózó, itató) körül tartózkodnak. Továbbá a borját védő tehén a mellső lábvégeivel komoly csapást képes mérni rókára, aranyakálra, ha a helyzet úgy kívánja. A borjakra, mint minden fiatal egyedre, a játékoság és a kíváncsiság különösen jellemző. A kergetőzés (fogócska) a szarvas-

borjak egyik leggyakoribb játéka, illetve „az enyém a vár, tiéd a lekvár” alapon a dombra vagy kis földkupacra fel- és lerohangálás, a szertelen ugrándozás nyár végén, de még télen is előfordul.

Párválasztás és szaporodás

A vadon élő állatok viselkedését befolyásoló alapvető motíváló tényezők a létfenntartás (az egyed saját túlélésének, életben maradásának biztosítása) és a szaporodás (a saját gének továbbadása) (12). A szarvas ivaros és szezonális szaporodási stratégiát követ, a bika háremet tart, amelyet más bikákkal szemben kizárólagos „forrásnak” tekint, territóriumaként védi. Az ivaros szaporodás lényege, hogy két ivarsejt (a hímivarsejt és a petesejt) egyesüléséből jön létre az új egyed. Az evolúció rendkívül fontos találmánya ez a szaporodási stratégia, ugyanis „újrakeveri az utódok genetikai kártyalapjait” (1). Az ivaros szaporodással a faj a jövőbeli környezeti változások elleni esélyeit növeli azáltal, hogy a szülők elegendő számú variált tulajdonságú utódot hoznak létre. Ezen utódok között pedig nagy valószínűséggel lesz olyan, amelyik a megváltozott körülmények között is sikeres tud lenni, így továbbadja a génkészletét.

A gímszarvas szezonális párzási időszaka (a szarvasbögés) hazai körülmények között jellemzően szeptember hónapra esik (plusz-mínusz néhány hét). E tág intervallumon belül, a bögés intenzív szakasza csak mintegy 7-14 nap, illetve ez a konkrét terület jellemzőinek függvényében (egyedsűrűség, ivararány, koreloszlás) jelentős kü-

lönbségeket mutathat. Az őszi párzási időszak evolúciós magyarázata szerint az állatok így képesek elérni, hogy az utódaik maximális táplálékigénye a legnagyobb táplálékhiány idejére essen, így az anya fokozott tejtermelése biztosított. Mivel az északi féltekén a táplálék tavasszal és nyáron a legbőségesebb, így a szarvas számára is az optimális stratégia az őszi párzás és a tavaszi ellés (1). Az ivaros szaporodás egyik kulcskérdése a partner kiválasztása. A szarvas esetében – mint megannyi más, ivaros szaporodó fajnál is – a hímeknek megadott, hogy „büntetlenül elsétálhatnak” a párosodás következményei elől. Vagyis a bika a hímivarsejtjein kívül semmi mással nem járul hozzá az utód létrehozásához és felneveléséhez (legalábbis jelenlegi ismereteink szerint). A tehenek számára a párzás a bikákhoz képest jóval komolyabb következményekkel jár, hiszen az utódnévelés terhét bizony kizárólag ők viselik. Egy esetleges „rossz döntés” (kevésbé életre való hímmel való párosodás) levét a nőstény issza meg, ezért egy-

általán nem meglepő, hogy általában véve is a nőivar a válogatósabb nem (1). A nőstények érdeke az, hogy a környék „legjobb” hímjével párosodjanak (hiszen így biztosíthatják utódaik számára a legjobb genetikai hátteret), és egészséges, életképes utódokat hozzanak létre, amelyek szaporodási sikere a későbbiekben szintén nagy, így növelve a legjobb hímeket választó nőstények sikerességét (1). Evolúciós értelemben véve „sikeresnek lenni” ugyanis nem jelent mást, mint olyan utódok hátrahagyását, amelyek elég hosszú ideig élnek ahhoz, hogy továbbvigyék szüleik leszármazási vonalát (12). Az, hogy a bikák nem vesznek részt az utódok felnevelésében, nem jelenti azt, hogy a szaporodás kevesebb terhet róna rájuk. A párzási lehetőség kiharcolása és az évről évre ismétlődő agancsépítés jelentős „költség” számukra. A gímszarvas esetében a bikák vetélkednek egymással a nőstényekért, a háremért. A nyereség nagyon nagy egy-egy hárem „birtoklásával”, ezért a vállalt konfliktus is a helyzettől függően komoly lehet,

fotó: Bleier Norbert

akár az egyik, de esetenként mindkét küzdő fél életébe is kerülhet. A közvetlen, test elleni harcra azonban a legtöbb esetben nem kerül sor, hiszen azt megelőzi egy sor olyan rituális viselkedés „bemutatása”, ami egymás erejének a feltérképezését-felmérését teszi lehetővé annak érdekében, hogy veredés nélkül is eldönthető legyen, ki az erősebb. Az első rögtön az úgynevezett vokális küzdelem, ami a szarvasbikák bögési hangpáróját jelenti. Ez gyakran kiegészül a bika környezetében található növényzet agancsverésével vagy a talaj agancssal történő megszaggasztásával. A cél, a saját erő és kiválóság bizonygatása, ezáltal is az ellenfelek távoltartása. Az erdei sűrűkben bögő bikák esetében különösen fontos a vokális párba, illetve a bokrok és kisebb fák „kardcsörgetés-nek” is nevezett tördelése, rituális leküzdése, ami a vehemenciától és a növényzettől függően kifejezetten hangos is lehet, ezáltal is nyomást gyakorolva az ellenfélre. A va-

dász ezt ügyesen kihasználva (a bika bögésekor, bokorverésekor mozogva) az egyébként zaj nélkül nem becserkelhető helyen is a bika közelébe juthat, természetesen nem megfélemlítve a mindig éber őrök tarvadcsapat ezer szeméről, amely lankadatlan figyelemmel ügyel a saját biztonságára, és így közvetve a bikáéra is. A hangpárba és az egyéb erőfitogtatáson túl a bikák megjelenésükkel is igyekeznek mutatni fölényüket. Egymás látványa is sok esetben elegendő az erőviszonyok eldöntéséhez. Gyakran látható, hogy a tarvad mellett álló gyengébb agancsos még visszabög a rét másik végéből érkező erősebb kihívójának, majd ahogy az közelebb ér, a fogadó bika bögés nélkül oldalirányba kiter és távozik. Klaszszikus jellemzője a szarvasbikák vetélkedésének az úgynevezett párhuzamos séta. Ez az előzőekben leírt mozzanatok egy részét vagy egészét követő rituálé, amikor mindkét fél továbbra is kitart, és nem vonul vissza a küzdelemtől. Ek-

fotó: Bleier Norbert

kor a bikák egymással párhuzamosan sétálnak fel s alá, közben bögnek és pózolnak, igyekeznek minél nagyobb felületet mutatni magukból az ellenfélnek, hogy nagyobbak hassanak, céljuk továbbra is a másik harc nélküli meghátrálásra készítése. A hosszadalmas vokális küzdelmen, a bokrok és faágak erőteljes agancsverésén és egyéb erőfitogtatásokon túl, a párhuzamos séta alatt egymás testméreteinek felmérése is mind-mind lehetőséget ad arra, hogy az egyik fél visszavonuljon a tényleges harctól. Ha ez nem történik meg, akkor következik a küzdelem, amikor agancsukat egymásnak fordítják, és igyekeznek eltolni, egyensúlyukból kibillenteni a másikat. Ezek rendkívül izgalmas pillanatok a vadász számára, aki az erőteljes oda-vissza bögés után meghallva az agancsok csattogását, sietősre fogva a lépteit, könnyen közel kerülhet a küzdő felekhez.

A szarvasbikák a bögési idő alatt nem csupán hallható és látható jelekkel kommunikálnak, hanem kémiai jelekkel (feromonokkal) is. A bika ebben az időszakban ún. rigyetés szagot áraszt, amely még az emberi orr számára is könnyen érzékelhető. Ezenkívül a szemgödrri mirigy váladékát is rendszeresen üríti azokon a területeken, ahol bög és szaporodási partnert keres. Vizeletet juttat a dagonyába vagy akár a poros földre is, melybe belehempereg, így a helyet is jelöli, illetve amerre jár, ott a testéről, de kiváltképp a bögőfoltjáról (ivarszerv körüli szőrzet a hastájékon) is saját dominanciáját és kiválóságát hirdető feromonokat áraszt a vetélytársak és a leendő szaporodási partnerek felé. A kémiai szignálok jelentősége fordítva is igaz: a szarvas-

hén által kibocsátott jeleket (például, hogy párosodásra alkalmas állapotban van) a bika a felső ajak felhúzásával (úgynevezett Flehmen-reakció), a szájpadrálásában található Jacobson-szerv segítségével igyekszik érzékelni.

A párzási időszak a hímek egy részére óriási megterhelést jelent, különösen a háremtartó bikák veszíthetik el kondíciójuk és testtömegük jelentős részét. A folyamatos erődemonstráció és figyelem fenntartása a betolakodó (kereső) bikákkal szemben, ami esetenként a közvetlen küzdelemig is fajulhat, rendkívüli energiákat emészt fel. Hazai kutatások alapján, melyeket a kiváló gímállományáról híres lábodi területen végeztek, kiderült, hogy leginkább az erejük teljében lévő korosztályok (a 9–12 éves bikák) vettek részt a szaporodásban, ennek következtében pedig ezek a bikák szenvedték el a legnagyobb mértékű kondícióvesztést (10). Gazdálkodási szempontból ezért kiemelt jelentőséggel bír a bögési időszak utáni táplálékkínálat, hiszen egy adott szarvaspopuláció legértékesebb egyedeiről van szó. Fontos, hogy a kondíciójukat mihamarabb visszanyerjék, hiszen jön a táplálékszűk tél, majd az agancshullatás és a következő agancsépítés időszaka, amihez egy kapitális agancsú bikának elengedhetetlen a jó kondíció. Az is különösen fontos, hogy a bögés után még lábon álló kukoricások környékén időlegesen megjelenő értékes nagy bikákra ne „puskázzanak” a szarvassal alapvetően nem gazdálkodó peremterületeken.

A szarvasbika életét nagymértékben meghatározza az évről évre bekövetkező agancsciklus (4 időszak: agan-

fotós: Bleier Norbert

csépítés – tisztítás – kemény agancs – agancslevetés). A tudomány egyre inkább feltárja az agancsnövekedés apró rejtelmait azzal a nem titkolt szándékkal, hogy az eredményeket később a humán gyógyászatban kamatoztathassák. Ma már az agancsot szervnek tekintik, és egy szerv évről évre történő újránövésztésében a szarvasfélék egyedülállóak az emlősök között (11). Míg a vadász az agancs kapcsán elsősorban a trófeára, addig a vadbiológus a bioindikátorra gondol, amely mutatja az állat és a környezete közötti kapcsolat minőségét (5). Fontos, hogy a vadgazdálkodó mindkét nézőpontból értékelni tudja a szarvasállományát, hiszen az egészséges, környezetével összhangban élő szarvaspopulációból évről évre erős agancsú egyedek kerülhetnek ki, ami komoly bevételt jelenthet. Bioindikátorként az agancs jól jelzi a gazdálkodási, élőhelyi problémákat is.

A jelenlegi ismereteink szerint a kapitális trófeákhoz mindenképpen szükséges a megfelelő genetikai adottság, azonban azt, hogy ebből a bika az élete során mit „mutat” meg, azt a környezeti feltételek és az elegendően hosszú életkor szabja meg. Ahol mindezek együtt vannak, ott éveken keresztül csodálatra méltó agancsot felrakó szarvasbikákban gyönyörködhetünk, ha kellő türelemmel gazdálkodunk állományunkkal.

Dr. Bleier Norbert
tájegységi fővadász
Gemenci tájegység

Felhasznált irodalom:

1. Barash, D. P. (1977): *Sociobiology and behavior*. Elsevier North-Holland, New York.

A gímszarvas táplálkozása és gazdálkodási vonatkozásai

2. Bleier N., Biró Zs., Katona K. és Szemethy L. (2006): *Adatok a gímszarvas mezőgazdasági területhasználatának jellemzéséhez*. Vadbiológia 12., 1–6. o.
3. Bleier N. és Szemethy L. (2008): *A szarvasvándorlásról pro és kontra*. Magasles. Március, 16–19. o.
4. Clutton-Brock, T. H., Guinness, F. E. és Albon, S. D. (1982): *Red Deer. Behavior and ecology of two sexes*. Edinburgh University Press, 378 o.
5. Csányi S. (2007): *Vadbiológia*. Mezőgazda Kiadó, 134 o.
6. Hofmann, R. R. (1978): *Wildbiologische informationen für den Jäger*. Jagd+Hege ausbildungsbuch I. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 142 o.
7. Kordos L. (2007): *A Kárpát-medence emlősfaunájának kialakulása*. In: Magyarország emlőseinek atlasza. Szerk.: Bihari Z., Csorba G. és Heltai M. Kossuth Kiadó, Bp. 360 o.
8. Mátrai K. és Szemethy L. (1999): *A gímszarvas szezonális táplálékának jellegzetességei Magyarország különböző élőhelyein*. Vadbiológia 7 1-9. o.
9. Mátrai G., Szemethy L., Tóth P., Katona K. és Székely J. (2003): *A vegetáció jellemzői és a szarvas területhasználata közötti összefüggések egy alföldi erdőszélességben*. Vadbiológia 10., 26–35. o.
10. Paller A. és Csányi S. (1999): *A lábodi gímszarvasbikák kondícióváltozása a bögési időszak alatt 1996–1997*. Vadbiológia 6., 73–80. o.
11. Preis, J. S., Allen, S., Faucheux, C., Althnaian, T. és Mount, J. G. (2005): *Deer antlers: a zoological curiosity or the to understanding organ regeneration in mammals?* Journal of Anatomy 207., 603–618. o.
12. Sparks, J. (1999): *Battle of the Sexes in the Animal World. The natural history of sex*. BBC Books, 224 o.
13. Szemethy L., Petó Z., Biró Zs. és Heltai M. (1998): *A gímszarvas területhűsége egy alföldi élőhelyen*. Vadbiológia 6., 49–59. o.
14. Szemethy L., Mátrai K., Orosz Sz., Pölöskei B. és Szaka Gy. (1999): *A gímszarvas táplálékválasztása erdei és mezőgazdasági élőhelyen tavasszal*. Vadbiológia 7., 10–18. o.
15. Szemethy L., Mátrai K., Katona K. és Orosz Sz. (2001): *A forrásfelhasználás dinamikája a területváltó gímszarvasnál egy erdő-mezőgazdaság komplexben*. Vadbiológia 8., 9–20. o.
16. Szemethy L., Mátrai K., Biró Zs. és Katona K. (2002): *A gímszarvas területváltása egy erdő-mezőgazdaság élőhelyegyüttesben*. Vadbiológia 9., 18–26. o.
17. Szemethy L., Biró Zs., Katona K., Heltai M. és Bleier N. (2008): *Mekko-ra területen mozog a szarvas?* Nimród. Szeptember, 25–27. o.
18. Tóth P. és Szemethy L. (2001): *A gímszarvas szezonális élőhelyhasználatának vizsgálata térinformatikai módszerrel*. Vadbiológia 8., 21–30. o.
19. Wagenknecht, E. (1981): *Rotwild*. VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, 484 o.

foto: Réti Zoltán

A gímszarvas (*Cervus elaphus* L.) hazánk nagy jelentőségű vadfaja. Vadgazdálkodási értéke meghatározó, de – elsősorban táplálkozásával – komoly konfliktusokat is okoz az erdőfelújításokban, mezőgazdasági területeken. Pontosabban megismerve táplálékválasztási stratégiáját, a táplálék-összetételének változatosságát befolyásoló tényezőket, az állományának minőségét javíthatjuk, a vadkárproblémákat pedig hatékonyabban kezelhetjük. Mindemellert felismerhetjük azt is, hogy táplálkozásának hatásai a vegetációra, az élőhelyre, az életközösségekre nem csak kedvezőtlenek, de ugyanannyira kedvezőek is lehetnek.

Mit ehet meg?

A gímszarvas négyüregű összetett gyomorral rendelkező, kérődző faj. A kérődzőkön belül az egyes fajok emésztőszervrendszerének anatómiai és élettani sajátosságai alapján három kategóriát különítünk el: koncentrá-tumválogatók, átmeneti táplálkozási típusúak és legelők (fűfogyasztók). A gímszarvas az átmeneti táplálkozási típusúak közé tartozik. Elsősorban a könnyen emészthető, fehérjében gazdag és alacsony rosttartalmú növényfélések fogyasztása kedvező számára. Optimális esetben a nehezen emészthető, magas cellulóztartalmú fűfélék tömeges fogyasztása helyett táplálékuk nagyobb részét a magas sejtoldattartalmú, könnyen emészthető fás szárú növények még nem elfásodott hajtásai és a kétszikű növények alkotják. Ugyanakkor megélhet számára gyengébb minőségű táplálékokon (például hazánkban a fűféléken) is, de ilyenkor gyengébb produktívot (például kisebb

test- és agancstömeg-növekedést) mutathat. A teheneknek jóval kisebb a testmérete, mint a bikáknak, így eltérő emésztésmorfológiai kényszereik miatt jobb minőségű táplálékra van szükségük, ami szerepet játszhat a két ivar térbeli elkülönülésében (ivari szegregáció) is.

Hogyan választ táplálékot?

A gímszarvasnak több szinten kell döntéseket hoznia arról, hogy mit fog elfogyasztani. Először is alapvető, hogy biztonságos helyen táplálkozzék, elkerülve a természetes ragadozóit, illetőleg az embert. Ezekben a foltokban kell a megfelelő minőségű fajokat összeválogatnia. Egy francia vizsgálat (Verheyden-Tixier és mtsai, 2008) szerint a gímszarvasok inkább a növények magasabb cukortartalma és nem a fehérjetartalma alapján válogattak. Ez azt mutatja, hogy a táplálék emészthető-

sége, metabolizálható energiataralma lehet mérvadó a választásban. Tavasszal és nyáron ez főleg a lombhullatók fogyasztásához vezetett, télen azonban emiatt a fűvés mértéke növekedett meg a vizsgálat során.

Mindezek alapján a gímszarvas számára a cserjeszintben tömegesen előforduló, hosszú hajtásokkal, nagy levelekkel rendelkező, gyorsan regenerálódó (vadrágást jól tűró), magas fehérje- vagy cukortartalmú fajok kedveltebbek lehetnek. Rágásvizsgálataink alapján (Katona és mtsai, 2013) ilyenek lehetnek például a kőrisek, az akác, a bodza, a somok vagy a szeder. De a fentieknek megfelelően optimális táplálékot nyújthatnak a nagy tömegben előforduló lágú szárú pillangósok is. Más fajok, mint mondjuk a galagonya viszont csak a május-júniusi időszakban lehet kedvező táplálék, amikor friss, nyúlánk hajtásokat növeszt, melyek még nincsenek elfásodva.

Mit eszik meg valójában?

Hollandiában (Groot Bruinderink és Hazebroek, 1995) 786 db friss bendőtartalom nedves tömegét mérte le, aminek átlagos értéke a teljes évre a fiataloknál 4317 ± 1680 g, a felnőtteknél 8118 ± 3515 g volt.

A gímszarvas táplálékának összetételét 13 európai, bendőtartalom-elemzést alkalmazó vizsgálat összegzésével mutatta be Gebert és Verheyden-Tixier (2001). Áttekintésük szerint a gímszarvas táplálékában mindösszesen legalább 145 növényfajt azonosítottak a különböző területeken. A gímszarvas

fotó: Polster Gabriella

vegyes táplálkozása kimutatható volt, benne a következő négy fő fajcsoport aránya volt a legjelentősebb: fűvek és sások (átlagosan 29,6%), csarab és áfonya (23,3%), lombhullató fák és cserjék (10,2%) túlevelűek (8,8%). Egyértelműen az élőhely határozta meg az étrendet. Csarabot és áfonyát elsősorban a mocsaras területeken fogyasztottak a szarvasok (átlagosan 52,2%), lombhullatók leveleit, illetve hajtásait és kérgét pedig a vegyes lombhullató erdőkben (19,8, valamint 11,1%). Szederet is csak a lombhullató erdőkben fogyasztottak (5,1%-ban). A lágyszárú kétszikűek, a magok és gyümölcsök, a páfrányok, a mohák és gombák átlagos aránya (5,7, 4,7, 1,6, illetőleg 1,3%) minden élőhelytípusban alacsony volt. Bár a gímszarvas átmeneti táplálkozási stratégiát folytató faj, összességében a koncentrált táplálékok domináltak a táplálékának összetételét, míg a fűfélék

fotó: Polster Gabriella

fotó: Bleier Norbert

annak egyharmadát alkották. Meglepő, hogy jellegzetes szezonális eltérések nem voltak kimutathatóak.

Csehországban (Krojerová-Prokešová és mtsai, 2010) hegyvidéki területeken, nagyszámú hulladék elemzésével vizsgálták a gímszarvas táplálkozását. Ők is megerősítették, hogy a faj átmeneti táplálkozása, a fűfélék 29,4%-ot, a koncentrált táplálékalkotók 60,6%-ot tettek ki az érendjében, s minden évszakban uralták azt. Ebben a vizsgálatban viszont szezonális eltérést is tapasztaltak, mivel a túlevelűek fogyasztása télen 5,7%-ról 26,4%-ra növekedett. A fűfélék és az áfonya fogyasztása a magasabb hegyvidéki területeken volt kiemelkedő. A széltöréses lékekben jelentősen eltérő táplálék-összetélt találtak a bolygatatlan erdőkhöz képest. A lékekben elsősorban a máshol elkerült páfrányok fogyasztása volt kiugró (akár 80%) az egyedi táplálékban. Ezekben a helyeken a szeder és a málna is alapvető táplálékot jelentett (akár 65%).

Szintén Csehországban, de ártéri élőhelyen, Prokešová (2004) azt találta, hogy a lombhullató fák hajtásai, levelei adták az elsődleges táplálékot egész évben (átlagosan 71%), míg a fűfélék aránya átlagosan 17% volt. Azaz egyértelműen a koncentrátfogyasztás felé tolódott el a gímszarvas táplálkozása. A táplálékot alapvetően az erdőből szereztek a gímszarvasok, de nyár végén, ősszel megnövekedett a mezőgazdasági területen fogyasztott növények aránya is. A gabonafélék fogyasztása ekkor 1-2%-ról 11-18%-ra emelkedett. A kiegészítő takarmányok szerepe elhanyagolható volt.

Kamler és Homolka (2016) egy cseh felföldi mozaikos erdős területen vizsgálta a gímszarvas táplálékában a mezőgazdasági kultúrnövények jelenlétét. Nyáron a táplálék 90%-át erdei fajok alkották, de a gabonafélék (búza) nyári érésükor fogyasztásuk elérte a 40%-ot. Ebben az erdő szélén és az erdő belsejében gyűjtött hulladékok elemzése nem mutatott eltérést. Azaz, az egyedek akár

öt kilométert is elmozogtak az erdőből a gabonaérés idején. A táplálék minősége a metabolizálható energia alapján jelentősen javult az érett gabona fogyasztásával.

Hazai vizsgálataink (Szemethy és mtsai, 2003b) szerint a hajósszentgyörgyi erdő-mezőgazdaság élőhelyi együttesben élő gímszarvasok az erdőben és a mezőgazdasági területen is jelentős mennyiségű fászszerűt fogyasztottak június-júliusban (átlagosan 65 és 85%, illetve 26 és 44% a két vizsgált évben). A mezőgazdasági részen a fűfélék fogyasztása is számottevő volt (39-55%). A kultúrnövények (kukorica, búza, lucerna) fogyasztási aránya azonban végig 10% alatt maradt ebben az időszakban. Ráadásul a mezőgazdasági területen elfogyasztott táplálék minősége a fehérje-rost arány alapján kedvezőtlenebb volt az erdei tápláléknál. Ezen a területen az egyedek egy része szezonális területváltást mutatott az erdőből a mezőgazdasági területre a vegetációs időszakban (Szemethy és mtsai, 2003a), de ezek alapján ennek okaként nem volt valószínűsíthető a kultúrnövényeknek mint kedvező táplálékforrásnak az elérhetősége.

Vizsgálatok szerint a területen a kultúrnövények együttes aránya augusztus közepén már meghaladta a 40%-ot. Ekkor a lucerna 17%-os, a kukorica 16%-os, míg a gabonafélék szemtermése 8%-os értéket mutatott a táplálékban. A fászszerűk közül a vegetációs időszakban a mezőgazdasági területen a kecskefűz fogyasztása (akár 60%), míg az erdőben az akác erős kedveltsége volt kiemelkedő akár 70%-os fogyasztás (Szemethy és mtsai, 2001). Az akác mellett időszakosan jelentős mértékben fogyasztotta

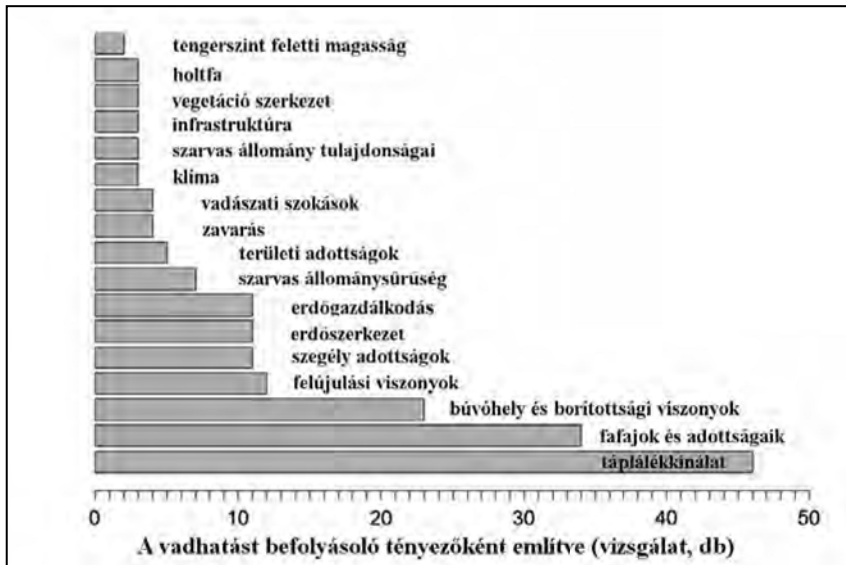
a kökényt (32% május végén), a bodzát (27% szeptemberben) és az ostorfát (18% júniusban) is (Mátrai és mtsai, 2002).

Egy Gödöllőhöz közeli erdőterületen végzett vizsgálat alapján a gímszarvas téli táplálékában szintén a fászszerűk domináltak (81%), melyek közül a fenyőfélék kiemelkedők voltak (27%) (Mátrai és Kabai, 1989). A svájci Alpokban is jelentős volt télen a kevésbé kedvező összetételű (magasabb rost- és tannintartalmú) túlevelűek fogyasztása (30,6%), de ott elsőrendű alkotók voltak a jobb minőségű füvek (48,5%) a kezelt rétekről (Zweifel-Schielly és mtsai, 2012). Észtországban is a fűfélék és a lágyszárú kétszikűek tették ki a táplálék döntő részét szeptember-november között (81%), egy erdő-mezőgazdasági vegyes területen (Ligi és Randveer, 2012).

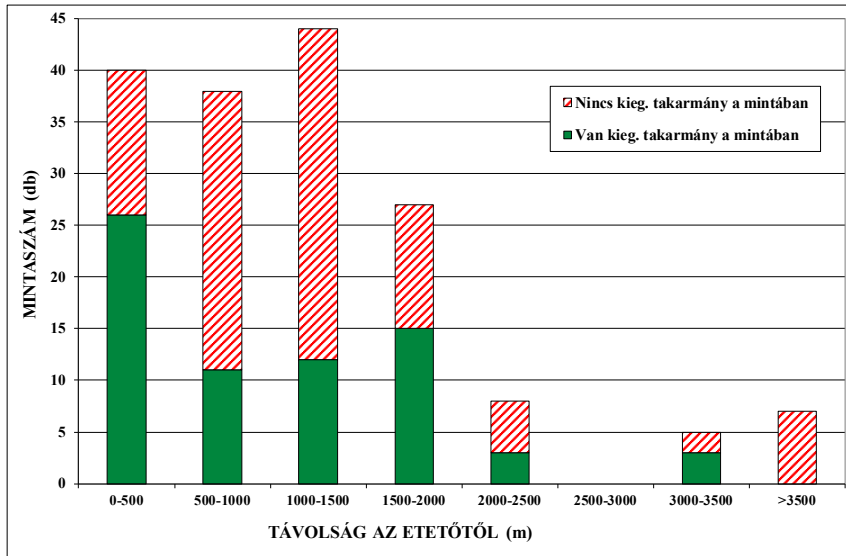
A gímszarvas táplálkozásának leírásakor végül fontos megemlíteni a vízfogyasztást is, mely nincs szoros összefüggésben a vízigényével, mivel a felvett szárazanyag-tartalommal növekvő vízigényét jórészt a növényi táplálékból (vegetációs víz) fedezheti (Barrell és Topp, 1989).

Az ismeretek felhasználása a gazdálkodásban

Egy összegző elemzés (Gerhardt és mtsai, 2013) szerint a szarvasfélék (őz, gímszarvas, dóm) európai erdőkben gyakorolt hatásainak mértékét legjelentősebben az élőhelyi tényezők, elsősorban a táplálékkinálat befolyásolja (1. ábra). A cserjeszint hatalmas menny-

1. ábra. A szarvasfélék hatásait befolyásoló tényezők fontossági sorrendje az európai erdőben, 38 vizsgálat áttekintő elemzése alapján (Forrás: Gerhardt és mtsai, 2013, a szerző fordításával)

2. ábra. Kiegészítő takarmány (almatörköly vagy kukoricaszilázs) jelenléte a gímszarvas hulladékában vagy gyomortartalmában (n = 169 minta, Hajósszentgyörgy, 2007–2008; (Forrás: Katona és mtsai, 2014)

nyiségben biztosíthat megfelelő minőségű, természetesen megújuló táplálékot a gímszarvasnak (akár 1-3 tonna/hektár levél és hajtásvég; Katona és mtsai, 2007). Ezért a gyér és/vagy fajszegény cserjeszint (illetőleg a cserjeirtás) kedvezőtlenül befolyásolhatja a gímszarvas egyedek kondícióját, agancsminőségét és a vadkár kialakulását is. A fásszárú fajok kínálatának és az egyes fajok használatának (vadragás, hántás) felmérésével megtudhatjuk, hogy van-e megfelelő tápláléka a gímszarvasnak, illetve, hogy a vadragás, hántás intenzitása és megoszlása az egyes fa- és cserjefajokon megfelelő-e. Ehhez már kidolgoztuk a vadhatás-monitoring módszertanát, amit azóta sikeresen alkalmazunk (Katona és mtsai, 2015).

Az élőhelyen rendelkezésre álló és elfogyasztott növények fehérje- és ásványianyag-tartalma (pl.: Ca, P, Mg, Na, K) hatással van az agancsba beépülő anyagok mennyiségére, ezáltal a későbbi trófea minőségére is. Így az agancsok kémiai összetétele is bioindikátorként használható az állomány minőségének értékeléséhez és az élőhelyi hiányosságok feltárásához.

Vizsgálataink azt mutatják, hogy a kiegészítő takarmányok csak zárttéri körülmények között dominálnak a gímszarvas étrendjében (60-70%, Ferye és mtsai, 2014).

Szabadterületi gímállományoknál a kiegészítő takarmányok (főleg az olcsó tömegtakarmányok, élelmiszeripari melléktermékek) vagy a vadföldi növények még az etetőket vagy a vadföldeket látogató egyedek esetében sem mindig kimutathatóak, és a táplálékban alacsony arányban vannak

jelen (jellemzően <10%; Katona és mtsai, 2014; Novák és Katona, 2014) (2. ábra). Mindez azt mutatja, hogy a természetes tápláléknak kiemelkedő szerepe van a kiegészítő takarmányozáshoz képest, amit sokkal célirányosabban, átgondoltabban kell végrehajtani, hogy megfelelő hatékonyságú legyen.

Dr. Katona Krisztián
Szent István Egyetem
VadVilág Megőrzési Intézet

Hivatkozások

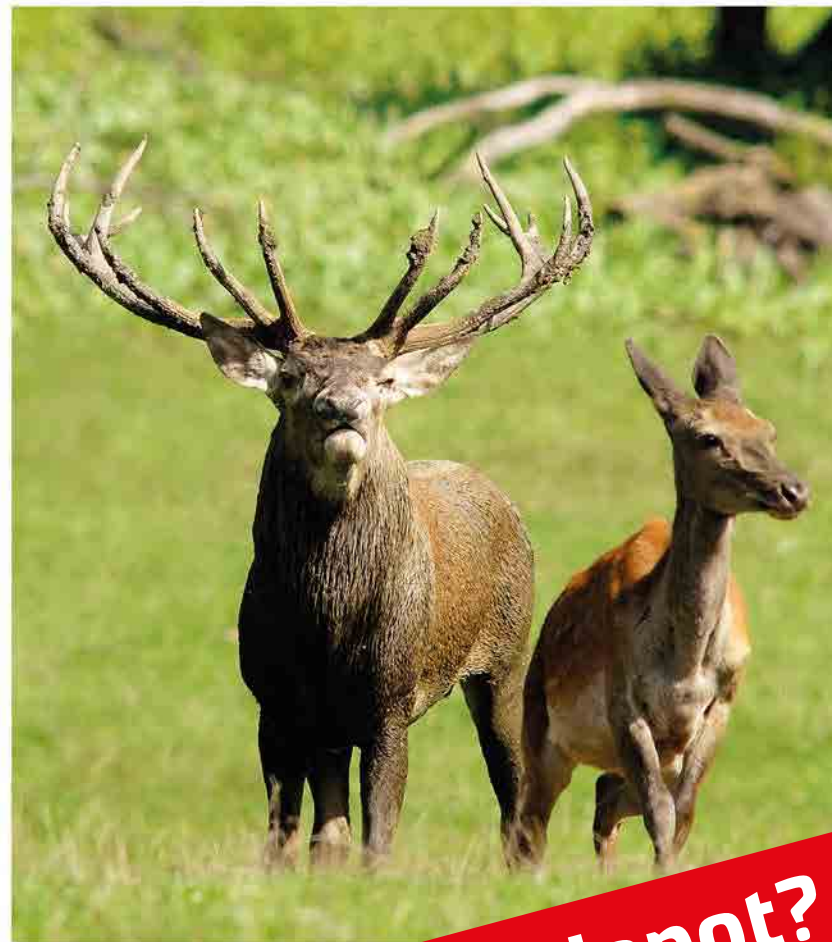
- Barrell, G. K., Topp, D. F. (1989): *Water intake of red deer stags consuming dryland pasture or indoors on concentrated feeds*. Proc. N. Z. Soc. Anim. Prod. 49, 21–24.
- Ferye C., Katona K., Szemethy L. (2014): *Paradicsomtörköly bálaszilázs takarmány etetési hasznosulása vadaskerti körülmények között*. Vadbiológia 16, 21–26.
- Gebert, C., Verheyden-Tixier, H. (2001): *Variations of diet composition of red deer (Cervus elaphus L.) in Europe*. Mammal Rev. 31, 189–201.
- Gerhardt, P., Arnold, J. M., Hackländer, K., Hochbichler, E. (2013): *Determinants of deer impact in European forests – A systematic literature analysis*. For. Ecol. Manag. 310, 173–186.
- Groot Bruinderink, G. W. T. A., Hazebroek, E. (1995): *Ingestion and diet composition of red deer (Cervus elaphus L.) in the Netherlands from 1954 till 1992*. Mammalia 59, 187–196.
- Kamler, J., Homolka, M. (2016): *The importance of cultivated plants in the*

- diet of red and roe deer and mouflon. Acta Univ. Agric. Silv. Mendel. Brun. 64, 813–819.
- Katona K., Fehér, Á., Bleier N., Hejel, P., Szemethy, L., 2015. *Patások erdei élőhelyeken tapasztalható hatásainak felmérése: a vadhatás monitoring.* Vadbiológia 17, 1–7.
- Katona K., Gál-Béltéki A., Terhes A., Bartucz K., Szemethy L. (2014): *How important is supplementary feed in the winter diet of red deer? A test in Hungary.* Wildl. Biol. 20, 326–334.
- Katona K., Kiss M., Bleier N., Székely J., Nyeste M., Kovács V., Terhes A., Fodor Á., Olajos T., Rasztoivits E., Szemethy L. (2013). *Ungulate browsing shapes climate change impacts on forest biodiversity in Hungary* – Springer. Biodivers. Conserv. 22, 1167–1180.
- Katona K., Szemethy L., Nyeste M., Fodor Á., Székely J., Bleier N., Kovács V., Olajos T., Terhes A., Demes T. (2007): *A hazai erdők cserjeszintjének szerepe a nagyvad-erdő kapcsolatok alakulásában.* Termvéd. Közlemények 13, 119–126.
- Krojerová-Prokešová, J., Barančeková, M., Šustr, P., Heurich, M. (2010): *Feeding patterns of red deer (Cervus elaphus) along an altitudinal gradient in the Bohemian Forest: effect of habitat and season.* Wildl. Biol. 16, 173–184.
- Ligi, K., Randveer, T. (2012): *Pre-winter diet composition of Estonian red deer (Cervus elaphus L.) in Estonia.* Balt. For. 18, 150–155.
- Mátrai K., Kabai P. (1989): *Winter plants election by red and roe deer in a forest habitat in Hungary.* Acta Theriol. (Warsz.) 34, 227–234.
- Mátrai K., Katona K., Szemethy L., Orosz S. (2002): *A szarvas táplálékának mennyiségi és minőségi jellemzői a vegetációs időszak alatt egy alföldi erdőben.* Vadbiológia 9, 1–9.
- Novák G., Katona K. (2014): *Vadfüldi növények szerepe a gímszarvas táplálékában Valkón.* Vadbiológia 16, 27–32.
- Prokešová, J. (2004): *Red deer in the floodplain forest: the browse specialist?* Folia Zool. 53, 293–302.
- Szemethy L., Mátrai K., Bíró Z., Katona K. (2003a): *Seasonal home range shift of red deer in a forest-agriculture area in southern Hungary.* Acta Theriol. (Warsz.) 48, 547–556.
- Szemethy L., Mátrai K., Katona K., Orosz S. (2003b): *Seasonal home range shift of red deer hinds, Cervus elaphus: are there feeding reasons?* Folia Zool. 52, 249–258.
- Szemethy L., Mátrai K., Katona K., Orosz S. (2001): *A forrás-felhasználás dinamikája a területváltó gímszarvasnál egy erdő-mezőgazdaság komplexben.* Vadbiológia 8, 9–20.
- Verheyden-Tixier, H., Renaud, P.-C., Morellet, N., Jamot, J., Besle, J.-M., Dumont, B. (2008): *Selection for nutrients by red deer hinds feeding on a mixed forest edge.* Oecologia 156, 715–726.
- Zweifel-Schielly, B., Leuenberger, Y., Kreuzer, M., Suter, W. (2012): *A herbivore's food landscape: Seasonal dynamics and nutritional implications of diet selection by a red deer population in contrasting Alpine habitats.* J. Zool. 286, 68–80.

MAGYAR

Vadászlap

Ön is veszi a lapot?

Előfizetés: vadaszlap.hu

A zalai gímszarvasról

„Zala a gímszarvas hazája!” – hangzik el sokszor az idelátogató vadászok szájából. Talán arra utalva: „könnyű nektek zalai vadászoknak ott, ahol nagy és nehéz agancsú kapitális szarvasbikák teremnek”, ahol az ország egyik legjobb, ha nem a legjobb minőségű gímállománya él! Könnyű ezt kimondani, de nem olyan egyszerű ezzel a ténnyel együtt élni és vadászni. Mert a kiváló szarvasállomány kezelése, vadászati hasznosítása bizony különösen felelősségteljes vadgazdálkodást igényel.

A zalai szarvasbikák nem mindig voltak a legelső a hazai gím populációk között. Csupán az 1960-as évek végére, az 1970-es évek elejére érték el a dicséretes minőséget. Száz elejtett szarvasbikából az országban itt a legmagasabb az aranyérmesek aránya, s köztük számszerűen is itt a leggyakrabban a 240 CIC-pontszámot meghaladó, kapitális trófeájú egyedek előfordulása.

Hogy mindez minek köszönhető? A szarvasok jó genetikai adottsága mellett az évtizedekig tartó nagyüzemi vadgazdálkodásnak. A kiváló, elkötelezett szakembergárda gondoskodásának, az irányításukkal folyó szakszerű válogató vadászatnak és mindenekeztül a kiváló élőhelynek. Hiszen ma már köztudott, hogy a legjobb minőségű magyar erdőkhöz tartoznak az ország legjobb szarvasállományai. Zala pedig – mint hazánk Nógrád után második legerdősültebb megyéje – kiváló er-

dőállományokkal, benne magas arányú bükkös és tölgyes erdőrézletekkel rendelkezik. Ezek vadeltartó képessége a bennük lévő lág- és fásszárú biomasz tömegével, a gyakran előforduló, erőtakarmányt adó hatalmas bükk- és tölgyterméssel is mind-mind a kiváló agancsfelrakást eredményezik. Ám a nagy erdőtümbökből a sok vízmosással szabdalta zalai dombok közötti árkok akácerdeibe való „kitelepüléssel” a szarvasok a megye minden pontján megtalálhatóak. Onnan pedig könnyen váltanak ki a minden második hektárt adó mezőgazdasági területekre, „szőlőhegyekre”, ahol a velük együtt élő nagyszámú vaddisznóval jelentős vadkárokat okoznak. Megdézsmálnak mindent: gabonát, kukoricát, szőlőt, fenyőültetvényeket és erdőültetéseket egyaránt. Bejutnak a kertekbe, s akár a nyitva felejtett pajtából is kieszik telente a szénát. Ma már villanypásztorok száz kilométerei, vadkárrelhárító kerítések akadálypályái keserítik nem pusztán a vad, hanem a vadászok életét is.

A jelentős gímszarvas- és vaddisznóállomány okozta százezeres mezőgazdasági vadkárok térítése, valamint az erdőültetések védelmét ellátó fix kerítések költségei mellett, megjelentek a bekerített szántók száz meg száz hektárjai is, tovább rontva a zalai gímszarvas és a vadgazdálkodók esélyeit arra, hogy megőrizzék azt a nemzeti kincset, amit a zalai gímszarvas jelent.

fotó: Polster Gabriella

Adott tehát a feladat a következő húsz esztendőben: **a vadlétszám csökkenése és a zalai szarvasbikák kiváló agancsminőségének megőrzése** a jövő vadászgenerációi és az ország javára.

A gímszarvas létszámának és terítékének alakulása az elmúlt tíz évben

A létszámadatokból (1. táblázat) jól látható, hogy az állomány nagyság mellett az ivararányal is gondok vannak a zalai gímszarvas gazdálkodásban.

Amíg a szarvasok becsült létszáma 2007-től 2016-ig alig 10%-kal növekedett, addig a teríték nagysága több mint megkétszereződött. Így megállapítható, hogy a becslési adatok „köszönőviszonyban” sincsenek a valós szarvaslétszámmal. Az külön fejtőre adhat okot, hogy tíz év alatt vajon megkétszereződhetett-e a gímekek létszáma a megyében? Biztosan állíthatjuk, hogy nem.

A terítékadatokból az látszik, hogy az elmúlt tíz évben másfélszer annyi tehen került terítékre, mint bika. Az utolsó öt évben pedig évente már 1:2 volt ez az arány a tehenek javára, helyesebben kárára. S ha ez igaz, joggal merül fel a kérdés: vajon miért nem mérséklődik a szarvas megyei létszáma? Vagy a fiatal bikákat tehenként adják le? Vagy egyszerűen „behazudott” tehenértékszámokat közölnek a vadgazdálkodók? Ezt a jövőben határozottabban kell, kellene ellenőriznie a vadászati hatóságnak, esetleg a tájegységi fővadászoknak. Ha nincsenek valós adataink, akkor a következtetéseink is hibásak lesznek. A vadászati hatóság és a megyei vadgazdálkodási tanácsok beavatkozásai pedig – finoman szólva – nem lesznek szakszerűek. Ám ha a jelentett számok igazak, akkor valós lehet a 2017. évi szeptemberi szarvasbőség általános tapasztalata, hogy kevés a tarvad! Több, magasabb a bikák hozzájuk viszonyított aránya. S mindezek ellenére – vagy épp emiatt – nehezebb

Év	Gímszarvas becslés				Gímszarvas teríték			
	Bika	Tehén	Borjú	Össz	Bika	Tehén	Borjú	Össz
2007	2264	2218	1677	6159	934	858	855	2647
2008	2314	2265	1827	6406	950	1047	1068	3065
2009	2394	2437	1856	6687	962	1351	1257	3570
2010	2481	2655	2082	7218	951	1484	1445	3880
2011	2258	2494	1974	6726	1183	2179	1799	5161
2012	2465	2607	2058	7130	1126	2110	1950	5186
2013	2605	2721	2007	7333	1152	2169	2182	5503
2014	2550	2743	2042	7335	1091	1951	1913	4955
2015	2485	2549	2076	7110	1196	2099	2138	5433
2016	2421	2499	1820	6740	1327	2180	2012	5519
Összesen					10 872	17 428	16 619	44 919

1. táblázat. Zalai gímszarvas létszámbeclés és teríték adatok 2007-2016

a vadásztatás. Hiszen a kevés vagy inkább egy-egy üzekedő tehén mellett bőgő bika nem mutatkozik a vadászok szeme előtt, hanem csupán a lövilág megszűnte után vált ki az erdő takarásából. Ugyanis nem kell őriznie a kivonuló háremét – mert egyszerűen nincs neki.

A zalai gímszarvasok létszámának beállítása olyan szintre, hogy állományuk ismét ideálisan vagy más szóval harmonikusan élhessen együtt erdei-mezei környezetével, a közeljövő egyik fontos vadgazdálkodási feladata, egyben a mezőgazdák, erdőtulajdonosok, földhasználók és a vadászatra jogosultak közös érdeke!

A másik, talán legalább annyira fontos célkitűzés a szarvasbikák további elfiatalodásának megállítása. Az elmúlt tíz évben az öreg, 11 év feletti szarvasbikák túlhasznosítása

folyamatosan következett be, és növekedett elfogadhatatlan arányúra. Amíg az aranyérmes zalai bikák átlagéletkora az 1980-as évtized végén még majdnem 13 év volt, addig 2016-ra ez már alig haladta meg a tíz évet. Azt mondhatjuk tehát, hogy elméletileg alig-alig fordul elő, vagy nincs is öreg bika a vadászterületeinken.

A vadlétszám beállítása valójában a nőivarú egyedek elejtésének magas számon való tartásán múlik. Ám a 2017. évi szeptemberi vadászatok rossz tapasztalatai nyomán a vadászatra jogosultak várhatóan megrettennek, és visszafogják a tehenek és borjak elejtését. Pedig jobb lenne, ha a felduzzadt létszámú bikaállományból erőteljesebben válogatnék ki a hibás agancsú, fiatal egyedeket. A fiatal korosztály „megrostálása” után, pusztán a középkorúak fokozott védelme adhat

Szentpéterföldre - 2010
14,13 kg - 245,79 IP

Gellénháza - 2010
14,52 kg - 250,05 IP

lehetőséget arra, hogy több bikánk érje meg az öregkort. A megmaradt időskorú bikáink közül pedig három esztendeig csupán a hibás agancsú, valamint a ténylegesen kulminált egyedeket kellene elejtenünk. Ez az időszakos kímélet – három év után – lehetőséget adna a legjobb adottságú szarvasbikáink 13-14 éves korukig való megtartására.

Kérdés, reális lehet-e erről meggyőzni a vadászatra jogosultakat? Talán igen, talán nem. Bizonyára nagy különbségek vannak a vadászterületek és az ott gazdálkodók között is. Van, ahol a húszéves ciklus indulásához az új vadásztársaságok felkészülve a várható kezdeti nagyobb tőkeigényre (vadkáralap feltöltése, haszonbérleti díj garanciája), eleve magasabb belépési összegeket és tagdíjakat állapítottak meg. Itt, ha az első évben sikeres lesz a vadásztatás, talán visszafogottabb lesz a szarvasbikák hasznosítása, a biztos jövő érdekében. Ám ahol nem változott semmi, és továbbra is pusz-

tán a vadállomány hasznosításának bevételeiből kívánják finanszírozni a költségeket, ott valószínűleg folytatódik a túlhasznosítás.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy milyen agancsminőségű szarvasbikák elejtését keresik a bérvadászok. A zalai 2-3 éves szintelen, dárdás, villás agancsú „kölyökbikák” szinte eladhatatlanok. Maradnak tehát elejtésre (selejtezésre) a klasszikus agancshibák mellett (dárda, főág hiány) a már sötétre tisztított, főleg 4-5 éves, legalább egyik oldalukon villás, tehát koronát még nem viselő fiatal korosztályú példányok. Ezek elejtéséről pedig néha nehéz meggyőzni a vendégeket, akiknek 20-as, 6-7 kilót nyomó kívánt méretű trófea lebeg a szemük előtt.

A fiatal korosztályok válogató vadászatában a leghelyesebb az agancstömegre való válogatás lenne. Egy vastag tövű villástól többet várhatunk korosodásával, mint egy vékony szárú, koraérett kis koronástól.

fotó: Polster Gabriella

A legnehezebb feladat a hivatásos vadászok számára, kiválasztani a középkorosztályból az úgynevezett „örökös közepeseket”. Megítélni azt, hogy vajon mi is várható egy ilyen bikától agancsfelrakásban a jövőben, és majd ugyanezt gondolja-e a trófeabíró tesztet is, ha kézbe veszi az agancsot? Ha azt az utasítást kapják vezetőiktől, hogy „mínusz pontos” bikát ne lövessenek, akkor már csupán a hozzáértésükön múlik, mit hagynak még tovább öregedni. Viszont, ha lövetni „muszáj”, akkor a szakmai blama mellett a jövő felélése folytatódik a vadászterületükön. A leghelyesebben akkor járhatunk el, ha a 7-8-9 évet megélt egyedeket még hagyjuk tovább öregedni, hiszen itt Zalában ekkor már csak néhány év kell, hogy trófeaértéküket akár megtöbbszörözzék. Meg kell említenünk azt is,

hogy a nagy és nehéz, 12 kilogramm feletti agancsot viselő bikák szinte bármilyen mennyiségben eladhatók lennének a mai vadászati kereslet alapján.

Befejezésül még megállapíthatjuk, hogy az előttünk álló húszéves haszonbérleti időszak olyan időintervallumot ad a régi-új vadászati jogosultságot nyert vadgazdálkodóknak Zalában, hogy szakmai elkötelezettséggel, igaz vadász magatartással képesek lehetnek a jövőben a zalai gímszarvasok hírnevét visszanyerni és tovább öregbíteni.

No, nem az ausztriai vadaskertekből importált, „manipulált agancsú” egyedekkel, hanem a zalai csodás élőhelyeken megöregedni hagyott, kiváló adottságú szarvasbikák minőségének megőrzésével!

Feiszt Ottó

fotó: Polster Gabriella

A őim Somogyországban

Somogy megye őimszarvas-gazdálkodásának jellemzői

I. Somogy megye – mint őimszarvasélőhely – általános bemutatása

Somogy területének (603,6 ezer ha) túlnyomó része a Dunántúli-domb-ság nagytájhoz tartozik. Három nagy egységre tagolódik: a **Balaton** és annak **déli parti övezete**, **Külső-Somogy** és **Belső-Somogy**. Erdősültsége az elmúlt 15 évben 27,5%-ról 30,5%-ra nőtt; hidrológiai viszonyaira jellemző, hogy ebben a megyében van a legtöbb természetes és mesterséges tó, illetve itt található a legtöbb kisvízfolyás (somogyi nevén rinya).

A **Balaton déli partja** a hozzá tartozó öblökkel, lápokkal, nádasokkal övezett terület. A 20 000 évvel ezelőtt kialakult tó **Közép-Európa** legnagyobb természetes tava, hozzá szervesen kapcsolódik a megye északnyugati sarkában a **Kis-Balaton**, amelynek a **Zala** folyó szabályozása előtt, víztisztító szerepe volt. A védetté nyilvánított **Kis-Balaton** rendkívül gazdag természeti értékekben, sok ritka és veszélyeztetett növény- és állatfaj fordul itt elő, de jelentős élőhelye a nagyvadnak is. Maga a déli part mára szinte teljes hosszában üdülőövezet, ráadásul a part mentén

párhuzamosan futó M7-es autópálya is zavarttá, már-már vadgazdálkodásra alkalmatlanná teszi a tájegység egyes részeit. Ez azért fájó pontja a somogyi vadgazdálkodásnak (a jelenség 12 vadászatra jogosultat érint), mert a Balaton partjával párhuzamosan, szinte a teljes Somogy megyei szakaszon nagyon jelentős kiterjedésű nádasok (berek) övezik a tavat, amelyek áthatolhatatlan „dzsungelt” alkotva, mezőgazdasági területekkel körbevéve, a térség legjobb és legzavartalanabb nagyvad-, azon belül is őimszarvas élőhelyei voltak. Mára az autópálya részben izolálja ezeket az élőhelyeket, megszakítja a őimszarvas bőség helyekre való vonulását, hiszen az általam is vizsgált hat, a sztráda felett átívelő vadátjáró nem mindegyike váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A pályatesttől északra „kikerített” vadászterület a nádasokban felszaporodva, a parti üdülőövezetben okoz vadkár-feszültséget.

Külső-Somogy: északon a **Balaton**, keleten a **Sió-csatorna**, délen a **Kapos** völgye, nyugaton **Belső-Somogy** határolja. A táj maga rendkívül változatos, arculatát a hajdani **Pannon-tengerből** lerakódó vaskos löszréteg alakította. Jellegzetességei a „dimbes-dombos somogyi tájat” alkotó, kelet-nyugati

fotó: Bálint András

irányú **Terézhalmi-hullámok**, lankák. Mára szinte teljes egészében mezőgazdasági kultúrtáj, nagyobb összefüggő erdők **Zamárditól** délre, valamint **Szőlősgyőrök** és **Igal** környékén találhatók. Kiváló minőségű gímállományáról híres **Szántód** és **Gamás** térsége, ez utóbbi helyen (**Pucokszállás**) hozták terítékre 1968-ban a **gamási világrekord szarvasbikát**, amely elsőként lépte át a bűvös 250-es bírálati ponthatárt. Érdekessége ennek a tájegységnek az a közel 40 000 hektáros, Kaposvártól északkeleti irányban található terület, amely adottságait figyelembe véve a legkevésbé erdőszült rész, és őimszarvasélőhely szempontjából is csak másodlagos.

Belső-Somogy: keleten **Külső-Somogy** és a **Mecsek**, északon a **Balaton**, délen a **Dráva**, nyugaton a **Kelet-zalai-dombvidék** határolja. A **Balaton** déli partjától a **Drávaig** húzódó terület futóhomokbuckákkal tagolt hordalék-síkság. A zömében savanyú homoktalajokon elegyes – cseres, kocsánytalan

tölgyes, erdeifenyves –, a mély fekvésű területeken égerligetes fűzlápok az uralkodó erdőtüpusok, és itt jócskán 50 százalék feletti az erdőborítottság is. A már említett kedvező hidrológiai adottság azt jelenti, hogy Magyarországnak ebben a tájegységében található a legtöbb halastó, víztározó, természetes kisvízfolyás. A nagyvad, így a őimszarvas élőhelyi feltételei kiváló minőségben valósulnak meg, ennek eredményeképpen itt él a világ genetikailag egyik legértékesebb szarvasállománya, és itt találhatóak a **kaszói** és a **lábodi** vadászmezők is. A megyének ehhez a részéhez olyan páratlan, a őimszarvassal kapcsolatos vadászati eredmények fűződnek, mint az 1981-ben elejtett **gyótai világrekord** szarvasbika (269,89 IP) vagy az 1971-es **Vadászati Világkiállítás** emblematikus lábodi – **Auloch-féle trófeája** (248,38 IP), de itt került terítékre 2001-ben a 16,85 kg-os „**lábodi óriás**” is (265,67 IP), amely trófeák mindmáig előkelő helyeket foglalnak el a világranglistán.

fotó: Nádas József

Legkiemelkedőbb gímszarvas Somogyban
Gyótai Vadásztársaság
2017. 09. 14.; 13,58 kg; 238,85 IP

A *belső-somogyi* nagytájnak szerves része, de abból domborzatával jelentősen kiemelkedik a *Zselic*. A Somogy és Baranya megye között elterülő erdős dombvidéket északról a Kapos völgye, délen pedig a Sziget-vidék határolja. A Zselic löszdombjain jóval a neki megfelelő magassági zóna alatt jelenik meg a bükk, gyakran ritka és igen értékes társulást kialakítva, elegyet alkot a délről idáig felhúzódó balkáni ezüsthárrsal. Talán legszebb tájeleme ennek a festői és vadban – különösen gímszarvasban – gazdag *Ropolyi-erdő*. A Zselicben került terítékre 2002-ben a szintén ranglistás, 14,05 kilógrammos, híres „*vörösalmi bika*” (263,58 IP).

II. A nagyvad élőhelyeinek jellemzése

II.1. Erdőterületek

Somogy erdősültsége önmagában is jelentős, és növekvő tendenciát mutat – az ötödik legerdősültebb megye hazánkban. A korabeli írások szerint a megye mai területének több mint kétharmadát erdők borították, innen a jeles somogyi mondás, miszerint: „...*nem az erdő van Somogyban, hanem Somogy van az erdőben...*”

A tulajdonviszonyokat elemezve, az erdőterületekre jellemző az állami többség (60,9%), a többi erdőterületen magán-erdőgazdálkodás folyik.

A megye faállományának összetételére jellemző a tölgy (23,6%) és az akác (20,3%) túlsúlya, és a vízfolyásokat követő égerlápok, galériaerdők miatt az éger (16,5%) – vagy ahogy errefelé mondják, a berekfa – jelentős területaránya. Ugyancsak számottevő a telepített erdeifenyvesek jelenléte (11,7%), illetve a megye érdekessége a Zselicben, zónán kívül megtalálható elegyes bükkösök (2,4%) előfordulása. Az erdők korosztályi megoszlására jellemző az egyenletesség, ami a hosszú távú, tartamos erdőgazdálkodás záloga. Itt még mindig komoly arányban találhatóak érett, 90 év feletti tölgy- és bükkállományok, de nagyon jelentős a fiatalos felújítások és az újonnan telepített erdőterületek aránya is. Az erdősültségre jellemző a mozaikosság (egy-két nagyobb tömböt kivéve), ahol is sakk-táblaszerűen váltakoznak az erdő- és mezőgazdasági művelésű területek.

II.2. Az erdő- és mezőgazdasági területek nagyvadgazdálkodásra gyakorolt hatásai

Az erdők területarányának változása szoros összefüggésben áll a nagyvadlétszám alakulásával. Csak egy a kiragadható példák közül, hogy a mai híres lábodi vadászterület jogelődjénél, a *Dél-somogyi Kombinátnál* milyen jelentős változások történtek az 50-es évek végén, 60-as évek elején: az addig mezőgazdálkodással foglalkozó állami gazdaság felismerte, hogy területei egy részén nem tud megfelelni a tervgazdálkodásos szocialista termelési elvárásoknak, az alacsony aranykorona-értékű, *belső-somogyi* savanyú homoktalajok egész egyszerűen nem alkalmasak az árutermény előállítására.

Egyéb alternatíva híján tízezer hektáros nagyságrendben **beerdősítették** a szántóművelési águ területeket, akaratlanul is növelve ezzel az itt akkor még csekély létszámú nagyvad, kimondottan a gímszarvas esélyeit. A telepített erdők, összeérve a kaszói erdőtümbbel, onnantól a Drávaig és vissza, biztosították a nagyvad járását, és megalapozták létszámának növekedését.

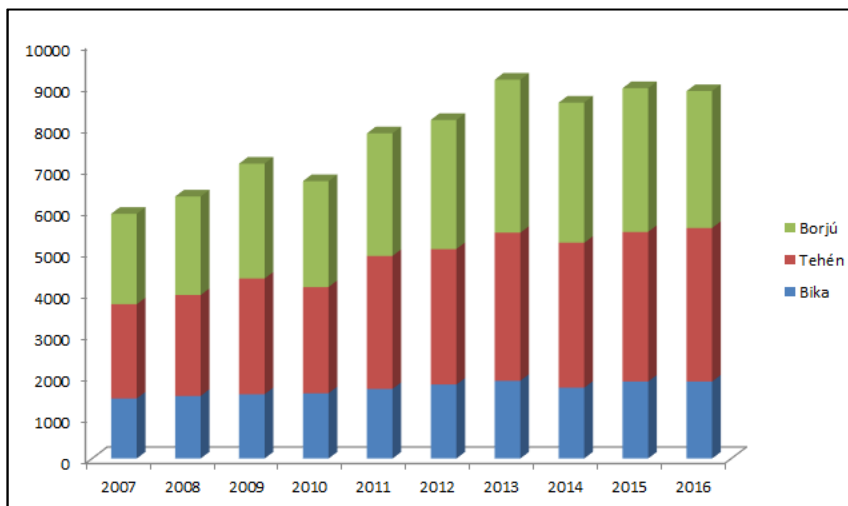
A folyamat azóta sem állt meg: **a fél évszázada** még apróvadas adottságú megyéből nagyvadas besorolású „vadászati nagyhatalom” lett. Az erdészeti adottságok optimális mivolta mellett nagymértékben segíti elő a nagyvad térnyerését az intenzív, nagytablás mezőgazdasági technológia alkalmazása is: különösen a gímszarvasnak kedvez a napraforgó–kukorica–repce „trio” erőteljes térnyerése a szántóföldi növénytermesztésben. Fontos adalék, hogy *Somogy* „**kukorica-nagyhatalom**” is egyben, egyes években a növényfajvetésterülete meghaladja a 100 ezer hektárt.

III. A gímszarvasgazdálkodás számokban

A megye terítékadatait megvizsgálva világosan látszik, hogy a gímszarvas hasznosítása több mint 40%-kal emelkedett az elmúlt tíz évben. A tavadelővések központi irányítottasága mellett (a Vadgazdálkodási Tanács javaslatára a vadászati hatóság emelte meg) több mint 20%-kal emelkedett a bikák száma is az éves terítékekben. A nőivarú egyedek magasabb hasznosítása egyértelműen a létszámcsökkenést, míg a hatóság által a kvóta felett

Év	Bika (egyed)	Tehén (egyed)	Borjú (egyed)	Összesen (egyed)
2007	1448	2275	2183	5906
2008	1510	2435	2377	6322
2009	1550	2793	2772	7115
2010	1575	2562	2555	6692
2011	1677	3211	2958	7846
2012	1785	3268	3115	8168
2013	1875	3574	3691	9140
2014	1710	3497	3381	8588
2015	1859	3608	3468	8935
2016	1859	3702	3305	8866

1. számú táblázat. A gímszarvas terítéke Somogyban 2007-2016
(forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

1. számú grafikonon. A gímszarvas terítéke Somogyban 2007-2016
(forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

évente kiadott „MAVOSZ-bikák” elajztása az agancs minőségének javulását célozta meg. A hatóság indoka a helyenként túlzott populáción belüli egyedsűrűség volt, amely egyenes arányban állt az évente a megyében kifizetett vadkárok összegével. A vadkárok megoszlásáról elmondható, hogy ugyan 90:10 arányban áll a tíz év átlagában a mezőgazdasági és az erdei vadkárok részaránya – előbbi 500 és 550 millió forint közötti összeg évente –, viszont az erdei vadkárokat egyértelműen csak a telepítések és a folyamatban lévő erdősítések maradéktalan bekerítése mellett lehet sikeresen befejezni. Ebben az esetben, ha a védekezés, megelőzés költségét (kerítésépítés, karbantartás) a vadkárok közé sorolnánk, már teljesen másképpen festene az arány. A vadkárbecslési tapasztalatokból kitűnik, hogy (kevés kivétellel) a vadászterületek nagy részén a mezőgazdasági vadkár jórészt a vaddisznó rovására írható, míg az erdei vadkárok a kérdőző nagyvadfajainkra, elsődlegesen a gímszarvasra. Érdekes adalék, hogy a Somogy Megyei Kormányhivatal Erdészeti Hatóságának adatbázisa szerint a megyében 3950 kilométer (!) aktív erdővédelmi kerítés van nyilvántartva. Az sem elhanyagolható tény e számok ismeretében, hogy – 250 folyóméter kerítéssel számolva egy hektár erdősítésre – ez azt jelenti, hogy Somogy megye erdeinek közel 10%-ából (15 800 harról, vagyis két teljes átlagos vadászterületről) ki kellett, hogy zárjuk a szarvast (és a többi nagyvadat) az erdősítések védelme okán. Ha ehhez hozzátennénk a tartósan vagy a vegetációs időben időszakosan bekerített mezőgazdasági területek nagyságát, továbbá levonnánk

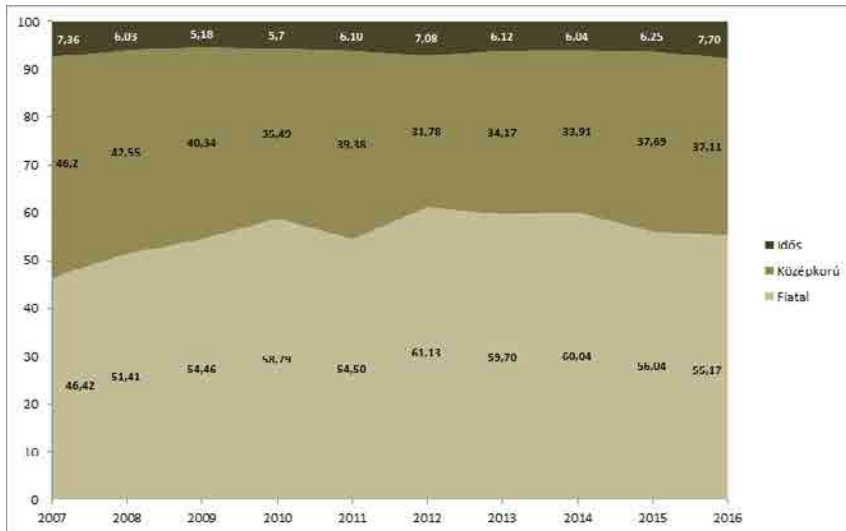
a megye területéből a közigazgatási belterületeket és a Balatont, riasztóan kis részét találnánk Somogyországnak, mely minden szempontból alkalmas a gímszarvas élőhelyéül. Nyilvánvaló, hogy ennek tudatában és a konfliktusok elkerülése érdekében, a rohamosan csökkenő élőhelyhez igazodva, a jövőben folyamatosan csökkenteni kell a gímszarvas létszámát.

A gímszarvas hasznosításának csúcsa 2013-ra esik (9140 egyed), mely értéket a jogosultak a következő években már nem tudták teljesíteni, elmondásuk alapján elérték a technikai teljesítőképesség határát. Némiképpen javíthat majd az előírt tervek teljesítése terén (megyei és nem jogosulti szinten) az új törvényi szabályozás, amely szerint a tarvad esetében felfelé el lehet térni az éves jóváhagyott vadgazdálkodási tervtől (lefelé csak szankció mellett). Ugyancsak pozitív hatással lehet az eredményre (bár sokan etikátlannak tartva azt, nem alkalmazzák) a hajtóku-tyák használata, a terelővadászatok és vaddisznóhajtások fúziójaként. Megkötés viszont, hogy – a szakma nyomásának engedve – a törvényalkotó racionalizálta a gímszarvas vadászati idényét, így a terv teljesítésére jóval kevesebb idő áll rendelkezésre az egyes ivarak és korosztályok esetében, mint korábban.

IV. Minőségi gímszarvas-gazdálkodás

IV.1. Korosztályok megoszlása a terítékekben

A bírálaton a mínusz pontos minősítésű trófea klasszikus szankcionálásának 2004. évi eltörlése (a hatóság

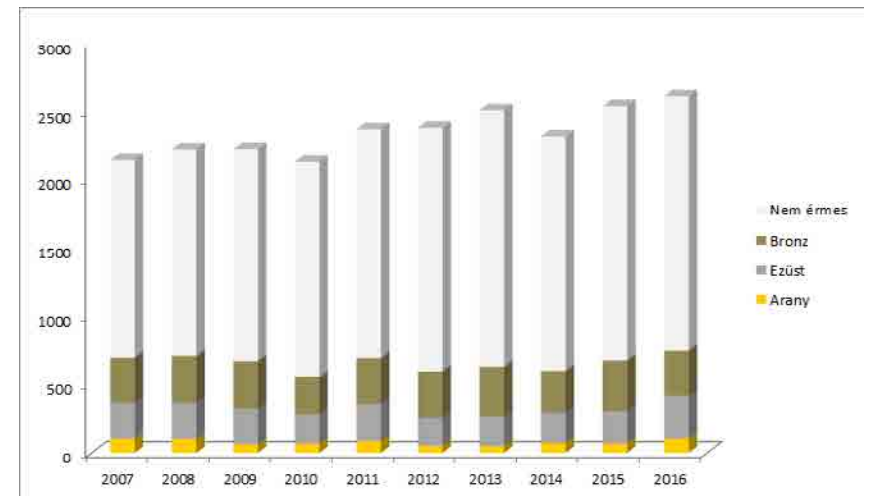
2. számú grafikon. A gímbikák korosztályi megoszlása az éves terítékekben 2007-2016
(forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

a megjegyzés rovatban továbbra is nyilvántartotta a hibás lelővéseket) alapvetően megváltoztatta a nagy vadgazdálkodást, a vadászat és a hasznosítás módját, a terítékek korosztályi megoszlását, meg az erkölcsöket is, különösen a gímszarvas esetében. A szankciók eltörlésével szabadabb lett a középkorosztályok hasznosítása, a vadgazdák bátrabban lövették az ígéretes középkorú bikákat, hiszen megszűnt az egyetlen, addig visszatartó tényező is. A gyakorlat vésszen kezdett távolodni a gímszarvasbika hasznosítása klasszikus modelljének tanításaitól, amelynek értelmében a terítékre kerülő gímbikák 50%-a legyen fiatalkorú, lehetőleg selejt, a területre jellemző trófeajellegtől eltérő fejlődésű, illetve gyenge csapos, 35%-a legyen középkorú – amely lelővések nem érinthetik az ígéretes, még

fejlődőképes egyedeket –, és csak az elejtett bikák 15%-a lehet idős, érett egyed (PÁLL, 1982). A 2007–2010 közötti időszakban a vadgazdák már közel azonos arányban hasznosították a fiatal és a középkorosztályba tartozó egyedeket – tisztelet a kivételnek –, a vadászok elszoktak a trófeabírálattól, sőt – riasztó statisztika, de – a 2004-től (a mínusz pontok szankcionálásának eltörlésétől) napjainkig Somogy megyében újonnan vadásszá lett, mintegy 1100 fő (a megye aktív vadászai létszámának 1/3-a) már ennek a hibás intézménynek az égisze alatt szocializálódott, szinte csak apró részleteket ismerve a gímszarvas iránt érzett ösztönös tiszteletből. A helyzet olyannyira elfajult a megyében, hogy a 2009–2010-es vadászati idényben a „hibás lelövés” megjegyzésű gímtrófeák aránya meghaladta a 20%-ot.

Év	Minősítés			Összes (db)	Érmes Arány (%)
	Arany	Ezüst	Bronz		
2007	101	264	329	1448	47,92
2008	99	265	343	1510	46,82
2009	60	264	345	1550	43,16
2010	66	218	271	1575	35,23
2011	86	271	335	1677	41,26
2012	50	205	340	1785	33,33
2013	49	219	361	1875	33,54
2014	70	225	304	1710	35,02
2015	66	241	368	1859	36,30
2016	104	313	328	1859	40,07

2. számú táblázat. Érmes arány 2007-2016
(forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

3. számú grafikon. Érmes arány 2007-2017
(forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

Természetesen a középkorú bikák büntetlen elejtése közvetlenül hozzájárult az idős egyedek további terítékarányának csökkenéséhez, egyszerűen a korábbi „tabuegyedek” öregkoruk előtt hasznosultak. Nem egy vadászatra jogosult olyannyira visszaélt ezzel (vállalva a korosztályi eltérésekből származó szankciót is), hogy az éves gím-bikaterítékének 80%-a (!) középkorú volt. Ez az éveken keresztül ismétlődő tartós szakmai hiba azután már a fiatal korosztályok ideális (50% körüli) hasznosítása mellett is az idős bikák terítékekben realizált arányának súlyos csökkenését okozta, mert a hibás trófeabírálati rendszer miatt az idős és középkorú korosztályok hasznosítása „összemosódott”. A rendszer szempontjából sajnos teljesen mindegy volt, hogy egy kapitális gím-bika 9 vagy 12 éves korában került terítékre, szankció nem járt utána (érem igen). Ezekre az évekre (2007–2010) a terítékekből szinte eltűntek a kiemelkedő súlyú idős bikák – 2009-ben már csupán három 12 kg feletti egyed került terítékre Somogyban (3. sz. táblázat)!

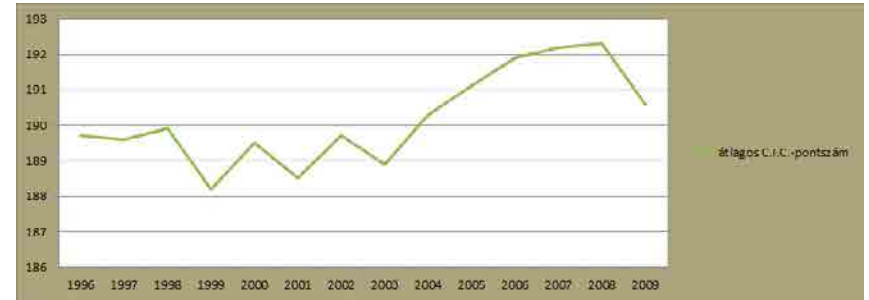
IV.2. Érmesarány alakulása az elmúlt tíz évben

Vizsgáljuk meg Somogy megye elmúlt tíz évének szarvasgazdálkodását másik megvilágításban is! A vadgazdák jó része büszkén újságolja a szarvasbőség, vagy a vadászati év lezárultával a területen elejtett gím-bikák magas érmesarányát, amely szinte minden statisztika leglátványosabb, legnépszerűbb eleme. Somogyban sem történik ez másként, mint azt a 2. számú táblázat és a 3. számú grafikon ragyogóan mutatja. Az érmesarány az elmúlt évtized első

harmadában megközelítette az 50% körüli értéket a terítékre hozott gím-bikák viszonylatában – úgy, hogy közben a nagy trófeatómegű bikák elfogytak –, hibás következtetések levonására kapacitálva a vadásztársadalmat. A realitás valójában az, hogy 6,5 kg felett szinte minden gím-bika (bronz)érmes Somogyban, így az érmesarány ezirányú egyenletes növekedése csak a fenti megállapításokat támasztja alá, amely szerint a középkorú bikák képessége jó, és hogy a hasznosított egyedszám jórészt ebből a korosztályból kerül ki. Nem enged viszont józan ésszel arra következtetni, hogy a gímállományunk minősége ennyire jó lett volna, hiszen ezen adatsorok ráadásul terheltek a „szakszerűtlen elejtés” megjegyzésű (és nem szankcionált) egyedekkel is, magyarul a trófea érmet is kapott, meg mínusz pontos minősítést is.

Csak a szemléletesség kedvéért vizsgáljuk meg a 4. számú grafikon segítségével azt, hogy egy korábbi időszak trófeabírálati adatainak feldolgozása (1996–2009, mintegy 14 000 gímtrófea) során hogyan hatott a mínusz pontok szankcióinak eltörlése az átlagos pontszámok emelkedésére, amely tény a középkorosztály indokolatlan túlhasznosításából eredt!

Ezeknek az „eredményeknek” a tudatában a térség jóérezsű szakemberei sorra kongatták a vészharangot gím-szarvasügyben, alulról indított, a témában szervezett folyamatos kommunikációt kezdeményezve (2009. *somogyhársági*, 2010. *siklósi szarvas-konferencia*, *Somogy*, *Tolna*, *Baranya* és *Zala* megye részvételével indított gím-szarvaskezelési terv kidolgozása) a döntéshozókkal.

4. számú grafikon. A trófeák átlagos CIC-pontszáma Somogy megyében 1996–2009 (Forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

Végül helyi intézkedés történt, amelynek alapján a *Somogy Megyei Vadgazdálkodási Tanács* a vadászati hatóság támogatása mellett kezébe vette az irányítást, és 2010-től, határozottan gátat szabott a helytelen gyakorlatnak.

- A fokozatosság elve alapján kezdte el szankcionálni a tervben jóváhagyott korosztálytól való eltérést, ismétlődés esetén **jelentősen emelve a bírságot** (mindaddig, amíg ezt nem tette meg, a pár százezres bírság nem volt visszaható erejű). Ez az első évben 28 (!) vadászatra jogosultnak jelentett nagy összegű szankciót, amely intézkedést a vadászati érdekképviseletek is messzemenően támogattak.
- A mínusz pontot pénzbüntetéssel ugyan nem szankcionálhatta (csak nyilvántartotta) a hatóság, de a tervjóváhagyó értekezleteken a tanács csak úgy hagyta jóvá az éves terveket, hogy – a **következő évben az előző évi korosztályi túllépés mértékét lehúzta** a magasabb (idős és közép-) korosztályokból és a fiatalra tette rá, kizárva vagy **korlátozva ezzel a felsőbb kor-**

osztályok következő idényben való hasznosítását.

- A hatóság újra bevezette a „MAVOSZ-bika” intézményét, amelyet terven felül engedélyezett hasznosítani, kizárólag a **fiatal korosztály** alsó kategóriájából, arra sarkallva ezzel a vadgazdákat, hogy **a selejtezés jelentős részét már ebben a korosztályban hajtsák végre.** Ezt lehetőségként kapták a jogosultak, elmaradás esetén sem érte őket szankció.

Fontos kiemelni, hogy az intézkedéseket a hatóság a vadgazdálkodási tanács támogatása mellett mindmáig konzekvensen betartatja, valamint hogy ahhoz elsőként csatlakozott a megyében működő két állami erdőgazdasági is.

V. Somogy megye rövidtávú eredményei a szarvasgazdálkodás terén

A bevezetett intézkedéseknek köszönhetően messzemenő következtetéseket levonni még nem lehet, de tény, hogy a részeredmények mára már számokban is kimutathatók.

A gímszarvaslelővéseket vizsgálva (1. sz. táblázat) az a nemzeti koncepció, amely a túlszorodott nagyvadlétszám visszaszorítására irányul, Somogy megyében évek óta folyik, és a hatóság egyelőre nem enged az emelt tervek-ből. A szaporodóképes nőivarú egyedek magasabb arányú hasznosításával szinten tartja vagy inkább csökkenti a szarvas létszámát, a gímbikák (fiatal korosztály, „MAVOSZ kategória”) terítékének növelésével a fiatalkorban végezteti el a jogosultakkal a selejtezés jelentős részét. Ehhez a koncepcióhoz illeszkedik a tájegységi üzemterv (a cikk írásakor még tervezet) is, mely végrehajtásának elősegítésében majdan nagy szerepet játszhatnak a szakmai tanácsadó feladatot is ellátó tájegységi fővadászok.

A korosztályi szabályozás terén, az intézkedések hatására, 2010-től beállt egy jól látható egyensúly (2. sz. grafikon) a fiatal korosztály intenzív, a középkorosztály átgondolt és az idős korosztály mérsékelt hasznosítása mellett. A hatóság továbbra is konzekvensen szankcionálja a korosztálytól való eltérést, de látható, hogy a jogosultak is „rákészültek” a módosított jogszabály adta új szankciók lehetőségére, és kevés kivétellel támogatják a megyei irányvonalakat.

Fontos megvizsgálnunk az érmesarányt az eredmények terén is (2. számú táblázat). Amíg a kérdéses időszak kezdetén a közel 50%-os érmesarány a középkorosztály indokolatlan túlhasznosítása mellett teljesen torz képet adott a gímszarvas-gazdálkodásunkról, addig a 2013-tól induló lassú és egyenletes növekedés (az elhárító intézkedések bevezetésének hatására)

Év	12 kg felett	ebből Bószénfán (zárt téren) esett
2007	10	1
2008	11	2
2009	4	1
2010	5	2
2011	7	1
2012	2	2
2013	5	1
2014	15	3
2015	14	3
2016	15	4

3. számú táblázat. A 12 kg feletti trófeatómegű kiemelkedő gímbikák alakulása a terítékekben 2007-2016 között
(Forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal)

egyértelműen a minőségjavulás kezdetének a jele. Ezt támasztja alá (2012-ben már nem került terítékre 12 kg feletti bika szabad területen) a nagy súlyú bikák látványos emelkedése az éves terítékekben 2014-től, ami reprezentatív, az intézkedések helyességét alátámasztó szakmai és ökonomiai mutató.

Fontos változás a vadászati törvényben, hogy mostantól a „szakszerűtlen” elejtésűnek minősített trófea nem kaphat érmet a Vtv. 74/A.§ (1) szerint, tehát akkor lesz az „érmesarány” mint mutató megbízható és tényleges tükrö a vadgazdálkodásnak, ha végre **csak is az a trófea kap érmet, amelyik azt megérdemli.**

Világosan látszik, hogy a gímszarvas-gazdálkodás problémái – úgymint a létszámának kezelése, a bikák elfiatalodása vagy az ezzel összefüggésben álló agancsminőség-javulása – rövidtávon nem megoldható problémák. A fenti (rész)eredmények viszont ékes bizonyítékai annak, hogy a vadgazdálkodásban részt vevő három legfontosabb intézmény együttes felelőssége mennyire jelentős a gímszarvassal való gazdálkodás jövőjét illetően: az állami szerep a jogalkotásban, a **hatóságok szerepe a jogszabályok betartatásában, a vadászatra jogosultaké pedig a jogszabályok követésében és a közreműködésben.** Ehhez a módosított vadászati törvény végre elegendő időt (20 évet) is biztosít, mely változástól sokat is várunk el a jövőben a fent említett problémák megoldása terén.

Végül álljon itt egy idézet a somogyi gímszarvasról talán leghitelesebben nyilatkozó szakembertől, iránymutatásul mindnyájunknak, a szarvas jövője érdekében:

„Mindig büszke öntudattal olvasom az írásokat, nézem a TV-ben a filmeket, térképeket, és hallgatom az előadásokat, melyek kis hazám természeti kincseinek gazdagságát bizonyítják. No, nem aranybányákra vagy gyémántlelőhelyekre gondolok, hanem a természetet alkotó elemek egyes kimagasló tárgyaira. Számtalan gyógyerejű forrás, különleges táj, a flóra és fauna sokmillió társadalmának néhány, de nálunk szép számú kimagasló egyede található, melyek világviszonylatban is egyedülállóak és a világörökség részei, vagy megérdemelnék, hogy azzá váljanak. Ha a magyar állatvilág értékrendjét fel-

építjük, úgy azt hiszem, nincs olyan hazánkfia, aki a vadon élők közül ne a gímszarvast tenné az első helyre.”
(Páll Endre)

Kemenczky Péter
titkár-fővadász

Felhasznált irodalom:

- A gímszarvasbikák trófeabírálati adatai Somogy megyében 1996–2009.* Somogy megyei MgSzH Vadászati és Halászati Osztály, Kaposvár
- A gímszarvasbikák trófeabírálati adatai Somogy megyében 2007–2017.* Somogy Megyei Kormányhivatal
- Farkas D. – Király I. – Kemenczky P. (2011): *A vadállomány szabályozása.* Nimród, 99. évf., 4. szám, p. 10–11.
- Kemenczky P. (2010): *Milyen irányú változásokat jeleznek a trófeabírálati adatok a Somogy és Tolna megyei gímszarvasállományokban?* In: Lakatos Ferenc – Polgár András – Kerényi-Nagy Viktor (szerk.): *Tudományos doktorandusz-konferencia.* Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar, konferenciakötet. p. 233–236.
- Kemenczky P. (2010): *Gímes aggodalmak.* Magyar Vadászlapp, (19. évf.) 4. sz., p. 221–223.
- Kemenczky P. (2010): *Szomorú-e a somogyi gímszarvas jövője?* Nimród, 98. évf., 9. sz., p. 10–13.
- Király I. – Marosán M. – Kemenczky P. (2010): *A gímszarvas-gazdálkodás akadályai.* Pannon Vadászvilág, 2010. november, p. 4–7.
- Páll E. (szerk.) (1982): *A gímszarvas és vadászata.* Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Rendhagyó helyzetelemzés a zempléni (kárpáti) gímszarvasról

A Zemplén földrajzilag markánsan elkülönül a környező területektől: nyugat felől a Hernád, délen a Bodrog, míg a maradék területen az országhatár határolja. A tokaj-eperjesi heglánc része melyet, a folyóvölgyek sík, mezőgazdasági művelés alatt álló területei fogják közre, míg az országhatáron túl folytatódik a heglánc. Zömében hegyvidéki jellegű, meredek oldalak, mély völgyek tagolják. Magas erdő-sültségű, de vízgazdálkodása kedvezőtlen, a talajszelvényben pangó víz jelenik meg. Ebből adódóan növényvilágára a kárpáti flóratartomány elemei a jellemzők. Szerencsére sok forrás javítja a vízellátottságot. Erdősültsége, a domborzati és a klimatikus viszonyok háttérbe szorítják a mezőgazdaságot. A mezőgazdaságilag művelt területek mozaikosan illeszkednek a nagy kiterjedésű erdőtümbökhöz, a termőhelyi adottságok gyengék. Jellemző erdőtürsülások a gyertyános-kocsánytalan tölgyesek, szubmontán bükkösök, patak menti éger- és fűzligetek. A cserjeszint (a szubmontán bükkösök kivételével) szinte minden erdőterületen jelen van a szórványostól a közepes fedettségű területekig. Az erdőszegélyekre jellemző a cserjefajok változatos előfordulása.

Ezek a viszonyok kiváló élőhelyet teremtenek a kárpáti jellegű gímszarvas számára. Az erdők természetes felújítása a jellemző, nincsenek telepített, szabályos erdők, ezek már csak a terepviszonyok miatt sem terjedhetek el. Itt hiába keressük a szabályos, négyszög alakú erdőtümböket, a keresztutak és nyiladékok hálózatát, mint néhány dunántúli erdőszetben. Az aljnövényzetmentes szálerdők aránya sem kiemelkedő, a szálerdő erdőművelésre való erőteljes átállás miatt – főleg a magánerdőkben – erősen viszszaeszközölésben van. Ezek az adottságok, valamint a vad szokásai miatt teljesen eltérőek a vadászati lehetőségek, mint más tájegységekben.

Ezelőtt jó másfél évtizeddel Mogyoróskán, a Zemplén belsejében szerveztek egy egyhetes, bentlakásos továbbképzést a gímszarvasról (akkoriban még voltak ilyenek), amin az ország minden pontjáról jelen voltak kollégák, szakemberek. Az előadások után esténként hosszas eszmecsere, tapasztalatcsere következtek, melyek talán a legnagyobb értékei voltak a rendezvénynek. Ezen hallottam, amint a dunántúli kollégák fejtegették, hogy náluk bögésben a „főnök” nem engedi a cserkelővadászatot, mert azon so-

fotó: Bóta István

kat lehet hibázni, mármint a bírálatban. Csak úgy vadásztathatnak, hogy felülnek lesre a bögőhelyeken, és a placcon bögő bikák közül kiválasztják az elejthető egyedeket a vendég igényei, az agancstömeg és a szakmai szempontok alapján.

Ez akkor nagyon meglepett, mert a zempléni szarvast így egyáltalán nem lehet vadászni. A bögés valamelyest később kezdődik mint máshol; van ugyan „bögicsélés” már szeptember elején is, de igazán csak a hónap második hetétől indul be, általában 10-e után van igazán jó bögés, sőt gyakran 20–25-e között tapasztalható a csúcs. Előfordul, hogy a bögés erőteljesen beindul, majd egyes területrészekre egy-két napra szinte teljesen leáll. Persze a Zemplén nagy, valahol mindig jól bögnek, de a vadgazdát természetesen csak a saját területe érdekli. A tradicionális, akár évszázados bögőhelyek megvannak, de nyílt placcon ritkán bögnek a bikák, inkább a tarvad jelenléte jellemző a bögésre kikészített lédús takarmányon; a bikák

takarásban tartózkodnak körülöttük, s a kiválasztott tehenet nem engedik ki, takarásban tartják, ott igyekeznek beüzni. A sűrűket csak sötétben, lóvilág után hagyják el, majd a reggeli lóvilág kezdetére már be is váltanak. Nehéz őket „elkapni”, nagy szerencse kell, hogy hibázzanak, és akkor pont a helyszínen is legyen a vadász. A körülöttük ólalkodó mellékbikák persze ott vannak a közelben, ennek következtében sokszor inkább közülük kerül ki a területre hozható egyed, mivel a vendégek ideje véges, ritkán van idejük kivárni, hogy a harem igazi ura mutatkozzék, és lehetőséget adjon az elejtésére. Természetesen a tarvad figyelme sohasem lankad, ez is megnehezíti a haremúr közelébe jutást.

A bögési idényben lőtt bikák nagy hányada így a középkorostályból kerül ki, igazán öreg ritkán található közöttük. A bögési időszak után pedig a bikák mintha eltűnnének a területről, alig lehet találkozni velük, teljesen rejtett életet élnek. Régen a zempléni

fotó: Godzsák Tibor

kiderült, hogy a határ túloldalán pontosan ugyanígy tudták a vadászok, csak éppen fordítva – nevezetesen, hogy bögésre vonulnak át hozzájuk a magyar bikák, majd bögés végeztével szépen vissza is térnek Magyarországra. Mindkét variáció nyilvánvalóan nem lehetséges egyszerre, vagyis a bikák mindkét oldalon ott vannak, csak annyira tudnak vigyázni magukra, annyira rejtett életmódot folytatnak, hogy szinte észrevétlenül vannak jelen a területeken. Ezt a tényt a tavaszi hullott agancsok is megerősítik.

Bár októberben még lenne lehetőség a golyóérett bikák elejtésére, a fentiek miatt erre már igen kicsi az esély. A fizetős vendégek után felszabadulnak a területek, a tagi bikák időszaka következik, a szerencsés kiválasztottak igyekeznek elejteni bikájukat. Persze, ahol nincsen súlykorlátozás, vagy megengedőbb a házi szabályzat, ott senki sem a 3 kilós selejt bika agancsát akarja a falra akasztani... Ez szintén a kontraszelekció felé tereli a gazdálkodást. A korpíramisban a középkorostály egyre karcsúsodik, nem lesz alap-

vadászok azt állították, hogy a kárpáti bikák csak bögésre vándorolnak le a magyar erdőkbe, az év többi részében pedig a szlovák erdőkben tartózkodnak. Ez a közkeletű vélekedés akkor cáfolódott meg végérvényesen, amikor a határok könnyebben átjárhatóvá váltak, és a szlovák vadászbarátainkkal rendszeresek lettek az egyeztetések, a szakmai párbeszéd. Ekkor ugyanis

fotó: Godzsák Tibor

anyag a koros, igazán golyóérett bikákhoz, viszont a fiatal korosztályban háttérbe szorul a selejtezés, valójában fokozatosan elifiatalodik az állomány.

Ennek az okfejtésnek látszólag elmentmond, hogy a bírálati súlyok lassú, de egyenletes növekedést mutatnak az elmúlt két vadgazdálkodási üzemszerű ciklusban. Míg húsz évvel ezelőtt, ha esett egy 10 kilót meghaladó fejdíszű bika, a fél megye összeszaladt megcsodálni. Manapság már minden idényben terítékre kerül néhány kiugró agancstömegű egyed, és egyáltalán nem ritka a nyolc-kilenc kilós trófeasúly sem. A baj inkább a korösszetétellel van. A hat-nyolc kilós bikák túlnyomó részben középkorúak, s a nagyobbak között is ritka a tíz esztendőnél idősebb.

Ennek a megoldására, kezelésére nem sok remény van addig, amíg a magas költségek, vadkárok arra ösztönzik a gazdálkodókat, hogy a bevétel maximalizálását válasszák a minőségi szelekció helyett. Szerencsére egyre több az olyan vadászterület, ahol a tagok vállalják a teljes fenntartási költséget, ezért viszont valamennyi vadat saját maguk hozzák terítékre. Ahol ez elkötelezett és hozzáértő gazdálkodással találkozunk, ott van remény a minőség javítására. Hátrányos azonban, hogy ezek a területek főként kisebb és nem a Zemplén szívében elhelyezkedő vadászterületeket érintenek, valamint csak a megfelelő anyagiakkal rendelkező vadászok számára adott ez a lehetőség.

A költségek jelentős növekedésében számottevő szerepe van a vadkároknak. Az erdei károkozás régóta ismert ennek a vadfajnak köszönhetően, azonban ennek mértéke egyre nő a tájegységben. A mezőgazdasági károkozása ko-

fotó: Godzsák Tibor

rábban inkább a napraforgóra, kisebb mértékben a kukoricára, valamint a téli – főleg taposásból adódó – repcekárra korlátozódott, amit többnyire kis odafigyeléssel és hozzáértéssel a kezelhető mértéken belül lehetett tartani. Azonban az elmúlt időszakban a vadkárok mértéke minden vonatkozásban növekvő tendenciát mutat. Ennek okai többfélék. Bizonyára közrejátszik a növekedésben az is, hogy a gazdálkodók elég jól kiismerték a vadkár érvényesítésére nyitva álló lehetőségeket, de a vadkárérzékenységet fokozza erdősítések, felújítások vonatkozásában az EU-támogatások magas(abb) aránya az erdőgazdálkodásban, valamint a támogatások utólagos visszavonhatósága a feltételek nem teljesülése esetén. Meggyőződésem, hogy még meg sem közelítjük a Zemplénben a Dunántúl egyes területeire jellemző vadsűrűséget, ám az ott jellemző kerítésmaniát már sikerül lassan ide is áthozni. A vadászati törvény módosítása remél-

hetőleg csökkenteni fogja az otthagytott kerítések számát, de a szálaló erdőművelésre való nagyarányú átállás miatt a lécek bekerítgetése így is fura hatást kelt a sok kis kerített területcskével.

Ezen a főként emberi tényezőn túl meg kell említenem egy részben kettős megítélésű okot is, ez pedig a nagyragadozók visszatelepülése.

A hiúz már hosszú évtizedek óta gyakorlatilag állandó lakó, de rendkívül rejtett életmódja miatt alig-alig észleljük jelenlétét. Biztosan áldozatul esik évente néhány szarvasborjú, de ez a veszteség elenyésző, örülünk, hogy színesíti a hazai faunát. Összetettebb kérdés a farkas hatása a gímszarvasállományra. Ez a vad is folyamatosan felbukkant a Zemplénben, a nyolcvanas években még hivatalos elejtések is történtek. Amíg csak néhány kóborló egyedről, vadászterületet kereső fiatal példányokról volt szó, nem éreztük

különösebben a jelenlétét, nyomokat, a prédák maradványait találtuk meg utánuk. A farkas prédáját mindig jól el lehet különíteni, mert a gerincig lerágja a csontokat a muflonról, szarvasról, mintha töben lemetszették volna a bordákat. Erre egyik ragadozó sem képes rajta kívül. Az utóbbi néhány évben azonban a gímszarvasok mintha leköltöztek volna a belső, zárt erdőtümbökből az erdőszélek közelébe, a folyóvölgyek irányába. A hegység belsejét az állami erdészet vadászterülete uralja, az azt körülvevő vadásztársaságok lettek ennek a területi átrendeződésnek a látványos nyertesei. Ez a nyereség azonban együtt járt a vadkárok ugrásszerű megnövekedésével, mind erdei, mind pedig mezőgazdasági vonatkozásban. Az előző vadászati idényben pedig ugrásszerűen megnőtt a farkasészlelések száma ezeken a vadászterületeken. A hóban, sárban rendszeresen látszot-

tak e ragadozó nyomai, prédájának maradványait gyakran találtuk meg, de sok személyes találkozás is történt. Számos esetben fényes nappal is szem elé kerültek az ordások, még közösségi oldalakra kitett fotók is bizonyítják ezt a nem vadász kirándulók, természetjárók bejegyzéseiben. A természetvédők fotóin, videofelvételein egyértelműen látható, hogy több farkascsalád is vadászik a Zemplénben. Még gépjármű általi elütés is történt, a boncolás alapján fajtiszta, ötéves szukafarkas az áldozat, amely teljesen egészséges, betegségtől mentes, szűz példány volt. Vagyis nem az alfa került a kerek alá, hanem esetleg egy kivált, új családot alapítani szándékozó egyed.

Feltételezhetően ennek a fokozott jelenlétnek a hatására a szarvasoknál korábban nem tapasztalt csoportméretek alakultak ki, vagyis a helyben megszokott, néhány családból álló kisebb rudlik helyett nagyobb számú gím mozog együtt. Ez közismert védekezési mód a ragadozókkal szemben, azonban a nagy létszámú, jobban stresszelt csoportok károkozása is nagyobb, nehezebben kivédhető, és érzékenyebben érinti a gazdákat. Szerencsére még messze vagyunk a dunántúli, akár több száz rudliktól, melyeket a közösségi médiában egyre gyakrabban láthatunk például az úttesten áthaladni, de a tendencia nem megnyugtató.

Ez a viselkedésváltozás a szarvas vadásztatására is hatással van, nem könnyíti meg sem mennyiségileg, sem minőségében a selejtezést, a tarvadászatot.

Másik káros hatása a területi és viselkedésváltozásnak, hogy a szarvas egy része továbbvonul a folyó-

völgyek, illetve a Bodroghköz irányába, ami nem kívánatos, mert ezek a területek mezőgazdasági művelés alatt állnak. A vadkárhelyzet fokozódik, a vadászok pedig megpróbálnak „gazdálkodni” az égből pottyant nagyvaddal, ezzel egyidejűleg az apróvadat elhanyagolják, ami csak tovább rontja az apróvad amúgy sem kedvező állapotát.

A helyzet nem ennyire negatív a zempléni gímszarvas szempontjából, nem is az a célom, hogy feketére fessem a képet. Csak szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy most még nem késő tenni a kárpáti gímszarvas érdekében, de ehhez az szükséges, hogy összefogjunk, tenni akarjunk, végre hagyjuk a gazdálkodást a valóban hozzáértőkre, a szakemberekre, adjunk teret végre a hivatásos vadászoknak, hogy valóban a hivatásukat gyakorolhassák! A vadgazdálkodás irányítása kerüljön a jogszabály által előírt tényleges szakmai végzettséggel és gyakorlattal rendelkező, a vadgazdálkodásért felelős személy kezébe, adjunk lehetőséget a kinevezett tájegységi fővadászoknak, fogadjuk el szaktanácsaikat, vegyük igénybe munkájukat, amelyekkel a magyar vadgazdálkodás érdekét szeretnék szolgálni, együttműködésben a vadászatra jogosultakkal!

Ha összefogunk, még sokáig hallhatjuk a „bükkösökben orgonáló szarvasbikákat”, ami Széchenyi Zsigmond szerint is a legszebb és legkülönb a magyar vadász számára.

Godzsák Tibor
tájegységi fővadász
Zemplén -Bodroghközi tájegység

fotó: Násfay Krisztina

Szarvasok Gúthon

A debreceni Kovássyaknak a család XIX. század végi és XX. század eleji gúthi és Gúth környéki vadászatait dokumentáló – alkalmanként igen tarka teritékről valló –, ránk maradt vadásznapló-töredéke gyakran említi – valószínűleg nem a konyha számára lőtt – nagyköcsagot, bibicet, rétisast, darut, számos alkalommal farkast – ami akár aranysakál is lehetett –, kacsát, libát, nyulat, fácánt, továbbá a terület fő nagyvadját, az őzet, majd egyre növekvő számban a vaddisznót – gímet viszont nem. Mint Maderspachtól tudjuk, a folyószabályozások révén az eredeti élőhelyéről kiszorított szarvas, új hazát keresve magának, Erdély addig szarvas által nem lakott vidékén nem kis riadalmat okozott az erdőből kihaltatkozó rémséges bömbölésével. Gúthon és környékén ennél később, valószínűleg a tragikus trianoni döntéseket követő erdővesztések pótlását célzó XX. századi erdőtelepítések jótékony hatásának következtében telepedett meg.

Gúthra kerülésemkor, a 80-as évek elején a szarvas még jellemzően váltóvad volt. Nyomával, jelenlétére utaló jelekkel ugyan nap mint nap, de magával a vaddal csak ritkán találkoztunk. Megtelepedésének esélyét nagyban gyengítette az akkori gúthi vadgazdálkodási koncepció, mely a vaddisznóval együtt nem kívánatos vadfajként kezelte. Lőtte, lőhetett boldog-boldogtalan, így a személyzet is. Volt eset, amikor három muraközi ló méretű 3-4 éves

bika lógott a gúthi vadászház rénfáján. Ez volt az egyik legelső dolog, amit megállítottam, amikor 1-2 éven belül sikerült magamban feldolgozni, hogy 27 évesen erdészetvezető lehetek Gúthon, és lassacskán „kezdtém levetni a tojáshejat a hátamról”.

A gúthi vadászterület őzes-apróvadas jellegű területből nagyvadassá válásának folyamata már a 70-es években, elsősorban a dám betelepítésével, valamint a disznó térhódításával megkezdődött. Ezt a folyamatot igyekeztünk kollegáimmal teljes egyetértésben felgyorsítani - már idestova 30 éve -, amikor meghirdettük azt a vadgazdálkodási koncepciót, amely miatt mára

- az élőhely fejlesztésben eljutottunk oda, hogy a 16 000 hektáros vadászterületen 300 hektár nem elvadult földünk, hanem művelt vadföldünk van, tisztásainkon, nyiladékaikon, erdeink még be nem nőtt tuskósortain általunk ültetett 50 000 db vadgyümölcs (faeper, mirabolán szilva, vad őszibarack) termi tonnaszámra a gyümölcsét;
- a visszafogott vadászat révén vadfajaink – dám, gím, vaddisznó és őz erős, de fenntartható populációval rendelkeznek;
- a selejtezési gyakorlatunk miatt a terítékre kerülő érett bikáink agancsának átlagsúlya figyelemre méltó.

A 90-as évek elejére gímállományunk észrevehetően erősödni kezdett, melyet eléggé el nem ítéltető módon „fedetlen” kezeltünk, hiszen már akkor erősebb állománnyal rendelkezünk annál a 100 egyednél, amelyet az országos hivatalos adminisztráció az egész megyében kívánatosnak tartott.

Itt volt az idő a fiatal, erősödő populációk esetében ki nem hagyható vérfelújítás végrehajtásához. Ennek elsősorban a genetikai variabilitás miatt tulajdonítottunk jelentőséget, hogy ne egy szűk szülői állományból származzon egy nagy egyedszámú későbbi állomány, beszűkülő génállománnyal, a túrhétónél nagyobb arányban örökölve a szülők krónikus betegségeit, esetleg örökletesen kicsi, gyenge testfelépítést és agancsfejlesztő képességét. Alapvetően az ország – ennek kapcsán a világ – legjobb szarvasos területeiről, Somogyból, Gemencről, Baranyából, de a világ számára eddig még – bár már nem sokáig – ismeretlen területről, a Beregből is hoztunk élő szarvasokat,

sok kézitusa árán, szerencsére kis ember- és szarvasvesztéssel... Erődnek hittük azt a kerítést, amellyel övezett területre ezeket a szarvasokat zártuk, terveink szerint csupán rövid akklimatizációs időre. Nem kicsi volt a meglepetésünk, amikor szeptemberben a mi 120 cm hosszú lábú, megfélemezhetetlen bikáink egyike – nem tudva, hogy ez a kerítés szarvas által át nem járható – odabent bögött az új szarvasoknak, és tette a természet parancsa szerinti dolgát!

Közreműködni egy vadfaj állományának élőhely-foglalási folyamatában nagyon komoly felelősséget hárít a vadgazdára. Különösen nagy ez a felelősség, ha ez két vadfajt érint egy időben, mint ahogyan ez Gúthon történt a dám és a gím esetében! A két szarvasféle együttélésének kockázatával kapcsolatos aggályaink hamar szertefoszlottak, látva a vadföldeken teljes egyetértésben legelő gímekeket, dámokat. Ez egészen odáig ment, hogy egy néhány évvel ezelőtti bögés

11,12 kg, Gúth 2016

idején a vadföldön legelő dámtarvad-csaphoz kiváltott egy erős gímbika, végigszaglászta a teheneket, és harsányan bőgni kezdett! Ezt a példát nem az eltévelyedésre, de a két vadfaj egymás iránti bizalmára, sőt ebben az esetben „bizalmaskodására” hoztam fel!

A vitathatatlanul fennálló táplálék-konkurencia elméletileg oda is vezethetne, hogy az utolsó kukoricacső Gúthon egészen biztosan egy gím szájából lógna ki, de ilyesféle helyzet miattunk, vadgazdák miatt nem állhat elő (már-mint az a kukoricacső, amely az utolsó lenne).

A tervezett gímegegyedszám beállítása és fenntartása a gúthi vadászterület közel 70%-os erdőszűrségéből eredő fedettség és táplálékkínálat miatt nehezen végrehajtható feladat. Már csak

azért is, mert a fent említett körülmények miatt az év döntő részében alig találkozunk a rejtett életet élő gímmel. A tervezett ivararányunk 3:1, azaz egy nőivarú egyedre jut 3 hímivarú, amihez a valóság közel áll. 80 tehenünk 40 bikaborjából nyársas és villás korban meglövünk 15-öt, a megmaradó 25-öt 10-11 éves koráig öregbítjük – így van 250 bikánk, melyből az arány megváltozása nélkül terítékre hozhatunk 25 érett bikát. A 40 ünőborjúból ünőkorában meglövünk 20-at (a megmaradók tehénne korosodnak), valamint elejtünk 20 öreg tehenet. Ezzel a tehenek száma nem változik. Az ivararány 250:80.

Minden megszületett egyed nem érheti el a biológiai kor felső határát, tehát selejteznünk kell! A gúthi gya-

korlat a gímtarvad selejtezése során az, ami minden más szarvasos területen: selejtezzük egyrészt az egyértelmű eseteket, a szemlátomást beteg, rossz kondíciójú, szőrváltási problémákkal küzdőket, a szélsőségesen kis testméretűeket. Semmiképp nem követjük a sok helyen élő gyakorlatot, ahol valami homályos ok miatt először a tehenet lövik meg ilyen esetben, és utána a borjút! Ez alól egyetlen kivétel a nagyon öreg tehen és utolsó borja! A kis testű borjak általában a későbbben üzekedő vagy visszaivarzó tehenek borjai, méreteikért a tehen általában nem felelős! De bizvást mondhatom, hogy ezek az egyértelmű esetek szinte elhanyagolható kisebbséget jelentenek. A tarvadselejtezés túlnyomó többsége valójában létszámapasztás. A létszámapasztás során a legérzékenyebb korosztály Gúthon az ünőké és a láthatóan nagyon öreg teheneké. Mivel a bikák selejtezésével megvárjuk első agancsukat, ezért nem vállaljuk a borjak ivarának nagy pontatlanságú tippelését, így a már fent említett szélsőséges esetek kivételével a borjakat nem lőjük. Tapasztalatunk szerint nem jár automatikusan együtt a nagy test, és a nagy agancs (a martonvásári világrekord őzbak zsigerelt súlya állítólag 8 kg volt). A gyenge ünőborjú viszont ünőnek is gyenge marad, amikor az esetében mérlegelünk.

Ellentétben azokkal a vadászterületekkel, ahol azért nem selejtezik a bikákat fiatalukban, mert 9-10 éves korukra 5-6 kg-os agancsú bikákra is lesz majd vendég, mi igyekszünk csak azokat az agancsosokat megőregíteni, amelyek minimum érmes trófeával kecsegtetnek. Megegyező egyedszámú vagy nagyságú bikaterítéket produká-

ló és hasonló populációméret estén, megegyező vadgazdálkodási költségek felmerülése mellett, az első esetben lényegesen kisebb bevételre számíthat a vadgazda.

Az Alföld egyik legjelentősebb erdeit is kezelő gúthi vadgazdának erdész-vadásznak, nem pedig vadász-erdésznek kell lennie, ezért választottuk az erélyes fiatalkori selejtezés gyakorlatát, hogy az erdőállományainkat még nem veszélyeztető, maximálisan fenntartható mennyiségű vadunk a lehető legjobb minőségű legyen.

Bikaselejtezési alapelvünk: a gyengejét a lehető leghamarabb, az erősét a lehető legkésőbb! Az 1. és 2. agancsú bikák kormegállapításának hibahatára elhanyagolható, korosztályukban összehasonlíthatók, még viszonylag óvatlanok, így a selejtezés technikailag könnyebben végrehajtható.

A középkorú bikák korosztályában elvünk az, hogy a bika akkor válik lehetővé, ha becsült kora meghaladja agancssúlyát. Ennek keretében meglövendő a selejt és az 5-ös koronával rendelkező, 8-9 éves, 6-7 kg-os súlyú agancsot viselő bika, és kímélendő minden korosztály villás bikája, ahol a súly és a kor „pariban” van! (Bárcsak lenne tíz darab 10 kilós agancstömeg fölötti villás bikánk – azok árverésen kelnének el!...)

Nálunk a súly és a kor összetartozásának elve a fiatalkori (2-5 év) dárdás bikákra is vonatkozik.

A súly és a kor viszonylag pontos bírálata Gúthon sem tartozik a vadgazda legkönnyebb feladatai közé: ennek a végrehajtási pontossága kvalifikálja a kísérő vadászokat, állítja fel közöttünk az erősrendet – a bírálati

10,72 kg, Gúth 2015

12,75 kg, Gúth 2009

kényszer gyakorlatszerzésre ösztönöz. Azok a bögésben már résztvevő középkorú és idős bikák, amelyeknek hosszú, egyenes szemága van, potenciálisan gyilkosnak tekinthetők, mivel leggyakrabban pont a szemágukkal ejtenek komoly sebet vetélytársukon. Az tekinthető szó szerint véve gyilkos bikának, amely már bizonyítottan ölt. A bikák közül a bögésben tevőlegesen részt vevő kortól – (6-7 év) innen kezdődik a komoly verekedések kora – a dárdás bikát már mi magunk is veszélyforrásként kezelve selejtezzük.

Számunkra is nehéz mérlegelést jelent a rendellenes, torz bika (szemet szűrő újabb vadhajtásai szakzsargonunknak az „abnormis” vagy az idegyógyászatból kölcsönzött „abnormális” kifejezés) selejtezésének gyakorlata. Nem mérlegelünk sokat, ha a bika tartós sérüléssel – például törött lábbal – vagy szélsőségesen legyengült testtel rendelkezik, netán agancsának töve jól láthatóan sérült. A jó kondícióban lévő rendellenes bikát – amennyiben az láthatóan nem agancstősérült –, ha a vendég elegánsan nem erőszakos, és a kísérő vadász a helyzet magaslatán áll, általában nem löjük meg, különösen akkor, ha agancsának egészséges szára optimális méretű. Ebből ugyan alkalmanként téves következtetés is levonható, mert amit a bika az egyik száron megspórol, azt a másik száron kompenzálhatja.

A golyóérett kora szemben – az öregedő bikák esetében – a fent elmondottak alapján inkább a golyóérett állapotot preferáljuk. Viszont a selejtezési szűrőket megért, legjobb képességű bikáinkat igyekszünk – a dámbikáink-

kal kapcsolatos gyakorlatunkhoz hasonlóan – a racionalitás határain belül megőregíteni! Gímgazdálkodásunk célja a 12–14 éves, kiváló képességű, öreg bika!

Azonos státusú, közel azonos korú és agancstömegű bikák esetében inkább a szárhosszat preferáljuk, tehát előbb a rövidebb, bár vastagabb agancsszárú bikát igyekszünk meglővetni. A gúthi gímállományban benne van a hosszú szárú, relatíve kevesebb ágyszámú kárpáti jellegű szarvas – bár nem ez a jellemző –; ezek esetében a nagyobb szárhosszuk miatt még nagyobb fontosságú a szár vastagítása, az ilyen bikák extra öregítése.

Vadászterületünk mérete és szerkezete lehetővé teszi, hogy nagyrészt mi gazdálkodjunk a vadunkkal, és viszonylag kis kockázattal járjon egy 12 éves bikára azt mondani, hogy hagyjuk még! Ehhez pozitív hatással járul hozzá az a tény is, hogy – egy-két kivétellel – a környező vadászterületeken is felelős vadgazdálkodás folyik, ahol hasonlóképpen gondolkodnak, mint mi!

Bízvást állíthatom, hogy a táj arculatának elsősorban a nagyarányú erdőtelepítések miatti megváltozása, valamint a korábbiaknál lényegesen felelősebb vadgazdálkodás eredményeként, megtámogatva a hosszabb ciklusú gazdálkodás lehetőségével, Északkelet-Magyarország gímében, dámban okoz még meglepetést a magyar vadásztársadalomnak!

*Bartucz Péter
erdészeti igazgató
Nyírerdő Zrt., Gúthi Erdészet*

Biharugrai gímszarvas

Békés megyében a gímszarvas újkori megjelenésére vonatkozóan levéltári adatok, valamint régészeti leletek szolgálnak bizonyítékkul. Egy 1902-ből származó, megyei vadfajok terítékét bemutató összesítőben már találkozhatunk gímszarvas elejtésével. A geszti Tisza családhoz tartozó uradalom területén már az első világháborút megelőzően jelentős mértékű erdősítésbe fogtak Geszt, Biharugra, Zsadány és Mezőgyán térségében, amellyel együtt nagy hangsúlyt fektettek a vadgazdálkodásra is, ezen belül kiemelten kezelve a gímszarvas állományát, amelyet számos korabeli terítékfotó is alátámaszt. A második világháborút követően, a szocialista tervgazdálkodás hozadékaként, az intenzív halgazdálkodással és a vele együtt folytatott kacsa-tenyésztéssel nem fért meg a zavarásra kifejezetten érzékeny szarvas. A 70-es években egy-egy kóborló egyed megfordult ugyan a térségben, de jelentősebb állománynövekedése a halastavak és az azok környezetét érintő védetté nyilvánítását követően indult meg a 80-as, 90-es évek táján.

A 105-ös, Körös-berettyói vadgazdálkodási tájegységben a gímszarvas szempontjából a Biharugrai Földtulajdonosok Vadásztársaság (5058 ha) és a DALERD Zrt. biharugrai vadászterülete (5498 ha) a meghatározó, amely Békés megye északkeleti felén, a Sebes-Körös árterében helyezkedik

el. A gímszarvas a környező vadászatra jogosultak területén is előfordul, de jellemzően csak váltóvadként. A területen egymást váltogatva megtalálhatóak az alföldi erdőfoltok, az intenzív mezőgazdasági területek, az üzemeltetett halastavak, valamint a természetvédelmi korlátozás miatt nem üzemelő (felhagyott) halastavak. Magyarország második legnagyobb, közel 1900 hektáros halastórendszerét az egymás szomszédságában lévő Biharugrai- és Begécsi-tórendszer alkotja. A halastavakat és a környező kiemelt vizes élőhelyeket magában foglalva, 1997-ben létrejött a Biharugrai Ramsari Terület, amelynek kiterjedése 2780 ha. A rétek, legelők mellett a kisebb erdőfoltokat elsősorban akác, tölgy, hárs és nyár alkotja, valamint nádasok (2,5%), melyek az apróvad mellett jó élőhelyet nyújtanak az őznek, a gímszarvasnak és a vaddisznónak egyaránt.

A Körös-berettyói vadgazdálkodási tájegység területén a gímszarvas jelentett létszáma 1998–2014 között folyamatosan emelkedett (82-ről 324-re). A becsült létszám 2000-től érte el és haladta meg a 100-at, majd 2007-től a 200-at, 2010-től pedig már a 300-at. Ez a drasztikus növekedés valószínűleg a tarvadállomány alacsony hasznosításának is köszönhető. Az állománynövekedéssel párhuzamosan, de ezt meghaladó mértékben a hasznosítás is növekedett, 12-ről 87-re.

foto: Násfay Krisztina

A vizsgált időszakban, 1998–2014 között, megállapítható, hogy az elejtett bikák korosztályát tekintve néhány korosabb bikát leszámítva zömében a fiatal és a középkor elején lévő agancsosok kerültek terítékre. Az állománynövekedés szempontjából is fontos 2000-es évben került terítékre két idős korosztályú bika, melyek agancssúlyának átlaga 7,9 kg. 2003-ban három, a középkora végén járó bikát ejtettek el, melyeknek átlagos agancssúlya 6,4 kg. 2004-ben ismét terítékre került egy középkora végén járó bika, amely 7,8 kg-os agancsot viselt. 2005-ben jelentősebb ugrás volt tapasztalható a trófeatömegben: egy bikát 9,69 kilogramos, míg egy másikat 10,58 kilogrammos agancssúllyal bíráltak el. 2007-ben terítékre került egy 10,97 kg-os agancsú bika, melynek kora azonban a középkor elejére tehető, míg egy – szintén ebben az évben lőtt – másik bika már a középkora végén járt, s trófeájának tömege 6,9 kg volt. Néhány éves kimaradást követően, 2011-ben került terítékre két olyan bika, melyeknek átlagos agancstömege 7 kg volt, azonban a középkor

elején jártak. Majd 2014-ben terítékre került egy bika, amely 8,28 kg-os agancsot hordott, de ez a bika is csak a középkora elején járt. Ebben az időnyben még két, hasonló korú bika került terítékre, 6,9 kg-os átlaggal.

A gazdálkodás célját illetően egyértelműen kijelenthető, hogy mindkét – a gímszarvas tekintetében jelentősebb állománnyal rendelkező – vadászatra jogosult célja az agancsminőség javítása. Ezt válogató vadászattal igyekeznek elérni úgy, hogy lehetőség szerint a szarvaslétszám ne növekedjék. Ez természetesen eltérő kezelést jelent a bikák, illetve a tarvad vonatkozásában, hiszen a faj nagyobb számú jelenléte az esetleges koncentráció vadkár miatt nem kívánatos. Ennek keretében a jelenlegi becsült és kezelt állományt évente 40–50%-os arányú hasznosításával próbálják stabilizálni, míg az ivararány tekintetében törekszenek az 1:1 elérésére.

A hasznosításra jellemző, hogy a vadásztársasági formában gazdálkodó egység tagjai tagdíjbefizetésük fejében a gímszarvas vadászatának lehe-

tőségét nem kívánják értékesíteni, míg a részvénytársasági formában működő erdészet a teljes éves lelövési kontingenst értékesíti.

A környékbeli, jellemzően apróvadás jellegű területen vadászók kapva kapnak ezen a közelben adódó nagyvad vadászati lehetőségen, így már az elkövetkező vadászati évekre is jelentős számú előjegyzés történt.

A gímszarvas megjelenése Biharugrán és környékén egyértelműen szoros összefüggést mutat az élőhelyi változásokkal (az erdősültség növekedése, az intenzív halászat visszaszorulása következtében zavarásmentessé váló vizes-nádas élőhelyek, a legeltetéses állattartás visszaszorulása). Közvetlenül a gímszarvas számára kedvező élőhelyi feltételek létrehozását célzó beavatkozások nem történtek az érintett vadászterületeken, de az ott folyó erdőgazdálkodási és mezőgazdasági tevékenység következtében kedvező feltételek alakultak ki, amelyek elősegítették a faj állandó megjelenését.

Az agancs jellegzetességeinek taglalásakor fontos megemlítenünk, hogy a területen élő törzssállomány mellett nagy egyedszámú, úgynevezett migráló állománnyal kell számolni az államhatár túloldala és a Biharugra környékbeli magyar vadászterületek között. Többek közt ez is lehet az oka annak, hogy a területen lévő bikák agancsa úgynevezett kárpáti jellegű, melyre jellemző a viszonylag hosszú, erős szár, amely többségében villás vagy hármaskoronában végződik. Jellemző a nagyobb terpesztésű, lombár forma, valamint a sötét szín, a jégág hiánya és a kevés ág. Mindezek mellett a migrációt és az eltérő élőhelytípushoz kötődő előfordulást bizonyítja, hogy az őszi-téli hónapokban találkozni lehet erősen eltérő színárnyalatú és testnagyságú, mégis azonos korcsoportozathoz tartozó egyedekkel.

A DALERD Zrt. tervszerű vadgazdálkodásának, valamint a megfelelő válogató vadászat eredményeinek köszönhető a bögésben terítékre kerülő

évi 8-10 bika, valamint azok agancsának növekvő tömege és bírálati pontszáma (továbbá érmesaránya). Míg 2010-ben 3 gímbika került terítékre, és azok átlagos agancssúlya 3 kg volt, addig a 2016-os idényben 9 bika került terítékre, melyek agancsának átlag tömege 5,4 kilogramm lett.

A Biharugra környéki vadászatra jogosultak számára az egyik legfontosabb követelmény az általuk kezelt állománnyal szemben a jó egészségi állapot megőrzése és az ehhez szükséges feltételek biztosítása.

Az állományszabályozást a nem megfelelő egészségi állapotú (sebzett, legyengült, későn vedlő) egyedek elajtásával kezelik, valamint igyekeznek a bögés elején meglővetni a dárdás, „gyilkos” egyedeket.

Az első agancsú bikák általában kiváló adottságokat mutatnak, nem ritka a 40-60 centiméteres szárhossz, amely akár villában is végződhet. Elvértve találkozhatunk igen gyenge képességű, a fülhosszt el nem érő agancsú és ezzel együtt gyengébb testű egyedekkel is, amelyek selejtezését feltétlenül el kell végeznie a gondos vadgazdának. Fontos a relativitás, igazodni kell az adott év legjobb nyársasaihoz. A korosztályoknál pedig a populáció agancsminőségéhez mérten választják ki a leggyengébb képességű egyedeket, és ezt igyekeznek minden korcsoportnál betartani. A Biharugrai Földtulajdonosok Vt. a bikák agancsminőségének javítása érdekében 2010-től kezdődően egy alsó, 3 kilogrammos minimális agancssúlyhatárt jelölt meg az elejtők számára, amit 2012-től 4 kilóra emeltek. Jelenleg pedig a vadászati hatóság által a trófeabírálat során hibás elejtés-

nek minősített trófeákat szankcionálják, az adott tag bikavadászati lehetőségének következő évi korlátozásával vagy pénz befizetésével.

Természetesen a gímszarvas létszámának növekedése egyfajta konfliktusforrást is jelentett a mezőgazdaságból élők, és a vadászatra jogosultak között, hiszen kártétele megmutatkozik a korai, elsősorban a növények vegetatív részét érintő kárformát illetően, de a későbbi, a már termést jelentősen csökkentő károsítása sem elhanyagolható. Ehhez persze hozzátartozik az a tény is, hogy a Biharugra környékén gazdálkodók a talajadottságok, illetőleg annak gyenge termőképessége miatt sokkal nagyobb költséggel jóval kevesebb termést tudnak megtermelni mint mások, akik ennél sokkal jobb minőségű talajokon gazdálkodnak. Ezért az elszenvedett kár kisebb (de az összterméshez viszonyítottan nagyobb) mértéke is sokkal érzékenyebben érinti őket.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a szarvas erdészeti károkozását sem, amely elsősorban a téli kéreghántásban, illetve a bikák agancstisztítási időszakában bekövetkező töréskárban nyilvánul meg.

Fontos lesz, és a jövő kihívását jelenti majd a célzott vadföldművelés és az olyan hatékony vadkármegelőző módszerek alkalmazása, amelyek az egyértelmű növekedést mutató gímszarvasállomány kártételét elviselhető szinten képesek tartani, a trófeaminőség további javulásával és a létszám féken tartásával egyetemben.

Boros Ferenc Zsolt,
Krucsó Tamás, Mészáros Attila

Nem csak vadásztak rájuk

Számos szorgos kutató, vadgazda és vadász érdeme, hogy a magyar gím világhírűvé lett. Előttük tisztelgünk most írásunkkal. Nagyon sokan vannak, akik méltán megérdemelnék, hogy szerepeljenek évkönyviünkben, ám a terjedelmi korlátok miatt most csak azokról szólunk, akik könyvet írtak Erdeink koronás vadjáról.

Széchenyi Zsigmond (1898–1967)

A vékonyka, kis formátumú, mindössze 88 oldalas, sötétzöld borítójú kötet első ránézésre egyáltalán nem tűnik a hazai vadászati szakirodalom egyik alapművének. Igaz, a cím és a szerző neve már sejtet valamit... Széchenyi Zsigmond: *A szarvas selejtezése*. A könyv a Nimród Kiskönyvtár sorozatban, 1948-ban jelent meg, s legnagyobb részében ma is aktuális. A legfőbb hibája az, hogy ma

már szinte beszerezhetetlen. Ám jó hír, hogy az élete alkonyán írt – és halála után több mint egy évtizeddel megjelent –, *Szarvasok nyomában* című munkájának mintegy mellékleteként, szinte a teljes kötet ismét napvilágot látott. Egyébként a *Szarvasok nyomában* az a könyv, amelynek minden vadász polcán ott kellene lennie. Nemigen akad még egy olyan vadászkönyv, amelyben ilyen szakszerűen, lebilincselő stílusban kerülnének bemutatásra a világ szarvasai. Persze a *Szarvasok nyomában* nem most, hanem 1979-ben jelent meg először, és az is valószínű, hogy a hatvanas években íródott, néhány adata természetesen mára elavult – de ezt most nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk.

Széchenyi Zsigmondot szerencsére a hazai vadásztársadalom jól ismeri, könyvei folyamatosan kaphatók (*A szarvas selejtezése* kivételével). Munkásságát, expedícióit, vadászatait ezért most főlegesen bemutatni.

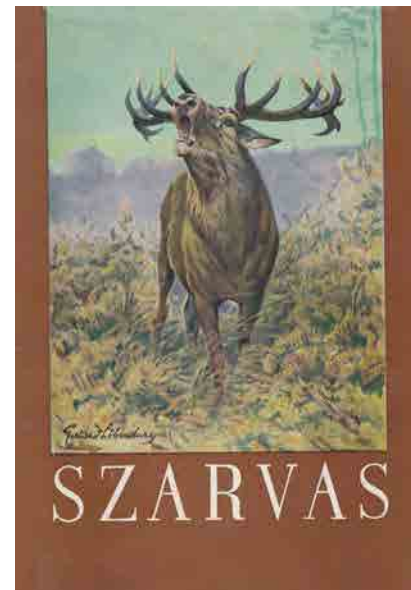
Arról viszont érdemes megemlékezni, amiről népszerű könyveiben nemigen olvashatunk. 1947-50 között az Erdészeti Központ vadászati felügyelőjeként dolgozott (ebben az

időszakban jelent meg *A szarvas selejtezése* is), ám származása miatt később kitépítették, sőt börtönbe is került. Ezt követően a keszthelyi múzeumban dolgozhatott mint „állományon kívüli segéderő”. Szerencsére a Szépirodalmi Könyvkiadónak eszébe jutott a *Csui!...*, amelyet ismét kiadtak, és nem sokkal később sorra a többit is. A vadászíró visszakerült Budapestre, és megírta *Az ahogy elkezdődött*, majd az *Ünnepnapok* című könyveit, hazai vadászatairól. Előtte azonban 1959-ben még egyszer Afrikában járt, hogy pótolja a Nemzeti Múzeumban 1956-ban leégett Afrika-kiállítás anyagát. 1963-ban ismét afrikai gyűjtőexpedícióban vett részt, a kormány megbízásából. Erről az útról íródott az utolsó expedíciós könyve, a *Denaturált Afrika*.

Szederjei Ákos (1911–1991)

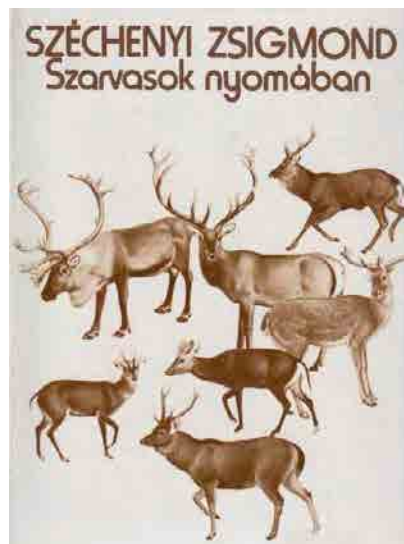
A vadászat polihisztorja volt, aki tudását nem az íróasztal mellett, hanem az erdőn-mezőn, vadvizeken szerezte meg. Erdély szülőtteként erdőmérnökként diplomázott, gyakornoki idejét pedig a Keleti-Kárpátokban és Németországban töltötte. A második világháborút követően a magyar Földművelésügyi Minisztérium vadászati osztályára került, ahol egyebek mellett feladata volt a vadásztársaságok területhatárainak kijelölése. 1946-ban az Erdészeti Tudományos Intézet főmunkatársaként megalapította a Vadgazdasági Kutató Csoportot. Az Országos Trófeabíráló Bizottság létrehozása – melynek több mint tíz évig az elnöke volt – szintén az ő nevéhez fűződik.

1967-ben kinevezték a Fővárosi Állat- és Növénykert főigazgatójának,

ahol nyugdíjazásáig, 1978-ig dolgozott. Miniszteri felkérésre, mint a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (CIC) vezetőségi tagja, részt vett az 1971-es Budapesti Vadászati Világkiállítás szervezésében és lebonyolításában, s emellett ő lett a Nemzetközi Trófeabíráló Bizottság elnöke is.

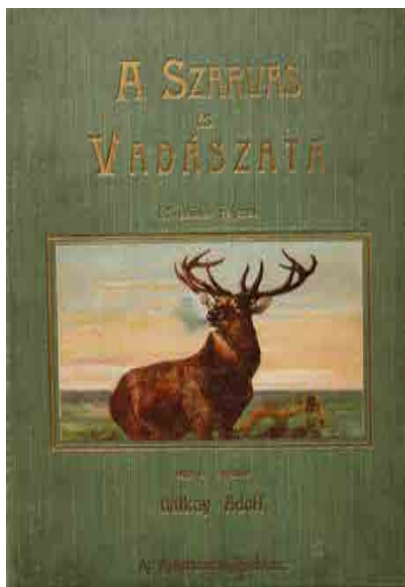
Mindig nagy súlyt helyezett arra, hogy tapasztalatait másokkal is megossza. Mintegy 25 könyve jelent meg – tizenhárom magyar és tizenkettő német nyelven –, közöttük több, a mai napig (!) hiánypótló szakmunka. Ilyen például a hazai vadfajokat és nyomaikat szakszerűen bemutató *Vadcsapáson*, továbbá monográfiái, az *Őz* vagy éppen a *Szarvas*. Studinka Lászlóval közösen írta meg legjelentősebb apróvad fajainkról szóló monográfiáját, a *Nyúl, fogoly, fácánt*. Írt könyvet a kárpáti medvééről is, de ez sajnos csak kéziratban maradt fenn. Szederjei Ákos

nyugdíjba vonulása után tovább dolgozott, egymásután jelentek meg cikkei és tanulmányai, és továbbra is aktívan részt vett a CIC munkájában. Emellett szinte a halála pillanatáig oktatta az egyetemeken a vadászati-vadgazdálkodási ismereteket.

Balkay Adolf (1851–1927)

Balkay Adolfban az első magyar nyelven kiadott szarvasmonográfia szerzőjét tisztelhetjük, ugyanis 1903-ban jelent meg pompás munkája, *A szarvas és vadászata*, amely még ma is az aukciók egyik legkeresettebb vadász-könyve, mely egyaránt szól a szarvas természetrajzáról és azokról a vadászati módokról, amelyekkel akkoriban vadásztak rá – így például a kopózásról is. Külön figyelmet érdemel a 27 színes tábla, melyek a könyv szerzőjének kezűgyességét és anatómiai tudását dicsérik.

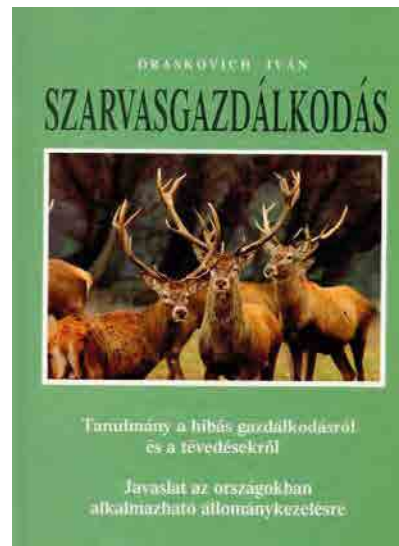
Balkay Adolf Nemesváralján, Trencsén vármegyében született. Vadászszenvédélyét édesapjától örökölte, aki a vad tiszteletére éppúgy megtanította, mint a puska kezelésére.

Pozsonyban jogot hallgatott, majd Komáromban telepedett le, ahol volt „pénztári ellenőr”, utána hét évig a város rendőrkapitánya, ezt követően pedig a hercegi Esterházy hitbizományi uradalmak jószágigazgatója lett. 1914-ben Budapestre költözött. Rendszeresen publikált vadászati és természet tudományos folyóiratokban is.

Draskovich Iván (1878–1963)

Ritkaság, hogy egy könyvet közel hatvan év elteltével fordítsanak le magyar – vagy akár egyéb – nyelvre. Ebből azonban az is látszik, hogy a könyv kiállta az idők próbáját, és még ma is aktuális. Így van ez Draskovich Iván eredetileg Bécsben, 1951-ben megjelent könyvével, a *Szarvasgazdálkodással* is, amelyet magyarul 2008-ban jelentetett meg először a Vadászlap Kft. (A könyv hosszú alcíme utal a tartalmára: „*Tanulmány a hibás gazdálkodásról és a tévedésekről. Javaslat az országokban alkalmazható állománykezelésre.*”)

Édesapja kezdetben katona, majd később gazdálkodó volt, ő építette 1880–1883 között a híres sellyei vadaskertet. Draskovich Iván Pozsonyban született, a Bécsi Kereskedelmi Főiskolán szerzett diplomát, majd később kitűnő üzletember lett. Sok minden érdekelte, nem csak az állatok, hanem a növények is, és persze a vadászat, illetőleg a lósport is a szenvedélye volt. Első özbakját tízévesen, míg első szarvasbikáját érettségi jutalomként ejtette el. A birtok és

a vadaskert irányítását 1910-ben, apja halálát követően vette át. A vadaskertben minőségre törekvő tenyésztés folyt, kontinensünk számos országába kerültek Draskovichtól származó szarvasok. Rendszeresen megmérettette magát a hazai és külhoni trófeabemutatókon, ahol díjakat is nyert.

Kitűnő céllövőként részt vett a galamblövé versenyeken, a monte-carlói Grand Prix-nek például háromszor is első helyezette volt.

Bár keveset publikált, barátja, Nadler Herbert kérésére mégis küldött cikkeket a nagy hírű, *A Természet* című folyóiratba. A második világháború után birtokát el kellett hagynia, előbb Mondseeben, majd – egészen haláláig – Bécsben élt.

Szunyoghy János (1908–1969)

Szunyoghy János *A magyarországi szarvas* című munkáját még a szakemberek közül is csak kevesen ismerik.

A 300 példányban megjelent könyv voltaképpen a szerző kandidátusi értekezése. A számos fotóval és táblázattal kiegészített, 1963-ban megjelentetett kötet szinte minden fontos, szarvassal kapcsolatos információra kiterjed, így a szerző egyaránt ír a szarvasok evolúciójáról, rendszertanáról, anatómiájáról, agancsáról és sok egyébéről. A könyv kétnyelvű, magyar–német.

Szunyoghy János természetrajz–földrajz szakos tanárként végzett a Budapesti Tudományegyetemen. Kezdetben Kecskeméten tanított, eközben 1932-ben zoológiából doktorált. 1950-ben került a Természet tudományi Múzeumhoz, mint az emlégyűjtemény vezetője, később az Állattár aligazgatója is lett. 1966-tól egyetemi tanár. Egy Széchenyi Zsigmonddal közös afrikai expedíció is részt vett, 1959–60-ban Tanganyikában jártak, ahol Szunyoghy leg-

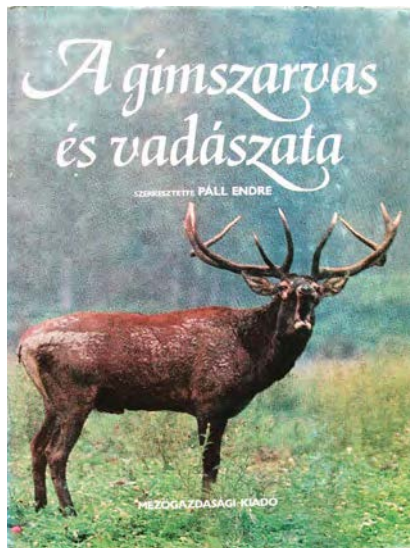
fontosabb feladata az elejtett állatok konzerválása, preparálása volt. Később, 1965–66-ban újabb tanganyikai expedíció következett. Útjáról kiváló könyv is született, *Egy év Tanganyikában* címmel.

Szunyoghy János tudományos munkássága jobbára az emlősállatok összehasonlító anatómiájára, taxonómiai vizsgálatokra, faunisztikai kutatásokra, ökológiai és etológiai tanulmányokra terjedt ki. Talán a legjelentősebbek a hazai vadfajokra, ezek közül is a magyar szarvasra vonatkozó, tudományos alapon végzett, de a vadgazdálkodási szempontokat is mindig figyelembe vevő kutatásai. A hazai szarvas mellett jelentős tanulmánya jelent meg a magyarországi muflonokról is.

Páll Endre (1923–2013)

Az 1980-as években a hazai vadfajokról monográfia-sorozatot indított útjára az akkori Mezőgazdasági Kiadó. Évtizedes adósságot pótoltt ezzel, hiszen kitűnő szakemberek tollából kerültek a vadászok könyvespolcára a jobbnál jobb kötetek, a fácántól a szarvasig. Ez utóbbi kötet szerkesztője, no meg részben a szerzője, Páll Endre. Sőt, e sorozatban, jelentősen bővítve, újra kiadták a *Vaddisznó és vadászata* című könyvét is.

Páll Endre az erdő és a vad egyik legnagyobb ismerője volt. A Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karának elvégzése után (1947) különféle erdőgazdaságoknál dolgozott, majd 1952-ben kinevezték a Keszthelyi Erdőgazdaság

főmérnökévé. Mivel aktívan részt vett az 1956-os eseményekben, a retorzió sem maradhatott el, alacsonyabb besorolásban áthelyezték a Zamárdi Erdőgazdasághoz. 1967-ben kollégáival létrehozták a Gyótai Vadásztársaságot, amelynek 35 éven át a vadászmestere volt. A terület vadállományára jellemző, hogy itt esett az 1981-es világrekord pusztakovácsi bika is. Amellett, hogy gyakorlati szakember volt, Páll Endre vadászati szépíróként is jeleskedett. Két vadmonográfiája mellett még hat, élményeket tartalmazó könyvet is írt. Könyvein generációk nőttek fel. Cikkeinek, tanulmányainak száma igen jelentős. Személyes tárgyaival berendezett emlék- és olvasószobáját Bőszénfán alakították ki.

Kovács Zsolt

KAPJA MEG VADÁSZKATALÓGUSUNKAT INGYEN*

igen, teljesen ingyen, és csak azt kérjük véleményével segítse munkánkat:

Írjon nekünk egy rövid értékelést a legutóbbi vásárlásáról, hogy érezte magát üzletünkben, elégedett volt-e a választékkal, mi volt a pozitív és negatív tapasztalata, valamint kérjük tüntesse fel a vásárolt áru(k) megnevezését, és ezzel kapcsolatos véleményét.

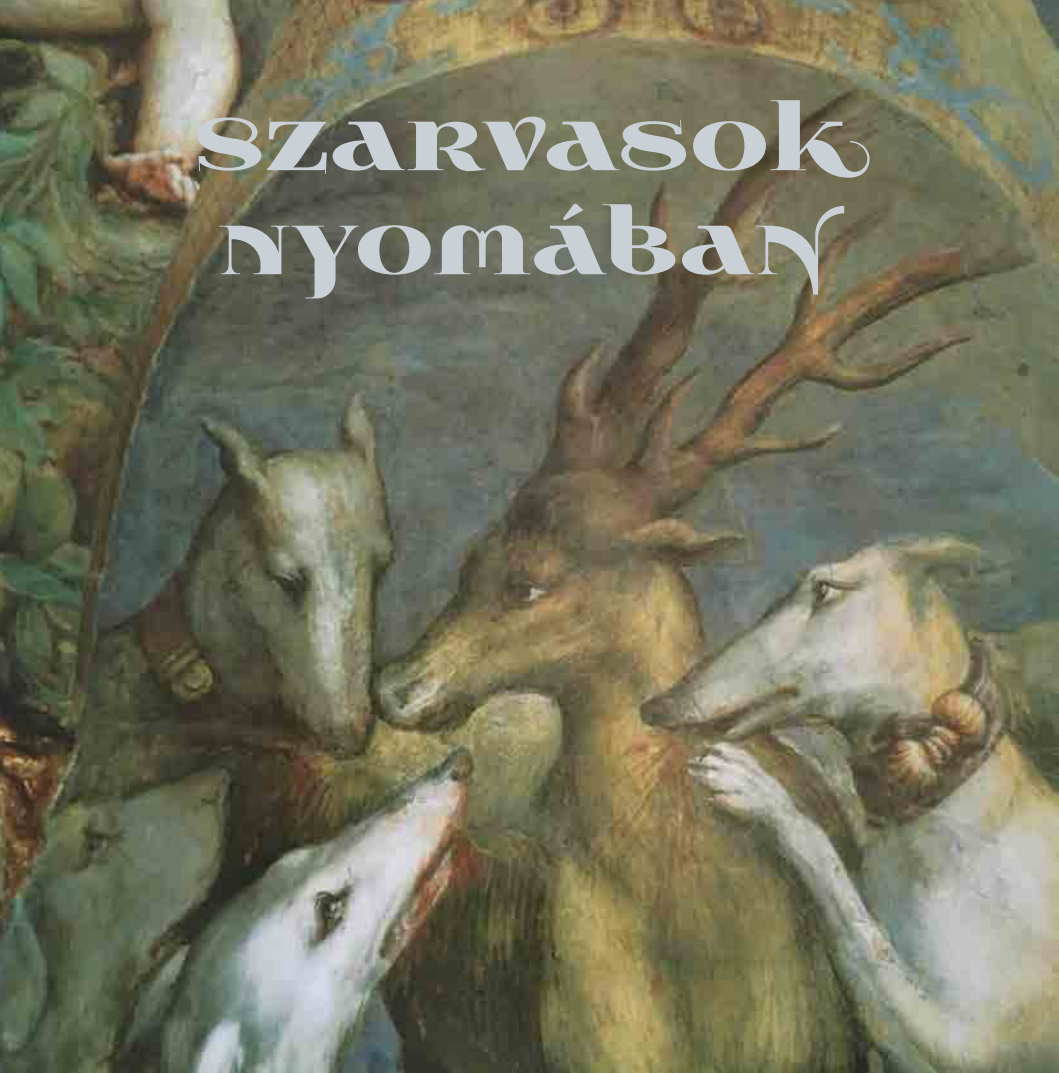
Amennyiben még nem vásárolt nálunk, akkor kérjük a következőkre válaszoljon:

- Járt-e már nálunk, milyen kép él Önben üzleteinkről?
- Milyen érzései vannak vállalatunkkal kapcsolatban?
- Miért nem vásárolt még nálunk?
- Soroljon fel 5 gyártót, melyek termékei a legszimpatikusabbak kínálatunkból.

Levelét várjuk a garancia@magnum90.hu email címre, a tárgyba kérjük beírni, hogy „Katalógus”. Levelében tüntesse fel adatait, ahova ajándék katalógusát küldhetjük.

* ajánlatunk az akció készlet (500db) erejéig él

SZARVASOK NYOMÁBAN

Szokták mondani, hogy amiként a természetben, úgy a vadászatban sincsenek véletlenek. Nem ok nélkül illetjük például gímszarvasunkat a „fővad” megnevezéssel, s ugyancsak nem véletlen, hogy az agancsárok gyakorta főszeplői voltak széles e világon a legismertebb mítoszoknak, avagy eredetmondáknak. Az alábbiakban mitológiai tulajdonságaik oldaláról ismertetem meg kicsit jobban vadásztársaimmal a legendás gímszarvasokat, de ezúttal nem csak a csodaszarvas és nem is a Szent Hubertus-, avagy Szent Euszták-mondák szent feszületet agancsai között viselő vadjának szemszögéből közelítem meg a témát. Olvassanak tovább, és nyerjenek bepillantást a világ szarvasainak történeteibe, amelyeket az emberek képzelete edzett időtállóvá!

Az arany bűvöletében

Talán nem hat újszerűen az a megálapításom, amely szerint a szarvasok uralkodást, sőt egyenesen nemességet szimbolizálnak, hiszen ha csak a heraldika terén alaposabban körbenézünk, számos nemesi család, város vagy ország címerében bukkanhatunk az agancsárokra. Ezt az átlagon felüli – vagy, ha úgy tetszik, arisztokratikus – jelentést számos mítosz erősíti meg a világ különféle tájairól. Eme szimbolika legfőbb kelléke sok esetben vagy a vad páratlan mozgásának hangsúlyozása, vagy szőrének aranyszínnel való ábrázolása volt. Minderre kiváló például szolgál a zöldhalompusztai fejedelmi sírból előkerült aranyszarvas pajzsdísz, mely egy szkíta törzsfő lehetett, s amelyet hazánk eredetmondájával, a csodaszarvas történetével kapcsolatban szokás felemlgetni. Ebben Nimród király két fia, Hunor és Magor üldözőbe vette a villámgyors, nemes vadat, s a monda szerint végül így lettek rá azokra a vadban gazdag erdőkre és mezőkre, ahol később letelepedtek. Halkan teszem csak hozzá, hogy számos forrás szerint ennek a vadnak a színe fehér volt.

Kicsit messzebbre tekintve is találunk hasonló attribútumokkal rendelkező szarvasokat. Ha a modernkori kultúránk bölcsőjében, Görögországban ismert mítoszok között mazsolázunk, akkor könnyen rá lehet akadni a Héraklész – a rómaiaknál Herkules – tizenkét feladatát taglaló történetre. A szóban forgó hős a korabeli hitvilág szerint a világ legerősebb alakja volt. Emberfeletti erejéhez páratlan önbizalom is társult, sőt önhittsége

egészen odáig fajult, hogy egyenrangúnak tartotta magát az istenekkel. A szóban forgó mítoszban Herkules 12 próbatétele közül az egyik az volt, hogy hozza el Mükéné király számára az Artemisz – a vadászat istennője – szívének oly kedves vad, a kerüeniai szarvas agancsát. Érdekesség, hogy nem csak egy fiatal és nagyon okos agancsárról volt szó, hanem egyes források szerint csülkei rézből voltak, míg fejdísz aranyból volt. Minde mellé – úgymond bónuszként – a világ legóvatosabb, egyben leggyorsabb vadon élő állataként tartották számon. Érdeemes megjegyezni, hogy a szarvas egykoron egy titán (egy isten) volt, aki

Artemisz istennő szobra

Adolf Schmidt: Héraklész elfogja a szarvast

azért öltötte fel ezt a formát, hogy elkerülje a szerelmes Zeusz (a görögök hírhedten kicsapongó életmódot folytató főistene) közeledését. A vadászat istennőjének szent vadját a görög hős majd egy esztendőn át üldözte, mire sikerült elejtenie.

Amennyiben még a görög félszigetnél is messzebbre tekintünk, találhatunk hasonló példát. Egészen pontosan a hindu kánon fontos részét képező Rámájánára (egy szanszkrit mese eposzra) gondolok, amelyben szintén megjelenik a szarvas alakja, s talán

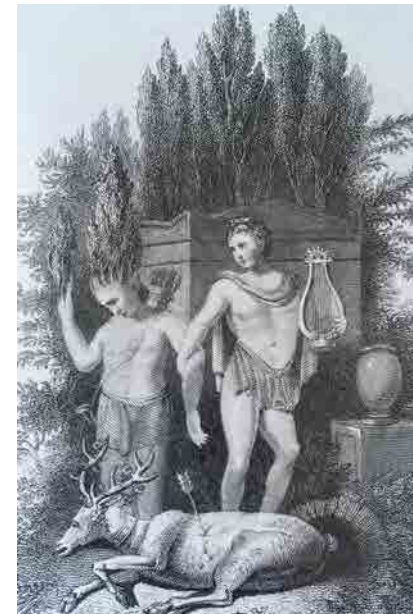

Zöldhalompusztai Aranyszarvas Kr.e. 5. század

nem lesz meglepetés, hogy aranyszínen, akit egyszer Visnu isten hetedik avatárjának felesége pillantotta meg, és azonnal belebolondult a különleges látványba, ezért megkérte férjét és annak testvérét, hogy hozzák el számára eme különleges vadat. Ekkor még egyik szereplő sincs vele tisztában, hogy az aranyszínnű szarvas nem az, aminek láttatja magát. Valójában egy démon öltötte magára ezt az alakot azért, hogy a férfiakat elcsalva a nőtől védtelenné tegye azt, s mindeközben unokaöccse elrabolhassa a feleséget.

Számos oka lehet annak, hogy az aranyszínt ilyen sokszor párosítják nemes fővadunkkal, annyi azonban bizonyos, hogy a napfény színe a történelem folyamán sokszor kéz a kézben jár a dicsőség vagy például az isteni hatalom szimbolizálásával. A napfényről jut eszembe, hogy egyes vélekedések szerint a szarvas agancsa az újjászületésen, a folyamatos megújuláson kívül szoláris jelkép, tehát a napsugarakat is szimbolizálja. Nem csodálkozom rajta, hogy a világtörténelem során mindig is a gazdagságot szimbolizáló arany összefonódott azzal a vaddal, amelyre mindmáig kivételes ünnepnap bármilyen fegyvert emelni, legyen szó bármelyik vadászati kultúrköréről.

Mindez a vad értékét, nemességét is szimbolizálja, amely ha elvesz, pótolhatatlan veszteséget hagyhat maga után. Erre jó példa a görög történetek közül Küparisszosz mítosza, aki gyönyörű ifjú volt. Nem szeretem ezt a jelzöt írásban alkalmazni, mert enyhén túlzónak találok, ám ezen alak állítólag olyannyira szép volt, hogy még Apollón (a rend, a művészetek és a többi között az íjászat istene) is

Burney: Küparisszosz

felfigyelt rá. Volt ennek a fiatalembernek egy szelíd szarvasa, és állandóan csak azon törte a fejét, miként biztosíthatna számára minden jót. Minden figyelmét rá összpontosította, nem járt el vadászni társaival, és még az istenekre sem figyelt oda. Egyszer aztán véletlenül megsebesítette a szarvast, amely elpusztult, a gyász ezek után pedig mérhetetlen súllyal nehezedett a vállára. Zokogva kérte Apollónt: adja meg neki a lehetőséget, hogy örökké sirathassa szarvasát, az isten pedig teljesítette kérését, és ciprusfává, a gyász jelképévé változtatta őt.

Metamorfózis

Eleddig három történetet mutattam be vadásztársaimnak, akik – ha kellően szemfülesek voltak – észrevehették,

hogy mindegyikben közös elemként jelent meg az átváltozás képessége, ezért most vegyünk görcső alá néhányat ama mítoszok közül, ahol a szereplő, így vagy úgy, de szarvassá változik. A görög Aktaion történetét két verzióban is ismerjük. Az egyik szerint a vadászként tevékenykedő főhős egy forrásnál kifigyelte az ott fürdőző Artemisz istennőt, aki büntetésül szarvassá változtatta a kíváncsiskodó férfit. Ez a transzformáció olyan jól sikerült, hogy a vadászt saját kutyái sem ismerték fel, s ezért prédának tekintve őt, halálra marcangolták. A másik változatban a magát túl sokra tartó, kérkedő vadász azt állította, hogy jobban ért mesterségéhez, mint az istennő, akit ezzel a szószátyárkodásával haragított magára, s így válltoztatta agancsárrá.

A szóban forgó képesség a kelták mondáiban is visszaköszön. A Finn MacCool-ról szóló történetben a főhős egy szép napon vadászni indult az erdőbe, ahol egy szarvasünnövel hozta össze a sors. A vadász kutyái nem támadtak a vadra, sőt játszani kezdtek vele. Mindezt tetézte, hogy az ünő egészen hazáig követte az erdőjáró Finnt, majd másnap reggelre gyönyörű szép lánnyá változott, akit előtörténete szerint egy gonosz varázsló változtatott szarvassá, amely átkot Finn törte meg a kedvességével. Természetesen a férfi és a lány egymásba szeretett, ám egy nap, amikor Finn távol volt a seregével, a nőnek nyoma veszett, a gonosz varázsló rabolta el. A férfi sokáig kereste szerelmét, de nem lelte sehol, ezért feladta a kutakodást. Évekkel később, egy vadászat során belebotlott egy különös

fiúba, akinek a homlokán szarvasbőr volt, a kelta hős pedig ekkor döbbsent rá, hogy saját fia áll előtte, akit Kicsiny Szarvasnak nevezett el.

Érdeemes egy percre elidőzni az ókori hindu bölcséleti műveknél is, ahol a tudás, a művészetek istennője, Saraswati ölti magára a szarvas alakját, aki így, állati formában tanítja meg az embereknek, miként készítsenek a szarvasbőrből ruhát vagy szőnyeget. Az isteni szarvassá válásnál újfent elő kell venni a görög Artemiszt, akinek a görögök a kezdetek kezdetén szarvasalakat tulajdonítottak, csak a későbbiekben nyert emberi formát.

Az alábbi példák kapcsán jól látható tehát, hogy ahány kultúrkör, annyszor lép színre visszatérő elemként a szarvassá változás, ami bizonyítja, hogy az emberiség kollektív fantáziáját bizony mindig is izgatta a gondolat, hogy milyen lenne szarvasbőrbe bújni, másrészt tovább erősíti a vadat körülvevő misztikumot. Ugyancsak látszik, hogy eme tulajdonság vagy képesség valaki másnak az átváltoztatására sohasem átlagos emberi alakokhoz, hanem isteni vagy más természetfeletti entitásokhoz köthető, így emelik a mesészerű alakok magát az „egyszerű” agancsárt is különlegessé, párját ritkító szereplővé, olyanná, amelynek bőrébe csak kiváltságos figurák bújhatnak.

Olyan ez, mint napjainkban a vadászat, amely csak azon keveseknek adatik meg akik meghallják a természet hívását....

Kókai Márton

LŐTTVAD FELVÁSÁRLÁS

VADEX

A MEGBÍZHATÓ PARTNER

- évtizedes tapasztalat
- stabil, megbízható háttér
- országosan kiépített felvásárló hálózat
- több mint 100 átvevőhely országszerte
- több száz partner

Vadfeldolgozó Üzem,
Soponya

Tapasztó Sándor
Tel.: 30/517-4727
tapasztos@vadex.hu
www.vadex.hu

Agancsművesek

A csont, kiváltképp a szarvasfélék hímivarú egyedeinek fejdíszé – szerkezeténél fogva – kiválóan faragható, véshető és csiszolható. Mint alapanyag nagy kedvence azoknak a művészeknek, akiket kellő kezűgyességgel, na meg angyali türelemmel áldott meg a sors. Kis hazánkban sokan voltak és – hála az égnek – napjainkban is szép számmal akadnak olyan alkotók, akik ebből a materiából, páratlan kreativitásukat és művészi hajlamaikat kihasználva, különféle dísz- és használati tárgyakat készítenek. Ők nemcsak itt, a Kárpát-medencében, hanem kontinensszerte népszerűek, ismertek és elismertek. De kik is ők valójában? S egyáltalán, hogyan lesz a háremurak koronás, vagy a dámbikák lapátos agancsából, illetőleg annak bizonyos részeiből nyakkendő, szalvétagyűrű, netán vitrinekben ékeskedő vagy falra akasztható, csontba álmodott vadászjelenet?

A Magyarországon általánosan elterjedt agancsosok közül mindhárom faj levetett agancsai megmunkálhatók, igaz, méreteikből és formájukból adódóan más-más lehetőség rejlik bennük. A legszélesebb körben a szarvasbikák hullajtott agancsa szárainak alsó részét használják. A vadászias alkalmi viselés alapelemének tekinthető zsinóros nyakkendőket, az úgynevezett nyakmantyúkat túlnyomórészt a tekintélyes körméretű koszorúból készítik. Az agancsok ezt a részét egyébiránt sokan rózsának is nevezik, s érthetetlen módon a trófeabírálati lapokon is így szerepeltetik, holott a „rózsa” a német vadásznyelvből átvett kifejezés tükörfordításaként került be a köztudatba. A „koszorú” alkalmazása ilyenformán – stilisztikai szempontból legalábbis – talán igényesebb volna, de az igencsak szemléletes „karima” ellen sem lehetne kifogást emelni, főként annak tudatában, hogy annak idején maga Nadler Herbert is ezt javasolta...

A dámlapátot tipikusan azok a művészek szeretik, akik képszerű megjelenítésre törekednek, tehát nem kizárólag a főtémaként szolgáló vadat, hanem egyúttal annak környezetét is igyekeznek kidomborítani, vagy valamilyen jeleneteket – például teheneit terelő háremurat vagy verekedő bikákat – akarnak láttatni. Az őzagancsot viszonylag kevesen választják a faragók közül, mert eléggé vékony, de papírvágó vagy levélbontó kések markolataként, míves kitűzőként azért találkozhatunk vele az alkotók kollekciójában. Természetesen a felületét tekintve jóval szélesebb lehetőséget kínáló jávorlapát is szóba jöhet egy-egy munka elkészítése során, de ehhez nyilván nehezebb hozzájutni.

Az előkészítés és megmunkálás eszköztára igencsak széles skálán mozog, számos különböző szerszámot igényel ez a tevékenység.

Sajnos az utóbbi időben megjelentek olyanok is a piacon, akik lézerrel dolgozva, kihasználva a számítógépes programok nyújtotta mechanikus másolás lehetőségét, sorozatgyártású termékelőállításba kezdtek, az igazi gyűjtők és műértők, valamint a szép, igényes kézimunka iránt fogékony vásárlók viszont ezeket a koppintásokat nem sokra tartják...

A tulajdonképpeni „iskolateremtő” az a **Sármány Béla** volt, aki ötvenegy esztendősen, 1999. január 17-én hunyt el, jellegzetes stílusjegyeit hátrahagyva az őt követő utódoknak. Ő maga tanult szobrászművész volt, a nagy formák és térkompozíciók viszont nem érdekelték, inkább a miniatúrák cizellált megmunkálása foglalkoztatta. Nem véletlen, hogy példaképe a nagy reneszánsz mester, Benvenuto Cellini volt. Sokféle alapanyagot kipróbált, gyűjtötte és bújtatta a szakmába vágó könyveket, rendkívüli tárgy- és anyagismerettel rendelkezett, s egyike volt ama keveseknek, akik elefántcsontot is megmunkáltak. Restaurálással is foglalkozott, rengeteg megbízást kapott magángyűjtőktől és az egykori Bizományi Állami Vállalatától, ezért aztán a vadászmegrendelőknek sokáig kellett várniuk arra, hogy elkészüljön egy-egy agancsba faragott motívummal. Faragványain a kicsiny vastagság dacára tágas terek nyíltak, akár néhány milliméteren belül is képes volt érzékeltetni a távolságokat és a mélységeket. Sármány Béla hullajtott őzagancsokkal is szívesen foglalkozott, melyekből úgy képzett állat- vagy em-

beralakokat, hogy a gyöngyözést is bekomponálta a figurákba.

A jeles előd méltó követője volt **Németh János**, aki több mint húsz évig szolgált vadórként. Mindazt, amit kint a területen látott, megpróbálta agancsba faragni, s talán pont az ebből fakadó hitelesség emelte őt a legnagyobbak sorába. A tanulóévei kezdetén találkozott az Európa-szerte ismert vadászfestővel, Csergezán Pállal, aki igen nagy hatást gyakorolt rá, s felismerve a fiatalember tehetségét, számtalan jó tanácscsal látta el a szárnyait bontogató kézművest. Egy másik festőművésztől szintén komoly segítséget kapott: Muray Róbert az anatómiai ábrázolás rejtelseibe igyekezett bevezetni Németh Jánost, aki 1980-ban mutatkozott be a nagyközönség előtt. A határainkon túli ismertségét elsősorban a MAVAD – mint kizárólagos vadászszerző – által delegált vendégkörnek köszönheti, hiszen a hazánkba látogató nyugati bérvadászok szívesen vásároltak a faragásaiból, aminek hatására egyre több lett a megrendelése, sőt külföldi kiállításokra is meghívták. Alkotásainak témája eleinte a hazai vadfajokra korlátozódott (a szalonka volt az egyik legkedvesebb „műzsája”), a német ajkú jágerek igényei alapján azonban meg kellett ismerkednie a zergével, a kőszáli kecskével, valamint a siket- és nyírfajd-

dal is. Tekintettel arra, hogy a munkái átütő sikert arattak, Ausztriában, Németországban és Svájcban egyre több kereskedő kötött vele szerződést a faragások forgalmazására. Sőt egyre többen próbálták utánozni is – több-kevesebb sikerrel. Még itthon is... Ő azonban, a szakmai féltékenységet hírből sem ismerve, szívesen segített mindenkinek, aki szerette volna ezt a mesterséget megtanulni. Faragásai általában hullajtott szarvasagancsból készültek, ami, ahogy mondta: „*a természet adta legnemesebb, ugyanakkor, szerkezetét nézve, a leghálátlanabb anyag.*”

A 2003-ban, 57 esztendősen elhunyt Németh János jellegzetes motívumai a manapság „praktizáló” agancsfaragók munkáiban is sokszor visszatükröződnek, ami egyáltalán nem csorbítja az „új generációs” művészek érdemeit.

A „Mester” egyik legrégebbi követője az a **Szabó György**, akinek a nevét rengetegen ismerik: a vadászok zöme kiváló agancsfaragásai, míg mások ámulatba ejtő bűvésztrükkjei okán. Merthogy mindkét területen maradandót alkotott...

– Gyerekként megfertőzött és rabul ejtett az erdő illata, mégis műszaki pályára kerültem, s végzett gépészként az Egyesült Izzóban helyezkedtem el. Akkoriban működött ott egy bűvészklub, amelyhez én is csatlakoztam, így

tulajdonképpen ott kezdődött a pályafutásom. 1968-ban elindultam a „Ki mit tud?” című, szép emlékű tehetségkutatón, ahol az utolsó fordulóknál valamelyikén Gálvölgyi János szorított ki bennünket a döntőből. Azért mondom ezt többes számban, mert akkor már a feleségem, Marika volt a segítőt, akivel később profi illuzionistaként húsz esztendőn keresztül jártuk a világot – meséli, hozzátéve, hogy a csontfaragással csak a nyolcvanas években kezdett foglalkozni. Akkoriban még bűvészkedett, s a turnék idején, két színpadra lépés között egy koffermaróval, a szállodai szobában faragott, az elkészült holmik pedig a vadásztársaknak

ajándékozta. Ma már „főállásban” készít agancsba faragott dísz tárgyakat, miközben természetesen vadászik is. Az ihletet általában a magaslesen ülve gyűjti, de persze a sikerhez jó rajzkészség, kiváló szemmérték és kézügyesség is szükségeltetik. Nála – mint az alkotásai példázák – mindez együtt van... Amikor kiválaszt egy agancsot, néha hetekig kerülgeti, aztán egyszer csak bepillan neki valami, meglát benne egy formát – és rögvest nekiáll kidolgozni. Ilyenkor sokáig ki sem dugja az orrát az alagsori műhelyből. Tevékenysége elismeréseképpen 2004-ben megkapta az Aranyfokos Kézműves Vándordíjat, 2009-ben pedig a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara „Magyar Kézműves Remek” címét is elnyerte. Az egyik legnagyobb büszkesége mégis az a Feszty-körképéből átvett, dámlapátba vésett jelenet, melyet több időszakos tárlaton megcsodálhattak az érdeklődők, illetőleg az a jávorlapátba faragott betlehemi jelenet, amely egyedüli magyar karácsonyi kézműves alkotásként a Vatikánba is eljutott.

Gömze Tamás József hivatalos vadászként dolgozva, a munkája mellett, tulajdonképpen autodidakta módon tanulta az agancsfaragás mesterségét, melyhez Németh János munkáit látva kapott kedvet. Amikor megvette a legolcsóbb eszközt, amit kapni lehetett, magától kezdte a kísérletezést. Az első gépe mindössze két hétig bírta a megpróbáltatásokat, de ez elég volt ahhoz, hogy lássa, milyen

Szabó György: Jávorlapátba faragott betlehemi jelenet

irányba kell tökéletesítenie a „műszerparkot”. Mint mondja, az agancsfaragással járó folyamatos koncentráció számára igazi kikapcsolódást jelent, ami az alkotás öröme mellett határtalan nyugalommal tölti el. A pályafutását „kollégáihoz” hasonlóan ő is az öt hazai nagyvad faj kifaragásával kezdte, melyek közül a legelső egy bögő gím-szarvasbikát ábrázol, amely a mai napig féltve őrzött kincse. Tamás a slágertermékek számító zsinóros nyakbavalók mellett kulcstartókat, kitzűzőket, sörte- és ecsettolltartókat és markolatrózsákat is készít.

Papp István repertoárja ugyancsak széles: a keze alól – a „hagyományos” dísz- és használati tárgyakon kívül – derékszíjcsatok, dugóhúzó, sörnyitők és szalvétatartók kerülnek ki. Az 1950-ben, Kisvárdán született alkotó pályája akkor vett igazi fordulatot, amikor átmenetileg a fővárosba költözött, s Budapesten megismerkedett Sármány Bélával, így az alaptechnikát személyesen tőle tanulhatta meg.

A 47 esztendő, ágfalvai illetőségű **Wagner Kálmánról** már óvodásként kiderült, hogy a kortársainál ügyesebben rajzol, a képzőművészetnél azonban serdülőkorában a vadászat sokkal jobban érdekelte, így – miután elvégezte az oladi vadőriskolát – hivatásos vadászként helyezkedett el. Mindennapjait a puskaforgatók közt élve, érdekes tapasztalatra tett szert: megállapította tudniillik, hogy szinte sehol nem lehet kapni agancsgombokat. Édesapja lakatosműhelyében nekiállt tehát a gyártásnak, s a gombokat fogasok, lámpák, majd kisebb berendezési tárgyak, órák készítése követte. Úgy érezte azonban, hogy az agancsmegmunkálásban –

na meg önmagában is – jóval több lehetőség rejtőzik, mint amire az esztergás és a fűrőgép képes, ezért egy fogorvosi fűrőgéppel – a meglévő rajzkészségét felhasználva – elkezdett faragni. Munkái hamar népszerűek lettek, ami továbbá ösztönzőként hatott rá, így ma már embermagasságú tornyokban áll a műhelyénél a hullott agancs, feldolgozásra várva.

– Alaposan át kell válogatni a vásárlásnál az alapanyagot. Nagyjából már akkor eldől, hogy melyikből mit fogok készíteni. Amelyik nem alkalmas a faragásra, abból gomb lesz, esetleg kitzűző vagy éppen pohártartó. Nem túl gyakran, de előfordul, hogy többórnyi „pepecselést” követően, a csontban lévő belső feszültség miatt elpattan a munkadarab, esetleg hajszálrepedések keletkeznek a már kifaragott részen. Ezeket különféle eljárásokkal néha lehet kozmetikázni, de az is előfordulhat, hogy az addigi munka kárba vész – avat be egy apró „titokba” Kálmán, aki szerint a vadat és környezetét csak az tudja hitelesen ábrázolni, aki maga is rendszeresen járja az erdőt – kiváltképp puskával a vállán...

Sárközi Dénes életében egy szerencsésnek egyáltalán nem mondható fordulatnak kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy agancsfaragásba kezdjen: 1993-ban infarktust kapott, s akkor el kellett gondolkodnia a „Hogyan tovább?” kérdésén. Ekkor összehozta a sors egy Ausztriában élő műkereskedővel, s tulajdonképpen ő adta az ötletet, hogy próbálkozzon meg ezzel a művészeti ággal. A megrendelőinek túlnyomó része azóta is Salzburg környékéről kerül ki, az ottani vadászok ugyanis hajlandók sokat áldozni a csontból

faragott vadászati műalkotásokra. Kis túlzással olyan ez nálunk, mint nálunk a matyó hímezés... Leggyakoribb motívuma az őzbak, a zerge – és természetesen a bögő vagy verekedő szarvasbika. A munkái több kiállításon voltak már, eljutottak Spanyolországtól Japánig, a legjelentősebb elismerést azonban 2001-ben könyvelhette el, amikor első díjat nyert a szlovákiai Szentantalan megtartott vadászkiállítás művészeti pályázatán.

Bencze László 1956-ban született Nagyatádon. Az érettségét követően fogtechnikusnak tanult, s közel húsz esztendeig ebben a szakmában dolgozott. Közben vadászra vált, majd 1986-ban, amikor meglátott egy agancsfaragványt, eldöntötte, hogy ő is megpróbálkozik egy hasonló elkészítésével. A próbadarab olyannyira jól sikerült, hogy kedvet kapott a folytatáshoz. Azóta ebből él, ám ma már az agancs mellett mamut- és elefántcsontalkotások is tanúskodnak kivételes tehetségéről és dicsérik a keze munkáját. Sohasem másol, kizárólag egyedi munkákat farag. Újabban előszeretettel kombinálja az agancsot fával, hiszen – mint mondja – a két természetes alapanyag összetartozik, ráadásul vadászként mindkettő kedves a lelkének. Nincs kifejezetten kedvenc témája, bármit szívesen megfarag, ember- és

állatalakjainak tényleg csak a fantázia szab határt, de azért a hazai nagyvadfajok, a virágok és a női alakok állnak hozzá a legközelebb. A Somogy megyei művész számos hazai és külföldi kiállításon, vásáron, vadászati rendezvényen vett részt, s munkái mindenütt elnyerték a nagyközönség tetszését, amit tökéletesen példáz, hogy faragásai a Vatikántól Dél-Afrikáig megtalálhatóak a gyűjtők vitrinjeiben. Művészi tevékenységének elismeréseképpen Nimród-éremmel, majd „Vadászatért, vadászati kultúráért” díjjal tüntették ki napjaink nemzetközi szinten talán legismertebb és legelismertebb magyar agancsfaragóját. Szerencsére a fenti névsor messze nem teljes, s a portré-összeállításban megjelenteken kívül még jó néhány művészt be lehetne mutatni, ám a *Vadászévkönyv* terjedelmi korlátai erre ezúttal nem adnak lehetőséget. A szilvásvárad **Vass Béla**, a tömörkényi illetőségű **Bálint József**, illetőleg a fiatalságot képviselő **Kenyeres Gábor** munkái is azt bizonyítják, hogy a páratlanul gazdag magyar vadászati kultúrán belül a vadász-alkotóművészet ezen ágának megannyi jeles képviselője él közöttünk – mindannyiunk örömeire és meglepésére.

W. P.

Kolbász és pörkölt

Kár lenne tagadni – meg igazán nem is lehetne –, hogy ha két vadász beszélgetése közben szóba kerül egy szarvasborjú, ünnö vagy éppen tehén, akkor a következő mondat már azt fogja taglalni, azt fogja az éterbe repíteni, hogy mi is készült, milyen eledel született a puskavégre került megboldogult jószágból. Ezen a ponton sokfelé ágazhatna rövidre szabott történetünk, de mindenkit megnyugtathatok, nem fog. Mégpedig azért nem, mert általában – vagy még inkább az esetek nagy százalékában – a *Cervus elaphus* agancstalan példányaiból vagy kolbász, vagy pörkölt készül.

Punktum! – Persze lehet ezen vitatkozni, de nem érdemes. Mégpedig

azért nem, mert a szerkesztő azt kérte, hogy most erről a két remek ételről írjak röpdolgozatot. És a szerkesztő szava (általában) szent.

Eme kis írás arra lesz hivatva tehát, hogy a fent említett két étket, vagyis azok receptjét elmesélje a tisztelt nagyérdeműnek. Úgyhogy ne késlekedjünk, ne feszítsük egymás idegeit, hanem – ahogy a bátor sebészek mondják – vágjunk bele!...

A szarvashúsból készült kolbászok receptjeinek titkát pecsétetes lakat alatt őrzik, és csak a gazda halálos ágyán hagyományozza – egyfajta felbecsülhetetlen örökségként – az utókorra. Ettől függetlenül némely elemek – meg gondolatlanul és önfejtésig vezérelve –

a biztos tudás teljes hiányával megpróbálkoznak az elkészítésével több, de még inkább kevesebb sikerrel.

Nos, én nem várom meg jobblétre szenderülésemet, és már most megosztom a titkot az olvasókkal. Joggal kérdezhetik, ugyan miért. Azért, mert én egy ilyen áldott jó ember vagyok, illetve a receptet jómagam is véletlenül találtam valamelyik régi sublótíók alján, valahol a dödölle és a tócsni között félúton. Tehát nem az enyém, és ez a tény feljogosít arra, hogy már most, élő és viruló mívoltomban adjam sokszorosításba.

Akkor tehát!

Tíz kilogramm, bélbe való maszsához kell egyharmadrész szarvashús (lapocka, comb szépen, alaposan lehátyázva), egyharmadrész házilag nevelt sertés nyaka és ugyanennyi bőr nélküli hasaaljaszalonna, szintén a háznál neveltől. A gyakorlati részt tekintve, a töltést megelőző napon a szarvashúst felmetéljük olyan mutatós, kétujjnyi csíkokra, hozzászabdaljuk a tarját (szintén hasonló méretűre), és szépen, gondosan összekeverjük sóval, pirospaprikával, borssal, zúzott fokhagymával, egy pici gyömbérrel és szegfűborssal, majd betesszük a kamrába, és másnap reggelig feléje sem pislogunk. (Néha azért nézzünk rá, nehogy a macska – öntörvényűségétől vezérelve – bezabáljon belőle, mert akkor se macskánk, se kolbásznunk nem lesz! Némely adalék ehhez a macskás mondathoz: természetesen, ahol nem lakik Cirmi, Kormi vagy Tigris, ott nem kell nézegetni.) Másnap előveszünk a szalonnát, és felaprítjuk egy jó éles késsel, olyan gyufaszál méretűre, majd belekeverjük az időközben apró-

ra darált, de kellően fűszerezett húsba. Picinykét hagyjuk pihenni az elegyünket, majd előbb magunkba, később pedig a masszába is töltünk egy-egy jó pohár csopaki rizlinget (lehet ózdi is, vagy éppen gadányi, a lényeg, hogy száraz legyen), újra alaposan összedolgozzuk, majd kemény, mutatós szálakat töltünk belőle. Olyan gusztusos kis debreceni mintájú szálakat. Innentől fogva szabadon választott a multság, mert ha kedvünk tartja, akkor forró zsírban – azonnal – ki-süthetjük a remekművünket, és már falatozhatjuk is némi kenyér, papírtálca, mustár vagy éppen savanyúság kíséretében – javasolt mindezt csakis és kizárólag fehér ingben végezni, mert a diszkrétan roppanó forró kolbászból kibuggyanó, csodásan csillogó zsír biztosan ott akar majd kikötni –, de elballaghatunk vele a füstölőig, ahol pár nap alatt szép pirosra változtathatjuk, és a művelet végeztével némi sajt, túró és lila hagyma társaságában belakmározhatunk belőle. Majd fanfárok, és finis.

Am akár az első, akár a második megoldást választjuk, és alkalomadtán megkínáljuk vele vadászbarátainkat, nos, akkor büszkén mondhatjuk: „Na, ezt kóstold meg, mert ilyet még nem ettél!”, aztán igyunk egy fröccsöt...

Dolgozatunk második része – mint már említettem – a vadásznapi feledhetetlen és örökzöld slágereként fellépő, szarvaspörköltjéről fog szólni. Olyan ő, mint a falusi lakodalmak és vadászbálok megunthatatlan, fényesen csillogó öltönyben és lakkcipőben villogó szintetizátoros, ámde zselés hajú zenésze. Mindig ugyanazt és ugyanúgy nyújtja, de akkor és ott

grafika: Pócz Dániel

nélkülözhetetlen, sőt kötelező. Kell, elvárás, és nélküle más lenne az egész történet. Egyszóval: alap.

És hogy én hogy csinálom?

Felkockázom, csontozom a húst – ami most legyen egy fél szarvas, hiszen az egész vadászkompániának főzők –, közel egyforma idomokra. A felesleges inakat, hártát természetesen leszedem róla, mert enni akarunk, nem pedig hosszasan bíbelődni minden egyes fálattal, és közben nézni a szomszédot, hogy vajon ő is ugyanúgy szenved-e, mint mi. A darabolás után hideg vízben, ameddig csak lehet, áztatom úgy, hogy közben sűrűn cserélgetem alatta a Wassert. Mindeközben jó sok hagymát vágok apróra, mégpedig háromszor annyit, mint amennyi „házi” pörkölnél kellene. Majd – és tudom, hogy a következő mozzanattól sokan meg fognak botránkozni, de – zsírt tesztek alá, nem pedig olajat.

Ez van!

Szóval zsírt hevíték, és ráhajigálok a hagymát. Kissé megszórom, majd szórok rá felkockázott zöldpaprikát és paradicsomot. No nem sokat, csak úgy mértékkel, hiszen nem lecsót, hanem pörköltet készítünk. Ekkor már az illatok csiklandozni kezdik nem csak a mi, hanem egyes vadásztársaink orrát is, és ők lassan megkönyvekeznek minket, akár akarjuk akár nem. Először csak néznek, pislognak, mint a vett malac, majd felbátorodva a dobozos sör és a kannás bor nyújtotta csekély nyomástól, szerényen, de annál magabiztosabban próbálnak beleszólni, mondhatnám azt is, segíteni.

– Szalonnát tettél alá?

– Én a paprikát a végén raknám bele...

– Te tudod, gyerek, de ha elszürod...

Ám én csak bölcsen hallgatok, és teszem a dolgom. Amikor egymásra talál a hagyma-zöldpaprika-paradicsom triumvirátusa, akkor enyhén megszórom majoránnával, borssal, kakukkfűvel, megtört borókabogyóval, babérlevéllel, majd reá helyezem a szarvasnak az ő fejedelmi húsát, és a csontos részekből is penderítetek mellé. Bekukkantok az üst alá, és nagy lángot gerjesztek. Átforgatom párszor, aminek következtében megpörkölődik, kissé kifehéredik a hús. Jöhet rá a fedő, és csendesítvén a tüzet, enyhén, ámde lassan morcogtatom. Véleményem szerint sokan ekkor rontják el, és néminemű vízzel felengedik a készítményt. Én nem szoktam, mert ha lassú a tűz, akkor a hús „izzad” annyi levet, ami a főzés végéig elegendő, és így is csodálatos, igazi, valódi és hamisítatlan szaftja lesz.

Ezek után rendelkezni fogunk némi szabadidővel, aminek eltöltését mindenki oldja meg, ahogy akarja. Egy a lényeg: vigyázzunk a készülő ételre, mint a szemünk fényére, mert ilyenkor kerülnek elő azok az alkalmi szakácsok, akik már látták a Szomszédokban Lenke nénit főzni, illetve Szelényi mérnök urat az orrvadászok puskáitól megsebesülni, és ettől feljogosítva érzik magukat, hogy remekművünkhöz hozzátegyék vizuális tapasztalataikat. Őket mindenképpen tartsuk távol az üsttől, és mivel még mindig van időnk, hallgassuk meg az illuminált vadásztársak már sokszor és sokadjára előadott történeteit. (Néha azért kavargassuk meg pörköltkezdeményünket.) Majd miután ismét jót neveltünk a gumicsizmás bika, a csőr nélküli fácán és egyéb müncheni történeten, eljött az idő, hogy meghintsük egy

grafika: Pócz Dániel

kevés fűszerpaprikával alkotásunkat, és egy rottyanás után ellenőrizzük a sótartalmat is.

Ekkor már láthatjuk, hogy víz nélkül is megszületik az a bizonyos szaft. Vizsgáljuk meg a hús állagát, és ha már majdhogynem kész, akkor lötyyinthe-tünk bele valami jófajta és száraz vörösbort. Már aki akar... Ám én nem szoktam, mégpedig két okból nem. Az egyik egy bölcs mértékadóként is szolgáló, találékony módszer, miszerint annyi bor kell a pörköltbe, amennyi ekkorra megmarad. Nálam sohasem marad egy csepp sem, úgyhogy nem tudok mit beleönteni. De ami talán még fontosabb, hogy nem szeretem benne.

Ez az a pillanat, amikor korigálhatjuk a fűszerek esetleges hiányosságait, majd jöhet bele a zúzott, rusztikusan darabolt fokhagyma és egy kis erős paprika. Ez lehet zöld vagy valami örölt méreg, de én chiliolajat csepegtetek bele. Nem sokat, mert ez bivaly egy szer, úgyhogy csak úgy épphogy. Kicsit csípjén, duruzsoljon... Ám ha túllövünk a célon, akkor ebéd közben válogatott káromkodásokkal lehetünk gazdagabbak, és néhány liter vízzel szegényebbek. Ez meg azért igencsak csúfság lenne, mert ki hallott már olyat,

hogy pörköltre valaki vizet iszik? Szóval csak óvatosan...

Ekkor már sokan állják körül az üstöt, kik megfáradva, egymásra támaszkodva, kik pedig egy-egy szelet kenyérral. Ők úgy néznek ránk, mint egy hová menő kisnyulacská. Könyörüljünk meg rajtuk, és mártsuk meg nekik azt a szép karéj kenyeret a szaftban. Aztán tomboljon a tűz a kondér alatt, párszor eldúdolom a „Hosszú fekete haj...” refrénjét, keverem, kavarom, és egy hirtelen mozdulattól vezérelve véget vetek a főzésnek.

Kész!

Leemelem a fedőt, és a látványtól kicsordul a könnyem. A húskockák diszkrétan ölelgetik egymást, az oldalas kacéran integet, miközben a szaft – az a szép, kellően sűrű és gusztusosan csillogó szaft – lágyan körbefonja találkozásukat. A fűszerek apró darabkái egy-egy villanásra feltűnnek, ezzel is ingerelve az éhes vadászok ízlelőbimbóit. Beindulnak a reflexek, és mindenki rohan az asztal felé.

A tálalást nem szoktam túlcifrázni: mélytányér, kanál, kenyér és savanyúság. És higgyék el, nem is kell más...

Bors Richárd

Áttekintés az Országos Vadgazdálkodási Alapról!

fotó: Utassy György

Mikor ezeket a sorokat böngészi a Tisztelt Olvasó, addigra már javában készülnek a szerződések az Országos Vadgazdálkodási Alapból finanszírozott, vadgazdálkodási célú fejlesztésekre a vadászkamara és a vadászatra jogosultak között. (A cikk írásakor még összegezni sem tudjuk a pályázatokat, a jogosultak most ismerkednek a felhívással.)

Néhány gondolat erejéig érdemes visszatekinteni az elmúlt hónapok termékére, amely közel tíz év után ismét lehetőséget nyújt a vadgazdálkodóknak, hogy vadászterületükön, a vadál-

lomány és a vadgazdálkodás eredményessége érdekében, külső forrásból tudjanak fejlesztéseket végezni.

A forrást a vadászok „dobták” össze, mivel a kamara a vadászjegyek árából és a külföldi vadászok által kiváltott engedélyek díjából hozta létre az Országos Vadgazdálkodási Alapot. Az ebbe kerülő összegről minden évben az OMVK országos küldöttközgyűlése dönt; amennyiben az alapba került forrásokat az adott évben esetleg nem használnák fel maradéktalanul, úgy azok automatikusan átkerülnek a következő évre.

A létrehozás jogi hátterét a vadászati törvény 2015-ben, valamint az Országos Magyar Vadászkamáról szóló törvény 2016-ban életbe lépett módosítása teremtette meg. Ezek a jogszabályi módosítások bocsátják az OMVK rendelkezésére a többletforrásokat.

A jelenlegi pályázati struktúra hosszúság viták eredménye, kialakítása során a legfőbb szempont az volt, hogy a vadgazdálkodók – nem túlbonyolított pályázati rendszerben, továbbá előfinanszírozással – vissza nem térítendő támogatáshoz jussanak a vadászterületük fejlesztésére és a kedvezőtlen

természeti és gazdálkodói hatások elensúlyozására. A kamarának kifejezett szándéka volt, hogy azok a jogosultak, akik az „új” vadgazdálkodási környezetben lehetőséget látnak, ambíciót éreznek az újításokra, és hosszú távon kívánnak tervezni a terület vadállományával, hozzáférjenek az ehhez szükséges pénzeszközökhöz.

A kamara azt is szavatolni akarta, hogy a lehetőségekhez képest minél több vadgazdálkodási egység férjen hozzá a forrásokhoz, ezért a maximális támogatási összegeket is ugyanúgy előre meghatározta, mint ahogy a támogatható célterületeket is. Ez utóbbiak megadása és a kapcsolódó feltételrendszerek kialakítása garantálja a források kifejezetten az alap céljai szerinti felhasználását.

A működés részletes szabályozásának kidolgozásával, valamint a pályázat keretein belül támogatható célok meghatározásával az OMVK elnöksége az országos Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottságot bízta meg. Ezt a feladatot a bizottság kellő alapossággal, a területi Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottságok, valamint külső pályázati szakértő bevonásával elvégezte. Ennek köszönhetően az OMVK Elnöksége minimális módosítással elfogadta a bizottságnak a működési szabályzatra, az első évi pályázati felhívásra, valamint ezek mellékleteire vonatkozó javaslatát, és 2017. szeptember 30-án, az OMVK hivatalos honlapján nyilvánosságra is hozta ezeket a dokumentumokat.

Az ésszerűség és a túlzott bonyolultság elkerülése mellett, legalább ennyire fontos szempont volt az összeállításnál, hogy a pályázat és a bírálat rendszere

is egyaránt maradéktalanul átlátható és szabályozott legyen. Már az előkészítés fázisában tudni lehetett, hogy a pályázat nem tud megfelelni valamennyi elvárásnak, ezért az első, induló év tapasztalatai alapján feltehetően szükség lesz a célok és szabályok további „finomhangolására”.

A következő évre vonatkozó pályázati célokat és a működés feltételeit a vadászkamara elnöksége fogadja el minden év második felében az országos Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottság ajánlása alapján. A célok tehát a jelenleg ismert pályázati felhívásban megjelöltekhez képest évente változhatnak, és minden bizonnyal változni is fognak. Az esetleges változásokat az előkészítés során beérkezett és szakmailag megalapozott, de az egyszerűség szem előtt tartása miatt első körben még nem beépített javaslatok tehetik indokolttá. Emellett természetesen az első évben felmerülő pályázói igényeket is feltétlenül figyelembe kell majd venni a későbbi célok és feltételek meghatározása során.

A vadgazdálkodási alap forrásaira kizárólag nyilvántartásba vett vadászatra jogosultak, valamint az általuk alakított konzorciumok pályázhatnak függetlenül attól, hogy egyesületi formában vagy gazdasági társaságként működnek. Fontos kiemelni, hogy – a táji gazdálkodási szemlélettel összhangban – csak egy tájegységen belül elhelyezkedő, egymáshoz területileg kapcsolódó vadászterületek alkothatnak egymással konzorciumot. Ez utóbbi a vadgazdálkodási egységek közötti közös gondolkodást, a gazdálkodási célok és szemlélet egységes kialakítását szorgalmazza azért, hogy az egymással szomszédos vadászterületek hosszú távon kölcsönösen élvezhessék a tudatos gazdálkodás előnyeit. Éppen eme logika mentén a konzorciális pályázatok egyfajta előnyt élveznek, de pusztán ezért konzorciumra lépni nem érdemes, azonfelül kockázatot is hordoz magában. Ugyanis míg az önállóan – vadgazdálkodási egységenként – pályázók célterületenként külön-külön pályáznak, a konzorciumok – a fenti

elveket követve – egyazon pályázatban kötelesek valamennyi konzorciumi tag „alpályázatait” összefoglalni. Ez azt a kockázatot is magában hordozza, hogy amennyiben a konzorciumi pályázat bármely eleme nem megfelelő, akkor a teljes konzorciumi pályázatot elutasítják!

A pályázatokat a vadászterület (konzorcium esetén a konzorciumvezető) szerint illetékes megyei kamarához kell benyújtani. Itt a formai és tartalmi bírálatot a területi Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottságok végzik el a területi szervezet titkárnak bevonásával, majd rangsorolják is a nyertes pályázatokat.

A rangsorolás során előnyben részesülnek a már említett konzorciumok, valamint az előírt minimálisnál nagyobb önerőt vállaló pályázatok; továbbá előnyt jelent az is, ha egyazon pályázó több célterülettel kapcsolatban is támogatható pályázatot nyújt be.

A szakmai tartalom mellett, a pályázatok formai megfelelőségére is nagyon nagy hangsúlyt kell fektetni a vadászatra jogosultaknak, mivel a formailag hibás pályázatokat automatikusan elutasítják, hiánypótlásra pedig nincs lehetőség!

A területi szervezetek által megfelelőnek talált pályázatokat az országos Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottság ellenőrzi, és amennyiben a nyertes pályázatok forrásigénye meghaladja a rendelkezésre álló keretet, rangsorolja őket. A végső döntést az országos elnökség hozza meg minden év január 31-éig, és felhatalmazza az OMVK elnökét, illetve akadályoztatása esetén az alelnökét és főtítkárát a támogatási szerződések megkötésére.

foto: Utassy György

Az elnökség döntése egy pályázattal kapcsolatban háromféle lehet: támogatás, tartaléklistára vétel, illetve elutasítás. A tartaléklistán azok a pályázatok szerepelnek, amelyek csak a keret kimerülése miatt nem kaphatnak támogatást. A következő évben azonban, amennyiben a pályázó fenntartja pályázatát, automatikusan támogatni fogják azt. A szerződések megkötése minden évben február 28-ig megtörténik, majd ezután meg is kezdődhetnek a kifizetések, amelyeket – minthogy előfinanszírozott pályázatokról beszélhetünk – előre, egy összegben folyósítana, legkésőbb március 31-éig.

Annak érdekében, hogy a Vadgazdálkodási Alapból elnyert pénzeket a vadászatra jogosultak ténylegesen a vállalt fejlesztésekre fordítsák, és semmiképpen ne történhessenek visszaélések, nagyon fontos szerepe van a teljesítések ellenőrzésének. Ezért a tevékenységért az OMVK Területi Szer-

foto: Utassy György

vezeteinek felügyelőbizottságai felelnek, munkájukba azonban bevonhatják a megyei titkárt, illetve a területileg illetékes tájegységi fővadászt is. Utóbbiak bevonására a működési szabályzat az elsőfokú bírálat folyamatában is lehetőséget kínál, de szakértelmük és napi kapcsolatuk a vadgazdálkodókkal lehetővé teszi azt is, hogy tanácsokkal segítsék őket a pályázatok megírásában, valamint népszerűsítsék az Országos Vadgazdálkodási Alapot.

A 2017. évi pályázati felhívásban, a kiemelt ökológiai jelentőségű területek vadbarát kialakításán, valamint az élő takarmánykeverékek telepítésén keresztül, hangsúlyos az élőhelyfejlesztés. Ez a két célterület szervesen illeszkedik a zöldítés kereteibe. Amennyiben a föld használója megállapodik a támogatott vadászatra jogosulttal, s az érintett földterület kezelése az általa megvalósított vagy meghatározott vadbarát módon történik, a vadgazdálkodó végső soron a zöldítés kapcsán előírt feltételek teljesítésében támogatja.

Az élőhely szempontjából ugyancsak kulcsfontosságú annak megfelelő vízellátása, éppen ezért a vadgazdálkodók víznyerő helyek kialakítására, továbbá a vízellátást segítő eszközök, berendezések beszerzésére is pályázhatnak.

Az apróvadfajok esetében, – de kisebb mértékben a nagyvadfajok esetében is –, az eredményes gazdálkodás meghatározó feltétele a hatékony ragadozógazdálkodás. Ennek érdekében a vadgazdálkodási alap a ragadozógyérítés intenzitását növelő beruházásokat, tevékenységeket, ezen belül pedig a csapdák, illetve az azok működtetéséhez szükséges eszközök vásárlását is támogatja.

Amennyiben valamely apróvadfaj esetében a területen megtalálható törzssállomány már olyan mértékben lecsökkent, hogy nem képes a regenerálódásra, vagy akár teljesen el is tűnt, szükség lehet a mesterséges pótlására. A fácán, fogoly és mezei nyúl törzssállományának pótlására is lehet pályázni, azonban ennek előfeltétele, hogy a pályázó az élőhelyfejlesztést támogató célok közül legalább az egyikre, valamint a ragadozógyérítés fejlesztésére is támogatható pályázatot nyújtson be. Ezenfelül természetesen semmiképp sem a vadászati célú kihelyezés a cél, hanem a törzssállomány hosszú távú megerősítése, ezért az erre a célterületre eredményesen pályázóknak be kell tartaniuk bizonyos vadászati korlátozásokat.

Azt már most látjuk, hogy nagy érdeklődés kíséri az alap működését, a vadászatra jogosultak üdvözlük a rendszer ismételt létrehozását. Abban is biztosak vagyunk, hogy rengeteg kérdés és javaslat merül fel a tökéletesítés érdekében, melyeket örömmel veszünk, és igyekszünk a legjobb szándékkal működtetni az alapot. Optimisták vagyunk a szakmánk jövőjét illetően, és reményeink szerint az alap hosszú időn keresztül szolgálja majd a hazai vadgazdálkodás érdekeit. Abban is bízunk, hogy az átgondolt beavatkozások az eredményekben is jelentkeznek majd, a 2021-ben megrendezendő Vadászati Világkiállítás alkalmával büszkén számolhatunk be erről az egész világ előtt.

*Kovács Gábor
Rung Áron*

NISSAN NAVARA

ERŐS, MINT MINDIG.
TÖBBRE KÉPES, MINT VALAHA.

PICK-UPOK EREJE A SZEMÉLYAUTÓK KÉNYELMÉVEL

- 1 tonna teherbírás és 3,5 tonna vontatókapacitás
- Akár 6,3 literes fogyasztás
- Több lengőkaros hátsó felfüggesztés
- Masszív alváz

EGYEDI KEDVEZMÉNY AZ ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA TAGJAI SZÁMÁRA

Kishaszongépjárművekre 5 év vagy 160 000 km (amelyik előbb bekövetkezik) gyártói garancia vonatkozik (az e-NV200 modell kivételével). Az e-NV200 esetében: A Garanciafüzet és Szervizkönyv 3.1. pontjában meghatározott új gépjármű garancia meghosszabbításra kerül 5 évre (a garancia kezdő időpontjától) vagy 100 000 km-re, amelyek hamarabb bekövetkeznek. A karosszéria elemeire és a festésre a 4. és 5. évben nem vonatkozik a garancia. A garancia feltételei és a kivételek a Garanciafüzetben rögzítettek szerint irányadók. A további részletekért kérjük tekintse meg a Kiterjesztett Garancia Szerződési Feltételeit. A fentiekől eltekintve valamennyi, a Garanciafüzet és Szervizkönyvben meghatározott feltétel változatlanul irányadó. A Kiterjesztett Garancia biztosítási termék, amelyet a Nissan Insurance Ltd nyújt. A tájékoztatás nem teljeskörű. Az itt közölt adatok tájékoztató jellegűek, és nem minősülnek szerződéses ajánlattételnek. A kép illusztráció. Kombinált üzemanyag-fogyasztás: 6,3-7,6 l/100 km, kombinált CO₂-kibocsátás: 167 – 199 g/km. A vadászkedvezmény az Országos Magyar Vadászkamara tagjai számára elérhető, részleteiről érdeklődjön az Önhöz legközelebb eső márkakereskedésben. A márkakereskedések listáját megtalálja a www.nissan.hu oldalon.

Munkába álltak a tájegységi fővadászok

Az elmúlt hét, de szűkebben véve bő három esztendő igen mozgalmas és számottevő változásokat, strukturális és stratégiai szemléletmód-változást hozott a hazai vadgazdálkodás életében. Meggyőződésem, hogy a magyar vadászok legfontosabb törekvései immár jogszabályban is rögzítve vannak – gondoljunk a fegyvertartással, egészségügyi vizsgálattal vagy akár a vadászati szakmai szabályokkal kapcsolatos kérdésekre.

Az átfogó jogszabály-alkotási feladatok során, amely munkában az Országos Magyar Vadászkamarának és az Országos Magyar Vadászati Védegyeletnek elvitathatatlan érdemei voltak, megjelent a térségekben, ökológiai egységekben gondolkodó szakmai elvárás. A vadgazdálkodási törvény kon-

cepciójának részletes társadalmi vitára bocsátása kapcsán rendkívül pozitív visszhangra talált a vadgazdálkodási tájegységi gondolat megjelenése a törvény szintjén. A Földművelésügyi Minisztérium (a továbbiakban: FM) ennek következtében kodifikálta az ezzel kapcsolatos jogi szöveget, melyet a törvénymódosítás során az Országgyűlés nagy többséggel fogadott el.

A törvényi felhatalmazás jelentette annak a szakmai munkának az alapját, melyet vadgazdálkodási statisztikai, élőhely-adottsági és épített környezeti (autópályák, vasút, folyók, tavak stb.) szempontok szerint az Országos Vadgazdálkodási Adattárral dolgoztunk ki, és amelynek 52, a fenti paraméterekhez alkalmazkodó, rendelkezletben kihirdetett vadgazdálkodási

tájegység az eredménye. A munka során a rendezőelv mindvégig a nemzeti kincsünknek számító magyar vadállomány védelme és a vele való tartamos vadgazdálkodás volt: ennek jegyében olyan természetföldrajzi, vadgazdálkodási alapokon nyugvó egységek kialakítására került sor, melyek megfelelő módon tömörítik hazánk vadvilágának különböző adottságú élőhelyeit.

A tájegységek mellé a vadgazdálkodási törvény szellemében tájegységi fővadászokat neveztek ki az FM keretein belül létrejött Vadgazdálkodási Tájegységi Főosztályra, amely 2017. január 1-jétől kezdte meg szakmai munkáját. A pályázati úton meghirdetett kormánytisztviselői státuszok feltöltése 2017. április 3-án fejeződött be, azóta teljes állománnyal dolgozik a részleg. Az FM budapesti székházában, jómagamat is beleszámítva, 5 kolléga végzi a koordinációs és adminisztratív feladatokat, míg az 52 tájegységi fővadász a saját tájegységében, vidéken látja el a munkáját. Ők szakmai és földrajzi viszonyok szerint tovább tagolódnak az 5 vadgazdálkodási táj szerint, melyek osztályokat alkotnak, élükön – osztályvezetői minőségben – egy-egy tájegységi fővadász áll.

Itt talán érdemes megállni egy percre, mert a főosztály személyi állománya meggyőződésem szerint kiváló összetételt mutat, mely a szaktanácsadási, szakirányítási feladatok ellátását olyan dimenziókba helyezheti, amelyek nemzetközi kitekintés esetén is egyedülállóak. A joganyag megalkotása során, és azóta is, tucatnyi európai ország vadászati szakembereivel álltunk kapcsolatban, akik irigykedve nézik, hogy Magyarország milyen erőfeszítéseket

tesz a vadgazdálkodási szakterület érdekében.

A személyi állománynak – melyet a kiválasztás során kizárólag szakmai szempontok szerint bíráltunk el – olyan széles a spektruma, hogy a hivatásos vadásztól az egyetemi kutatóig, a véreb-vezetőtől a vadkárfelemelésben jártas szakértőig, az erdőgazdasági ágazat-vezetőtől a vadászati hatósági múlttal rendelkező kollégáig, mindenféle szakembert tömörít, akiknek a legfontosabb célja, hogy segítsék a vadászatra jogosultak működését, bemutassák a más-
hol (akár hazánkon kívül is) működő modelleket. Erre a kollégák átlagosan 20 év szakmai gyakorlata és a vadgazdálkodási ágazatért tenni akaró hozzáállása a biztosíték.

Széles tevékenységi körünkben ki-folyólag támogatjuk a vadászatra jogosultak munkáját, működését, amiben csak lehetséges. Az első időszak a bemutatkozása és a tevékenységi kör ismertetéséé volt. Ebben a munkában is főosztályunk az OMVK-val, annak területi szerveivel szoros együttműködésben, mintegy szimbiózisban él. Ez a viszony a kezdetektől fogva kifogástalan, főként *dr. Jámbor László* elnök úr az, akivel szinte napi munkakapcsolatban vagyunk, de ezúton is köszönöm valamennyi megyei kamarai elnök és titkár úr támogatását, segítségét. El kell mondanom, hogy az érdekképviselettel ilyen szoros, napi rendszerességű együttműködést még a vadgazdálkodási törvény előkészítésénél sem tapasztaltam. Meggyőződésem, hogy a magyar vadgazdálkodás érdekeit az szolgálja, ha közösen, együtt tudunk tenni bármely ágazati érdek ügyében.

Kiváló kapcsolatról számolhatok be a különböző hatósági szervek tekintetében is. A megyei szinten első fokon és az országos szinten másodfokon eljáró hatósági szakemberekkel, vezetőikkel zökkenőmentes a munka. A hatósági munkát végző kollégák segítőkészen és barátsággal közelítették meg az új szervezeti egységet, sokszor bevonva a főosztályt a trófeabírálatba, a hatósági ellenőrzésbe, a hivatásos vadászokkal kapcsolatos munkába. Komoly eredmények tapasztalhatók a rendőrséggel való együttműködésben is, szoros a kapcsolatunk a Nemzeti Nyomozó Iroda ágazatot érintő részlegeivel, ennek eredménye a trófeahamisításokkal szembeni határozott fellépés, valamint az orrvadászcselekmények felderítésében is közreműködött a főosztály.

A vadásztársadalomnak elemi érdeke, hogy a szabálytalanul „vadászó” egyéneket kizárja magából, és elhatárolódjon a jogellenes cselekményektől. Ennek kapcsán kollégáim a fenti vadgazdálkodási eljárásokon kívül természetvédelmi témákban is felléptek, például madármérgezést fedeztek fel, melynek rendőrségi és hatósági kivizsgálása folyamatban van. Már a kezdetekben körvonalazódott, hogy nem a helyi vadászatra jogosult felelős az esetről, ennek pedig különös jelentősége van a társadalom egésze felé történő kommunikációban is.

A tájegységi fővadászok a fentiekben túl számos egyéb módon kapcsolódtak be a vadászatra jogosultak, a vadászok életébe. Számos szakmai előadást tartottak, konferenciát, trófeaszemlélt, szakmai napot szerveztek, kotorékterképezésbe kezdtek, vadkárrelhárítással kapcsolatos tanácsadást folytattak, és

még hosszan sorolhatnám a jogosultak által is nyilvánvalóan tapasztalt működési kört. Meghatározó ágazati jelentőségűnek tartom az afrikai sertéspestissel kapcsolatos szakmai munkánkat, amely a járvány magyarországi megjelenésére való felkészülést célozza, együttműködve az állategészségügyi hatóságokkal és az OMVV-vel. E munka keretében alapvetésnek tartom, hogy kollégáim megértessék a vadászatra jogosultakkal, hogy a felkészülésre egy mód mutatkozik: a vaddisznó állományának jelentős mértékű gyérítése, melyet a nőivarban (kocákban) és a szaporulatban kell végrehajtani. E cél elérését célozza a nyár folyamán valamennyi jogosultnak eljuttatott, a sertéspestissel kapcsolatos szakmai tájékoztató.

Ezekon kívül komoly szerep jutott a hatósági vadászati feladatok ellátásának is, tekintettel arra, hogy kollégáim szervezték és vezették a hatósági vadászatot azokon a vadászterületeken, ahol a vadászatra jogosult nem alakult meg időben a belső ellentétek miatt, ugyanakkor a gazdák komoly vadkár-problémáit enyhíteni kellett. Mindenki megnyugvására, ezek a területi viták is nyugvóponttra jutottak, talán épp a tájegységi fővadászok kapcsolattartói és hatósági vadászati feladatot ellátó tevékenységének köszönhetően.

A jövőbeli célok közé tartozik, hogy a főosztály szakmai előkészítését követően vitára bocsátott tájegységi tervrendeletek kihirdetése után, a fővadászok átfogóan lássanak hozzá a jogosultak üzemtervére vonatkozó javaslatok elkészítéséhez. E célok érdekében az október és november hónapok munkatervét a tervezés előkészítésére vonatkozó

céloknak rendeltük alá, hogy 2018 elején az üzemtervezés gördülékenyen megvalósulhasson.

A fentiek alapján biztatom és kérem a vadászatra jogosultakat, hogy minél gyakrabban, lehetőség szerint rendszeresen keressék meg a fővadászokat a szakmai kérdésekben. Ezúton is vadászbarátsággal köszönöm a teljes főosztály nevében az elnök uraknak és asszonyoknak, a vadásztársasági tagoknak és a hivatásos vadászoknak azt a kiváló fogadtatást, melyről kollégáim számoltak be. A tájegységi fővadászok mintegy 2000 területbejárás van túl országsszerte, így meglehetősen sok tapasztalatot szereztek a 20 éves vadgazdálkodási ciklust megkezdő vadászatra jogosultakkal kapcsolatban, aminek az üzemtervezés során lesz óriási jelentősége. Általánosságban elmondható, hogy minden jogosult komoly tervekkel és távlati célokkal rendelkezik, ezek kibontakoztatásában,

érvényre juttatásában pedig a kollégák a jó vadgazdálkodási gyakorlat közvetítésével tudnak segíteni.

A mögöttünk álló egyéves időszak alapján kijelenthető, hogy a tájegységi fővadászok munkába állásának máris kézzelfogható eredményei vannak. A vadászok és a vadászatra jogosultak vagy a vadállomány számára érzékelhető változások teljes körű felméréséhez több év hasonló felfogásban elvégzett munkája szükséges. Egy dolgot biztosan ígérhetek a jövőre nézve: minden kollégám és jómagam is azon fáradozunk, dolgozunk, hogy az ágazatban a stratégiai szemléletváltás ne csak a jogszabály szintjén, hanem a mindennapokban is kézzelfogható legyen.

Üdv a Vadásznak!

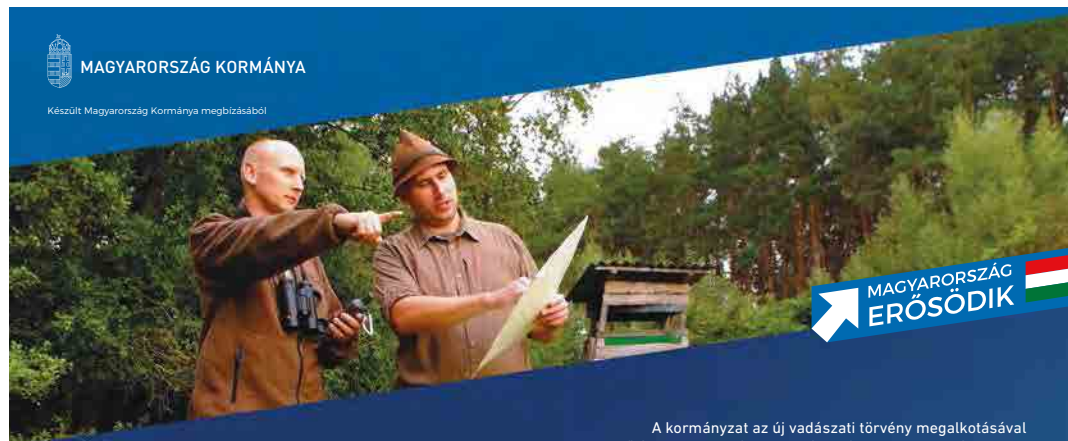
Bajdik Péter
főosztályvezető

Vadgazdálkodási Tájegységi Főosztály

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Készült Magyarország Kormánya megbízásából

MAGYARORSZÁG
ERŐSÖDIK

A kormányzat az új vadászati törvény megalkotásával a szakszerű és fenntartható vadgazdálkodást helyezte középpontba. A tájegységek kialakítása azt a célt szolgálja, hogy a hazai vadgazdálkodás és a hazai vadállomány újra a világ élvonalába tartozzon.

**TÁJEGYSÉGI FŐVADÁSZOK
SEGÍTIK A VADGAZDÁLKODÓK MUNKÁJÁT**

GAZDÁLKODÁSI KIHÍVÁSOK ÉS A MEGOLDÁS LEHETŐSÉGEI

Sok szempontból új időszámítás vette kezdetét a vadászatban 2017. március elsejével, amelynek alapját a jogszabályi változások jelentették. A jogban bekövetkezett módosítások egy része előre látható volt a Vtv. húszéves tapasztalatainak értékelése alapján, másik részük viszont alapvető újításként jelent meg a vadászatban. Ezeket a változásokat, illetve ezek hatását érdemes már az első év végén szemügyre venni.

Néhányat a legjelentősebb változások közül megemlítek a teljeség igénye nélkül: a vadászterületek kialakításának új módja, a húszéves üzemtervi ciklus, a vadkárokkal, vadkárterítéssel kapcsolatos teendők konkretizálása, a tájegységi gazdálkodás és fővadászi rendszer kialakítása, a hivatásos vadász alkalmazására vonatkozó kötelezettségeinek megerősítése, a trófeabírálati rendszer megújítása, stb.

Az előre kalkulálható körülmények mellett a megváltozott rendszer be-

üzemelése során olyan, korábban nem ismert gondok jelentek meg, amelyeket célszerű már az elején felmérni és megoldásukra javaslatokat tenni. Természetesen sok változás egyértelműen pozitív, és a vadgazdálkodást erősíti, például a „papírvadőrök” kiiktatása a rendszerből, a hivatásos vadászok munka- és életkörülményeinek javítását célzó módosítások, a földtulajdonosi közösségeket és a földhasználókat segítő intézkedések, de ezeknek is lehet olyan hatása, amely az eddigi gyakorlattól eltérő megoldásokat indukál, és rövid vagy hosszabb távon növeli a gazdálkodási nehézségeket.

Írásomban ezeket a hatásokat kívánom elemezni, és igyekezni fogok a konkrét jogszabályi hivatkozásokat minimális szinten idézni, mivel nem a jogszabály ismertetésére kaptam felkérést.

A mondanivalómat alapvetően három témakör köré építeném fel.

MŰKÖDÉSBELI VÁLTOZÁSOK

Az egyik legnagyobb kihívást a jogszabályban előírt, megkezdett 4 ezer hektáronkénti hivatásos vadász teljes munkaidőben történő alkalmazásának köteleme jelenti. Ennek pénzügyi vonatkozásaival később foglalkozom, de az eddigi tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy a jelenlegi körülmények között nincsen elég dolgozni akaró, megfelelő végzettségű hivatásos vadász a rendszerben. A vadászati hatóságok pedig csak ideig-óráig fogják türelemmel kezelni az alkalmazási kötelezettségbeli hiányosságokat. Belátható időn belül, főként az üzemtervek elkészülését követően, a pontos területméretek ismeretében, a törvény erejénél fogva a hatóság – amennyiben az erre irányuló felszólítása hatástalan – felfüggeszti a vadászatot az adott területen. Nem felfüggesztheti, hanem felfüggeszti! Problémát jelent az is, hogy a rendszeti vizsga nélkül dolgozó hivatásos vadászokat március óta nem veszik nyilvántartásba.

A vadászatra jogosultak sokféle eszközt alkalmazva igyekeznek megfelelni a jogszabálynak, és 10-20 ezer forintos bérelőnnyel csábítgatják a szomszédos területek vadőreit, de ez a körforgás egyszer véget ér, amikor a bérezés és egyéb juttatások nagyjából kiegyenlítődnek, és eljutnak egy elfogadható, a megélhetést biztosító szintre. Ennek a folyamatnak a kárvallottjai a gyengébb anyagi háttérrel bíró, más szóval alulfinanszírozott vadászterületek lesznek. Sajnálatos módon hamarosan lehetnek olyan területek is, amelyek a hivatásos vadászok alkalmazásának hiánya miatt nem működhetnek tovább.

A működésbeli változások tekintetében a korábban földtulajdonosi közösségként működő vadászatra jogosultak életében következett be jelentősebb módosulás, mivel a számukra is kötelező haszonbérleti forma más működtetést igényel. A szervezeti átalakítás, ahol arra szükséges volt, megtörtént, de ez nem járt feltétlenül együtt a gondolkodásmód megváltozásával. Több helyütt a hivatásos vadász szerepének és feladatának beillesztése a rendszerbe még nem tökéletes.

GAZDÁLKODÁSI PROBLÉMÁK

Részben az előző pontban leírt, a megkezdett 4 ezer hektáronként egy hivatásos vadász alkalmazásának kötelezettségéből, másrészt a megváltozott finanszírozási feltételekből kifolyólag, már 2017-ben is sok vadászatra jogosultnak komoly pénzügyi problémákkal kell szembesülnie, aminek több összetevője van:

1. **Megnövekedett haszonbérleti díjak** – néhol a korábbi díjak többszörösét fogadták el a földtulajdonosok az alakuló gyűléseken;
2. Emelkedtek a hivatásos vadászok **bér- és járulékköltségei**, ezért – annak ellenére, hogy sok helyütt minimálbéren alkalmazzák a szakembereket – ez jelentős költségnövekedéssel jár. A következő táblázat néhány fizetés kategórián keresztül mutatja be a bérköltségek alakulását.
3. A hivatásos vadász alkalmazásának **egyéb költségei**, hiszen a jogszabály tételesen előírja a kötelező felszerelés elemeit (ruházat + vadászati felszerelés), és a kötelező lódíjtérítés mértékét is szabályozza.

Bruttó alapbér Ft/hó/fő	Nettó bér Ft/hó/fő	Járulékok Ft/hó	Havi bérköltség összesen Ft/fő	Éves bérköltség összesen Ft/fő
127 500	84 788	28 050	155 550	1 866 000
180 000	119 700	39 600	219 600	2 635 200
200 000	133 000	44 000	244 000	2 928 000
225 000	149 625	49 500	274 500	3 294 000

- A Vhr.-ben megjelent kötelező, teljes körű ruházati cikkek egyszeri bekerülési költsége 300-360 ezer Ft, aminek a kigazdálkodása még 1 fő hivatásos vadász alkalmazása esetében sem egyszerű dolog: a legtöbb jogosult éves szinten 120-150 ezer Ft ruházati költséggel kalkulál hivatásos vadászokként, a kihordási idők figyelembevételével.
- A megemelkedett lődíjtérítés összege éves szinten 3-400 ezer Ft/hivatásos vadász, negyedéves lődíj-elszámolási rendszerben körülbelül 100 ezer Ft alkalmanként.
- A gépjárműhasználat havi költsége is minimum 30-50 ezer Ft hivatásos vadászokként.
- A mobiltelefon-használat költsége is 4-5 ezer Ft havonta hivatásos vadászokként, és a vadászjegyet és a biztosítást is a munkáltató köteles megfizetni a hivatásos vadászok után.

Mindeme költségelemeket figyelembe véve, könnyen kiszámítható, hogy egy hivatásos vadász alkalmazásának költsége (pl. bruttó 180 ezer Ft/hó alapbér + járulékok; 40 ezer Ft gépjárműköltség-térítés; 10 ezer Ft munkaruha; 30 ezer Ft lődíj kalkulálásával) 300-330 ezer Ft/hó. Éves szinten pedig megkö-

zelíti a 3,5-4 millió forintot, ráadásul úgy, hogy a kifizetéseket jellemzően havonta kell eszközölni!

- Jelentős változás, hogy 2018. november 1-jéig a vadászatra jogosult, a vadkárért fizetendő kártérítés fedezetének biztosítása érdekében, elkülönített számlán a 2017. évi kifizetett vadkárrel megegyező összegű pénzügyi alapot (vadkár alap) kell, hogy létrehozson egyfajta kaucióként, és ez az összeg kizárólag a nevében szereplő célra használható fel.
- Ugyancsak nehezítő körülmény, hogy december 1-jéig a következő vadászati év haszonbérleti díjának 90%-át is át kell utalni a haszonbérbe adó földtulajdonosi közösségnek.

A FELSOROLT PROBLÉMÁKRA ADHATÓ VÁLASZOK

Egyértelmű, hogy a vadászterületek működtetése lényegesen költségeesebb lesz, és egyre hangsúlyosabb lesz a pénzügyi alapon történő megközelítés, a teljesítményszemléletű (a vadászban megtermelt javak értéke elegendő a működtetésre) gondolkodás helyett a pénzáramlás (idegen

szóval *cash flow*) elvének alkalmazása. Abszolút nem mindegy ugyanis, hogy a vadászatra jogosult bevételei mikor, milyen ütemezésben állnak rendelkezésre. Ennek megértéséhez megemlítek néhány sarokpontot:

1. havi állandó kifizetések

- bérek és közterhek (a NAV nem elnéző!);
- a havi költségterítések;

2. **vadkár alap feltöltése** - november 1-jéig évente az előző évben kifizetett vadkárösszeggel;

3. a következő évi **haszonbérleti díj** 90%-nak kifizetése december 1-jéig kezdődően;

4. valamint a keletkező **vadkárok folyamatos kifizetése**, a vadgazdálkodási tevékenység folyamatos finanszírozása.

Mindezekből egyértelműnek tűnik, hogy a havi kifizetések mellett koncentrálni kell a november és december elején esedékes, akár jelentős összegű utalásokra is, mivel elmaradásuk esetén a vadászati jog forog kockán. Fontos tehát, hogy már a tervezéskor áttekintsük a bevételeinket és a kiadásainkat, illetve azok időbeliségét.

BEVÉTELEK ÁTTEKINTÉSE

1. **Tagdíjak, támogatások:** a leggyorsabban beérkező és a legmegbízhatóbban kalkulálható bevétel. A problémákat jól átlátó vadgazdálkodók jelentősen megemelték a tagdíjakat, hiszen felmérték, hogy a jó hivatásos vadász megtartásáért és hasznos munkájáért, valamint a költségek megemelkedéséért ezentúl a vadászoknak többet kell fizetniük, mint korábban. Ez a bevételi forma növelhető a leggyorsabban, de egyértelmű, hogy a

vadászok finanszírozóképessége véges. Újabbban a rendes tagok tagdíja mellett többfelé megjelent a pártoló tagok tagdíjbefizetése is mint bevételi forrás. A bevételeket növelik még az egyes, a vadászati teljesítményhez és szolgáltatáshoz nem köthető hozzájárulások és támogatások is, de ezek adójogi megítélése kérdéses.

2. **Vadásztatásból származó bevételek:** a jogosult döntésének megfelelően foglalkozik vagy nem foglalkozik bér vadásztatással, ennek bevételei sokszor bizonytalanok, a vadállomány összetételétől, a terület jellegétől függően kampányszerűek. Emiatt sok vadászatra jogosult úgy állapítja meg a tagdíjat, hogy ne kelljen bér vadásztatással foglalkoznia, vagy a saját tagjai térítés ellenében történő vadászatával kalkulál. A bér vadásztatásból kalkulálható árbevétel – a túlkínálat (közepes minőségű dömpingtermék) miatti – csökkenése, esetleg stagnálása prognosztizálható a jövőre nézve. Több vadászatra jogosultnál bekövetkezett az a helyzet, hogy szinte minden vadászati lehetőségüket értékesíteni próbálják, a saját vadászatukat pedig minimalizálják. Ez a megoldás azonban hosszabb távon megkérdőjelezheti a tagsági viszony fenntartásának ésszerűségét.

A területek nagy részén vannak olyan lehetőségek, amelyeket a közelmúltban nem használtak ki: például apróvadás területen intenzív fácán-, fogoly- és röptetettre-tenyésztés és az arra történő vadásztatás – vagy csak tenyésztés –, gerle- és vízivad vadászat értékesítése, egyes és nagyvadás területen csomagértékesítések, valamint a már említett pártoló tagi jogviszony alkalmazása. Ki nem használt lehető-

ség az apró- és vegyes vadas területek esetében a lecsökkent apróvadállomány szakmai programok mentén történő felfuttatása, fejlesztése. Értelemszerű, hogy a jelenlegi nagyvadproblémák mellett a nagyvadas területeken az állománynövelés nem alternatíva.

3. Vadhús-értékesítés bevétele – tulajdonképpen az előző pontban leírtak ide is igazak, így vannak területek, ahol az elejtett vad húsának értékesítése kizárólag a tagok felé történik meg. Jelenleg meglehetősen jó a vadhús felvásárlási ára, de a jövőben bizonyos vadegészségügyi problémák, az afrikai sertéspestis (ASP) megjelenésének valószínűsége miatt inkább a csökkenésével kell számolnunk. Nagyvadas területeken a vadhúsból származó bevételek jelentős összeget tehetnek ki, és a készpénzforgalom szempontjából fontos szerepet töltenek be. A nagyvadállomány prognosztizálható és elvárt csökkenésével azonban hosszú távon ennek fontossága is csökkenhet.

4. A megfelelő infrastruktúrával (vadászházzal) rendelkező jogosultak közül egyre többen gondolkodnak a nem kizárólagosan a vadászathoz kapcsolódó árbevételek megcélzásában. Né-

hány az ötletek közül: fotós, gyermek-, vadászakutya táborok, rendezvények tartása, családi programok, iskolák, vadászvizsgára felkészítő tanfolyamok befogadása stb. Egyre többen látnak fantáziát a hagyományos vadászati módok (íjászat, solymászat, elöltöltő-fegyveres vadászat, agarászat) gyakorlóinak fogadásában is.

5. A bevételi lehetőségeink végére érve, önkritikusan be kell lássuk, hogy az eddigi gazdálkodási-pénzgazdálkodási gyakorlatunk nem feltétlenül alkalmas a vadászterület működtetésére. Az a gyakorlat, hogy a vadászból előállítható bevételekből finanszírozni tudjuk a terület kiadásait, s közben magunk is jókat vadászunk, a vadászterületek jelentős részén nem lesz alkalmazható modell. Nyilván a kiváló adottságú és jó elhelyezkedésű vadászterületek egy része továbbra is képes lesz az eddigi megoldásokkal működésben maradni, de a nagy hányad esetében eljött a vadászati rendszerváltás ideje. Mielőtt azonban elemezzük, hogy mennyire kell majd a vadászoknak a zsebükbe nyúlniuk, nézzük meg a bevételek ellenoldalán szereplő költségek befolyásolási lehetőségét is.

KIADÁSOK ÁTTEKINTÉSE

1. Haszonbérleti díj: általában konstans költség, amelyiken költséget megtakarítani nem lehet.

2. Hivatásos vadász alkalmazásának költségei: egy darabig el lehet azon gondolkodni, hogy érdemes-e ezen a költségen spórolni, de hosszabb távon a jó hivatásos vadász alkalmazása és megtartása kifizetődik, bizonyos költségelemei érdemben nem módosíthatók.

3. Vadgazdálkodás költségei: a vadászati berendezések építése és karbantartása biztosan nem lesz olcsóbb, mint ahogy a vadföldművelés-vad-takarmányozás költségein sem lehet sokat megtakarítani, hasonlóan a működtetés egyéb költségeihez (azonosítójel, trófeabírálat).

4. Vadkárók – vadkárelhárítás költségei: a jelentős nagyvadállománnyal gazdálkodó vadászterületek kiadásainak meghatározó hányadát, gyakran 40-50%-át, a vadkárelhárítás és vadkárköltségek teszik ki. Sok vadászterületen ezek a költségek 15-20 millió Ft-ot jelentenek, aminek a konstans kiadások mellett a kigazdálkodása erőt próbáló, már-már lehetetlen feladat. A vadkárókkal kapcsolatos költségtételek csökkenthetősége:

- Fokozott odafigyelés szükséges a földhasználókkal közös vadkár-elhárítási tevékenységre, kapcsolattartás, megfelelő védekezési módszerek közös alkalmazása. A nagyvadas területeken a vadkárók csökkentésére és az elhárításra, a kapcsolattartásra a hivatásos vadászok munkaidejének 30-40%-a is szükségessé válhat.

- A jogszabályváltozások érvényesíthetősége miatt a földhasználók informálása az őket érintő megváltozott közreműködési kötelezettségekről, a közös védekezés lehetőségeiről és előnyeiről, a veszélyeztetett kultúrák esetében a megnövekedett felelősségről hatékony lehet:

- a vadkárelhárító vadászatok kellően hatékony alkalmazása;
- a gímszarvas- és vaddisznóállomány hasznosítása tervének teljesítése, hogy a vadkárnál kalkulálható 10% természetes öfenntartási érték a következő gazdálkodási évben is érvényesíthető legyen;
- legvégül pedig a vadkárt okozó fajok állományának tudatos és hatékony csökkentése, tudván, hogy ez az eszköz nem azonnal fejti ki hatását.

5. A kifizetett vadkárók csökkentése elemi érdeke a vadászatra jogosultaknak, emiatt előtérbe kerültek a vadkárkifizetést kiváltó megoldások, mint például a művelési költségek kifizetése; a termelt takarmányfelesleg megvásárlása; egyéb kompenzáció.

6. Egyértelmű, hogy a vadászatra jogosult számára összességében szinte mindegy, hogy vadkárt fizet ki, vagy a vadkár megelőzést (villanypásztor építése, élő erős őrzés stb.) finanszírozza, de hosszabb távon, úgy tűnik, a földhasználóval közös megelőzés a hatékonyabb és kapcsolatépítőbb módszer, valamint csökkenti az előírt vadkár alap mértékét.

BEVÉTELEK ÉS KIADÁSOK ÖSSZEANGOLÁSA

A fentiekből következik, hogy a vadászatra jogosultak egyik legfontosabb feladata, hogy a vadászati év pénzügyi tervezésekor a megváltozott körülmények és az évközi pénzkidárási szükségleteik figyelembevételével kalkulálják a kiadásaikat és a bevételeiket. Így nagyobb eséllyel kerülhet el, hogy a vadgazdálkodási tevékenység bizonyos időpillanataiban pénzhiány miatt ellehetetlenüljön és elmaradjon a bérek és azok közterheinek kifizetése, a gazdálkodással összefüggő időszerű munkák elvégzése. Számomra úgy tűnik, hogy a leírt bevételi és költségnevek között kevés olyan elem van, amelynek változtatásával a gazdálkodás egyenlege számottevően javítható lenne; talán az egyetlen kivétel a tagdíjbevétel és a tagi hozzájárulás. Megítélésem szerint ennek jelentős növelése nélkül

a vadászterületek egy része nem fogja tudni a korábbi módon finanszírozni a működését, ami viszont az ott vadászók egy részének a vadászati tevékenysége végét jelentheti. Nyilvánvaló, hogy ez nem célja senkinek. A gazdálkodási nehézségekkel küzdő vadászatra jogosultaknak a tájegységi fővadászi rendszer hatékony segítségnyújtást jelenthet. A tájegységi fővadászok a munkájuk során számtalan jól és kevésbé hatékonyan gazdálkodó vadászatra jogosulttal találkoznak ország-szerte. A fővadászok tapasztalatainak egymás közötti megosztása, illetve a jogosultak felé történő átadása segítséget jelenthet a gazdálkodás során felmerült problémák megoldásának keresése során.

*Dr. Buzgó József
tájegységi fővadász
Mezőföldi tájegység*

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Készült Magyarország Kormányának megbízásából

MAGYARORSZÁG
ERŐSÖDIK

Hazánkban több mint 60 000 honfitársunk vadászik. Az elmúlt években ezen a területen több közös eredményünk született. Míg korábban évtizedeken keresztül értelmetlen, bürokratikus előírások sokasága nehezítette meg a sportvadászok életét, addig mára ezeket megszüntettük.

CSÖKKENTETTÜK A VADÁSZOKAT SÚJTÓ BÜROKRÁCIÁT

- Újabb fegyver vásárlásához nem szükséges újabb engedély kiváltása
- A fegyvertartási engedélyt nem kell 5 évente meghosszabbítani
- Eltöröltük a fegyverek 10 évenkénti kötelező felülvizsgálatát

GROUPAMA BIZTOSÍTÓ A MAGYAR VADÁSZOK HIVATALOS BIZTOSÍTÓJA

>>> A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSA FEDEZETET NYÚJT

- a fegyveres vadászat során Magyarország területén okozott olyan károkra, amelyekért az okozónak kártérítési kötelezettsége van;
- a vadászattal, vadásztársaság vadgazdálkodásával összefüggő baleset során bekövetkező mulékony sérülés, rokkantság, baleseti halál esetére.

>>> A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSÁNAK DÍJAI ÉS SZOLGÁLTATÁSAI

- 1000 Ft/év alapdíjjal, valamint 2000 Ft/év emelt díjjal is megköthető a biztosítás.
- A felelősségbiztosítás révén a biztosító szolgáltatási kötelezettsége az alapbiztosítási díjjal megkötött biztosítás esetén szerződőnként 12 millió forint/kár és 12 millió forint/év/fő, illetve emelt díj esetén 18 millió forint/kár és 18 millió Ft/év/fő.
- A balesetbiztosítás keretében a biztosító a Magyarországon bekövetkezett vadászbaleset kapcsán az alábbi szolgáltatást teljesíti:
 - baleseti halál esetén 600 000 forint, illetve emelt díj esetén 1 200 000 forint összegű kifizetése;
 - 10-100%-os baleseti eredetű rokkantság esetén – a rokkantság fokával arányosan – legfeljebb 500 000 forint, illetve emelt díj esetén legfeljebb 1 000 000 forint kifizetése;
 - mulékony baleseti eredetű sérülés, csonttörés, csontrepedés esetén egyszeri 30 000 forint, illetve emelt díj esetén 60 000 forint gyógyulási támogatás kifizetése;
 - baleseti kórházi napi térítés 2000 Ft/nap, míg emelt díj esetén 4000 forint/nap (maximum 15 napig).

>>> KÁRBEJELENTÉS

Groupama Biztosító Központi Üzleti Igazgatóság

Cím: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C
Telefon: +36 1 462 3808 – Fax: +36 1 462 3817

A hirdetés tájékoztató jellegű, nem minősül ajánlattételnek. A teljes körű tájékozódás érdekében kérjük, olvassa el a vonatkozó biztosítási feltételeket. Az ügyfelek biztosítási panaszokkal személyesen a biztosító ügyfélszolgálati irodáiban dolgozó munkatársaihoz fordulhatnak, telefonon keresztül ezt a biztosító TeleCenter +36 1 467 3500 telefonszámán, elektronikus levélben a www.groupama.hu weboldalon, „Írjon nekünk” menüpontjában, írásban az 1380 Budapest, Pf. 1049 levélcímen teheti meg. A biztosító felett a szakmai felügyeletet a Magyar Nemzeti Bank (1013 Budapest, Krisztina körút 39.) látja el. A Groupama Biztosító székhelye: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C

Élet-, vagyon-,
gépjármű-,
lakás- és
utasbiztosítások

Bizalomból biztonság

Biztosító

Az OTP Csoport partnere

Superbrands^{10x}

108 09 10 11 12 13 14 15 16 17

FÉLJÜNK-E A FARKASTÓL?

A cím talán csöppet megtévesztő, ugyanis cikkemben legfőképp nem arról írok, hogy mi, emberek féljünk-e a farkastól, hanem inkább arról, kell-e féltünk a vadállományt a hazánkban honos ordasoktól. Bár a Vadászévkönyvben már esett szó a „magyar” farkasokról, mégis érdemes újra beszélni róluk, ugyanis különös történetek, sőt rémtörténetek kaptak szárnyra, mintha újra a Piroska és a farkas mesevilágába csöppentünk volna.

Kevés hazai állatfajt övez annyi rosszindulatú tévhit, mint a farkast. Az internet világában, amikor mindenki nevét felvállalva, vagy csak valamilyen fantáziánévvel elmondhatja véleményét, különösen sok badarságot lehet olvasni a kutyaféléről. Mindenki tudni véli káros mivoltát, kegyetlen természetét, kongatják a vészharangot a vadért, anélkül hogy egyetlen vadbiológust is meghallgattak volna, vagy esetleg kézbe vettek volna olyan könyveket, amelyek objektíven mutatják be a fajt. Sajnálatos módon a ragadozókkal foglalkozó tudományos műhelyek eredményeit a hazai vadászársadalom egy része nem fogadja el, alaptalanul elutasítja.

HÁNYAN VANNAK?

Az internetes bejegyzések között igen csak túlzó számok is akadnak, ráadásul eme minden szakmaiságot nélkülöző „becslések” alapvető hiányossága, hogy még a szakirodalomban ismertetett faji jellegzetességeket – territórium nagysága – is figyelmen kívül hagyják. Ezzel szemben az igazság az, hogy a farkasok az elmúlt évtizedekben több helyen is szerettek volna megtelepedni, például Gemencen, a Kiskunságban, Somogyban és a Bakonyban is élt rövid ideig egy-egy család – ne firtassuk, hogyan tűntek el onnan a fokozottan védett ragadozók. Ma a legnagyobb számban az Északi-középhegységben, közelebbről a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság területein élnek farkasok, ám jelen van a faj az osztrák határ közelében is, sőt az elmúlt évben Somogyban illegális

lelövés is történt. Aki máshol találkozott velük, az vélhetően kutyát vagy aranysakált látott. Nos, az Északi-középhegységben feltehetően harminc farkas élhet, mégpedig úgy, hogy egy részük felváltva vadászik Szlovákiában és Magyarországon. Az állomány évek óta nem növekszik, ami nem is csoda. A farkas élőhelyigényei mások, mint az aranysakálé. Az embert messze elkerüli, szereti a háborítatlan erdősegeket. Ilyen, ember nem járta terület pedig kevés van Magyarországon. Emellett egy farkának nagy kiterjedésű, 200-1000 négyzetkilométeres territóriumra van szüksége (a Bükk Nemzeti Parkban és környékén élő farkascsalád territóriumra például 550 négyzetkilométer, egy-két másik család pedig hol Szlovákiában, hol a Bükkben tűnik fel). Mindez egyúttal válasz azoknak, akik attól tartanak, hogy a farkas éppúgy elszaporodik majd, hazánkban mint az aranysakál, állománya ugyanis – 2017-es becslés alapján – 15 518 példány (OVA). Ha az egész országban – a városokat is beleszámítva – élne a farkasok, akkor az egy farkára számított 550 négyzetkilométeres territórium kis országunkban 186 farkát engedélyezne. Ám mivel hazánk területének csak minimális része ideális farkasélőhely, a faj elszaporodásától nem kell tartanunk.

A legfőbb „bűn”, amelyet felhozunk a farkas ellen, az a „borzalmas” károkozása. Ha oly nagy kártevő volna, akkor a derekas vadállományú Szlovákiában vagy Romániában már nem is élhetne nagyvad. Bár tudjuk, a becslések pontatlanok, de nagy valószínűséggel az előbbi országban 800, míg az utóbbiban 3000 farkas él...

MIT ESZIK?

Tagadhatatlan, hogy a farkas hússal él, és fő tápláléka a nagyvad. Lanszki József a következőket írja az Aggteleki-karszton végzett táplálékanalízis alapján: „A Magyarország északkeleti, erdőszült hegyvidéki területeire visszatelepült farkasok minden évszakban főleg nagyvadfajokkal táplálkoztak. A kapott eredmények összhangban állnak a közép-európai tapasztalatokkal. (...) A fogyasztott nagyvadfajok közül a legfontosabb vaddisznót és gímszarvast követte az őz, majd a muflon. Ezek sorrendje megközelítően követte azok teríték alapján meghatározható sűrűségét, bár a sorrend nagyban függött az évszaktól (pl. ellés, elhullott állatok rendelkezésre állása). A kapott, nulla körüli táplálékpreferencia-indexek azt jelzik, hogy a farkas nem szelektál a nagy sűrűségben jelen lévő nagyvadfajok egyikére sem.”

A Bükki Nemzeti Parkban végzett hullatékelemzések 22 mintavétel alapján viszont más eredményt mutattak. Itt a legfőbb táplálék a házikecske volt (28,1%), vaddisznó két esetben került elő (3,5%), más nagyvad fogyasztását nem is lehetett kimutatni a hullatékokból. Ellenben volt benne egyebek mellett egy-egy nyúl, borz, görény, házimacska, emellett rágcsálófajok, bogarak, csiga és növények, például fűfélék.

Természetesen a farkas nem zsákmányol mindennap. Ha napi átlagban egy kilogramm húshoz jut, akkor csak vegetál, a jó erőnléthez és szaporodáshoz napi 2,5 kilogramm húsról van szüksége. Elvi számítás alapján ez azt jelenti, hogy egy farkas egy évben 2,5×365 kilogrammnyi, azaz 912,5 kilogramm

vadhúst enne, ha csak vaddal táplálkozna. A nagyvadfogyasztást igazoló vizsgálat alapján ennek mintegy 30%-a vaddisznó, amelynek elfogyasztásával még hasznot is hajthat. Táplálékának többi része (évi 608 kg) szarvas, őz és muflon. A tamáskodók persze mondhatják, hogy nem eszi meg az egész prédát, a gerincet, koponyát, agancsot otthagyja, és ez tovább növeli a kilogrammokat. Igazuk van, ám azért tartom mégis többé-kevésbé helyesnek ezt a számítást, mert a farkas mást is eszik, nem csak nagyvadat.

Persze a fenti szám is csalóka, hiszen a harminc farkas jelentős része kölyök, illetve a felnőttek Szlovákiába is átjárnak vadászni. De már ebből is látható, hogy károkozásuk korántsem annyira jelentős, mint ahogyan azt sokan vélik. Nem beszélve arról, hogy zsákmányának jelentős része beteg, sérült (például sebzett) és öreg egyedekből kerül ki. Az sem teljesen igaz, hogy a vadászok helyettesíthetik a nagyragadozókat a beteg példányok kiselejtezésében. Minden vad a végsőkéig „titkolja” a betegségét, ezért sokáig látszólag tünetmentes. Ebben a kezdeti időszakban csakis a ragadozók tudják a vizeletből és izzadságból kiszagolni, hogy beteg és ezért viszonylag könnyebben elejthető állattal van dolguk!

Akik pedig úgy vélik, hogy a farkasok zsákmányolása és zavarása miatt csökken az adott terület vadállománya, elég, ha az interneten utánanéznek az Országos Vadgazdálkodási Adattár Borsod-Abaúj-Zemplén megyei adatainak. 2001-ben 4392 gímszarvas élt a megyében, 2017-ben már 6802 példány a becsült állomány, ugyanez őznél 15 567-20 757, vaddisznónál

EMBERRE LESNEK?

Gyakori kérdés, hogy az embert megtámadja-e a farkas. Annyit biztosan tudunk, hogy hajdan olykor támadtak emberre – de csak azért, mert veszettek voltak! Az egészséges farkas csak a legritkább esetben jelent veszélyt fajunkra – biztos támadásról voltaképpen nem is tudunk, az utóbbi időben biztosan nem. Az „egészséges” szónak itt nem csak a veszethezesség miatt van különös jelentősége, hiszen a fogságban tartott, gyakran mentálisan sérült farkas bizony megmarhatja az embert. Egy szó, mint száz: attól nem kell tartanunk, hogy a vadon élő farkas rátámadna a turistákra. A farkas egyértelműen elkerüli az embert, a turistautakon kirándulók és a farkasok között soha nincs konfliktus. Ha ilyen esetek előfordultak volna, azokat a bulvársajtó bizonyosan a címdalalon jelentette volna meg.

FARKASOK ÉS GAZDÁLKODÓK

Amennyiben az alfa pár elpusztul – de különösen a szuka pusztulása után –, a falka szétszóródik. A fiatal, még tapasztalatlan egyedek a legkönnyebben megszerezhető zsákmányra, a háziállatokra fognak vadászni. A farkasoktól a haszonállatokat ugyan erőfeszítéssel, de meg lehet óvni. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság például tíz gazdát – akik részben vadgazdálkodók is – támogatott 6,25 hektár védelmére alkalmas villanypásztorral, s hasonló segítséget nyújt az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság is. A BNP Igazgatóság emellett a Magyar Kuvasztenyésztők és Fajtagondozók Egyesületével együttműködve ingyen, törzskönyvezett kuvaszkölykökkel is segíti a gazdákat. A villanypásztor és a kuvasz egyaránt hatásos a farkasokkal szemben.

6497–8335, muflonnál 1336–1470. Eszerint egyáltalán nem igaz, hogy a farkas jelenléte miatt csökkent volna a vadállomány!

Igaz, nem állnak rendelkezésre olyan egzakt számok, hogy a megyében egy évben hány sebzett nagyvad pusztul el nyomorultul, hány vad-gépjárműütközés történik, hány értékes vadat ejtenek el a kóbor kutyák (ez utóbbi témával

már többször is foglalkoztunk: a becslések szerint ma tízezer kóbor eb vadászik erdőn-mezőn országsszerte!), illetve hány nagyvad pusztulásáért felelősek a rabszicok – ám az kétségtelen, hogy a hazai farkasok kártétele ezekhez képest elenyésző.

A fentiekből egyértelműen látszik, hogy a farkas nem irtja ki a nagyvadat – ezt például a Bükki Nemzeti Park

felvételei is egyértelműen megerősítik. Bár a szarvasbögés és a farkasüvöltés is egyszerre hallatszik, de a zavarás miatt a nagyvad viselkedése megváltozik.

NEM BETELEPÍTETT!

Igen érdekes híreszteléseket lehet mostanában hallani és interneten olvasni a Bükkben szabadon engedett, illetve szándékosan betelepített farkasokról. Beszéltek már orosz és lengyel farkasokról, mások pedig tudni vélik, hogy voltaképpen mongol farkasokat telepítettek be az ottani erdőkre, amelyek ráadásul másként („kutyamódra”) is vadásznak, mint kárpáti rokonaik.

Az első kérdés: miért is telepítenének be – és főleg miért mongol – farkasokat? Ez faunahamisítás volna – ugyanis a mongol ordasok a *C. I. cubanensis* alfajhoz tartoznak. A történetnek egyébként az az alapja, hogy Magyarországon fogságban – például a Veresegyházi Medveparkban vagy a Hortobágyi Állatparkban – valóban élnek mongol farkasok és ezek más alfajjal keresztezett hibridjei is. Történt ugyanis, hogy még 1990-ben, kihasználva a rendszerváltás időszakának joghézagait, egy vállalkozó száznál több mongol farkast hozott be Magyarországra. Az állatokat elkobozták, többségük a Brigitte Bardot Alapítványhoz került, ám emellett mintegy tucatnyi példány a magyar állatkertekben kötött ki. Ezek szaporulatából még mindig akad né-

hány valamelyik állatgyűjteményben – de csak zárt körülmények között.

Amikor a hírek felröppentek a betelepített mongol farkasokról, a nemzeti park munkatársai genetikai vizsgálatokkal bebizonyították, hogy a Bükkben élő farkasok mind kárpáti farkasok, tehát itt a helyük.

Kovács Zsolt

Válogatott irodalomjegyzék

Gombkötő Péter (2017): *Farkasok a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén*. In: Kovács Zsolt: *Farkasok és kutyák*, 110–113 p. FÁNK 2017

Szabó Ádám (2017): *Farkasok az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén*. In: Kovács Zsolt: *Farkasok és kutyák*, 114–116 p. FÁNK

Mara Árpád – Seps Árpád (2009): *Farkasaink*. Csíkszereda

Gadó–Pacenovskij (2003): *Farkasok és hiúzok a szlovák–magyar határ térségében*. Budapest,

Heltai Miklós szerk. (2010): *Emlős ragadozók Magyarországon*, Mezőgazda Kiadó, Budapest

Kovács Zsolt (2007): *Farkasok a Kárpát-medencében*. Corvina, Budapest

Kovács Zsolt (2017): *Farkasok és kutyák*. FÁNK

Országos Vadgazdálkodási Adattár.

Gödöllő

HELYZETJELENTÉS

A zempléni megtelepedést követően a Bükkben is felbukkant, mi több, ma már stabil, szaporodó állománnyal rendelkezik a Kárpát-medence legnagyobb testű, kutyaféle csúcsragadozója, a szürkefarkas. Hogy ez jó vagy sem, örülnünk kell-e neki vagy inkább aggódjunk miatta, azt döntse el ki-ki maga. Egy biztos: nem szabad szőnyeg alá söpörni a dolgot...

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ötezer hektáron gazdálkodó Kisgyőri Vadásztársaságnál már érezhető annak a hatása, hogy a Bükk és a hegláb területén pár évvel ezelőtt megjelentek a farkasok – meséli Bihari Lajos sportvadász, majd gyorsan hozzáteszi, hogy a feltételezéseik szerint az ordások egyik fő tápláléka a nagyvad, mint azt a dögmradványok bizonyítják. A muflonok a farkasok megjelenése óta sokkal stresszesebbek, és a viselkedésük is megváltozott: nyáron is az alacsonyabban fekvő, déli kitétségű, napsütötte oldalak szálerdőiben vagy a mélyebb völgyekben tartózkodnak, ahol egyébként csak szigorú teleken szoktak megjelenni.

Valaha állandó lakója volt a Bükknek ez a ragadozófaj, aminek ékes bizonyítéka néhány területrész elnevezése is, mint például a Farkasmező vagy a Farkas-tó. Utoljára a 70-es évek közepén került terítékre ezen a vidéken egy vélhetően kóborló egyed, melynek Saád Ferenc volt az elejtője. A farkas akkoriban hazánkban még nem volt védett, így a lövés jogszerűségéhez kétség sem férhetett.

Utána hosszú évekig nem lehetett tapasztalni a jelenlétét, mígnem 10-12 évvel ezelőtt, Bodnárkút közelében, a hóban egy vérző mufloncsapán friss nyomot láttak, amely akár egy nagytestű kutyától is származhatott, ám ezt követően 2-3 évig telente szinte minden esztendőben elő-előfordult farkas jelenlétére utaló jel, majd megint „csend” lett. Az első hiteles és bizonyítható információ a faj ismételt felbukkanásáról négy évvel ezelőtről származik, amikor videofelvételt készítettek egy magányos, sánta kanról. Ezt követően

felgyorsultak az események: egy vadásztárs hívta fel rá a figyelmet, hogy egy patakmederben két hét leforgása alatt háromszor is megfigyelt friss farkasnyomot, az arra a területre beiratkozó többi jáger pedig később mind többször talált muflontetemetek, egyszer pedig egy félig széttépett süldőre is rábukkant a vadőr.

Az első nem vadász szemtanú egy állattartó volt, aki tavaly az egyik kecskéjének a „vézsírámát” hallva kiment, hogy megnézze, mi okozta a riadalmat, és 15 méterről látott egy farkast elszaladni, pofájában a kecske hátsó részeivel.

Én magam tavaly három farkast láttam egy zárt kertben, ahol a szőlők és gyümölcsösök között hétvégi házak is

vannak. Mintegy 150 méterre bevártak, ami azt bizonyítja, hogy az emberi környezethez gyorsan képes alkalmazkodni. Az alakomat észrevéve, igen gyorsan elfutottak, tehát mégiscsak félnek tőlünk – magyarázza Bihari Lajos, aki szerint egyesek a feltételezett, de nem bizonyítható visszatelepüléstől azt remélik, hogy a nagyvadállományt kordában fogják tartani ezek a csúcsragadozók. Csakhogy arról hajlamosak megfélekezni, hogy a farkasok igen jelentős károkat is okozhatnak, nemcsak a vadgazdáknak, hanem az állattartóknak is.

Jelenleg a Közép- és a Dél-Bükk mintegy 50-60 000 hektáros részén van jelen a csúcsragadozó, amelyből nekünk innen, Kisgyőrből körülbelül

húszezer hektárra van nagyobb rálátásunk. Tavaly egy vadkamerás felvételen öt kölyök volt látható néhány felnőtt egyeddel együtt, és hajtásban is láttunk már farkasokat – fűzi tovább gondolatait a vadászember, aki komoly aggodalmának is hangot adva folytatja:

– A vad viselkedése megváltozott, a szarvasok nyárra nagyobb rudlikba verődnek, a klasszikus kiscsaládos – ténből, ünöböl és borjúból álló – csapat helyett, és sokkal figyelmesebbek, vagy inkább úgy mondanám, hogy jóval stresszesebbek a szokásosnál. Ez utóbbi egyébiránt valószínűleg részben a folyamatos emberi zavarásnak is köszönhető. Ami azonban mindenképpen aggályos: a veszélyt érezve, szinte folyamatos mozgásban van a rőt vad, így

az agancs- vagy vehemépítés helyett a felvett táplálékból származó energiát „menekülésre” fordítja. Igaz ugyan, hogy rossz kondícióban lévő vadat nem nagyon látni a kamerás felvételeken... A vaddisznókra ugyancsak jellemző, hogy nagyobb kondákba állnak össze, ami leginkább a malacos kocáknál tapasztalható. Ők a süldőikkel kiegészülve ugyancsak a csoportképzéssel igyekeznek alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez.

Bihari Lajos elmondta, hogy a dögevés nem jellemző a farkasra. Főként a falkában járó egyedek szívesebben zsákmányolnak „friss húst” maguknak, a magányos példányok ugyanakkor hidegebbidőben visszajárnak a korábban elejtett prédára, ha viszont a toxinok felhalmozódnak a dögvészben, vagy beköpi a légy a tetemet, akkor már nem nyúlnak hozzá. Egy ordas naponta körülbelül két kilogrammnyi táplálékot fogyaszt el, ami egy harminc egyedből álló populáció esetében napi hatvan kiló húst jelent. Nem kell matematikusnak lenni ahhoz, hogy kiszámoljuk, éves szinten ez húsztonnányi vad eltűnésével jár, amely csak húszértékben számolva tízmillió bevételkiesést okoz a vadászatra jogosultaknak, a vadgazdálkodási értékről nem is beszélve. Ez utóbbival kiegészülve, a farkas károkozása évente százmillió forintos nagyságúra növekedhet.

Míg korábban egy-egy hajnali cserkelés alkalmával mindig láttam négy-öt őzet, addig manapság jó, ha egyet-egyét sikerül megpillantanom. A fennsíkon azért még van vad, de talán valamivel kevesebb, mert vélhetően visszahúzódik a ma még farkas által kevésbé érintett területekre.

Véleményem szerint az állományt a szomszédos országokhoz hasonlóan nálunk is szabályozni kellene – fejezi be eszmefuttatását az aggódó vadász.

Azt minden vadász elismeri, hogy a farkas jelenléte bizonyos szempontból akár hasznos is lehet, a faunát is színesíti, de kordában kellene tartani az állományt. Ez azonban nem biztos, hogy a vadászok feladata kell legyen, ráadásul, ha akármilyen szigorú kvóta és szabályozott feltételrendszer szerint is, de vadászhatóvá válna ez a ragadozó faj, a kártérítési felelősség azonnal a vadászokra szállna...

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai évek óta folyamatosan gyűjtik és rögzítik a nagyragadozók, köztük a farkas észlelésével kapcsolatos információkat. Nyomok és a kameracsapdák is igazolják a faj állandó jelenlétét – mondja Gombkötő Péter, gerinceszoológiai szakreferens, hozzátéve, hogy egyáltalán nem baj, ha a csülkös vad ismét megtanul alkalmazkodni a nagyragadozók jelenlétéhez.

Ez egyébként évezredekken keresztül természetes volt számára, hiszen a farkas őshonos a Bükkben, az egyedszám azonban a múlt század elejére megritkult, de kisebb-nagyobb megszakításokkal azóta is folyamatosan jelen volt ezen a vidéken. Az 1980-as években például Bélapátfalván és az Egercsehihez tartozó Villő-tanyán is észleltek farkasokat.

Az ezredforduló tájékán elindult LIFE-projekt során nagyobb hangsúlyt helyezünk a csúcsragadozók megfigyelésének, 2000-ben és 2003-ban is jegyeztünk föl szaporulatot. Egy magányos farkas 2010-ben kószált a Bükkben, ezzel a példánnyal sokan találkoztak,

mert az egyik lába sérült volt, így aztán közel merészkedett a lakott területekhez, bár nagyobb kárt nem okozott. A külföldi szakirodalmi források alapján tudjuk, hogy egy farkas képes tartósan akár óránként 30-40 kilométeres sebességgel haladni, ami azt jelenti, hogy több száz kilométert tud kóborolni. Az alfa pár által a falkától elzavart magányos kanoknak meg sem kottyán ez a távolság. A farkas mozgáskörzete és otthonterülete meglehetősen kiterjedt, tehát a tapasztalt mértékű migráción sem szabad csodálkozni – véli a természetvédelmi szakember, aki szerint napjainkban nem csak hazánkban, hanem Európa számos országában jelennek meg farkasok, akár a korábbi évtizedekben nyilvántartott élőhelyektől több száz kilométernyi távolságban is. Ennek oka a faj természetes mobilitása és a társadalom szemléletváltozása, amely felismerte a farkasnak, mint csúcsragadozónak az ökológiai rend-

szerekben elfoglalt alapvető és szükséges szerepét. A hozzánk érkező egyedek Szlovákiából, esetleg Lengyelországból jöttek, ahonnan a Bükkbe eljutni – a napi átlagos aktivitást feltételezve – legfeljebb néhány nap.

A jelenlegi egyedszám 12-18 közé tehető, ami több falkát jelent. Egy falkának ötszáz négyzetkilométer is lehet a vadászterülete, így a bükki farkasok felbukkanhatnak Bekölcétől Kisgyőrig, Répáshuta, Felsőtárkány, Cserépfalu, Bükkzsérc és Szilvásvár környékén is.

Általában falkában vadásznak, ilyenkor képesek szarvast, őzet, muflont vagy vaddisznót zsákmányolni. Hetente kétszer-háromszor „portyáznak”, igaz, csak minden tizedik támadási kísérletük sikeres. Az ürülékből vett minták elemzése alapján megállapítható, hogy generalista fajról van szó, a farkasok egyaránt fogyasztanak puhatestűeket, rágcsálókat, egyéb kisemlősöket is.

Gombkötő Péter álláspontja szerint a nagyragadozó jelenléte alapvetően nem befolyásolja a nagytestű, kérődző zsákmányfajok fennmaradását, hiszen a farkasok tápláléka nem kizárólag csülkös vadból áll, ráadásul – „takarékoskodva” a rendelkezésre álló táplálékkészlettel – rendszeresen váltogatják is a vadászterületüket.

A Bükki Nemzeti Park munkatársai tehát úgy tartják, hogy a farkasok nem tesznek jelentős kárt a nagyvadban, nem üldözik el őket, inkább segítenek „karbantartani” az állományt. A szarvasok, őzek, muflonok megtanultak – és újra megtanulnak – együtt élni velük, mert az ökológiai rendszert a nagyragadozó jelenléte és tevékenysége teszi teljessé és fenntarthatóvá. A farkas folyamatosan mozgatja, kondicionálja a vadat, elősegíti a túlélési képességet, a gyengébb egyedek szelekciójával pedig a minőséget is javítja.

Mrák Péter természetvédelmi örökös vezető szerint a farkasok kárt tehetnek a felügyelet nélkül hagyott birkanyájokban vagy szabadon legeltetett kecskeállományokban, ezért kívánatos az őrzőkutyák folyamatos jelenléte, illetve a haszonállatok megfelelő műszaki védelme is. A ragadozókat a villanypásztor távol tartja, ezért – tekintettel arra, hogy az állattartók sajnálatos kárvallottjai lehetnek a nagyragadozó tevékenységének – a nemzeti park igyekszik együttműködni a gazdálkodókkal, és segíteni őket a megelőzésben.

A farkas károkozásával kapcsolatos vadgazdálkodói feltevések egyébiránt a nemzeti park munkatársai szerint túlzó mértékűek, és kutatási eredmények

elemzése helyett sok esetben csupán érzelmi túlkapásnak tekinthetők. A természetvédelmi szakemberek úgy vélik, hogy a valós ragadozás mellett a kint hagyott zsigerek szintén jelentős szerepet játszanak a faj táplálkozásában. Bőven elég, ha napi szinten egy „bükkenyi” területen húsz nagyvadat ejtenek el a vadászok, amely után a predátorok számíthatnak némi leeső zsigerre, ami a heti egy-két nagyvadsebzéssel kiegészülve többmázsányi „ingyen kosztot” jelent. Tekintettel arra, hogy a farkasok viszonylag nagy területet képesek bejárni, és netán a lövések zaját is összekapcsolják a táplálékkal, akkor ez számukra potenciális „zsákmányként” jelentkezik, amiért ráadásul nem is kell megküzdniük. S ha még azt is hozzávesszük, hogy a helyben eltöltött idő talán elegendő volt egy elnagyolt kognitív térkép összepakolására is a fejükben, a friss zsiger reményében rendszeresen sorra tudják látogatni a lesek, szórók környékét. A potenciális „élelemért” ilyenkor legfeljebb a kisragadozókat és pár vaddisznót kell beelőzniük.

Gombkötő Péter elmondta azt is: attól nem kell félni, hogy a farkasok ellepik az országot, tudniillik a szociális viselkedésük, szaporodási stratégiájuk és territorialitásuk miatt elképzelhetetlen, hogy az aranyakálhoz hasonló mértékben és ütemben elszaporodjanak. A földrajzi terjeszkedésük ugyanakkor előfordulhat, ám az idős erdők arányának csökkenése megállítja majd ezt a jelenséget, hiszen erdőkövető fajról van szó.

Wallendums Péter

Red Ivory Safaris

Dél-Afrika

Minden igényt kielégítő, személyre szabható szafarik egyéni, családi és nagyobb csoportok vadászatához, mérsékelt áron. Mindegyik csoport exkluzív ellátást kap a táborban. Finom konyha, kényelmes szállás és környezet. Ideális körülmények az afrikai álmod valóra váltásához.

Magyarországi kapcsolat: ifj. Papp Zoltán

Tel: +36304488503

Email: p.zoli98@hotmail.com

www.redivorysafaris.co.za

Madarat tolláról

tapasztalatok és érdekességek az elmúlt évek szalonkakutatásáról

A hazai szalonkamonitoring során 2009-óta évente néhány ezer szárny minta érkezik be a VadVilág-Megőrzési Intézetbe. A tapasztaltak alapján ma már a korábbi években elképzelhetetlen összehasonlításokat lehet megtenni – ezek eredményeit foglaljuk össze a következőkben.

A szárnyminták helyes előkészítése és konzerválása nagyon fontos, mert a tollazat áttekintése csak tiszta, tollhiánytól, rovarkártételtől mentes, megfelelően kiterített szárnyakon le-

hetséges. A hibás előkészítés lehetlenné teszi a helyes kormeghatározást. Amikor a bal szárny erősen sérült, akkor a jobb szárnyat is kérjük mellékelni a mintához! Lényeges, hogy a szárnyakat minél előbb kell a testről a könyökizületnél levágni, majd egy A5 (210×145 mm) méretű merev lapra széthúzva rögzíteni. Fontos, hogy a tollak nem lóghatnak ki a keretből! Végül hűvös, szellős helyen kell teljesen kiszárítani őket. A félig kiszárított szárnyak a beküldés közben összecukódnak, és

úgy száradnak meg, vagyis alkalmatlanok lesznek a kormeghatározásra. A még nedves szárnyat egy tiszta lapon, két helyen érdemes rögzíteni tűzőgéppel. Hasonló gondot jelent a vizsgálatkor, ha a tollak vértől szennyezettek, és ezért összeragadnak.

A kormeghatározás alapja a szárnytollazat főbb elemeinek – kézevezők, karevezők, az ezeket borító alsó és felső nagy fedőtollak, valamint a fiókszárny tollainak – a vedlése. A vedlés a madár életének sajátosságai miatt mindig részleges; igen ritka, hogy a teljes tollazat vedlése befejeződik a vonulás előtt. Ha előfordul, akkor az leginkább az öreg kakasokra jellemző.

Az erdei szalonka színének szerepe a rejtőzködésben igen fontos: a tollazata teljesen összeolvad a lombos vagy örökzöld erdők talaján előforduló színekkel. A mimikrijét ezentúl a szalonka még azáltal is hatásosabbá teszi, hogy a lomb szél általi mozgását is utánozza a földön tartózkodása közben!

A szalonka tollazatának színe genetikailag meghatározott. A színek elhelyezkedése a tollakon, valamint azok mintázata egyedi, az egyes példányok közt jól látható eltéréseket mutat. Az eltérések utalnak a korra és az elmúlt év vedlési folyamatára. Ezeket az összefüggéseket csak nagyszámú minta esetén lehet tanulmányozni, néhány szárny erre nem elegendő!

A szalonka tollazata kinézetre két gyakori csoportba sorolható: az egyik a vörösesbarna, a másik pedig a sűrűsésbarna. A múlt században éppen ezért gondolták, hogy kétfajta eurázsiai szalonka létezik, de ez az elmélet mára megdőlt. A színbeli eltéréseket az összefoglaló néven melaninoknak nevezett

pigmentek okozzák. A melaninoknak három alapvető típusa létezik: az eumelanin, a feomelanin és a neuromelanin; közülük az első a leggyakoribb. Az eumelaninnak két változata van: a barna és a fekete, a feomelanin pedig vörös színt okoz. A melanin hiánya a fehér szín megjelenését okozza.

A naposcsibe, a már repülésképes csibe és a vonulás előtt álló, kifejlett szalonka más-más tollazatot visel: a tollaik színben, mintában és méretben is különböznek. A növekedés közben a szalonka színe a tollváltások miatt változik. A hét-tízhetes madár jellegzetességeit a vonulás megkezdésekor, majd a vedlés leállása miatt tavasszal is láthatjuk. Hasonló jelenség figyelhető meg a második tél elmúltával: ekkor a vedlés befejezetlen állapotában a madáron egy időben két korcsoportra jellemző tollak láthatók. A harmadik és az azt követő telek után már csak azt lehet megkülönböztetni a szárnyakon, hogy a vizsgált tollat 6 vagy 12 hónappal korábban növesztette a madár.

Fiatl (jobb) és öreg (bal) szalonkaszárnyak. Jól látható a karfedőtollak hosszának különbözősége

A madarat a földön testének felső felülete rejti, ezért a tollazat színe a szárny felső felületén általában sötétebb, mint a hasi vagy alsó felületen. Ez utóbbin a szürke szín különböző árnyalatai az uralkodóak, mert a madár repülés közben ezzel tud a felhők színebe beleolvadni, és a földről kevésbé láthatóvá válni.

A jobboldali szárny szokásos színű kézevező tolla, a baloldali szárny szürke, alig mintázott evező tollai, hasonló különbség van a kézevező fedőtollak között

A szárnytollak rendellenes elszíneződése előfordulhat egy tollon, egy tollcsoporton vagy az egész szárnyon is. Elszíneződésről, sőt különböző színű szalonkákról sok irodalmi adat áll rendelkezésünkre. Ezeket általában Nyugat-Európában figyelték meg, illetve ejtették el, ahol a hazainál nagyságrendekkel több szalonkát vesznek fel a vadászok. A szárnyvizsgálatok megerősítették, hogy hazánkban is előfordulnak ilyen vagy ehhez hasonló tollazatú madarak, csak az elejtő gyakran nincs tudatában annak, hogy milyen különleges szalonkát hozott terítékre, ezért nem hívja fel mások figyelmét a madárra. Így az sajnos szép lassan elfelejtődik. Pedig mindenképpen érdemes volna ezeket gyűjteni, kipreparálni és a nagyközönségnek is bemutatni.

A leggyakrabban – a vizsgált szárnyak mintegy 4-5 százalékában – előforduló színeltérés, amikor a fekete szín és a szürke árnyalatai jelennek meg a szalonkán, a barna és a piszkosfehér színek megszokott helyein. Ez elsősorban a kézevezőkön fordul elő, a karfedőtollak viszont sokszor megtartják barna színüket. A teljesen fekete szín igen ritka, az első ismert teljesen fekete, „varjúszerű” szalonkát Spanyolországban ejtették el pár éve.

A másik gyakori, a megszokottól eltérő színváltozat, amikor a barna lép a fekete szín helyére: ebben az esetben a szalonka világosabbnak látszik a megszokottnál. A fekete szín hiánya egészen odáig fokozódhat, hogy a madár fehéresbarna színű lesz; egyes testtájai, például a fej környéke szinte fehér is lehet. A barna színváltozat fokozatai a sötét, a márványos, a világos és a vöröses. Ilyen színváltozatok eddig nem fordultak elő a hazai minták között.

Vöröses árnyalatú fiatal szalonka szárnya

A harmadik színváltozatcsoportot a piszkosfehér szín szokásosnál gyakoribb előfordulása jellemzi a szárny vagy a test nagyobb területén, amely jelentkezhet a kéz- vagy karevezőtollakon, a test bizonyos felületén vagy akár a farktollak egy csoportjánál. Ezt kísérheti a barna szín kivilágosodása; a szalonka ilyenkor, ha a csőrét nem látjuk,

galambhoz hasonló benyomást kelt. Érdekes megjegyezni, hogy a tollon látható minták, – mint a kis háromszög alakú, sötétebb foltok – megmaradnak, jól láthatóak, csak a színük árnyalata sötétről világosra változik. Ilyen színváltozat eddig szintén nem fordult elő a hazai minták között.

Figyelemreméltó változat, amikor a toll mintázata eltűnik vagy alig láthatóvá válik. Ilyennel egy esetben találkozunk, amikor az alsó fedőtollak szélén a minta egyszínű sötétszürke volt. Ez a jelenség minden színváltozatnál előfordulhat.

A teljesen fehér szalonka igen ritka, az elmúlt száz év alatt csak néhány ilyen madarat ejtettek el. Annál a szalonkánál, amelyet J. P. Boidot leírt, a toll mintázata is csak alig látszott, annyira egyszínű fehér volt. Ha a fehér szín

előfordul a tollazatban, leggyakrabban csak a madár egy-egy tolla fehér, találtunk azonban olyan szalonkát, amelynek a kézevezői vagy a hasalja volt fehér.

A beérkezett minták között minden évben néhány – elsősorban francia – gyűrűs példány is előfordul. Ekkor van igazán szükség arra, hogy a beküldő vadással beszélhessünk az elejtés körülményeiről. Sajnos azonban a mintagyűjtők nem minden esetben adják meg az elérhetőségüket, s ez gondot okoz a feldolgozás során.

A gyűrűzött madarak megkerülésének adatai minden esetben bejelentési kötelezettséggel járnak a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) felé, hiszen a vonulásról ezek alapján sok következtetést lehet levonni. A leghasznosabb információkkal

Elejtve	Helység	Gyűrűszáma	Helyszín, Ország	Távolság km	Eltelt idő nap	Kor	Ivar
2017. 03.16.	Szajol	GY121570	Loiret, FR	1354	1537	5 év	kakas
2017. 03.16.	Balf	GY159796	Charente-Maritime, FR	1292	63	2 év	tojó
2017. 03.17.	Écs	GY158484	Drome, FR	1060	384	3 év	kakas
2017. 03.19.	Pomáz	GY151152	Korzika, FR	1008	69	2 év	kakas
2017. 03.19.	Mezőgyán	GB EZ38318	Powys, GB	1879	44	n.a.	n.a.
2017. 03.20.	Abaújszántó	GY93471	Landes, FR	1762	1530	6 év	kakas
2017. 03.20.	Gyöngyöstarján	GY126705	Var, FR	1150	1476	6 év	tojó

a gyűrűzést közvetlen követő néhány hét megkerülési adatai szolgálhatnak – ezt nevezzük direkt megkerülésnek. Indirekt megkerülésről akkor beszélünk, ha a gyűrűzéstől számítva, már több vonulásban vett részt a megkerült szalonka. Ilyenkor nem kapunk választ, arra hogy a megkerülés évében éppen honnan érkezett a madár. A fenti táblázatban a 2017 tavaszán megkerült gyűrűs példányok szerepelnek (forrás: MME).

Két jelentős újdonsággal szolgáló gyűrűzési adatot kaptunk az elmúlt

évben: Mezőgyán közelében (Békés megye) megkerült az első Angliában gyűrűzött szalonka, amely 1879 km-t megtéve, egy hónap és 16 nap alatt ért el hozzánk. Az első magyar, őszi gyűrűzésű szalonkát pedig Törökországban ejtették el 2016-17 telén. Ezek az adatok mutatják, hogy a gyűrűzés még napjainkban is milyen fontos a vonulás kutatásában. Az adatközlőknek ezúton is köszönjük munkájukat!

Fluck Dénes,
Dr. Szemethy László

Lövéstől a feldolgozásig, avagy vadhús-higiéniá lépésről lépésre

A fenti írásban leírtak jelentős része nem újdonság a vadászok számára, sokszor és sokan beszéltek már az elejtett vad és a vadhús kezelésének alapvető szabályairól. Sajnálatos módon azonban a gyakorlatban még mindig számtalan rossz példa látható ezzel kapcsolatban, ezért – hogy megelőzzük a tudatlanságból vagy hanyagságból elkövetett ilyen hibákat – mindig érdemes kicsit felfrissíteni és kibővíteni a vadhigiéniával kapcsolatos ismereteinket.

Vadászható nagyvadjaink – vadászati értékükön, az ahhoz kötődő élményen és trófeán kívül – potenciális élelemforrást is jelentenek. Ennek megfelelően nem mindegy, hogyan bánunk velük, hogyan kezeljük az állati testeket. Induljunk ki abból az alaptézisből, hogy amennyiben egészséges volt a terítékre hozott egyed, úgy az, ami a bőr és a bél között van, steril. Vagyis rajtunk múlik, hogy a vad kezelésének, feldolgozásának folyamatát elrontjuk-e, és ha igen, mennyire. Az „elrontásnak” komoly élelmiszer-biztonsági, konyhatechnológiai és ízérzetbeli következményei lehetnek. Lássuk, hol és milyen tényezők befolyásolhatják a fenti tulajdonságokat az elejtéstől egészen a hús tárolásáig, felhasználásáig!

A lövedék becsapódásakor már sok minden eldőlhet. (Talán nem is kell mondani, hogy a vadfajnak megfelelő lőszer alkalmazásáról van szó.) Amennyiben nem kifejezetten jól sikerült a találat, úgynevezett hátracsúszott lövést sikerült leadni, amely sérti a gyom-

rot (előgyomrokat) vagy a beleket, úgy az ezekben lévő tartalom kiszabadul a hasüregbe és szétkenődik. Ezzel heveny folyamat veszi kezdetét: ha a vad még életben marad, pár órán belül hasártyagyulladás alakul ki, ami elősegíti, hogy a gyomor-, illetve béltartalomtól odakerülő baktériumok tömkelege elszaporodhasson, és bekerülhessen a szervezet többi részébe is. Ezt segíti, hogy a béllövést a sebzett vad messze elviheti, és sokszor csak másnap találjuk meg. Az így előkerült vad testének felnyitásakor meglehetősen erős béltartalom szagot áraszt, ami nemegyszer a tömeges izmokban is megjelenik. A vad teste emberi fogyasztásra alkalmatlan.

Még egy hibás lövésre térjünk ki a számtalan közül, hiszen adott esetben ez is befolyásolhatja a hús fogyaszthatóságát. A csontot ért láblovést, rendszerint szintén messzire elviszi a vad. Attól függően, hogy elülső vagy hátulsó lábáról van szó, illetve hogy milyen magasan éri a lövedék a

csontot, különböző kimenetelű lehet az eset. Ha minél alacsonyabban lőjük el a lábat, annál nagyobb az esély arra, hogy a sérülés meggyógyul. Ha azonban comb- vagy felkarcsontot ért a lövedék, az már súlyosabb sebzésnek számít. Ugyan esély van arra, hogy kutyával utánkeresve megtalálhatjuk, majd terítékre hozhatjuk a vadat, de a nyitott sebbe sár, por, kosz került, akkor az akár néhány órán belül szepszist (vérmérgezést) okozhat. Ez a szervezet egészére kiterjedő baktériumos fertőzést jelent. Az ilyen állati test, amennyiben csak sokkal a sebzés után sikerül a vadat terítékre hozni, a benne elszaporodott nagy számú kórokozó jelenléte miatt fogyasztásra alkalmatlan.

Ha lövésünk jól sikerült, és a mellkas létfontosságú szerveit eltalálva, gyakorlatilag azonnali halált okoz, akkor is előállhatnak problémák.

A terítékre hozott vad birtokbavétel rendszerint a zsigereléssel folytatjuk. Már az is kérdés lehet, hogy hol és mikor végezzük el ezt. A gyakorlatban az elejtés, megtalálás helyén vagy annak közelében szokás zsigerelni. Az ideális az lenne, ha a vadászháznál vagy a vadbegyűjtőnél kialakított, jó megvilágítású, higiénikus környezetben történhetne. Ennek a tisztaságon kívül állategészségügyi jelentősége is van (például a galandférgesség fejlődési ciklusának megszakítása).

A zsigerelés az a pont, ahol higiéniai szempontból az állati testre

a legnagyobb behatással vagyunk, és amit – nem kellő odafigyelés esetén – a leginkább el tudunk rontani. Mielőtt azonban erre rátérnék, lássuk, hogy mikor kell zsigerelni! Erre egyértelmű válasz adható: minél előbb! Kései zsigerelés esetén a bélben lévő baktériumok megindulnak a beleket ellátó erekben immár az alvadt véren keresztül, a máj és a test többi része felé. A meleg, de már immunválaszra képtelen állati testben ezek a baktériumok rohamosan szaporodnak. Ezért van az, hogy a későn megtalált állat esetében a fel-fújódott és elszíneződött gyomron és beleken kívül a máj az, ami elsőként kezd elváltozást mutatni.

Zsigereléskor fontos, hogy a lehető legtisztábban végezzük, ne szúrjuk ki

a gyomrot és a beleket! A megfelelő minőségű és állapotú eszközök használata itt is nélkülözhetetlen. Egyre elterjedtebb és javasolt az egyszer használatos latex kesztyűk viselése a zsigerelés során – ezáltal egyrészt nem kerül a vadhúsról a kezünkön található szennyeződés, másrészt a kezünket is könnyebben tisztán tartjuk, továbbá megóvjuk magunkat az esetleges fertőzésektől. Az éles vadászkeszken, fűrészen kívül használhatunk még erősebb ollót a szegycsont elvágásához, illetve létezik kimondottan a hasüreg biztonságos felvágására kialakított, gombos végű penge is, melyet a hasüregbe helyezve, lentről felfelé és hátulról előre felé vezetünk. Így nem sértjük meg a hasüregi szerveket. Ennek hiányában az egyik kezünk mutató- és középső ujj között vezetett, az élével felfelé tartott vadászkeszt a fent leírt irányba tolvá kerülhetjük el a belek és a gyomor kivágását.

A mellkas és a hasüreg szerveit eltávolítva, a folyamat végén a testüregekben maradó vértől úgy a legjobb megszabadulni, hogy a testet megemelve az elejénél, így kifolyik belőle a tartalma. Ez persze nem biztos, hogy kivitelezhető a test súlya miatt; ilyenkor tiszta (kifejezetten erre a célra előkészített, mosott és tisztaságát megőrizve tárolt) ruhával történő kitörölés a megoldás. Ha véletlenül, a legnagyobb igyekezet ellenére, mégis „sikerül” kivágni a belet, a gyomrot – vagy ezt a lövedék már megtette helyettünk –, az a leghelyesebb, ha minél hamarabb eltávolítjuk a beleket, majd ivóvíz minőségű vízzel kimossuk a hasüregét, ezt követően pedig a hasüreg belső felületéről lehúzzuk a hashártyát. Fontos, hogy a régi, rossz gyakorlatot felejtsük

el: semmiképpen ne fordítsuk hasra a zsigerelt testet! Ez esetben ugyanis a talajon lévő összes baktériumot és egyéb szennyeződést sikerül bejuttatni a testüregekbe, amely attól, hogy a koszt letöröljük a húsról, nem tűnik el, viszont gyors rothadáshoz és akár humán megbetegedéshez is vezethet. (Felvetődik a kérdés, hogy akkor hogyan helyes elkészíteni a vaddisznóterítéket. Ma már éppen ezért egyre gyakrabban oldalt fektetve ravatalozzák fel a disznót, illetve fekete műanyag zsákra helyezik; hasra csak akkor fektetik, ha jelentősebb mennyiségű hó van alatta.)

Itt említeném meg a lékelést, amiről először is azt kell kiemelni, hogy nem támogatható gyakorlat, mivel több élelmiszerbiztonsági követelménynek sem felel meg. A témával foglalkozó forrásokban közös, hogy a csülkös vadnál említik olyan esetben, amikor nincs

idő a zsigerelésre. Lékeléskor nyílást vágunk a hasüregen, hogy a termelődő gázok távozhassanak, illetve hogy azon keresztül hűlni tudjon a test. A termelődő gázok távozását a bendő egy részének kihúzásával, azon lyukat ejtve, hatékonyan lehetővé tehetjük. Arról, hogy mekkora legyen a nyílás a hasüregen, továbbá milyen évszakban célszerű ezt végezni, az irodalmi adatok eltérően nyilatkoznak. Úgy vélem, napjainkban ritkán lékeljük a vadat, és ez mindenképpen dicsérendő dolog is, hiszen ezekben az esetekben könnyen bekövetkezhet az állati test kései kizsigerelése és fülledése.

Végül természetesen ügyelnünk kell arra, hogy a megfelelő szerveket a húsvizsgálónak is be tudjuk mutatni. A többi zsiger (ha nem kertben vadászunk) kint marad a területen – akár előre gondolva egy róka vagy sakál elejtésének lehetőségére. Ez a gyakor-

lat azonban nem szolgálja vadjaink egészségének megőrzését. Az optimális megoldás, ha a vadászháznál vagy a vadbegyűjtőnél az erre megfelelő és előkészített tárolóba helyezük a bemutatásra nem köteles szerveket. Sajnos ez jelenleg még nagyon kevés helyen része a napi gyakorlatnak, mivel több „macerával” jár, no meg költséges is, hiszen az így összegyűjtött szerveket el kell majd szállítatnunk. Jó megoldás lehet még azok elásása is, de vadászatra általában nem szoktunk ástót vinni, ráadásul nem biztos, hogy a helyszín és az idő ezt lehetővé teszi. Kutyaival is megetethetők a zsigerek, illetve az egészséges vadtest bármely része, de csak megfelelő előkészítés után. Az előkészítés darabolást és mindenképpen alapos hőkezelést (forrás után legalább 60 perc főzés!) jelent.

A zsigerelést követően a vadbegyűjtőbe, vadkamrába vagy haza kell juttatnunk a vadat. Ez valamilyen járműben vagy járművön történik. Amennyiben nem zártan szállítunk, figyeljünk arra, hogy itt se érje szennyeződés a testet. A kocsni hátulján lévő vadrácson történő szállítás ebből a szempontból nem mondható ideálisnak, hiszen a jármű által felvert sár vagy por jelentős része bejut a test belsejébe, és meg is tapad ott, hacsak nem teszünk ellene valamit (például zsákot kötözünk rá).

A következő fontos teendő a vadtest megfelelő lehűtése. A korábban működött Vadgazdasági Termékek és Szolgáltatások Terméktanácsa megállapítása szerint a Magyarországon elkobzott vadhús túlnyomó részét fülledés miatt kell humán fogyasztásra alkalmatlannak minősíteni. A mielőbbi és megfelelő lehűlés érdekében a lapockák mellett érdemes bevágni (hónaljzani) a

fotó: Beke Andor

vadot, hogy a tömeges izmokat jobban átjárhassa a hideg levegő. A hűtés során a hús maghőmérsékletének mihamarabb el kell érnie a maximum 7 °C-ot. Itt meg kell említenem, hogy az állati test minél jobb hűtését az szolgálja, ha a vadkamrában lógatva, nem pedig összezsúfolva tartjuk. A padozaton egymásra dobált vadtestek nem tudnak gyorsan lehűlni, ráadásul egymástól szennyeződnek is.

Ezután következik a feldolgozás. Ezzel kapcsolatban hadd szóljak még néhány szót a hús és különösen a vadhús ééréséről. Az állat elpusztulása után a sejtekben az élet nem áll meg rögtön, hanem még jó ideig folytatódik – igaz, az oxidációs folyamatok lecsökkennek, sőt le is állnak. A glikogénben (állati

fotó: Földvári Attila

fotó: dr. Beke József

keményítő) gazdag vázizmok a lebontó folyamatoknak még hosszú ideig teret adnak. Ezek a folyamatok azonban oxigén hiányában, úgynevezett anaerob úton mennek végbe, aminek eredményeképpen jelentős mennyiségű tejsav keletkezik. Ez a tejsavmennyiség 24 óra alatt a hús kémhatását 5,5 pH körüli értékre viszi le. Ennek köszönhetően a húsban a baktériumok csak nehezen, vagy sehogy nem tudnak szaporodni (természetesen itt fontos a kiinduló baktériummennyiség, lásd: tisztaság). Vagyis a hús eltarthatóságára alapos befolyással van annak érése. A vadhús érése lassabban, elhúzódva következik be, így pH-értéke hosszabb ideig a savas zónában található. Ezenkívül még egy, a konyhatechnológiára fontos hatást írhatunk le. A tejsav oldja az izmokat összetartó kötőszövetes kémiai kapcsolatokat, ami azt eredményezi, hogy a megfelelően érlelt hús omlósabb, gyorsabban elkészíthető lesz.

Ugyanezt a folyamatot próbáljuk elősegíteni a hús pácolásakor is. Az érés végül a hús puha állományának kialakulásához vezet.

Az állati féltést hússzéki bontása során eltérő részeket különböztethetünk meg. Mindegyik résznek megvan a maga sajátossága és az összetételére visszavezethető konyhatechnológiai felhasználhatósága. A kötőszövetben gazdag részeket leginkább vizes közegben történő hőkezeléssel (főzéssel) tesszük ehetővé, tekintve, hogy a kötőszövetben sok a kollagén, amely a vízben való főzés hatására a rostok közötti kémiai kötések egy részét elveszti (például lábszár). Természetesen a hús rághatóságát, omlósságát a hőmérséklet, a behatási idő, sőt a nyomás (kukta) is egyenesen arányosan és pozitívan befolyásolja.

Ezzel szemben a kötőszövetben szegény részeket olajos fázisban hőkezelve (sütve) is finom falatokhoz jutunk. Sőt

egyes esetekben a hőkezeléstől el is tekinthetünk, csak mechanikai aprítást kell végeznünk a vékony izomrostok könnyű emészthetősége miatt (pl. vesepecsenyéből készült tatárbifsztek).

Végül hadd térjek ki a vaddisznó, valamint a trichinella szempontjából azzal azonos megítélés alá eső borz és medve húsának humán felhasználhatóságára. A 2015/1375 EK-rendelet szerint a vaddisznó és a felsorolt fajok húsát emberi fogyasztás előtt – amennyiben nem hőkezelve fogyasztjuk – a trichinella jelenlétének megállapítása céljából vizsgálni szükséges. Ez jól felfogott érdeke mindenkinek, mivel a trichinella – ha bekerül az emberi szervezetbe – nem vagy csak nehezen gyógyítható betegséget, rosszabb esetben – hosszas szenvedés után – halált okoz. Ezt elkerülendő, a megfelelő

húsrészek (lábszárból, nyelvből, rekeszizomból: 10-10 g/minta) állatorvosi laborba juttatásával 90-95%-os megbízhatóságú eredményt kapunk a fertőzöttségről.

Mint az már a bevezető gondolatokban is szerepelt, a fenti írásban ismertettet szabályok között kevés az újdonság, jelentős részüket a vadászoknak és vadgazdálkodóknak ismerniük kellene, és ami még fontosabb be is kellene tartaniuk őket. Erre nem lehet elégszer felhívni a figyelmet, mivel sajnálatos módon még mindig nagyon sok értékes vadhús megy veszendőbe az eljuttatott vad helytelen kezelése miatt.

*Dr. Molnár Lajos
élelmiszer-higiénikus szakállatorvos,
vadgazdálkodási szakmérnök*

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Készült Magyarország Kormánya megbízásából

MAGYARORSZÁG
ERŐSÖDIK

Az orvvadászok évről évre több milliárd forintnyi kárt okoztak a vadállományban. A néhány 10 ezer forintos büntetés nem jelentett komoly visszatartó erőt. Ma már az orvvadászat nem szabálysértés, hanem 3 évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható bűncselekmény.

AZ ORVVADÁSZAT ÖNÁLLÓ BŰNCSELEKMÉNY LETT A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVBEN

Etika csak egy van

Sólyom, azaz Láng Rudolf etikai írásainak aktualitása

Fekete István a vadászat, a vadászok lelkiismeretének, Kittenberger Kálmán a Nimród szent emberének nevezte. A Moson megyei életrajzi lexikon szócikke szerint „Vadászati írásaival három évtizeden keresztül képviselte a mércét a vadászetika és a vadásznevelés területén. Munkásságával a magyar vadásztársadalom tanítója, nevelője lett.”

Ezek az elismerő szavak Láng Rudolfot illették, aki Sólyom írói néven a Kittenberger Kálmán által szerkesztett Nimród munkatársa volt. Publicisztikai munkássága középpontjában a vadászetika elvi és aktuális kérdései álltak.

Láng Rudolf 1881. január 7-én született Vérteskozmán, édesapja erdész volt. Tanulmányait Tatán, a piarista algimnáziumban, Győrben a bencés főgimnáziumban, illetve a budapesti egyetemen végezte, ahol magyar és latin szakos tanári diplomát szerzett. Lőcsén kezdte tanári pályáját, s onnan előbb a frontra, majd Szibériába hadifogságba sodorta a háború vihara, ahonnan csak 1920 karácsonyán tért haza.

Tanári és írói életútja a trianoni Magyarország Mosonmagyaróváron teljesedett ki, ahol háláig élt, és ahol a piarista gimnáziumban volt katedrája. Kitty, azaz Kittenberger Kálmán mellett – akivel szinte naponta váltott levelet –, erős érzelmi szálak fűzték Fe-

kete Istvánhoz. Folyamatosan levelezett vele is, szeretetteljes, segítő kritikával bátorítva a kezdő író meglehetősen bizonytalan lépéseit. És amikor 1939-ben a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda regény pályázatának első díjas műveként megjelent Fekete István *Zsellérek* című könyve, joggal írta a boldog szerző dedikációjában, hogy „Sólyomnak, aki előbb hitt ebben a könyvben, mint én...”

Fekete István, Kittenberger Kálmán és Láng Rudolf sajátos baráti hármásának a bölcs mosonmagyaróvári tanár volt az etikai centruma. Figyeltek, hatottak egymásra. Fekete István *Kittenberger Kálmán élete* című könyvében

Láng Rudolf portréját is megrajzolta, már csak azért is, mert – mint írta – egyet jelentett Kálmánnal, egyet az újságjával, és nélküle nem képzelhető el egyik se.

„...Sólyom nem a lap »szent embere«, hanem a vadászat és a vadászok lelkiismerete, bölcs tanítója és a vadászetika szelíd főpapja. Sohasem beszélt szószékről, sohasem beszélt »ex cathedra«, sohasem »nyilatkozott ki« semmit, sohasem csúszott le a gorombaság eleve hibás vagdosásába, és fékezte Kálmánt is, aki hajlamos volt erre. Sólyom mindig úgy írt, mintha erdei tűz mellett mondaná el, amit el kellett mondania süvölvény vadászinasoknak vagy bővérrű nagyfejűeknek...”

Az erkölcs viszonyokat szabályoz. Legáltalánosabb megfogalmazásban az embernek az emberekhez, a természethez, a világhoz, az Istenhez való viszonyát. Az erkölcsről – és azon belül a vadászkerölcsről, azaz a vadászetikáról – többnyire mindmáig emelkedett ünnepélyességgel szoktak beszélni, mintegy tömjénfüsttel övezve a témát. Sólyom minden emberi megnyilvánulás alfájának és ómegájának tekintette az erkölcsöt, ugyanakkor a lehető leghétköznapibb dolognak, mely nemcsak hogy nem igényli, de nem is tűri a misztifikálást. *Egy kis etika* című cikkében a vadászetika lényegét összefoglalva azt írja, hogy „tiszteled a törvényt, szeresd az állatot, becsüld vadásztársaidat, és ne árts a szomszédnak”.

Néhány évvel később, 1943-ban, amikor már ismét lángban állt Európa, és amikor újra olyan időkét élt Magyarország „melyek a nemesebb érzéseknek nem nagyon kedveznek”, ismét visszatért a vadászetika mibenlétére. „Etika

csak egy van, ennek az egynek éppen olyan része a vadászetika, mint a másik, melyről a pap prédikál a templomban. Kölcsönösen kiegészítik, támogatják egymást, hisz mindegyiknek az a veleje: légy jó, légy nemes lelkű, szeresd az Istent, és becsüld meg teremtményeiben.”

Sólyom gondolatainak és figyelemztetésének aktualitása megdöbent a mai olvasót. A fenti gondolatot ugyanis úgy folytatja, mintha jelen állapotainkról írt volna.

„Ez az etika forog megint olyan veszedelemben, amilyenben talán még soha, és ennek az etikának a gyengülésével, sorvadozásával függ össze sok minden, amin a vadásztársadalomnak a jövőre is gondoló tagjai töprengenek. Mert sok a baj, az bizonyos. És az is bizonyos, hogy igen sok baj nem volna, ha minden vadász úgy gondolkodnék, ahogy kellene.

A baj ott kezdődött, amikor a vadászatba bekapcsolódtak olyanok is, akikben nem volt meg a hivatottság, s most ott folytatódik, amikor olyanok is megtántorodnak, akikben megvolt a hivatottság, de a megnehezült élet elhallgattatta a lelkiismeretük szavát”.

Vadászati etika című cikkében írja: „Sajnos, már ott tartunk, hogy magyarázni kell, mire is jó a vadászati etika. Hiába a legjobb törvény, ha nem támogatja a vadászati etika. Mert a vadászati etika nem egyéb, mint azoknak a megíratlan szabályoknak – azt is mondhatnám: becsületszabályoknak – összessége, melyek a vadászt kiemelik a hurkolók és lesipuskások nem nemes céhéből, a vadászatot a húsiparból. A vadászati etika – és csakis ez! – teszi lehetővé, hogy a vadászok békességben megférjenek egymással, mert a törvény

csak a vadat védi, a vadászt a vadász ellen már nem. A vadászati etika nélkül a legjobb törvény sem ér semmit, mert nincs könnyebb, mint a vadászati törvényt kijátszani, ha annak tiltó szava nincs belesütve a lelkiismeretembe. Szóval, a vadászati etika a vadászok társadalmában az, ami a társaságban az úri gondolkodás, a hivatalnoknál a kötelességtudás, a közéletben a polgári lelkiismeret, a pénzvilágban a tiszta kéz, a bírónál a hozzáférhetetlenség, a papnál a meggyőződés, a katonánál a makulátlan kardbojt, a kereskedőnél a becsület, az újságírónál a felelősségérzet, az iparosnál a tisztesség, a politikusnál az önzetlenség – mind olyan dolgok, amelyeket törvénnyel rákényszeríteni senkire se lehet, de amelyek nélkül felborulna az egész emberi társadalom.”

A hivatalnoki kötelességtudásról, a pénzvilág tiszta kezéről, a bírói hozzáférhetetlenségről, a kereskedői becsületről, az újságírói felelősségérzetről most ne essék szó, mint ahogy a politikusi önzetlenségről se. A vadász-vadász kapcsolatokról annál inkább beszélnünk kell, mint ahogy Sólyom is visszatérően vizsgálta, firtatta, kritizálta.

Az *Egy kis etika* című cikkét mai szerző is írhatta, mai újságban is megjelenethette volna.

„Csodálatos dolog, hogy amikor néhány ember azért szövetkezik egymással, hogy ilyen módon tegye lehetővé a mindennapi gondokból való kikapcsolódást, tehát hogy jól érezze magát, csaknem minden társulatban akadnak olyanok, akik mindent elkövetnek ennek megakadályozására (...) Milyen szép is volna a vadászat, ha a résztvevők

mindegyike azon volna, hogy a másik jól mulasson(...) Általában azt lehet itt is mondani, hogy csak azt tedd másnak, amit magad is szívesen vennél. És ugyanez áll a területszomszédra vonatkozólag is. Nagyon sokan vannak, akiknek édesebb a szomszéd vadja, mint a maguké. Ezek azok, akik állandóan a határ mentén kóvályognak azzal a megokolással, hogy kár ott a vadat kímélni, mert úgyis meglövi a szomszéd (...). Csodálatos, hogy a vadász, kinek különben érző szívet adott Isten, mennyire tudja gyűlölni embertársát, ha netán annak is puska van a kezében. Nincs is ennek más magyarázata, csak az önzés.”

A vadászember embersége visszatérő témája Sólyomnak. A *Csendes elmélkedések* című írásában – melyben egyébként a ragadozók gyérlésének fontosságáról ír, de ezzel együtt ésszerű védelmük szükségességéről is elmondja véleményét – keserűen állapítja meg, hogy „mindig vannak kérges szívű emberek, akik csak gyűlölni tudnak mindent, amit nem lehet pénzre váltani.”

Gyakran és előszeretettel használjuk a „vadásztársadalom” kifejezést, még-hozzá olyan felhanggal, mintha a vadászok tábora egységes, tagolatlan, egyszemű, egybeforrt és megbonthatatlan monolitikus tömb lenne. De nem az. Ellenkezőleg! Ez a bizonyos „vadásztársadalom” nagyon is sokszínű, sokrétű és töredezett. Mert vannak fiatalok és idősek, városiak és falusiak, a területen lakók és távoli vidékekről „ingázók”, mint ahogy vannak földtulajdonosok és „nincstelenek”, gazdagok és szegények is. És akkor az iskolázottsági, erkölcsi és kulturális különbségeket még nem is vettük figyelembe. De így volt ez ré-

gen is, Sólyom idejében is, legfeljebb nem ilyen „váratlanul” alakultak ki ezek a különbségek, mint most, a rendszer-váltás után, mindössze tizenöt-húsz év alatt.

Azt írja Sólyom, hogy gyakran olvasgatja az apróhirdetéseket, melyekben vagy területet keresnek, vagy éppen területet adnának át. Ma is jelennek meg ilyenek, amit a magam részéről csodálkozva, sőt értetlenséggel fogadok, mert vadásztársaságba csak közgyűlési határozattal lehet (szabadna?) új tagot felvenni. A vadásztársasági tagság, – eddig legalábbis így volt –, nem „árucikk”, amelyet szabadon értékesíthet, aki birtokolja. Sólyom egyébként azon akadt fenn, hogy a hirdető személy közleményében azt hangsúlyozta, hogy a helyét csak „feltétlen úrnak” hajlandó átadni.

De hát ki számít úrnak? Ki az úriember? Milyen ismérvek, „bizonyítékok” alapján érdemli ki valaki ezt a minősítést, mely több mint egyszerű utcai vagy hivatali megszólítás?

Nem könnyű a válasz, sohasem volt az. De egy biztos: az úriember minősítés mindenekelőtt és mindenekfelett emberi minőséget jelent, nem pedig vagyoni vagy hatalmi pozíciót! Valahogy így gondolta ezt Sólyom is, amikor *Valamit nem értek* című jegyzetében így fogalmazott:

„Félreértések elkerülése végett hangsúlyozom, hogy itt nem társadalmi különbségekre gondolok, mert éppen magam is személyesen ismerek olyan kisgazdát, akitől sok, magát úrnak tartó vadász tanulhatna, s akit minden aggodalom nélkül be mernék vezetni a legkényesebb ízlésű vadásztársaságba, mert tudom, hogy nem vallanék szégyent. De ismerek sok, magát feltétlen

úrnak tartó és mások által is annak tartott vadászt, akivel nem társulnék még akkor sem, ha ez volna az egyetlen lehetőségem arra, hogy vadásszam. Mert lehet valaki százezrek, milliók boldog tulajdonosa, lehet társadalmi rangjánál fogva »feltétlen úr«, ez még nem elég ok arra, hogy vadászati etika szempontjából is annak minősítsem. Mert ha valahol, úgy itt nem tömött erszényben, nem a rangban, hanem csakis a lélekben lehet keresni a »feltétlen úri« mivoltot.”

Sajnos alighanem mindahányan ismerünk olyan személyeket, akikre mindez ráillik. Vadászember, vadásztársasági tag, azaz közösségi ember esetében talán még az átlagosnál is nagyobb és szigorúbb az elvárás. Mert igaza van Sólyomnak:

„Lehet minden tekintetben korrekt gentleman, de összeférhetetlen természetű, vitatkozó hajlamú, aki minden kedélyes együttlétet megmérgez örökös akadékoskodásával. Lehet bőkezű, talán pazarló is, de vadászatnál olyan irigy, hogy mindenkit megszöktet maga mellől. Meglehet benne minden jó tulajdonság, de esetleg öntelt, acsarokodó, morózus, meg mit tudom én, milyen – más szempontból – lényegtelen tulajdonsága lehet, amely mellett lehet ugyan kitűnő vadász, de jó vadásztárs soha.”

Állok a beírókönyvnlél, és egy pillanatra még az a gondolat is átsuhan a fejemben, hogy rossz helyen vagyok, rossz könyvet nézek. Mert a nagy alakú könyv teleírt oldallapján minden név ismeretlen. Igen, hirtelen sokan lettünk. Az új haszonbérleti szerződés megkötése számos, kisebb-nagyobb földterülettel rendelkező tulajdonos

festmény: Schell József

– és azok valakijének – a felvételével járt. Így ment ez, így történt ez ország-szerte, ami önmagában nem lenne baj, sőt nagyon is természetes. De a tagfelvétel előtt egy fontos aktus kimaradt: a megismerkedés. Jó közösséget csak egymást ismerő, egymást megbecsülő jó emberek alkothatnak.

Ebbéli hitemben is Sóllyom erősít meg, mert azt írja: „...a vérbeli vadászok jó emberek.” Majd így folytatja: „Ez a jószág az, amit én a vérbeli vadászban szeretek. Ez teszi azt, hogy testvéremnek érzem a vérbeli vadászt, sőt talán akkor sem túlzok, ha azt állítom, hogy minden vérbeli vadász testvéremnek érzi egymást.”

Szép gondolat, nemes, de messze vagyunk tőle, nagyon is messze. De az igényét és a reményt nem adhatjuk fel.

Az ember „jó ember” mivolta az emberekhez való viszonya mellett az állatokhoz való viszonya által érzékelhető, illetve érhető tetten a legbeszédebben. Ted Andrews amerikai író *Az állatok szimbolikája* című könyvében így fogalmazta ezt meg: „...minden állat egy-egy potenciális átjáró, amelyen át az emberi lélek varázslatos világába lehet jutni. Legtöbbször azonban nem ismerik fel, hogy az állatokról való gondolkodásunk tükröképe.”

Sóllyom sokszor és sok szempontból vizsgálva írt a vad és a vadász egymáshoz való viszonyáról. A vadászetikának mint az egyik legősibb erkölcsi elvárás rendszernek alapkérdése ez a viszony. (Mint ahogy a másik alapkérdése éppen a vadász–vadász viszony, már csak azért is, mert a vadászat veszélyes tevékenység, melynek folyamán minden résztvevő felel minden résztvevőért.)

Szóval a vadász vadhoz való viszonya egyéniségének, lényének lényegét tárja fel. *A sebzett vad* című cikkben olvasom:

„...az igazi, vérbeli vadász nem durva. Az állat szenvedéseivel szemben csak az lehet érzéketlen, aki érzéketlen volt embertársai szenvedésével szemben, aki hidegvérrel vette ki százak meg százak szájából az utolsó falatot is, hogy magának vagyont szerezzen, aki apró egzisztenciáknak az öregség idejére összekuporgatott vagyonkájából építette fel a maga dúskáló jólétét. Mint az útonálló rabló. Ezeknek és hasonlóknak nagyon mindegy lehet az, hogy az a vad szenved-e, de annak, aki maga is tudja, mi a szenvedés, nem (...) Csak akkor görbítsék meg az ujjukat, amikor halálos biztonsággal tudják, hogy az irányzék, a szátkereszt jó helyen van! Olyan jó helyen, hogy a vad nem fog szenvedni. Ez mindenestre szebb, nemesebb, vadásziásabb és mindenekelőtt nehezebb dolog, mint csak úgy, Isten nevében elereszteni a golyót, hogy találjon oda, ahova jónak látja.”

Nagy divatja van manapság a távlövésnek, így aztán a szupermodern puskáknak, lőszernek és optikai eszközöknek is. (Az egyéb szerkentyűkről, a mozgásérzékelőkről, az éjjellátókról, a vad- és hőkamerákról nem is szólva.) Ez se új jelenség, legfeljebb új eszközökkel bővült az eszköztár, miközben a régiek is sokszorosan hatékonyabbak lettek, mint korábban voltak. Az erkölcs, mint tudjuk, viszonyokat szabályoz. És minél egyenlőtlenebb ez a viszony, az erkölcsnek annál nagyobb a jelentősége. A vadhoz való viszonyunk mára végzetesen eltorzult,

festmény: Schell József

ténylegesen élet-halál urává téve az embert, a vadászt. Már szó sincs „nemes küzdelemről”, egyenlő esélyekről. Sóllyom a mindenható technika diadalát látva *Elöltöltők* című írásában (melyben az elöltöltős puska természetesen szimbolikus jelentéssel bír) a vadászat elembertelenedésére figyelmeztet. A régi elöltöltős puska (mint ahogy a kisszámú mai sem) „nem törekedett tömeglövésre, mint a mai Nimródok nagy része. Nem mészárolt, hanem vadászott.”

„Nemcsak a »régii jó idők« istenítése mondatja velem ezt. Sokkal, de sokkal mélyebbre ható okai vannak annak, hogy sajnálom a régi elöltöltőt, és utálok a modern gyorstűzelőket. Ha valaha elnéptelenedik a természet, ezeknek és csakis ezeknek lehet felróni, mert ezek fejlesztik ki az emberben a lődühöt olyan mértékben, hogy már tisztára szadizmussá fajul. Valamikor a vadász vadászott, ma már csak lő. (Tisztelet

a kivételnek!) Valamikor megelégedett szerényebb zsákmánnyal, amelyért azonban becsülettel megdolgozott, ma már tömegek kellenek. A vad ma már nem vad, csak futó vagy repülő céltábla, a vadász nem vadász, csak műlövő.”

Az erkölcs, a vadászkerkölcs különösképpen önkorlátozást és önmegtartóztatást jelent, lemondást. Megtehetnék valamit, de nem teszem meg. A szupermodern eszközök alkalmazása, a mindenáron való siker hajszolása ennek éppen az ellenkezőjét jelenti. Megtehetem, hát meg is teszem...

Sóllyom ezt is gyönyörűen fogalmazta meg:

„Mint sportteljesítmény kiváló, ezt elismerem, de vadászatnak nem vadászat, mert éppen az hiányzik belőle, ami a vadászatot minden sport fölé emeli: a szépség. És hiányzik belőle az, aminek éppen a vadászatnál legkevésbé szabad hiányoznia: az önuralom. A mohóság kerítette kezébe a gyeplőt.”

Erkölcösnek lenni, pláne az erkölcsöt másokon számon kérni, nos, ez sohasem volt népszerű vállalás. Súlyom is megtapasztalta ezt. Ez nyilván fájt is neki, és valószínűleg el is panaszkolt a fájdalmát, mert Fekete István 1938. március 10-én kelt levelében reagált rá.

„Nem akarok én politizálni, csak úgy belekeveredtem valahogy. Onnét indultam el, hogy önfeláldozó munkádra én teljességgel képtelen lennék. Igaz, hiányzik belőlem a Te korod mérséklete is. Én vagy jó fiú vagyok, de akkor igazán jó, vagy verekszem, de akkor tárgyaljon az a vitaminszegény adóhátralékos (amint szegény boldogult Bagomér mondta...). De mindezekon felül nagy és átformáló munkát végzel az ifjabb nemzedékkel, akik írásaid olvassák. Az öregeken nem fog már a tanítás, de az ifjabb generáció, hidd el, hajlik a szavadra, mely sohasem erőszakos, mindig mérsékelt, és éppen ezért medret váj azoknak a gondolkodásában, akik még egyáltalán gondolkodnak, és nincsenek belecsondosodva saját ostobaságukba vagy hitványságukba.

Azt azonban nagyon rosszul teszed, ha magános sétára és vadászataidra is elviszed ezeket a problémákat. Hiszen így sohase tudsz egyedül lenni! Veled mennek ezek a piszok ügyek és főleg azok az emberek, akikkel verekedned kell.”

Súlyom a vadászat három egyenrangú szereplőjének – a vadnak, a vadásznak és a földtulajdonos gazdának – egyszerre igyekezett az érdekeit elismerni és védelmezni. *A nagy kérdőjel* című cikkében írta:

„Testestül, lelkestül vadász vagyok, szeretem is, védem is a vadat, de amel-

lett nem feledkezem meg arról sem, hogy vannak bizonyos határok, amelyeket átlépni nem szabad, mert ha kedves is nekem, ha sok a vad, számolnom kell a földtulajdonossal, akinek az kedves, ha kevés a vad. Nekem a vad és a vadászat passzióm, neki ellenben a föld a kenyere, s így ha valamelyikünknek engednie kell, csakis én lehetek az. Ez olyan igazság, amely ellen nincs, nem is lehet apelláta (...) Karakánoskodni, pattogni, tényeket kétségbe vonni, letagadni, pusztán csak rosszindulatot keresni ott, ahol jogos lehet a felháborodás, mindenesetre könnyebbik vége dolognak, de nem hasznos (...) Ha panaszt hallunk, vizsgáljuk meg alaposágát, ha alaposnak találjuk, keressük meg a baj okát, ha pedig megtaláltuk, igyekezzünk az okot megszüntetni. Ezzel segítünk a vadászatnak, nem pedig azzal, ha mindjárt bunkósbotlással esünk neki a panaszosnak.”

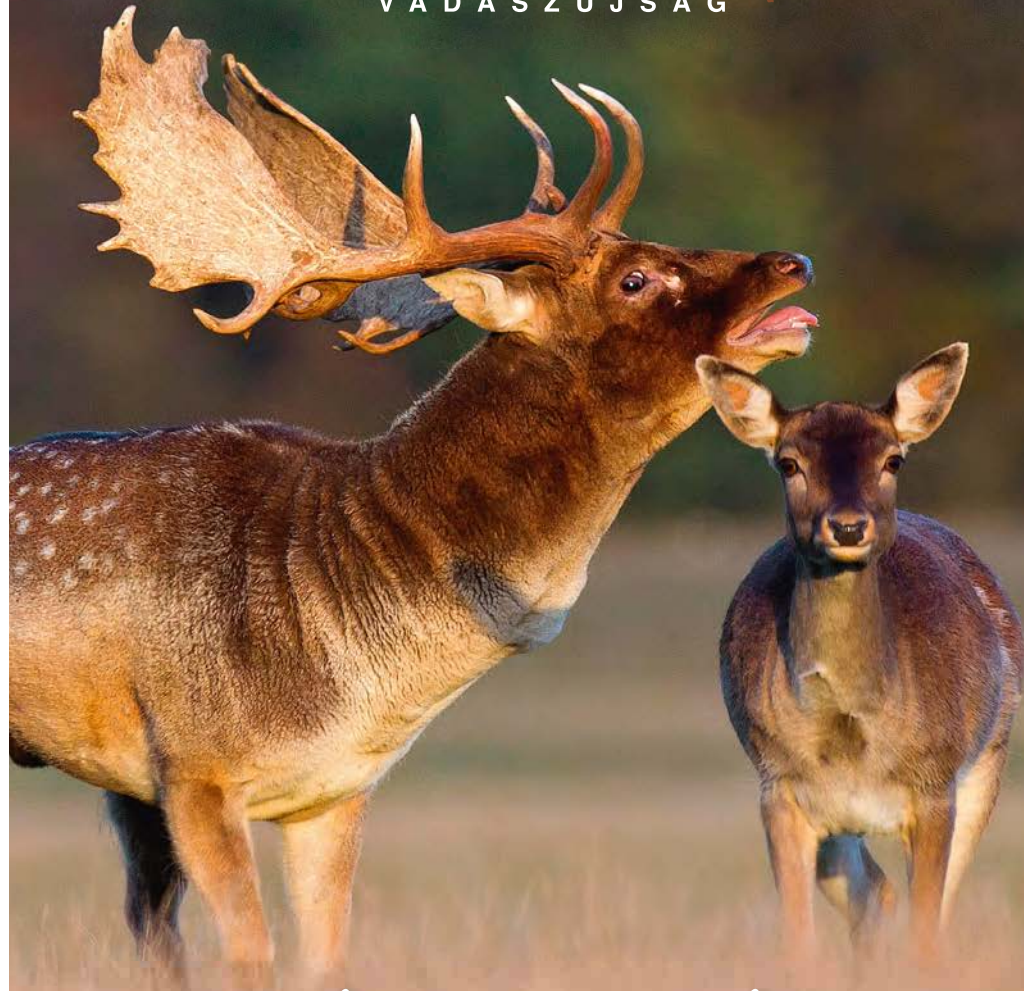
Súlyom, Láng Rudolf vitái, harcai ellenére boldog ember volt. Mert, mint vallotta: „A vadászat természetbúvárokodás, a természetbúvárokodás pedig istenkeresés. Aki megtalálta, még a mai nehéz viszonyok között is boldog lehet.”

Láng Rudolf Mosonmagyaróváron hunyt el 1963. május 25-én. Negyvennégy évvel később, 2007-ben a győri székhelyű Súlyom Vadászegylet emléktáblát helyezett el egykori iskolája, a mosonmagyaróvári piarista gimnázium falán. Állj meg és kalaplevéve tisztelegi előtte, Kedves Vadásztárs, ha arra jársz!

Békés Sándor

NIMRÓD

VADÁSZÚJSÁG

1913 ÓTA A TERMÉSZET
ÉS A VADÁSZAT
SZOLGÁLATÁBAN

APRÓVAD-GAZDÁLKODÁS HÉTMILLIÓ ÉVES GYAKORLATTAL

– AVAGY HASZNOSÍTÁS ÉS RAGADOZÓGYÉRÍTÉS A SASOK MÓDJÁN

RAGADOZÓK ÉS ZSÁKMÁNYOK

A 19. századi vadászati felfogás szerint a természetben élő ragadozók alapvetően mint a „hasznos” vadfajok „kártékony” pusztítói jelentek meg. Ugyanakkor az ökológia, a vadbiológia és a természetvédelmi biológia tudományterületeinek fejlődése már régen feltárta, hogy az összetett, sok millió év alatt kialakult természeti rendszerekben a ragadozók és a zsákmányfajok viszonya korántsem olyan egyoldalú, mint gondolnánk. Sőt maga a „ragadozó” és a „zsákmány” szerep is relatív, ha a természetes állapotoknak megfelelően a csúcsragadozók is jelen vannak a rendszerben. Jó példa erre a hazánkba lassan, de biztosan visszatelepülő parlagi sas, amely faj közvetlen ősei már mintegy hétmillió éve fejlődnek együtt a sztyeppek madár- és emlősfajaival, így példájukon jól be lehet mutatni több, a ragadozó–ragadozó és ragadozó–zsákmány között fennálló kapcsolatrendszer.

MI TERMÉSZETES ÉS MI MESTERSÉGES?

Alföldi vadászokkal beszélgetve hamar kiderül, hogy egyes ragadozó madaraknak az 1990-es évek óta megfigyelhető állománynövekedését összefüggésbe hozzák az apróvadállomány és így a terítékek csökkenésével. Ugyanakkor, ha vesszük a fáradságot, és megnézzük a több évtizedes adatsorokat, akkor azt látjuk, hogy a két folyamat között sem térben, sem pedig időben nem mutatható ki összefüggés.

A ragadozó madarak elleni hadjárat a 20. század második felére állomá-

nyuk tekintetében természetellenesen alacsony egyedszámot, több fajnál ki-
pusztulás közeli helyzetet eredményezett. A 70-es évektől ébredező hazai természetvédelem egyetlen és legfontosabb célja a ragadozó madarakkal kapcsolatban az emberi eredetű pusztulásuk (lelövés, mérgezés, áramütés) lecsökkentése volt, ami elősegítette a természetes folyamatok helyreállítását.

A mezei nyúl állománya az 1960-as évek óta csökken hazánkban, aminek legfontosabb oka egyértelműen az egyre intenzívebbé váló mezőgazdálkodási gyakorlat és a természetközeli állapotban levő, nyílt élőhelyek beszűkülése. A parlagi sasok esetében egyenesen a legjobb apróvadas területeken található a legsűrűbb költőállomány, és ezekben a régiókban – a kezdeti vadgazdálkodói félelmek és szájról szájra járó mendemondák ellenére – a sasok megjelenésével párhuzamosan nem történt semmilyen kimutatható trendváltozás az apróvadállományban.

Hogyan lehet az, hogy egy természetes ragadozó megjelenése miatt nem omlik össze a zsákmányfajok állománya? Hogyan lehet az, hogy nem „szaporodnak túl” a ragadozók? Ahhoz, hogy megértsük ezeket az ökológiai alapszabályokat, megpróbáljuk vadgazdálkodási fogalmak segítségével bemutatni a sasok viselkedésének néhány elemét.

A SASPÁROK VADGAZDÁLKODÁSI EGYSÉGEI

Az egyes parlagi sas-párok az élőhely minőségétől függően 2-10 ezer hektár közötti, konkrét határokkal rendelkező territóriumot tartanak, ahonnan

a fajtársaikat és más sasfajok egyedei is kiüldözik a költési időszakban, illetve – ha tehetik – azon kívül is. A territóriumok mérete és elhelyezkedése úgy alakul ki, hogy (1) biztosítva legyen az elegendő és folyamatos táplálék a szaporodási időszakban a fiókák felneveléséhez; (2) a terület erőforrásai (zsákmánypopulációi) ne legyenek időszakosan sem „túlhasznosítva”; azaz (3) a faj ne tudjon egy-egy területen „túlzsaporodni”.

Nem véletlen tehát, hogy ha egy territóriális pár valamilyen okból eltűnik egy jó minőségű költőterületről, úgy ott – egy újabb pár megtelepedéséig – jelentősen megnő a fiatal kóborló madarak előfordulása, és így a saspéldányok területegységre vetített sűrűsége is.

Ezzel párhuzamosan, amint a jó élőhelyek benépesülnek költő párokkal, úgy a fiatalok egyre rosszabb minőségű élőhelyekre szorulnak ki, ezáltal romlik a kondíciójuk, megnő a mortalitásuk, s így a populáció saját magát szabályozza, emberi beavatkozás nélkül.

A SASOK ÁLTAL VADÁSZHATÓ FAJOK KÖRE

A parlagi sasok hazai étlapján közel száz állatfaj szerepel, de kiemelt jelentősége van néhány fajnak, amelyek időben és térben jelentős eltérést mutatnak. Így például a három évtizede még fő zsákmánynak számító hörcsög és ürge 2016-ban már csak 1,4%, illetve 0,1%-át tette ki a meghatározott maradványoknak. E mögött természetesen nem a sasok szájízének változása, hanem az egyre intenzívebbé váló mezőgazdálkodás áll, amely ezen emlősfajok állományában drasztikus (helyenként

akár 90–100%-os) csökkenést okozott.

Mit esznek akkor ma Magyarországon a parlagi sasok? Leegyszerűsítve azt lehet mondani, hogy évenként változóan, de nagyjából egyenlő, ¼–¼ arányban a következő négy fajcsoport mutatható ki a maradványok között:

- (1) mezei nyúl (lásd alább);
- (2) közepes testű ragadozófajok (lásd alább);
- (3) közepes testű egyéb madárfajok (galambfélék, fácán és különböző vízimadarak, kb. egyenlő csoportonként, 7–10% közötti arányban);
- (4) egyéb alkalmilag fogyasztott fajok (a sáskáktól a döggként bevitt vadisznódarabokig).

A SASOK MEZEINYÚL-HASZNOSÍTÁSA

A mezei nyúl feltehetően szintén évmilliók óta a parlagi sasok legfontosabb táplálékállatai közé tartozik. A mezei nyúl állománya ugyan szintén csökkent mintegy 20%-kal az elmúlt két évtizedben, ugyanakkor ennek mértéke meg sem közelíti az ürge- és a hörcsögállomány megfogyatkozásának szintjét. Ennek is köszönhető, hogy a mezei nyúl aránya a maradványok között nem változott lényegesen, és tartósan 20–30% között mozog. Ennek alapján azt gondolhatnánk, hogy a sasok minden negyedik zsákmánya egy egészséges mezei nyúl, ez azonban koránt sincs így. A megtalált maradványok és a madarak által elejtett egészséges példányok aránya között akár nagyságrendi eltérés is lehet, amit két fontos tény okoz.

(1) Egyrészt a ragadozók – ha tehetik – mindig a legkevesebb energiabefek-

fotó: Horváth Márton

A parlagi sasokhoz hasonlóan a pusztai sasok is rendszeresen fogyasztanak közepes testű ragadozókat, így például molnárögöryeket is

tetéssel és a számukra legkönnyebben elérhető zsákmányállatokat választják. Így a parlagi sas is rendszeresen fogyaszt dögöt vagy sérült példányokat, illetve rendszeresen veszi el más ragadozók zsákmányát (ún. kleptoparazitizmus). A megtalált maradványok között természetesen előfordulnak egészséges állapotban levadászott (első sorban süldő) nyulak is, de jelentős részük az alábbiak közül kerül ki:

(a) mezőgazdasági gépek által elpusztított vagy megsebezett példányok (a sasok rendszeresen követik a szántó vagy kaszáló traktorokat, amelyek nyo-

mait gyakran megtaláljuk a maradványokon is);

(b) vadászatkor megsebezett, de terítékre nem került példányok (a meglőtt nyulaknak akár a 10–30%-a elmehet béllövésrel);

(c) betegség (pl. tularémia, EBHS) miatt elpusztult vagy legyengült példányok (ezek eltávolítása az állományból kifejezetten hasznos a fertőzések terjedésének megelőzése érdekében);

(d) más gyakoribb ragadozófajok által elejtett példányok, amelyeket vagy egészszen elcsente, vagy a maradványokat vitték el a sasok.

(2) Másrészt figyelembe kell venni a maradványok méretfüggő kimutatási valószínűségét az eredmények értékelésekor. Így például a fészekkamerás felvételek is bizonyították, hogy a kis termetű zsákmányállat (például rágcsálók) jóval gyakoribbak a kimutatottnál, mivel ezeket a sasok egészben lenyelik, a kis csontokat javarészt megemésztik, így csak a frissen megtalált köpetekből lehet ezeket ritkán kimutatni (például fogak vagy szőrszalag segítségével). Ezzel szemben a nagyobb zsákmányfajok csontjai (például nyúllábak) hónapokkal, sőt néha évekkel később is könnyen megtalálhatóak és meghatározhatóak a terepen is.

Emellett azt is fontos látni, hogy az aktív vadászattal megfogott nyulak döntő többsége nyúlfióka vagy süldőnyúl, amelyeket a szaporodási időszakban vagy kora ősszel ejtenek el a sasok. E példányok jelentős része a betegségek, egyéb ragadozók vagy a mező-

gazdasági munkák miatt egyébként is elpusztulna még a tél előtt. Ugyanakkor a szaporodási időszak után nyugalomban levő saspár már jóval kisebb arányban táplálkozik a jövő évi szaporulat alapját képező, kifejlett és egészséges téli törzsállományból, mely példányokat méretüknél fogva is problémás levadászniuk. (Vö. a korábbi évkönyvekben is megjelent kritikákkal a decemberi vadászatok és a januári élőnyúl-befogások törzsállományra gyakorolt hatásáról.)

A SASOK ÁLTAL VÉGZETT RAGADOZÓGYÉRÍTÉS

Ismert tény, hogy a csúcsragadozók előszeretettel fogyasztják vagy pusztítják el a táplálékláncban alattuk elhelyezkedő ragadozókat (úgynevezett mezopredátorokat), ezzel is csökkentve a táplálékért és élőhelyért velük folyó versengést. A parlagi sas sem tesz másként, így ahol előfordul, ott a vadászható ragadozófajok egyik leghatékonyabb természetes vámszedőjeként viselkedik.

Hazánkban a leggyakoribb ragadozóáldozat a dolmányos varjú és a szarka, amelyek együtt megközelítik a maradványok 20%-át. Emellett egerészölyvek, vörös vércsék, erdei és réti fülesbaglyok és hollók is gyakran szerepelnek a sasok étlapján, de arra is volt példa, hogy egyetlen parlagisas-fészék alatt hat barna rétihéja maradványa került elő. E madárfajok esetében a fészkekben magukra hagyott fiókák és a frissen kirepült tapasztalatlan madarak teszik ki a préda jelentős hányadát, de kifejlett példányok zsákmányolására

fotó: Horváth Márton

Dolmányos varjú fiókák és erdei fülesbagoly tollai parlagisas-fészék alatt

is van példa. A ragadozó emlősök közül pedig rókokölykök, házimacskák és menyétfélék kerülnek elő rendszeresen, de találtunk már kutya- és vidamaradványokat is.

A ragadozó életmódú madarak és emlősök együttes aránya a parlagi sasok táplálékának maradványaiban eléri a 25%-ot, ami nagyságrendileg megegyezik a mezei nyúl arányával. E ragadozófajok jelentős része rendszeresen vagy eseti jelleggel fogyaszt apróvadat is, így már csak ez a tény is megkérdőjelezi, hogy mennyire negatív a hatása egy csúcsragadozónak a táplálékláncban alatta egy vagy két szinttel elhelyezkedő zsákmányfajokra.

A fenti példák közül, valamint az itt felsoroltakat kiegészítő, szintén több

évtizedes vadbiológiai adatsorokból egyértelműen látszik, hogy a nagytestű ragadozó madarak állományának növekedése és az apróvadállomány évtizedek óta tartó sajnálatos csökkenése között nincs közvetlen összefüggés. Meggyőződésünk, hogy az apróvadállomány megőrzésében a vadászok és a természetvédők érdeke közös, amelyet örömteli módon mindkét oldalról egyre több szakember ismer fel.

A kutatásokat az Európai Unió LIFE programja támogatta (LIFE10 NAT/HU/000019, LIFE13 NAT/HU/000183, LIFE15 NAT/HU/000902).

*Horváth Márton, Deák Gábor,
Bagyura János, Fatér Imre,
Juhász Tibor és Tóth Péter*

fotó: Fatér Imre

Parlagisas-fészék alatt talált fiatal barna rétihéja maradványa

ÉRVELJÜNK!

elképzelt beszélgetések a vadászat létjogosultságáról

Baráti társalgásban éppúgy, mint virtuális fórumokon gyakorta bontakoznak ki viták vadászok és nem vadászok – esetleg állatvédők vagy magukat annak tartók – között. Hogy ezek a viták az érdemi véleménycseré irányába mozdulnak-e el, vagy lesüllyednek a kocsmái üvöltözés, trágárkodás, fenyegetőzés (ahogy a mai szleng mondja, szájkarate) szintjére, az mindkét félen múlik. Utóbbi esetben a legbölcsebb az „okos enged” elvet követve felállni a valóságos vagy virtuális asztaltól. Ha viszont kulturált mederben marad a diskurzus, csak rajtunk – a vadászat mellett érvelőkön – múlik, el tudjuk-e látni vitapartnereinket kellő információval ahhoz, hogy tisztán lássanak a vadászat és vadgazdálkodás témakörében. Ha igen, és van is hozzá türelmünk, elhivatottságunk, akkor biztosíthatunk mindenkit: roppant meglepő változásokat tapasztalhatunk vélt ellenlábasaink álláspontjában. Az esetek jelentős részében ki fog derülni, hogy sokkal inkább a tudatlanság, tájékozatlanság miatt néznek ránk ferde szemmel. Ha viszont elmagyarázzuk, mi minden rejtőzik a vadgazdálkodás civilek által látott szűk szegmense – a vad elejtése – mögött, a harciasság alábbhagy. Üdvözölni és támogatni talán akkor sem fogják a szenvedélyünket, de mindenképp megértik és tudomásul veszik. Ez lehet a célunk, se több, se kevesebb.

A vadászat érzelmi oldalát nem érdemes hangsúlyoznunk. Ha valaki nem szeret például táncolni, akkor aligha győzhető meg azzal, hogy más az öröme leli benne. Viszont a táncsal szemben a vadgazdálkodás – és annak részeként a vadászat – szükségességét mi tényadatokkal, információkkal tudjuk alátámasztani. Kisebb-nagyobb részleteiben minden gyakorló vadász ismeri ezeket, az alábbiakban azonban összefoglalva olvasható néhány lehetséges válaszuk, érvünk a velünk szemben leggyakrabban elhangzó felvetésekre. Ki-ki használja egészséggel, használatra kész érvrendszerként vagy akár gondolatébresztőnek!

„A vadászat brutális, barbár tevékenység”

Ez igaz lehetett azokra az időkre, amikor a vadászat még nem a tudatos vadgazdálkodás részeként folyt, és a mai állatvédelmi, etikai szttenderdek nem érvényesültek a gyakorlatban – azért, mert nem is léteztek. Ma már nem használunk rókahorgot, lábfogó csapdát, mérget, nem füstölünk kotorékat, mert a vadászat az azt űző emberek értékítéletével együtt hozzáidomult a világ megváltozott erkölcsiéhez.

Ma az idézett megállapítás csak az orrvadászatra igaz. Sok félreértés alapja, hogy az átlagos médiafogyasztók fejében összekeveredik a valóban kegyetlen vadászás (ez veszélyezteteti például Afrikában az elefántokat és orrszarvúkat) és a tervszerű vadgazdálkodás részeként folytatott vadászat. Ez utóbbi során szigorúan megszabott kereteken belül ejtünk el vadon élő állatokat.

- A vadászat szabályai rendelkeznek
- a vadászati idényekről;
 - az ezek alatt elejthető vad fajáról, ivaráról és számáról;
 - a vadászat személyi feltételeiről, eszközeiről, módjáról és idejéről.

Mindezeket a tényezőket tudományos és szakmai háttérrel alátámasztva úgy határozzák meg, hogy hatásukra sem a vadon élő állatok populációi, sem pedig a többi természeti erőforrással gazdálkodó ágazat és az ezektől független népesség se szenvedjen el tartós vagy túlzott kárt.

„A vadászat állatkínzás”

A vadon élő állatok fenntartásához szükséges az emberi beavatkozás. A vadászható fajok esetében lehetőségünk van azokkal gazdálkodni melynek része az állomány szabályozása: az elejtés vagy befogás. Ez valósul meg a vadászat által. Szükségszerű, hogy ezzel a vadász fájdalmat okozhat a vadnak, ám nem csak a vadászetika, hanem a vonatkozó jogszabály is megköveteli, hogy az a lehető legkisebb szenvedéssel járjon. A vadgazdálkodási törvény (Vtv.) 29. § (1) bekezdése úgy rendelkezik: „Tilos a vad kínzása. A vad elejtése, elfogása **nem járhat annak kínzásával.**” A (2) bekezdés azt is kimondja: „A vadász köteles az általa sebzett vagy az egyébként súlyosan beteg vadat annak **elejtése céljából felkutatni.** A vadat – kímélete érdekében – **gyors és azonnali halált okozó lövéssel kell elejteni.**”

Állatvédelmi törvény 3. § (4.) pontja úgy értelmezi az állatkínzást: „*az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása, vagy olyan hatást eredményező beavatkozás, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat*”. A felelősen leadott lövés következtében a vad legfeljebb néhány perc alatt kimúlik, és ugyanez vonatkozik az előírásoknak megfelelő csapda szakszerű használatára is.

A nagy számok törvénye alapján elkerülhetetlen, hogy időnként sebezzen a vadász, de ha elfogadjuk, hogy szükség van a vad elejtésére, akkor szintén el kell fogadnunk, hogy e tevékenység során is történhetnek rendellenességek. Egy példa, kiindulva abból, hogy az autózvezetés a jog szerint ugyanúgy fokozott veszéllyel járó tevékenység, mint a vadászat: a közúti balesetek,

egyres vezetőik szabálytalankodása miatt sem merül fel, hogy szűnjön meg a gépkocsiforgalom.

„A vadászok élvezik a gyilkolást”

Mindenekelőtt: a gyilkosság a magyar nyelv értelmező kéziszótára szerint „*előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölés*”. Igaz, hogy a vadászok életet vesznek el – de ezt tette és teszi minden ember a világon, hiszen valahányszor valaki húst vagy hústerméket fogyaszt, az azt jelenti, hogy helyette valaki ölt. Ugyanez a helyzet, amikor megeteti a húst vagy a húsból készült tápot házi kedvencével is. Ráadásul az intenzív állattartással tenyésztett és nevelt állatok élete sokkal több szenvedéssel jár, mint a vadé, amelynek esetében ez alapvetően kimerül az elejtésben. Aki azt gondolja, hogy vegetáriánusként vagy vegánként nincs

felelőssége állatok életének elvételében, az is téved. Az intenzív mezőgazdasági termelés évente gerinces állatok százazreinek vagy akár millióinak életébe kerül: gondoljunk csak a mezei pockok mérgezésére a 2014–2015-ös gradáció idején! Csak annak lehetne erkölcsi alapja felróni az élet kioltását, aki a civilizációtól távol él, és kizárólag növényi eredetű táplálékot fogyaszt. Máskülönbent erkölcsileg legkevésbé a vadászoknak lehet a fejükre olvasni az állatok életének elvételét, akik ezt tudatosan, a saját kezükkel teszik úgy, hogy közben hozzájárulnak az állomány fennmaradásához, sőt javulásához.

Ami a vadász örömét illeti, egy vadászember a sikerélménynek örül, mint feltehetően bárki a saját szenvedélyét élvezve. Ha pedig a gyakorlati vadgazdálkodásban is részt vesz, legalább akkora öröm lehet, ha jó erőben lévő egyedeket, stabil, egészséges állományt lát a területen a munkája eredményeképp.

„A vadászat a múltból visszamaradt, természetellenes dolog”

Fontos látni, hogy az emberi kultúra egyik alapja a vadászat. Ez volt az első tevékenység, amelyet az ember tudatosan űzött, ebből fakad az eszközhasználat (*nyíl- és dárdakegyek, pattintott kőeszközök*), a képzőművészet (*állatok és vadászatot ábrázoló, rituális barlangrajzok*), a zene (*állatcsontokból készült hangszerek*), a vallás (*a természeti népek sámánizmusa, totemizmusa*), sőt részben a vadászat miatt alakulhatott ki az emberi beszéd is (*az árnyalt, összetett kommunikáció igénye a vadászat koordinációjához*.)

Az ember mint faj számára – nem csak a múltja, hanem a biológiája és az ösztönei miatt is – az egyik legtermészetesebb tevékenység a vadászat. A vad elejtésében a természet szempontjából sincs semmi rendellenes, sőt a természetben a lehető legtrikábban pusztul el egy állat végelgyengülésben: halálának oka betegség, ragadozó, saját fajtársa vagy az éhhalál lehet. Akit a humánnum sarkall rá, hogy ellenezze a vadászatot, bizonyára belátja: a körültekintő, bármely legális vadászati móddal történő elejtés semmivel sem rosszabb ezeknél, sőt sok esetben gyorsabb és kíméletesebb is. Így, aki a vadászatot kritizálja, az nem a vadat védi, hanem a vadászt támadja.

„A trófeavadászat beteges”

A trófeakultusz a kialakulása óta ugyanúgy megváltozott, sőt talán el is torzult, ahogy életünk sok más területe. A trófea eredetileg – amikor a vadász az életét kockáztatta – a vad felett aratott győzelem, az ügyesség jele volt, majd tárgyiasult emlékké változott. Mint ilyennek, funkciója az, hogy az elejtő számára eszmei értékkel bíró tárgyként felidézze az adott vadászat élményét. Hogy mára egyes esetekben az elejtő státusát hivatott bemutatni, és ebben is érvényesül a mennyiségi szemlélet, az anyagiasság, az sokkal inkább a társadalmunkon kérhető számon, mintsem az azt részarányosan leképező vadászok közösségén vagy a vadászati kultúrán. Ezzel együtt aligha aggályos, ha a tizenegynéhány kilogrammos agancsot viselő szarvas elejtéséért valaki kifizeti a borsos árat, amelyből az adott vadászatra jogosult a gazdálkodását tudja

finanszírozni, miközben a bikát így is, úgy is terítékre kellene hozni. Semmi-vel sem aggályosabb, mintha valaki egy ritka bélyegért vagy pénzérméért adna ki kívülállóknak számára indokolatlanul nagyra tűnő összeget, amivel ráadásul nem is támogatna egy szükségszerű tevékenységet.

„A vadászatra nincs szükség, a természet önszabályozó rendszer”

A mondat második fele kétségtelenül igaz – amíg meg nem jelenik az ember. Magyarországon (ahogy a világ jelentős részén is) mára drasztikusan beleavatkoztunk ebbe a rendszerbe. Az ország területének jelentős részét – amely valaha háborítatlan élőhelynek rendeljük alá.

Magyarország területének csaknem fele – 46,59% – ma szántó (Központi Statisztikai Hivatal – KSH).

Hazánk közúthálózata 199 212 kilométer (Magyar Közút Nonprofit Zrt.), a vasútvonalak hossza 7438 kilométer (KSH), ráadásul a lekerített autópályák (több mint 1800 kilométeren) fizikailag is elszigetelnek területeket.

Az ország területének 4%-a – a 93030 négyzetkilométerből 2790, azaz öt budapestnyi terület – beépített (EUROS-TAT).

Persze e feltételek mellett is beállhatna egyfajta egyensúly, ám borítékolható, hogy ezzel nemcsak a vadászok és az agráriumban dolgozók, de a vadászat ellenzői sem lennének elégedettek. Az egyensúly ugyanis a természetben gyakran betegségek „segítségével” jön létre, amelyek a háziállat-állományt is sújtják (madárinfluenza, sertéspestis, veszettség stb.). De addig is jó ideig ellenőrizetlenül növekedne a különféle vadfajok állományának nagysága, ami gyakorlatilag ellehetetlenítené az emberiség számára megkérdőjelezhetetlenül szükséges mezőgazdasági és erdőgazdálkodási termelést. Emellett még többször jelenne meg a vad a lakott területeken is, különböző problémákat okozva, és a vadeltűzéses balesetek száma méginkább nőne.

„A vadászat miatt nincs vad az országban”

Ez az egyik legnagyobb és legalaptalabb tévedések egyike. Mindenekelőtt fontos leszögezni: tervszerű vadgaz-

Faj	1960	2017	növekedés %-ban
őz	68 800	361 458	525
vaddisznó	8 300	102 600	1 236
gímszarvas	16 733	101 464	606

A három legelterjedtebb nagyvad faj állományváltozása 1960 és 2017 között

Faj	1974	2017	csökkenés %-ban
fácán	2 356 525	387 561	84
mezei nyúl	1 137 802	558 771	51
fogoly	857 853	12 357	98,5

Az apróvad állományváltozása az elmúlt évtizedekben

dálkodás és vadászat, bölcs hasznosítás mellett nem tűnt (nem is tűnhet) el egy faj sem a faunából. Pont ellenkezőleg: az ember célzott befolyása nélkül borulna fel az egyensúly, és jó eséllyel tömegesen tűnnének el fajok.

Vadról mint általános fogalomról eleve nem beszélhetünk, hiszen a különböző fajok állományának változására az elmúlt évtizedekben merőben más – ellentétes – dinamika jellemző. Az Országos Vadgazdálkodási Adattár (OVA) által összesített vadállomány-bebecslési adatokból tisztán látszik, hogy a nagyvadállomány létszáma drasztikusan megugrott az utóbbi évtizedekben (miközben a vadászati nyomás is nőtt!), míg az apróvadállomány nagysága ugyanilyen intenzitással csökkent – azzal párhuzamosan a terítéke is.

Fontos látni, hogy a fenti kardinális változások oka a mezőgazdasági struktúra megváltozása. A nagytáblás művelés által létrehozott, legtöbbször több tíz hektáros, összefüggő táblák, amelyeket gyom- és rovarirtókkal kezelnek, sem táplálékot, sem búvóhelyet nem nyújtanak az apróvad számára. A nagyvadfajoknak ugyanakkor rendkívül kedvezőek voltak a változások.

Ezeket a folyamatokat hivatott kezelni a vadgazdálkodás, figyelembe véve az állományviszonyokat. A kezelés lehet szabályozás (állománycsökkentés, szinten tartás) és védelem, illetve tenyésztés és kibocsátás (például a fácán esetében). A cél az állományok hosszú távú fennmaradása és fenntartható hasznosítása.

„Ha a vadászok nem pusztították volna ki a ragadozókat, nem lenne szükség vadászatra, azok szabályoznák a vadállományt”

A mai Magyarország területéről a nagyragadozók – a barna medve és a farkas – csaknem teljes eltűnését nem a vadászat, hanem az élőhelyeik elvesztése okozta, amihez pedig a török idők és a Rákóczi-féle szabadságharcot követő nagy erdőirtások vezettek. Szlovákiában és Erdélyben ma is élnek nagyragadozók, és köszönik, jól vannak – ahogy a nagyvadállomány sem tűnt el. Hogy sajnáljuk-e, hogy ezekkel a fajokkal szegényebb lett hazánk faunája, vagy örülünk neki, nehéz eldönteni, amikor például a medve által Székelyföldön okozott problémákról olvasunk.

forrás: Utassy György

„Miért kell az állomány szabályozásához lelőni az állatot, nincs más megoldás?”

Sokféle kísérlet történt már a vadállomány vadászat nélküli szabályozására. Ezek közül a teljesség igénye nélkül megemlíthetjük a fogamzásgátlást, az áttelepítést, az elaltatást vagy például a madarak esetében a tojások terméketlenné tételét. Közös jellemzőjük, hogy nem elég hatékonyak, viszont nagyon költségesek. Mindemellett a felsorolt egyéb módszerek közül ugyan majd-

nem mindegyik feltételezi a kezelt egyed túlélését, de ez sajnálatos módon közel sincs így. A befogás, a kezelések és az áttelepítések jelentős kockázattal járnak az állat szempontjából, mert adott esetben a sokk vagy a beadott szerek mellékhatásai miatt kínok között pusztulhat el, aminél mindenképp kíméletesebb a szakszerű fegyveres elejtés. Emellett egy egyednek sok esetben nem is lehet minden további nélkül egy másik élőhelyre áttelepíteni. Egyrészt territoriális fajok esetében a saját fajtársai is elüldözhetik mint betolakodót,

másrészt nem is ismeri megfelelően a helyi körülményeket, ami szintén az életébe kerülhet.

A vadászat, mint állomány szabályozó tevékenység kapcsán ellenben haszon is keletkezik. A készülő hasznat a vad testéből készülő termékek – így a vadhús, a bőr és a csontok – adják. A közvetett, a vadászatért és az ehhez tartozó szolgáltatásért fizetett összegek jelentik, valamint a vadászathoz kapcsolódó kereskedelem élénkítése.

Pár szót a vadhúsról. A legtöbb vadfaj esetében ez nagyon jó minőségű étel-

miszer, fogyasztása egészségesebb a hasonló jellegű, háziállatoktól származó húsnál. Etikai szempontból sem elhanyagolható, hogy talán a legkevesebb állati szenvedés útján előállított hús: az elejtés pillanatáig a vad szabadon élhet, táplálkozhat, szaporodhat, nem pedig bezárva, zsúfoltságban, mindenben az ember akaratának alárendelve. A jól sikerült, szakszerű elejtés során pedig az állat nem szenved vagy retteg, azonnal, de legfeljebb még a lövés utáni sokk hatása alatt megtett rövid halálvágta után pusztul el.

„A sportvadászatra nincs szükség, végezzék a vadgazdálkodást szakemberek!”

A vadgazdálkodás szakmai részéért szakemberek felelnek. A Magyarországon vadászbizonyítványt váltó csaknem 67 000 honfitársunk közül, majd 3000 fő hivatásos vadász – olyan, legalább középfokú szakirányú végzettséggel rendelkező szakember, aki főállásban a vadgazdálkodással foglalkozik, még-hozzá kint a terepen. A munkájukat szintén csak szakirányú végzettséggel rendelkező személy koordinálhatja, a vadgazdálkodási terveket pedig a vadászati hatóság hagyja jóvá.

A szenvedélyüknek hódoló hazai és külföldi sportvadászok szerepe a rendszer fenntartásában, működtetésében rejlik. Ők azok, akik

- vadásznak, és ennek révén teljesíthetik a vadászatra jogosult szervezeteknek – amelyek zömében egyesületi formában működő vadásztársaságok – a vadászati hatóság által előírt lelövési terveit (ebből a vadgazdálkodók a vad-

húseladás révén is tetemes bevételekre tesznek szert);

- fizető vadászként közvetve, vadásztársasági tagként közvetlenül járulnak hozzá anyagilag a vadászatra jogosultak költségeinek viseléséhez (a hivatásos vadászok munkabéréhez, felszereléséhez, a vadászati és vadgazdálkodási berendezések létesítéséhez, a vad etetéséhez és védelméhez, a mezőgazdasági vadkár megtérítésének fedezetéhez);
- a magyar vadászok vadászjegyet, a külföldiek vadászati engedélyt váltanak az OMVK-nál, amely a bevételekből évente több száz millió forintot az Országos Vadgazdálkodási Alapba helyez, és ezen keresztül támogatja a vadgazdálkodást és a vadállomány fenntartását.

Ami a külföldi gyakorlatot illeti, világszerte több vadfaj állománya csak azért kerülte el a kritikus veszélyeztetettséget vagy épp a kipusztulást, mert vadászhatóvá és a fizető vendégvadászok számára elérhetővé tették. Ezáltal pénzben is kifejezhető értéke lett a vele együtt élő helyi lakosság szemében, így elsődleges érdekük lett az orvvadászatuk megszüntetése (lásd: markhorfajok Ázsiában). A helyieknek kárt okozó vadfajok esetében fokozottan igaz, hogy a lakosságot bizonyos mértékig érdekeltté kell tenni a védelmükben és a velük való gazdálkodásban, más különben a céljuk nem lesz más, mint a környezetükben élő teljes állomány kiirtása, a saját megélhetésük érdekében. Negatív példa Kenya, ahol 1977-ben teljes egészében megszüntették a sportvadászatot. Azóta gyakorlatilag

minden nagyobb testű vadfaj állománya számottevően csökkent, mivel jelentősen elharapódzott az orvvadászat.

„A vadászatban rengeteg pénz van, a vadásztársaságok degeszre keresik magukat”

Ez esetben is csak a mondat első fele igaz. A vadászat költséges életforma – mert a ráköltött pénzből működtethető a rendszer. A vadászati ágazat egyéb támogatást, finanszírozást nem kap. Igaz, hogy az ágazatnak a 2016–17-es idényben 22,2 milliárd forintos bevétele volt (ennek csaknem felét a fizető vadászok adták), ám ehhez 20,9 milliárd kiadási oldal társult. Ha a nyereséget, az 1,3 milliárd forintot elosztjuk a megközelítőleg 1500 vadászatra jogosult között, akkor átlagosan 866 000 forintról beszélhetünk. Ezzel a pénzzel a vadásztársaságok – nonprofit civil

szervezetekként – nem tehetnek mást, mint hogy visszaforgatják a vadgazdálkodásba. Az összeg pedig (ne felejtjük, ez átlagolt – van, ahol csak 1–200 000 forintról beszélhetünk) nem tekinthető komoly nyereségnek. Viszonyításképp: egy hivatásos vadász alkalmazása évente körülbelül négymillió forintba kerül (a legtöbb vadászatra jogosult pedig legalább kettőt kell, hogy alkalmazzon).

Ezek az érvek természetesen nem varázsigék. Aki ellenséggépet keresve nézte ki magának a vadászokat, azon ügysem fognak. A mi feladatunk, hogy a tájékozatlan többségnek segítsünk tisztán látni, nem pedig az, hogy felüljünk a provokátoroknak. Ha ki-ki a saját szűkebb környezetében talál időt és energiát egy-egy párbeszédre, idővel beérik majd a munka gyümölcse.

Földvári Attila, Rung Áron

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Készült Magyarország Kormányja megbízásából

MAGYARORSZÁG ERŐSÖDIK

A minőségi vadgazdálkodás erősítése, a kiszámíthatóság és az ésszerűbb tervezhetőség érdekében az új vadászati törvény 10. évről 20. évre növelte a vadgazdálkodás üzemtervi idejét. Ezzel eleget tettünk a vadgazdálkodók egyik legfontosabb kérésének.

20 ÉVRE EMELTÜK A HASZONBÉRLETI ÜZEMTERVI CIKLUST!

A vadászatban van érték

BESZÉLGETÉS GRÓF KÁROLYI JÓZSEFFEL, A 2021-ES VADÁSZATI
VILÁGKIÁLLÍTÁS MINISZTERI BIZTOSÁVAL

2021-ben – az 1971-es vadászati világkiállítás 50. évfordulójára emlékezve – Magyarország ismét vadászati világkiállítást rendez. Ezt a 2016-os FeHoVa szakkiallításra és vásárra dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, az Országos Magyar Vadászati Védegylet elnöke jelentette be. Tervei szerint az eseményen a vadászat bemutatása mellett helyet kap majd többek között a horgászat, a gasztronómia, a környezet- és természetvédelem is. Azóta sok minden történt, sokan kezdtek el dolgozni az ügy megvalósítása érdekében. A kiállítás miniszteri biztosává és egyben a teljes lebonyolítás fő koordinátorává a magyar állam gróf Károlyi Józsefet nevezte ki. Vele beszélgettünk az eddigi és a jövőbeni történésekről 2017 őszén.

A kinevezése óta eltelt egy év tapasztalatai alapján hogyan értékelné az eddigi munkát?

Köztudott, hogy Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes úr bejelentését követően közel félszáz tanácskoztunk az Országház épületében, és ezzel kezdetét vette a 2021-es Vadászati Világkiállítás előkészítő szakasza. Itt kértük fel az egybegyűlteket, hogy ötleteljenek, gondolkozzanak a témában, és állítsanak össze, dolgozzanak ki különböző javaslatokat, ki-ki a maga szakterületéről. Ezt követően már egy szűkebb grémiummal ültünk össze, és megalkottuk a tervezett világkiállítás sarokpontjait, szót ejtettünk a különböző munkacsoportok létrehozásáról is, amelyeknek 2017. szeptember 1-jéig kellett benyújtaniuk konkrét javaslatokat. Ezeket, megkaptuk, áttanulmányoztuk és összesítettük, majd kiküszöböltük az esetleges átfedéseket. Ebből teljes és minden részletre kiterjedő, átfogó anyagot készítettünk a kormány részére, mely összefoglaló már a pénzügyi részleteket is tartalmazta. Összességében tehát elmondható, hogy dolgos hónapok állnak mögöttünk.

Melyek ezek a munkacsoportok?

A teljesség igénye nélkül, van olyan munkacsoport, amely a hagyományos vadászati módokkal, van amelyik a gasztronómiával, a művészetekkel, a trófeakiállítással, az építkezésekkel vagy éppen a lovassporttal foglalkozik. Természetesen részt vesznek a munkában az állami erdőgazdaságok, a nemzeti parkok, az Országos Magyar

fotó: dr. Zoltán Attila

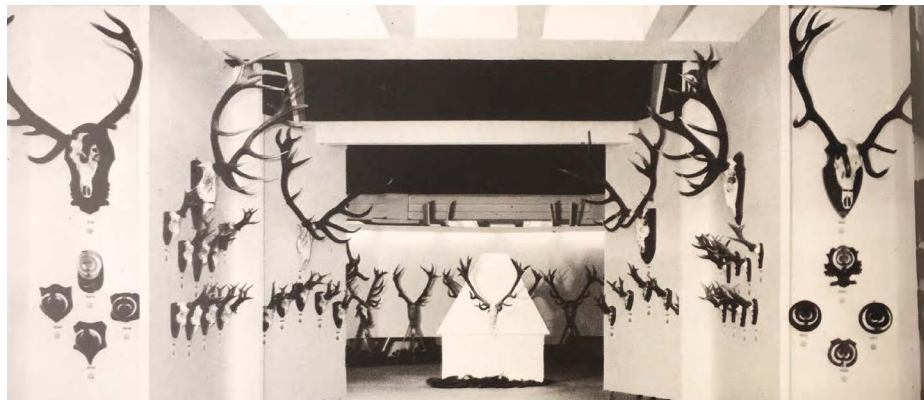
Vadászkamara, az Országos Magyar Vadászati Védegylet vagy a Nemzetközi Vadvédelmi Tanács (CIC), amely egyébként a kiállítás fővédnöke is.

Mikor kezdenek el dolgozni a munkacsoportok?

Már elindult a folyamat, de az igazi, érdemi munka – reményeim szerint – a költségvetésünk jóváhagyása után kezdődik majd meg.

Miért pont a Hungexpo területére esett a választás?

Ez nagyon egyszerű: két lehetőség közül választhattam. Vagy találunk egy új helyet a világkiállítás központi rendezvényeinek, vagy felújítjuk a vásárváros területét. Hosszas mérlegelés után az utóbbi mellett döntöttem, hiszen ez a komplexum a FeHoVa miatt már be

Az 1971-es Vadászati Világkiállítás helyszínei

lett járattva, országosan és nemzetközi szinten is ismert. Ugyanakkor, látva a Hungexpo jelenlegi állapotát, mindenképpen fel kell újítani a helyszínt, mert a mostani nem alkalmas egy ilyen horderejű rendezvény lebonyolítására.

Mely helyszínek kapnak még szerepet a világkiállítás kapcsán?

Gödöllő, ahol a hagyományos vadászati módokat mutatjuk majd be, Hatvan (Széchenyi Zsigmond Kárpát-médenicei Magyar Vadászati Múzeum), továbbá Budapest, a Hősök tere és a Városliget (Szépművészeti Múzeum, Műcsarnok, Fővárosi Állat- és Növénykert), valamint a Vajdahunyadvár, ahol a trófeakiállítást tekinthetik majd meg az érdeklődők. A horgászok részéről a Balatonon lesznek a főbb események, míg Keszthelyen vadászkiállításokkal és szarvasbögő-bajnoksággal találkozhatnak az odalátogatók. A programsorozatban több hazai múzeum is részt vesz, míg a lovas programok jelentős része a Kincsem Lovasparkban kap helyet. Összességében azonban elmondhatom, hogy az egész országban folyamatosan lesznek olyan események, amelyek hol szorosabban, hol tágabban, de kapcsolódni fognak a világkiállításához.

Az 1971-es világkiállítás nagyon nagy sikerű rendezvény volt. Sokan az egyik legfontosabb mérőföldkőnek tekintik a hazai vadászat, vadgazdálkodás tekintetében.

Ez így van. Ám a világ változott, változik, és azóta eltelt közel ötven esztendő. Követnünk kell a technika fej-

lődését, és figyelemmel kell kísérnünk az új lehetőségeket. Nekünk ebben a megváltozott és átalakult világban kell megmutatnunk a vadászatot és annak létjogosultságát. Mára már nem is a vadászat van a fő hangsúly, hanem azon, hogy megmutassuk, hogyan is történik a fenntartható természethasznosítás a vadászaton keresztül. Nekünk, vadászoknak erről kell beszélnünk, és ezt kell megmagyaráznunk elsősorban a nem vadászó embereknek.

Kormánybiztosként milyen elvárásai vannak a világkiállítással kapcsolatban?

Sok mindent mondhatnék, de most csak két fontos dolog fogalmazódik meg bennem. Az egyik az, hogy ezzel a kiállítással megmutassuk a világnak, hogy Magyarország modern ország, és maximálisan beilleszkedik az európai államok közé. A másik, hogy olyan nagyszabású rendezvényt csináljunk, amely által az emberek megértik, hogy miért is hasznos, és szükséges a vadászat, és miért is fontos a fenntartható természethasznosítás.

Ha vége a rendezvénynek, és az utolsó lámpát is lekapcsolták, akkor mi lenne az, ami elégedettséggel töltené el?

Ha a világsajtóban a legtöbb cikk azt mondaná, azt közvetítené, hogy Magyarországnak sikerült egy kiváló kiállítást létrehoznia, amely megmutatta, hogy a vadgazdálkodás és a vadászat milyen értékesen járul hozzá a fenntartható természethasznosításhoz és a biológiai sokféleséghez.

Bakonyi Tamás

25. FEHOVA

A KÁRPÁT-MEDENCE VADÁSZAINAK, HORGÁSZAINAK ÉS TERMÉSZETKEDVELŐINEK NAGYSZABÁSÚ TALÁLKOZÓJA

2018. február 15–18. között rendezi a Hungexpo Zrt. az ország és egyben Kelet-Közép-Európa legjelentősebb nemzetközi fegyver-, horgászati és vadászati kiállítását, mely immár 25. évfordulóját ünnepli.

Az 1993-ban első alkalommal megrendezett, a vadászok szórakoztatására és szakmai tájékoztatására létrehozott kiállítás viszontagságos úton, 1998-ban ért révbe, otthona a HUNGEXPO Budapesti Vásárközpont lett.

Az évek során folyamatosan fejlődött, a kiállítók és szakmai partnerek száma emelkedett; 2005-ben a horgászok is csatlakoztak a találkozóhoz, ezzel tovább bővítve a tematikát.

Napjainkra oly nagyra nőtte ki magát az esemény, hogy 2017 februárjában már önállóan, egyidejű kiállítások nélkül nyitotta meg kapuit a 24. FeHoVa, mely kiállítóinak számában, területében és a látogatók számában is felülmúlta az eddigi rendezvényeket. A régióink legjelentősebb vadászati találkozójaként jegyzett – és egyben a legnagyobb hazai horgászbemutató szerepét is betöltő – kiállításra 47 000 látogató érkezett a világ minden tájáról.

A kiállítás 2018-ban is önállóan jelenik meg a Budapesti Vásárközpontban (újra kutyakiállítással bővítve), és számos újdonsággal, közönségcsalogató programmal vár majd minden sport- és hivatásos vadászt, barátot, ismerőst, szakembert és érdeklődőt.

Akik jártak már a FeHoVa-n, tudják, hogy felejthetetlen élmény! Különleges hangulatát a többi nemzetet képviselő kiállítók és látogatók, a színes, izgalmas kísérő programok és a nagyszerű kínálat együttesen adja.

Látogasson el Ön is a 25., jubileumi FeHoVa-ra!

A természet közel van.

2018. február 15–18.

A KÁRPÁT-MEDENCE VADÁSZAINAK, HORGÁSZAINAK ÉS TERMÉSZETKEDVELŐINEK A LEGNAGYOBB ÉS LEHANGULATOSABB TALÁLKOZÓJA A HUNGEXPO BUDAPESTI VÁSÁRKÖZPONTBAN

Ünnepelje velünk a FeHoVa 25. születésnapját, melyre számos újdonsággal és közönségcsalogató meglepetéssel készülünk!

Tervezett újdonságok:

- **Eddig még nem látott trófeakiállítások:**
 - „Álmaim vadászháza” – bemutató Széchenyi Zsigmond jóbarátjának, Windisch-Grätz hercegnek a Világon egyedülálló trófeaújteményéből
 - „A Vajdahunyad várának titka!” – a 25. FeHoVa alkalmából előbújnak a múzeum rejtett kincsei
 - „A Természet pillanatai Csergezőn Pál szemével” – kiállítás a művész 40 festményéből
- **STIHL TIMBERSPORT SERIES sportfagó versenyorozat és bemutató**
- **Diszvendég: Románia** – 2018-ban keleti szomszédunk mutatja be vadász-, horgász- és kiránduló területeit, díjnyertes trófeáit, büszkeségeit, vendégcsalogató ajánlatait

Minden, ami fegyver, horgászat, vadászat!

Találkozunk 2018-ban is!

Bővebb információ: www.fehova.hu

TARTALOM

2018. évi naptár, vadászati idények	5
Tisztelt Vadásztársak! /Dr. Semjén Zsolt/	6
Tizenkét hónap	8
Tisztelt Vadásztársaim! /Dr. Jámbor László/	32
Szarvasok nyelvén	36
A gímszarvas táplálkozása és gazdálkodási vonatkozásai	45
A zalai gímszarvasról	54
A gím Somogyországban	60
Rendhagyó helyzetelemzés a zempléni (kárpáti) gímszarvasról	72
Szarvasok Gúthon	78
Biharugrai gímszarvas	84
Nem csak vadásztak rájuk	88
Szarvasok nyomában.....	94
Agancsművesek	100
Kolbász és pörkölt	106
Áttekintés az Országos Vadgazdálkodási Alapról!	110
Munkába álltak a tájegységi fővadászok	116
Gazdálkodási kihívások és a megoldás lehetőségei	120
Féljünk-e a farkastól?	128
Helyzetjelentés	133
Madarat tolláról	140
Lövéstől a feldolgozásig, avagy vadhús-higiéncia lépésről lépésre	145
Etika csak egy van	152
Apróvad-gazdálkodás hétmillió éves gyakorlattal	162
Érveljünk!	168
A vadászatban van érték	178

1800 Ft

Trófea súlya: 14,83 kg
Pontszáma: 261,44
Elejtés helye: Császárhelyi-Egyetértés Vt.
Elejtés ideje: 2016. szeptember 19.
Elejtő: Seres Róbert